

Christiani Theophili Selle ... Medicina clinica, seu manuale praxeos medicae / Ex editione ultima aucta germanica in latinum translatum. Cum approbatione auctoris.

Contributors

Selle, Christian Gottlieb, 1748-1800.

Publication/Creation

Berolini : Apud Christianum Fridericum Himburg, 1788.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/muc37a2f>

License and attribution

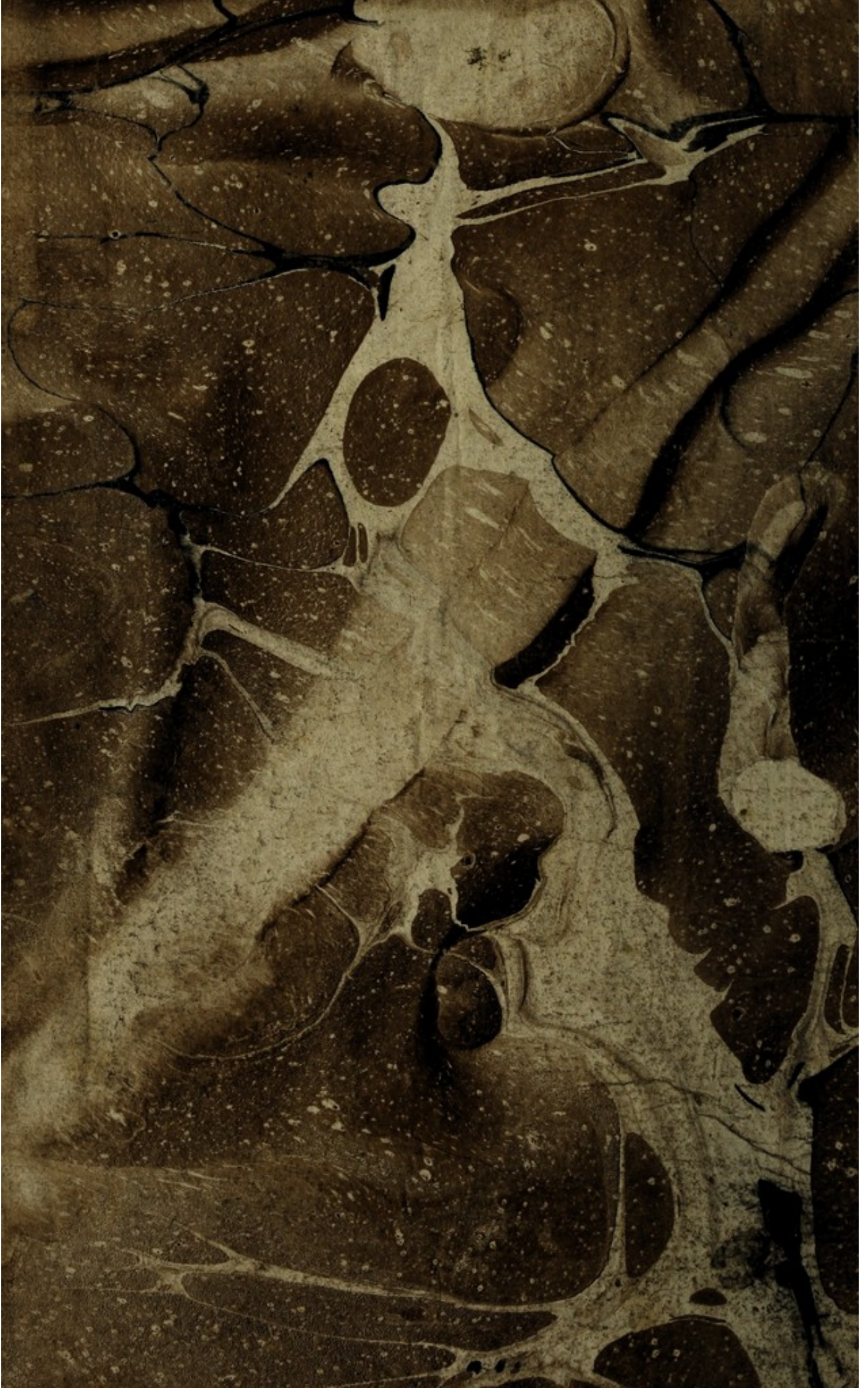
This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

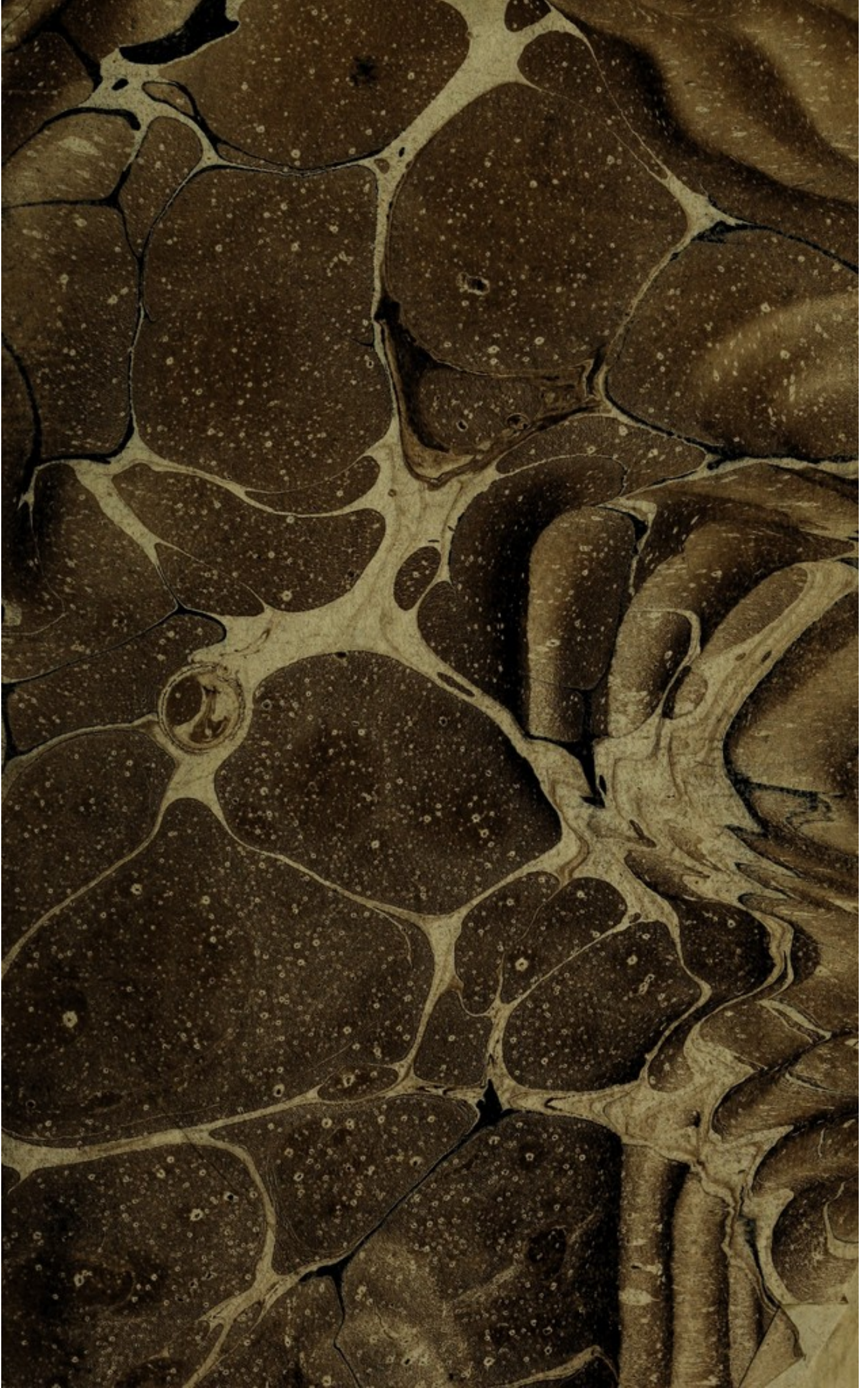
You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

18

religieuses
sont
pour
l'usage
des
religieuses

des
religieuses
pour
l'usage
des
religieuses

des
religieuses
pour
l'usage
des
religieuses

des
religieuses
pour
l'usage
des
religieuses

CHRISTIANI THEOPHILI SELLE,

Medicinae Doctoris et Professoris, Charitatis Nosocomii
Berolinensis Medici, et Regiae Academiae Boruſ-
ſicae Membri,

MEDICINA CLINICA,

S E U

MANUALE PRAXEOS MEDICAE.

E x

EDITIONE ULTIMA AUCTA GERMANICA

IN LATINUM TRANSLATUM

CUM APPROBATIONE AUCTORIS.

B E R O L I N I,

apud CHRISTIANUM FRIDERICUM HIMBURG.

M. DCC. LXXXVIII.

CHIEF OF THE UNITED STATES
DEPARTMENT OF THE INTERIOR
BUREAU OF LAND MANAGEMENT
WASHINGTON, D. C.
1910
MEDICINA CLINICA
MANUAL PRAXEOS MEDICAE

IN immensa compendiorum medicinae practicae quantitate, numerum eorum novo quodam aucturo, graves adsint, necesse est, rationes.

Quodsi mihi hoc in libro, super natura et methodo morborum medendi, novam lucem propagare licuisset, nulla a me amplius editionis ejusdem desideraretur excusatio.

Hoc vero mihi nec propositum, nec praestandum erat. Cujus rei rationes, tam in ipsa scientiae natura, quam in virium mearum defectu sunt quaerendae.

Conditio instituti nostri localis, pro curandis aegrotis, in nosocomio charitatis, est id, quod mihi officium et necessitatem imponit, ut privatis meis institutionibus, atque ordinationibus coram factis, publicam scripto comprehensam praefigerem, per quam illae

praeparari, explicari, magis constitui, melius intelligi, atque accuratius applicari possint.

Atque hoc respectu operam dedi, omne id in illa, qua fieri potest, brevitate colligere, quo ipse utor atque usus sum. Unde intervalla et mancae, quae potius nuda in medium proferre, quam cum hypothefibus precarie adsecutis implere malui.

Ceterum haec editio quarta permulta et graviora additamenta atque emendationes accepit. Atque etiamsi hoc possessoribus editionum priorum ingratum esse debet, attamen vero hoc intuitu cujusdam libri hujus generis evitari non potest. Unaquaeque enim emendatio, quodsi ea quoque tantum negativa esset, in praxi medica praebet lucrum. Et quando medicus in emendando finem facere potest?

CONSPECTUS.

MEDICINA CLINICA.	Pag.	I
Constitutio morborum pathologica & therapeutica	—	5
<i>De Febris</i>	—	7
<i>De Febris continuis</i>	—	16
Febris simplex inflammatoria	—	18
Febris putrida	—	23
<i>De Febris remittentibus</i>	—	26
<i>De Febris biliosis</i>	—	27
Febris inflammatoria biliosa	—	29
Febris putrida biliosa	—	30
<i>De Febris pituitosis</i>	—	31
<i>De Febris irregularibus</i>	—	33
Febris nervosa acuta	—	35
Febris nervosa lenta	—	36
<i>De Febris intermittentibus</i>	—	38
Febris intermittens ex sola irritabilitate	—	42
Febris intermittens biliosa	—	ib.
Febris intermittens bilioso-inflammatoria	—	ib.
Febris intermittens bilioso-putrida	—	43

Febris intermittens maligna	Pag. 43
Febris intermittens diuturna	— 44
<i>De Febrium symptomatibus</i>	— 45
Calor	— ib.
Frigus	— 47
Sitis	— ib.
Inappetentia	— 50
Nausea et vomitus	— ib.
Flatus	— 51
Obstructio alui	— 53
Diarrhoea	— 54
Haemorrhagia	— 55
Sudor	— ib.
Debilitas febrilis	— 56
Pervigilium	— 58
Stupor	— 59
Delirium	— ib.
Sopor	— 62
Convulsiones	— 63
Anxietates	— 65
Dolor	— 66
<i>De inflammationibus</i>	— ib.
Angina	— 72
Peripneumonia	— 75
Pleuritis	— 80
Pleuroperipneumonia	— 81
Inflammatio diaphragmatis	— 82
Hepatitis	— 83
Gastritis	— 86
Enteritis	— 88

Nephritis	Pag.	90
Cystitis	—	92
Metritis	—	93
Febris erysipelacea	—	ib.
Carbunculus	—	94
<i>De exanthematibus</i>	—	95
Pestis	—	96
Variolae	—	98
Variolae spuriae	—	111
Morbilli	—	112
Rubeolae	—	115
Febris scarlatina	—	ib.
—— urticata	—	116
—— miliaris	—	117
—— bullosa	—	120
Aphthae	—	121
Petechiae	—	122
<i>De rheumatismis</i>	—	123
Rheumatismus acutus	—	124
Rheumatismus chronicus	—	125
<i>De morbis arthriticis</i>	—	128
Arthritis	—	130
Podagra	—	131
<i>De catarrhis</i>	—	133
Coryza	—	135
Angina catarrhalis	—	137
Tussis catarrhalis	—	ib.
Peripneumonia notha	—	ib.

VIII

<i>De dysenteria</i>	Pag. 138
<i>De cholera</i>	— 147
<i>De haemorrhagiis</i>	— 148
Stomacace	— 152
Haemorrhagia narium	— 153
Haemoptysis	— ib.
Vomitus cruentus	— 158
<i>De fluxu menstruo vitioso s. ataxia mensium</i>	— 159
Defectus fluxus menstrui	— 160
Fluxus sanguinis praeternaturalis ex pudendis muliebribus	— 164
<i>De gravaminibus haemorrhoidalibus</i>	— 166
Haemorrhoides sanguineae fluentes	— 167
———— mucosae fluentes	— 169
———— urethrae	— ib.
———— coecae	— 170
<i>De vermibus</i>	— 171
Ascarides et trichurides	— 174
Lumbrici	— 175
Taenia	— 177
<i>De ictero</i>	— 180
<i>De morbis venereis</i>	— 185
Lues venerea	— 194
Cancer venereus (Chancre)	— 196
Gonorrhoea venerea	— 197
Fluor albus venereus	— 208

Bubo	Pag. 209
Testiculus venereus	— 211
Phimosis et paraphimosis	— 212
Prostata venerea	— ib.
Condylomata	— 213
Maculae et verrucae venereae	— ib.
Morbi ossium venerei	— 214
<i>De scorbuto</i>	— 215
<i>De scrophulis</i>	— 219
<i>De morbo anglico</i>	— 222
Rachitis	— ib.
Paedarthrocace	— 224
<i>De exanthematibus chronicis</i>	— 226
Crusta lactea	— ib.
Achores	— 228
Favus	— ib.
Tinea capitis	— 229
Plica polonica	— 230
Herpes	— 231
Scabies	— 233
Lepra	— 235
Elephantiasis	— 236
<i>De ulceribus chronicis</i>	Pag. 237
Ulcus topicum benignum	— 240
Ulcus topicum corruptum	— 241
Ulcerata ex acrimonia biliosa	— 245
Ulcerata venerea	— 246
Ulcerata scorbutica	— ib.

Ulcers scrophulosa	Pag. 247
Herpes excedens	— ib.
<i>De cancro</i>	— 248
<i>De carie ossium</i>	— 252
<i>De gangraena, sphacelo et necrosi</i>	— 253
<i>De tumoribus</i>	— 256
<i>De tumoribus albis</i>	— 257
Tumor articulorum rheumaticus	— ib.
Tumor articulorum scrophulosus	— 258
Caries vertebrarum	— 259
<i>De tumoribus aqueis</i>	— 260
Oedema pedum	— 266
Hydrops anasarca et leucophlegmatia	— ib.
ascites	— 267
pectoris	— 268
peritoneaei	— 269
ovariorum	— ib.
uteri	— 270
scroti	— ib.
Hydrocele	— 271
Hydrocephalus	— ib.
externus	— ib.
internus	— 272
Hydrops cerebri	— 273
Spina bifida	— 275
Hydrops articulorum	— ib.

<i>De tumoribus aëreis</i>	Pag. 276
Emphysema	— 276
Tympanitis	— 277
<i>De morbis tabidis</i>	— 280
<i>De atrophiiis</i>	— 281
Atrophia infantum	— 281
Phthisis nervosa	— 283
Tabes dorsalis	— 284
Marasmus senilis	— ib.
<i>De Febris hec̄ticis</i>	— 285
<i>De Febris phthificis</i>	— 290
Phthisis pulmonalis	— 298
—— hepatica	— 304
—— lienalis	— 305
—— renalis	— ib.
—— uterina	— 306
—— mesenterica	— ib.
—— intestinalis	— ib.
<i>De morbis nervorum</i>	— 307
Antipathia	— 308
Malum hypochondriacum & hystericum	— 309
<i>De morbis animi</i>	— 313
Amnesia	— ib.
Amentia partialis	— 314
Melancholia et Mania	— 315
<i>De convulsionibus</i>	— 319
Crampus	— ib.

Convulſiones	Pag. 319
Trismus	— ib.
Riſus ſardonius	— 320
Spasmus cynicus	— ib.
Chorea Sancti Viti	— ib.
Epilepfia	— 321
Eclampſia	— 325
Raphania	— 326
Tetanus	— 327
Tremor	— 330
Contractura	— 331
<i>De reliquis morbis nervofis</i>	— 332
Vertigo	— ib.
Lipothymiae	— 334
Agrypnia	— 339
Sopor	— 340
Paralyſis	— 342
Apoplexia	— 346
Ecſtaſis	— 355
Catalepfis	— ib.
Catochus	— 356
Somnambulismus	— ib.
Hydrophobia	— 358
<i>De morbis partium ſingularum</i>	— 366
<i>De morbis cutaneis</i>	— 367
Ephelis et Lentigo	— 367
Gutta roſacea	— 368
Erythema	— ib.
Lichen	— ib.

Naevus maternus	Pag. 369
Therminthus	— ib.
Epinyctis	— ib.
Varus	— 370
Malum mortuum	— ib.
Intertrigo	— 370
Comedones	— 371
Phthiriasis	— ib.
<i>De morbis capitis</i>	— 372
Cephalalgia	— ib.
Inflammatio membranarum cerebri	— 375
<i>De morbis oculorum</i>	— 383
Ophthalmia	— ib.
Maculae corneae	— 387
Pterygium	— 387
Staphyloma	— 388
Ophthalmoptosis	— ib.
Hydrophthalmia	— 389
Trichiasis et Distichiasis	— 390
Ectropium et Entropium	— ib.
Blepharoptosis	— 391
Lagophthalmus	— ib.
Epiphora et Lippitudo	— 392
Cataracta	— 393
Glaucoma	— 394
Mydriasis	— 395
Amaurosis	— ib.
Amblyopia	— 396
Hemeralopia et Nyctalopia	— 397
Diplopia	— ib.

<i>De morbis aurium</i>	Pag. 398
Otalgia	— ib.
Tinnitus et Sufurrus aurium	— 399
Surditas	— 400
<i>De morbis dentium</i>	— 401
Dentitio	— ib.
Odontalgia	— 403
<i>De morbis colli</i>	— 405
Bronchocele	— ib.
Raucedo	— 406
<i>De morbis pectoris</i>	— 407
Tussis	— ib.
Asthma	— 410
Sternutatio	— 415
Singultus	— ib.
Incubus	— 416
Palpitatio cordis	— 417
<i>De morbis primarum viarum</i>	— 419
Deglutitio difficilis	— ib.
Anorexia	— 421
Appetitus morbosus	— 422
Ardor ventriculi	— 423
Cardialgia	— 424
Colica	— 425
Nausea et vomitus	— 436
Diarrhoea	— 438
Fluxus coeliacus	— 441
Lienteria	— 442
Fluxus hepaticus	— ib.
Morbus niger	— 444

De morbis viarum urinarum Pag. 445

Dolores e calculis	—	ib.
Mictio impedita	—	450
Mictus cruentus	—	454
Incontinentia urinae	—	ib.
Diabetes	—	455

De morbis partium genitalium — 456

Gonorrhoea benigna et fluor albus	—	ib.
Satyriasis et priapismus	—	458
Nymphomania	—	ib.
Excrefcentiae uterinae	—	459
Uterus scirrhus	—	460

De morbis gravidarum — ib.

Symptomata systematis nervosi	—	ib.
Plethora	—	461
Obstructio alvi et mictus difficilis	—	462
Oedema pedum et anasarca	—	463
Hydatides	—	ib.
Haemorrhagiae	—	464
Abortus	—	465
Complicatio graviditatis cum aliis morbis	—	467

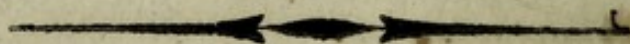
*De morbis parturientium, lactantium et puer-
perarum* — 468

Dolores spurii	—	ib.
Partus difficilis	—	469
Dolores post partum	—	471
Fluxus lochiorum	—	472
Secretio lactis	—	475

XVI

Metaftases lactis	Pag. 477
Febris puerperarum	— 483
Inflammatiō uteri	— 492
———— pulmonum	— 494
Febris eryfipelacea	— 495
Eclampsia	— 496
Melancholia & Mania	— 497

<i>Selectus et destinatio medicamentorum accu-</i> <i>rator</i>	— 499
--	-------

MEDICINA CLINICA.

*M*edicina clinica singularium morborum cognitionem, dijudicationem et medendi rationem nos docet. Haec igitur in omnibus scientiis tam pathologicis, quam therapeuticis aegrotantium lecto adhibendis constat.

Morborum cognitio vocatur *diagnos*. Quae exactam systematicam atque aetiologicam determinationem requirit; hoc est, morbi non solum ab omnibus reliquis morbis differentiam, sed etiam causarum ejusdem harumque causarum nexus cum morbo ipso determinationem scire debemus. Tali quidem modo haec ars est comparata, hanc autem ejusdem conditionem non semper attingere licet, attamen vero ad hanc semper respiciendum est.

Dijudicatio cujusdam morbi ratione ejusdem eventus appellatur *prognosis*. Vera semiotica, acutis

fienfibus, et penetranti iudicio apti ad eam reddendi fumus.

Applicatio medicamentorum arti adaequata conftituit tertiam atque ultimam hujus fcientiae partem, *medendi rationem*.

Objecta medicinae clinicae funt morbi fimples, prout illi in natura occurrunt. Quum autem nullum individuum ratione alteri perfecta gaudet fimilitudine, morbi quoque inter fe fimiles effe non poffunt, qui femper a natura individuali et ftatu aegroti formam accipiunt peculiarem. Quum porro haec differentia aeque late pateat, quam genus humanum ipfum, et faepe fit tam fubtilis, ut ea nullo modo describi et percipi poffit, tunc quoque fieri non poteft, hanc in fcientiam omnes cafus recipere individuales. Cum fpecierum determinatione igitur hic contenti effe debemus, et varietates vel cafus individuales coram aegrorum lecto folummodo fcrutaturi. Qua in re differentia inter theoriam et praxin latet. Abfttractum theoriae ac fcientiae praebet objectum; individuale autem eft praxeos artisque objectum.

Cognitio individualis praecipue in fenfatione quadam eft fita, de qua difficile notiones formare et communicare poffumus. Hac in re res arti conveniens et practica fcientiae medicae confiftit. E fignis obfcuris et non fatis determinatis naturam et curfum cujusdam morbi per fenfationem agnofcere, femio-

logiae pathologicae objectum est, ac virtus medici experientissimi praecipua.

Quodsi in morborum singulorum divisione affinitatem naturalem sequi vellemus, tunc quoque classes morborum naturales hic nobis fundamenti loco inservire deberent, quas alio loco in medium contuli *a*). Talis autem ordo, in quo omnes morbi distribui liceret, usque adhuc semper in arte medica problema, et tantum quoad febres possibilitatem systematis talis nos delineavimus *b*). Copia morborum inter chronicos datur, de quorum causis nullas notiones distinctas habemus, quorumque ordinem igitur naturalem constituere non possumus. Divisionem igitur artificialem hic adhibere debebimus, quae tantum in differentia morborum externa est sita, verumtamen certos et in oculos incurrentes exhibet characteres, quibus morbi agnosci et differri queant.

In medendi rationis determinatione semper duo requiruntur momenta:

- 1) Indicantia, quae nobis in medendi ratione viam monstrant, rite determinare debemus, ut per haec tunc tam secure, quam fieri potest, methodum medendi generalem constituere possimus.

a) *Vid.* Einleitung in das Studium der Natur- und Arzneywissenschaft. S. 163.

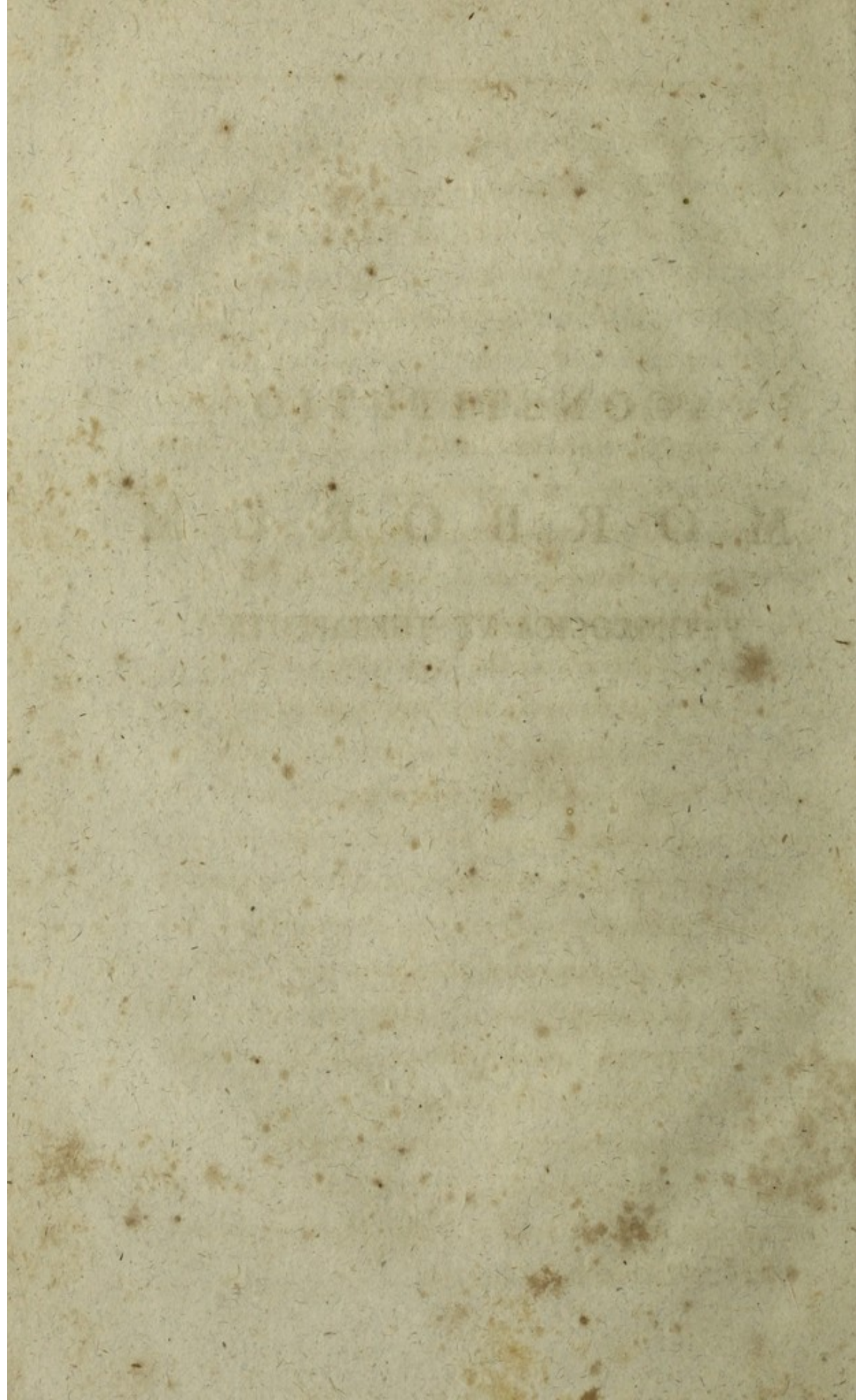
b) Rudimenta pyretologiae methodicae.

- 2) Inter remedia indicata solummodo talia sunt eligenda, quae circumstantiis singularibus aegroti sunt conformia.

Hoc ulteriori dictum quoque cognitionem peculiarem medicamentorum, mixtionis eorum congruae ac differentiae eorum effectuum una cum differentia dosium, in quibus illa sunt exhibenda, praesupponit. Hoc in unoquoque casu singulari in medium proferre, nimium esset longum. Hunc librum igitur in duas divido partes, in quarum priori ea sum constituturus, quae ad cognitionem pathologicam et therapeuticam generatim respiciunt. Pars posterior tunc destinationem medicamentorum propriam atque accuratorem in se continebit.

CONSTITUTIO
M O R B O R U M

PATHOLOGICA ET THERAPEUTICA.

De Febris.

MORBUS, in quo frigus, calor praeternaturalis, pulsus praeternaturaliter mutatus, et symptomata perseverantia, nec mere transitoria, huic aegritudini autem semper propria observantur, *febris* nuncupatur.

Hi morbi nequaquam classem quampiam naturalem constituunt; dantur enim morbi, characteribus memoratis destituti, tamen tam quoad causas, quam quoad methodum medendi cum illis perfecte convenientes. Sic morbi dantur periodici, e. g. epilepsiae, quae perfecta cum febris intermittentibus respectu causarum et curationis gaudent similitudine.

Perplurimi motus febriles tendunt, ad materiam quandam heterogeneam e corpore eliminandam. Aut potius, partes quaedam alienae tales producant motus, per quos natura illis sese exonerare nititur. Ea autem non semper gaudet viribus, ad hanc ejectionem perficiendam, sufficientibus.

Quodsi haec excretio re vera contingit, et morbus per eam aut tollitur, aut imminuitur, tunc ea est critica, indeque vocatur *crisis*. Materia ipsa hoc in casu appellatur *materia cocta*.

Quodsi materia egesta nullum adfert levamen, signum est, eam, aut in nimia adesse exsuperantia, aut evacuationi nondum esse aptam. In utroque casu ea nuncupatur *materies cruda*. Evacuationes tunc salutantur symptomatae.

Insensibilis materiae febrilis ejectio dicitur *lysis*.

Quodsi materia cocta e sanguine quidem exoneratur, e corpore autem non eliminatur, sed in alias ejusdem partes, cum morbi levamine, tamen deponitur, nominatur *metastasis critica*.

Quodsi vero haec depositio sine levamine atque in locum, ubi ea alium morbum producere potest, contingit, appellatur ea *metastasis mala*.

Nonnumquam propter vires deficientes nulla fit evacuatio.

Evacuationes eveniunt inprimis per sudorem atque urinam, nonnumquam per vomitum et diarrhoeam, rarius per haemorrhagias, et longe rarissime per exanthemata.

In variolis et febribus biliosis, ubi simul qualitas humorum adest scorbutica, comparet subinde salivatio, quae quidem proprie non est critica, neque tamen est impedienda.

In omnibus febribus aut pulsus celer, aut calor praeternaturalis, aut utrumque observatur. Id igitur, quod omnibus febribus convenit, est motus sanguinis auctus.

Causa febrium proxima materia quaedam in sanguine contenta, indeque nervos irritans esse videtur.

Materiam febrilem suam sedem in sanguine habere, evacuationes reddunt maxime verosimile.

Irritabilitatem nervorum singularem autem quoque ad producendam febrem suas partes conferre, clarum est inde, quoniam saepe in casibus, ubi certe materia febrilis non deest, nulla tamen febris oritur, atque e contrario omnes causae debilitantes atque irritantes facile febrem producunt, e. g. vulnera, animi pathemata, purgantia acria.

Materia ipsa febrilis in putredinem proclivis esse videtur. Rationes sequentes hoc faciunt verosimile:

- 1) Omnia remedia in febribus utiliter adhiberi solita, sunt antiseptica; e. g. salia imprimis acida, camphora et cortex chinae.
- 2) Victus animalis semper fere est noxius.
- 3) Materia ejecta semper fere est indolis putredinosae.
- 4) Omnes materiae putridae facile febrem excitant, e. g. exhalationes putridae, ulcera.
- 5) Calor in febribus putridis est quam vehementissimus, qui etiam post mortem ipsam perdurat.

Omnes febrium causae interim in systema nervosum simul agunt, et vel hoc nomine motus febriles producere possunt. Semper tamen verosimile manet, partes heterogeneas acres, inque resolutionem putri-

dam pronas, materiam constituere febrilem, ac dispositione etiam partium solidarum praesenti, non prius excitari febrim, quam certa quaedam acrimonia in humoribus fuerit prognata.

Causae febrium remotae producuntur aut per ineptum rerum sex non naturalium usum, aut nituntur quibusdam generalibus causis, uti: inedia, conditio nutrimentorum generalis mala atque inconsueta et praeternaturalis aëris constitutio. In priori casu producuntur *febres sporadicae*, in ulteriori autem *febres epidemicae*.

Quod ad febrium prognosin attinet, spem felicitis eventus concipere licet, quodsi vires naturae ad coctionem et crisin perficiendam sufficient. Ubi e contrario vires deficiunt, aut causa est nimium ingens, verendum est, ne illa in suo molimine superetur.

Prognosi febrium signa inserviunt sequentia :

- 1) Bonum est signum, quodsi vires adsint integrae, nec evacuatio prius contingat, quam materia fuerit cocta, quod raro ante diem quartum, plerumque 5. 7. 9. 11. 13. 15. 17. 21. 27 et 31. contingere solet. Hi dies appellantur *dies critici*, et si hic ordo naturae nostro aevo non amplius tam frequenter occurrat, quam olim, ratio hujus rei sane in morborum complicatione continetur, quae nostra aetate est

multo major, magisque varia, quam olim fuit, victu tum existente simpliciore.

Coctionem esse factam, perspicui potest, quodsi status spasticus remittit, et res se-atque excretae incipiunt, ad naturalem earum conditionem accedere. Quodsi e. g. loco congestionum, pulsus contracti, cutis siccae, urinae tenuis, circulatio magis adaequata, pulsus mollior et major, urina crassior et magis oleosa fit, et sedes non sunt virides aut nimis tenues, tunc crisis cum proxima die critica potest expectari.

- 2) Ubi vires materiae febrili omnino non sunt pares, symptomata ante evacuationem incrementum consueverunt. Qui status vocatur *perturbatio critica*, nec quidquam ab ea metuendum est, nisi ratio virium ad causam febrilem maxime sit inaequalis, nec causa desit, cur materiam credamus esse coctam.

Sic saepe pulsus intermittens, haemorrhagiae, vomitus, vertigo et s. p. sunt criseos praecursus, atque haud raro in febribus intermittens, exacerbatio ultima est vehementissima; ut et in febribus continuis, durante ultima et morbum claudente exacerbatione, saepe aegroti extremos agere spiritus videntur.

Evacuationem fuisse criticam, cognoscitur, quodsi post eam symptomata mitigantur, pulsus

fit naturalis, viribusque praesentibus conformis, respiratio est libera, et somnus comparet placidus. Ubi haec tantum e parte eveniunt, crisis facta est imperfecta, cujus exitus felix a viribus naturae superantibus pendet.

- 3) Quodsi e contrario cutis semper manet ficca, respiratio brevis atque interrupta, pulsus fiat continuo celerior, evacuationes incipiant foetorem spargere cadaverosum, infelix exitus est extimescendus. Periculosum pariter est, quodsi symptomata sibi invicem non respondent. E. g. absentia sitis lingua existente arida, averfatio acidorum in febribus putridis, pulsus, in ardore magno et circulatione sanguinis aucta, debilis.

In febrium medendi ratione res tota pendet a sequentibus tribus momentis :

- 1) Coctio promovenda omni, quo fieri potest, modo est investiganda. Omnia igitur, quae causam febris proximam augere possunt, e medio sunt tollenda, uti nec ea sunt negligenda, quae ad minuendam vel tollendam ipsam causam proximam conferre possunt. Vel uno verbo, enitendum est, ut vestigia naturae febris deprehendantur, atque omnibus indicationibus satisfiat. Ubi e. g. irritatio adest externa, agendum est, ut ea tollatur, ubi colluvies adest bi-

liosa, ea per vomitum est educenda. Ubi plethora adest, venaesectio est instituenda. Ubi materia est acris, potus dantur attenuantes atque emollientes. Ubi proclivitas ad stases inflammatorias adest, salia media resolventia sunt adhibenda. Quaeque omnia cum adaequato respectu virium ad coctionem requirentium, necesse est, fiant.

- 2) Enitendum est, ut crisis promoveatur, aut saltem illi nulla impedimenta opponantur. Crisis solummodo tunc promovetur, quodsi natura viribus ad hoc requirentibus deficit, atque e certis signis scire possumus, qualem viam ea eliget, aut quae sit aptissima. Quodsi e. g. pulsus incipit, mollior et major fieri, remedia diaphoretica applicare possumus. E contrario nihil magis, quam superfluum et non adaequatum medicamentorum usus, naturam perturbare potest. Res praecipua per plurimum ad regimen bonum respicit, quocum veteres fere omnia fecerunt. Aër sit purus, minime perflans, et vix ultra septuagesimum thermometri Fahrenheitiani gradum. Victus ordinandus est tenuis, refrigerans, minime nutriens.
- 3) Quodsi crisis contigit, et febris est sublata, viribus per remedia nutrientia ac roborantia subveniendum est, ut recidivae obviam eatur.

- 4) Ubi metastasis est facta, febris quidem perdurat, plerumque autem nunc naturam suam mutat, et methodum medendi singularem requirit. Tali modo e. g. febris maligna per metastasin in febrem inflammatoriam permutari potest.

Febres vario modo pro characterum ratione, ad quos respicitur, dividi possunt.

Illae primum secundum earum decursus durationem dividuntur. Febris, quae septem diebus judicatur, *febris* vocatur *acutissima*; febris quatuordecim dierum nuncupatur *peracuta*; dierum viginti ad triginta *acuta*, atque illae febres, quae ultra quatuor septimanas excurrunt, nec sunt intermittentes, *febres* salutantur *lentae*.

Pro temporis et loci diversitate, quibus oriuntur, dividuntur :

- 1) In *febres epidemicas*, ubi locus integer, aut regio regni alicujus integra, semel ac simul a morbo uno eodemque invaditur.
- 2) In *febres sporadicas*, quae tantum singulatim et passim oriuntur.
- 3) In *febres endemicas*, quodsi illae tantum in regionibus et locis certis prodeunt, e. g. uti febris yellowica in India occidentali.
- 4) In *febres stationarias* atque *intercurrentes*. Sic e. g. pleuritis epidemice grassari et febris indolis biliosae esse potest. Passim variolae quo-

que prodire possunt, quae tum plerumque etiam cum febris biliosa sunt conjunctae. Quo in casu pleuritis est febris stationaria, variolae, febris intercurrents. Natura posterioris, generatim loquendo, naturae prioris se accommodat.

Dividuntur porro e symptomatum praecipuorum diversitate. Sic febres vehementi cum sudore conjunctae vocantur *febres helodes*.

Distinguuntur porro in *benignas* et *malignas*, prout illae majori aut minori periculo sunt stipatae.

Ordinantur quoque e causarum specificarum diversitate : 1) inter *febres inflammatorias*, quae cum inflammatione topica sunt conjunctae, 2) inter *febres exanthematicas*, quas exanthemata comitantur, 3) inter *febres catarrhales*, quae cum stasibus serosis oriuntur.

Denique dividuntur :

- 1) In *febres continentes*, quae, ita loquendo, una tantum accessione absolvuntur, ubi nulla adest remissio, nec exacerbatio.
- 2) In *febres remittentes*, ubi motus febriles certis temporibus remittunt, sed numquam penitus cessant.
- 3) In *febres irregulares*, ubi remissionibus exacerbationibusque locus est, typum tamen illis haud observantibus.

- 4) In *febres intermittentes*, ubi intervalla occurrunt, in quibus aeger ab omni motu febrili liber est.

Haec ultima divisio neutiquam in naturae horum morborum jura involat, sed potius tanquam summa comparationis febrium naturali nexu inter se junctarum universalis prodit. Nos proinde hanc sequemur divisionem. Eos tamen tantum morbos febriles huc relaturi, qui nullo cum malo topico sunt conjuncti, et qui vulgo *febres simplices* vocari solent.

Ceterum in memoriam reduco, quod, quum e supra in medium relatis causis naturalem methodum non sequor, perplurimi indicati morbi intuitu nominum explicationis species non sint naturales.

De Febris continentibus.

Experientia docuit, febres eo proniores esse, uno tenore ac sine intermissione adscendere et judicari, quo magis causa proxima in sanguine ipso continetur. In omnibus illis casibus, in quibus materia febrilis non in ipso sanguine nata est, sed semper demum in vasorum systema infertur, febres in remissiones atque exacerbationes sunt proclives. Febres ex humoribus acris in primis viis, aut ex ulcere, aut ex obstructionibus oriundae numquam sunt indolis continentis.

Hae

Hae febres nostro aevo sunt multo rariores, quam pristinis temporibus fuisse dicuntur, quia nostra vivendi ratione primae viae tantopere debilitantur, ut hae semper fere officina materiae febrilis sint, aut saltem naturam febrium immutent. Verum tamen hae manent ideale, quod theoria necessarie determinare debet, et sine illo praxis longe vaga esset.

Felix in his febribus exitus a viribus unice pendet. Crisis semper fere contingit per sudorem atque urinam. Raro materia febrilis e sanguine in primas vias deponitur, raroque inde per vomitum aut alvum evacuat.

Noxia igitur in his febribus sunt omnia medicamina evacuationem primarum viarum perficientia. Atque est princeps canon practicus: tanto in febribus cum remediis evacuantibus cautiore esse debere, quanto magis illae indolis sunt continentis.

Dantur quidem febres continentes e remittentibus oriundae, colluvie in primis viis contenta in sanguinem migrante, materiamque febris continenter agentem praebente. Hic autem quoque evacuationes primarum viarum raro sunt adhibendae, in his enim casibus vires ita fere sunt debilitatae, ut illae talibus evacuationibus minime sufficiant.

Duae sunt species hujus febris naturales, febris *inflammatoria* et *putrida*.

Febris inflammatoria simplex.

Haec febris ab auctoribus nuncupatur *synochus imputris* seu *simplex*. Melius et significantius vocatur ea *febris inflammatoria simplex*.

Haec febris praesertim subjecta robusta ac sensibilia, tempestate imprimis existente frigida, tempore hiberno invadit. Ea plerumque e refrigerio nascitur, nonnumquam etiam ex irritationibus externis, e. g. e vulneribus, subinde e missione sanguinis neglecta, aut haemorrhagiis consuetis suppressis. Ea subito sine multis nunciis praecurrentibus invadit. Pulsus est durus, plenus, celer et regularis. Lingua est pura, et mucos tenui duntaxat albo obducta, gustus est naturalis, urina ruberrima. Signa putredinis et saburrae primarum viarum desunt. Oritur quidem subinde vomitus, aut diarrhoea, cui tamen aut irritatio prima, aut vero materia e sanguine deposita occasionem praebet. Sanguis e vena missus est spissus, et plerumque crusta alba, viscida obductus, quae etiam propterea *crusta inflammatoria* vocatur. Symptomata hujus febris sibi invicem respondent. Sitis e. g. conditioni linguae, calor pulsui est proportionatus.

Methodo medendi existente apta, raro haec febris est periculosa. Crisis praeter sudorem atque urinam fit nonnumquam per haemorrhagias, excretionem, raro per diarrhoeam. Sudorem imminere cri-

ticum animadvertitur e secretione urinae pariori, e cute pruriente sed molli, e pulsu molli atque undulatorio. Haemorrhagiam narium criticam imminentem praenunciant rubor oculorum, gravitas in temporibus et dolores capitis. Exitu infelici fit quaedam species suppurationis universalis. Post mortem demum hoc in casu deprehenditur, omnia intestina materia purulenta esse obducta, quae e vasis sanguiferis expulsa atque illuc est deposita.

Methodus medendi hujus febris requirit:

- 1) Ut humores, quantum fieri potest, solvantur atque attenuentur.
- 2) Enitendum est, ut irritabilitas partium solidarum imminuatur.
- 3) Opera est danda, ut transpiratio atque urina propellantur.

Ut his requisitis satisfiat, prima cura medici esse debet, ut massa sanguinis imminuatur, ut deinde restans eo facilius resolvi atque attenuari possit, et generatim ut efficaciae remediorum adhibendorum locum faciat, sequelisque eorum noxiis occurratur. Missio sanguinis proinde primum et princeps est remedium in hujus febris medendi ratione. Quae vero vehementiae febris et viribus aegri debet esse conformis.

Nonnumquam sensationis aegroti et pulsus ratione debilitas adeste, et venaesectioni contraindicare vi-

detur. Quodsi autem constitutio corporis aliter bona et robusta est, quodsi nullae imprimis debilitantes causae sunt praegressae, et constitutio epidemica est indolis inflammatoriae, tunc credere possumus, quod vires non revera desint, sed tantum sint suppressae, atque hoc in casu venaesectio elevat pulsum et vires.

Omnibus reliquis requisitis potus duntaxat decocti avenacei cum oxymelle simplici permixti sufficiens saepe respondet, quo humores attenuantur, corpus refrigeratur, transpiratioque promovetur. Victus debet esse tenuis, aër purus, et calor tam aëris, quam cubiculi aegroti quam temperatissimus.

Ubi hoc non sufficit, nitrum quotidie a drachmis duabus ad unciam unam in auxilium adhibetur, quod in potu solvitur, atque in forma diluta propinatur. Vide *Mixtura temperans*.

Quodsi autem irritatio sit nimia, nec cutis facile reddatur humida, simulque congestiones versus caput observentur, anquiritur num adhuc missio sanguinis sit iteranda. Quodsi pulsus adhuc valde plenus, fortis et durus est, vena iterum aperitur, ac mixtura diaphoretica exhibetur. Si neque per hoc diaphoresis benigna effici possit, his remediis camphora quotidie ad grana aliquot additur, fomentationesque calidae circa extremitates et truncum fiunt.

Quodsi denique neque hac ratione pulsus fiat mollis, nec ullus sequatur sudor, vesicatoria ad furas

applicantur, atque ita aut natura febris immutatur, aliamque penitus requirit curationem; aut suppuratio oritur universalis, aut evacuationes criticae et cum illis sanitas subsequuntur.

Opera dedita hoc de morbo aetiologice prius agere nolui, quam rationem ejus medendi indicassem, quoniam ex hac saepe plurimum de causarum natura colligi potest.

Quaeritur scilicet, num causa hujus febris nimia humorum spissitudo sit. Hoc cum quadam veri specie e crusta sanguinis inflammatoria, secretionibusque suppressis deducere voluerunt. Quodsi interim consideres, secretiones aequae per irritationem posse suppressi, sanguinem, quamdiu is in corpore hospitatur, nulla inertiae vestigia ostendere, neque generatim circulationem sanguinis impeditam esse videri, phaenomenon crustae saepe a circumstantiis accidentalibus pendere, saepe eam deesse, et semper fere in morbi vigore animadverti, et frequenter non tantum in sanis, sed etiam in aliis morbis deprehendi, qui methodo antiphlogisticae toto coelo oppositam requirant medendi rationem, plurimum haec opinio de verisimilitudine sua, quam prima fronte habere videbatur, amittit. Ut experimenta recentiora taceam, secundum quae crusta inde plane oriri dicitur, quod sanguis nimium sit tenuis, atque hinc globuli sanguinei eo citius fundum petant, lymphamque coagu-

labilem in superficie relinquant. Crustam inflammatoriam e lymphâ coagulabili constare, quae in febribus inflammatoriis majori in copia adesse videtur, atque a cruore et sero separata in aëre coalescit, per experimenta recentiora evictum est. Haec lymphâ tamen semper causa febris esse potest, quum ea potius ut ejusdem sequela paulatim nascatur, atque in corpore ipso quam maxima gaudeat fluiditate.

Semper quoque hanc sanguinis constitutionem inflammatoriam observaremus, quodsi ea sequela spissitudinis ejusdem esset, in talibus subjectis, quae frequentibus tenuiorum humorum spissitudinibus laborant, quod tamen experientiae non respondet.

Causa hujus febris igitur verisimiliter in acrimonia humorum peculiari est sita, quae stimulo suo circulationem sanguinis adauget, secretiones moratur, atque earum loco majori lymphae coagulabilis secretioni ansam praebet, unde iterum iterumque fit credibile, hanc acrimoniam sedem suam in systemate vasorum lymphaticorum habere, aut certe imprimis in illud agere.

Ceterum haec febris tam sincera, sicuti eam hoc loco descripsi, rarissime contingit. Plerumque ea plus minusve ad febrem biliosam accedit. Frequentissime ea existit in nexu cum inflammationibus topicis, rheumatismis, catarrhis, dysenteriis atque exanthematibus.

Febris putrida.

Haec febris ab auctoribus nuncupatur *synochus putris*, a recentioribus plerumque *synochus putrida*; a quibusdam ea febris maligna quamvis perperam salutatur. Plurimi auctorum febres cum impuritatibus putridis in primis viis, resolutione sanguinis putrida, vehementi intemperie in systemate nervoso stipatas combinant, et febrem vocant putridam. Hic nunc de ea tantum febre est sermo, in qua putredo in secundis viis generatur, cui tamen minime colluvies primarum viarum occasionem dedit, aut saltem nunc jam non ab ea pendet.

Haec febris facillime nascitur, ubi partes solidae nimium sunt debilitatae, humoresque sunt acres et resoluti. Exhalationes putridae tempestate existente calida et sicca, victu animali pravo, eam crebro producant. Dantur etiam contagia resolutionem humorum putrilaginosam, dispositione corporis praesenti, parientia. Denique methodo medendi minus recta ea sequela alterius febris esse potest. Hac febre fastigium suum pertingente, pulsus est celer et spasmodico-durus, calorque tam ingens, ut is contingentibus mordens esse videatur; lingua est pura, sed in siccitatem prona; sanguis forte e vena missus non facile coalescit, saepe cuticula variis coloribus ludente est tectus, humores excreti odorem emittunt acido-cada-

verosum ; facile haemorrhagiae symptomatae et petechiae nascuntur. Postremo oculi obfuscantur reddunturque impuri , lingua fit nigra et dura, pulsus et vires labascunt, symptomata oriuntur nervosa, et non multo post sequitur mors.

Causa hujus febris proxima acrimonia humorum ad resolutionem putrilaginosam disponens esse videtur, quae autem a scorbutica essentialiter differt.

Ea plerumque per sudorem et urinam solvitur. Petechiae rarissime sunt criticae, imprimis si illae non sunt rubrae, sed lividae, ubi illae magis resolutionem humorum universalem indicant. Quamprimum pulsus atque vires labascunt, status est periculosissimus.

Quum causa hujus febris proxima in ipso sanguine sita sit, non magis hic evacuantia locum habent, quam in febre prius dicta inflammatoria continenti. Casus etiam ipse, quod in hac febre diarrhoea critica locum habere possit, non nobis jus dat ad eam arte producendam, quandoquidem hac in febre praesertim conservatio virium prae oculis sit habenda.

Missio sanguinis etiam in initio tantum febris locum habet, et quidem solummodo, ubi plethora adest manifesta.

Emetica principio possunt esse utilia, partim ad cruditates tollendas, partim ad impetum versus cu-

tem promovendum. Nonnumquam hoc natura facit ipsa, praesertim ubi contagium evenit.

Initio diaphoretica duntaxat lenia acidula propinanda sunt. Quem in finem oxymel saepe sufficit. Ratio autem ad contagium suspicandum adest, quod nervos facile invadere posset, emetico adhibito subito enitendum est, ut transpiratio per camphorata conservetur.

In febris vigore acida exhibenda sunt mineralia, et simul enitendum, ut diaphoresis semper conservetur.

Quamprimum observatur, pulsus et vires labascere, ante meridiem cortex peruvianus cum vino praebetur, post meridiem exhibentur alexipharmaca, inter quae inprimis valeriana atque angelica insignia sunt. Vide *Potio alexipharmaca*.

Vesicatoria non prius, quam hoc in ultimo morbi stadio locum habent, quia illa irritatione sua utilia esse possunt, quae in primo stadio adhuc evitanda erant, ubi ista simul proclivitatem ad resolutionem augent; quod quidem etiam in ultimo stadio contingit, tamen propter vim irritantem superantem minus est noxium.

Ceterum evenit haec febris, uti inflammatoria, cum aliis praecipuis atque eminentibus symptomatibus, quae postea tanquam genera singularia in medium proferam.

De Febris remittentibus.

Auctores has febres quoque vocant *synochas* seu *febres continuas remittentes*. Illae remissionibus atque exacerbationibus gaudent. Priores post evacuationes quasdam criticas nascuntur, et posteriores subinde rursus cum frigore, subinde statim cum calore aucto incipiunt. Haec exacerbationes nonnumquam sunt typicae, sed non semper, quamvis eae semper sint regulares, atque aut quotidie aut tertio aut quarto die fiunt. Quaedam inter febres acutas, aliae inter febres lentas referuntur. Nobis hic tantum de febribus prioris generis sermo est.

Causa hujus febris non in ipso sanguine prognata, sed e primis viis illuc delata esse videtur. Suspicio, quae e phaenomenis et methodo medendi confirmatur. Ex hac ratione a variis scriptoribus illae etiam *febres gastricae* sunt appellatae.

Quo magis materia morbi in primis viis contenta humoribus admiscetur, eo magis remissiones atque exacerbationes fiunt incertae, et febres tum indolis continuae esse videntur. Hic casus in ultimis febrium putrido-biliosarum stadiis, ubi initio remedia evacuantia neglecta fuere, obtinet.

In his febribus observatur in primis viis aut coluvies *biliosarum* aut abundantia *mucosarum* impuri-

tatum, atque hoc in respectu quoque has febres consideremus.

De Febris biliosis.

Omnes febres remittentes, in quibus abundantia bilis, tanquam perpetuum atque essentiale symptoma observatur, appellantur *febres biliosae*. Haec bilis abundantia pro sedis illius differentia duplici modo sese prodit. Bilis per varias causas humoribus nostri corporis immisceri potest, sine effusione in intestinis.

Quo in casu ea, lingua pura existente, per gustum amarum, per urinam rubicundo-flavam, per serum ex vena missi sanguinis flavum atque amarum, et interdum per colorem cutis flavum, sese prodit.

Colluvies impuritatum biliosarum in intestinis sese prodit per gustum amarum, per linguam muco flavo obductam, defectum appetitus, urinam crassam et turbidam, atque excretionem alvinam praeternaturalem. In utroque casu oriuntur symptomata nervosa, neque inflammationi verae, neque putredini, neque debilitati adscribenda.

Haec acrimonia biliosa, dispositione existente cholericam, facile nascitur post motus animi praegressos. At imprimis miasmata et contagia varia in bilem ejusque organa secretoria agere videntur, sicuti omne id, quod spasmus in abdominis visceribus

producit, ad causas febrium biliosarum occasionales pertinet.

Certum est, has febres, haud alia ratione, quam bile corrupta evacuata, tolli; dubium tamen esse videtur, utrum haec bilis effectus potius, an causa febris sit. Uterque casus verisimilis est, quod vero in curatione nihil mutat. Adest forsitan causa tertia, quae tamen haud alia ratione, quam etiam si non per sublatam bilem, sed post eam evacuatam a natura superari potest.

Curatione existente apta, non semper hae febres sunt periculosae. Quod si autem illae non rite cognoscuntur, facile malignae fieri possunt. Crisis praecipue per vomitum et dejectiones alvi contingit. Quemadmodum in aliis febribus crisi imminente materia appellatur cocta, ita hic dicitur ea *turgescere*, hoc est: in ventriculo atque intestinis deposita mobilis evacuationique apta esse. Haec *turgescencia* proinde aut fit versus superiora, aut versus inferiora. Materiam versus superiora turgescere cognoscitur, si mucus super lingua incipit solvi, minusque firmiter adhaerescere; anima fit olida, nausea, inclinatio in vomitum oritur; in scrobiculo cordis sensus pressionis; extremitates algent; cephalalgia, tinnitus aurium, vertigo atque anxietates oriuntur. Turgescencia versus inferiora se prodit per gravitatem in lumbis et genibus, per distensionem abdominis, flatus et

dolores abdominis, moliminaque ad dejectiones alvinas.

Methodus medendi instituitur hic e naturae praescripto. Enitimur materiam ex humoribus ad primas vias ducere, ac turgescentem reddere, et tum promovemus ejusdem evacuationem. Prius fit per remedia resolventia, antispasmodica atque attenuantia. Sal mirabile atque oxymel simplex, atque emetica in tam parvis dosibus, ut ea nullum excitent vomitum, sunt hunc in finem utilissima. (Vid. *Mixtura solvens*.) In spasmodicis, quibus bilis in sanguinem ducitur, dantur sensim sensimque opiata lenia, quae semper cum remediis derivantibus conjungi debent. Quamprimum signa turgescitiae comparent, exhibetur aut emeticum, aut ducitur alvus per pulpam tamarindorum aut per cremorem tartari, prouti natura et circumstantiae requirunt. Vid. *Potio laxans*.

Febres biliosae in systemate naturali conficiunt genus, quod ex duabus constat speciebus, pro indole humorum cum ea conjunctorum. Sunt scilicet illae qualitatis vel *inflammatoriae* vel *putridae*.

Febris biliosa inflammatoria.

Hae febres plerumque tempore verno epidemice grassantur, quamvis eae saepe sporadice etiam occurrant. Per signa diatheseos phlogisticae, et colluviei biliosae sese produnt, atque ex hac ratione pejores.

sunt hae , quam illae , in quibus aut sola adest indoles sanguinis inflammatoria , aut sola corruptio bilis , sine insigni mutatione , atque cooperatione sanguinis.

Methodus igitur eas medendi ex utraque est composita.

Primum, quod suscipiendum est, est missio sanguinis, tam propter constitutionem inflammatoriam, quam etiam, ut hoc ipso materia ad turgescentiam aptior reddatur, atque obex ponatur, ne remedia resolventia atque evacuantia aut inflammationibus aut congestionibus ansam praebeant. Mox adhibentur medicamina jam laudata resolventia atque attenuantia, tum evacuantia, ac denique diaphoretica lenia.

Febris biliosa putrida.

Haec febris ab auctoribus maxime confunditur, et modo febris continens putrida, modo febris maligna, modo utraque, una eademque species febris vocatur. Sed distinguitur a priori per colluviam biliosam, atque a posteriori, quod symptomata nervosa plerumque ex irritatione acrimoniae biliosae nascantur, et cum evacuatione ejusdem tollantur. Tempore aestivo atque autumnali fere oritur, praesertim si exhalationes putridae, aëre calido, humido, aut etiam miasma vel contagium singulare in corpus agant. Hic signa *bilis* et *putredinis* deprehenduntur,

hincque febris est periculofior feberi inflammatoria biliofa. Miffio fanguinis raro hic aut numquam habet locum, nifi magna adelfet plethora, nec putredo adhuc nimium elfet extimefcenda, quod vero tantum prioribus diebus locum habere poteft.

Ut refolventia atque evacuantia adhibentur hic acida vegetabilia, inprimis pulpa tamarindorum aut cremor tartari. (Vid. *Potio laxans.*) Acida mineralia initio fupprimerent refolutionem atque evacuationem. In ultima morbi periodo tamen omnino locum habent.

Veficatoria tum demum applicari poffunt, quodfi propter nimiam evacuationem inflammatio inteftinorum eft extimefcenda, aut etiam inteftina nimium funt laxa. In utroque cafu ea utiliter abdomini imponuntur.

Evacuatione peracta, enitimur transpirationem per camphorata promovere.

In ultima morbi periodo, ubi nulla amplius inftitui poteft evacuatio, agitur ut in feberi continenti putrida.

De Febris pituitofis.

Hae febres difcernuntur a prioribus, quod non tam colluvies biliofa, quam pituitofa in primis viis, et femper fere proclivitas humorum ad putredinem, aut etiam debilitas fystematis nervofi fingularis obfervetur.

Inter auctores *Sarcone* priorem speciem imprimis bene et proprie primum constituit. Ubi non tam resolutio humorum, quam potius debilitas nervorum adest, febris a quibusdam febris lenta nervosa nuncupatur. Ubi autem pituita tam manifesta est ut hic, hoc nomen est inane. In febris, quae proprie nomen febris lentae nervosae meretur, constitutio pituitosa quidem etiam adesse potest, ea autem minime, uti hic, essentiam febris principem constituit. Non enim tantum liquores gastrici, sed etiam sanguis ipse in febris pituitosa tantopere scatet pituita, ut vel vesicatoria ipsa gluten secernant, omniaque viscera post mortem pituita fuerint obducta reperta. Ea in aëre frigido atque humido, diaeta minus salubri, atque caritate annonae oritur.

Lingua muco viscido est obducta. Cruor sanguinis e vena missi est resolutus atque cuticula tenaci mucosa obductus. Urina est tenuis et pellucida, febris non magna, et pulsus debilis atque intermittens.

Hae febres multo sunt periculosiores, quam febres reliquae putridae, quia hic activitas naturae deficit.

Missio sanguinis fere locum non habet. Ad resolutionem pituitae neque fatis temporis, neque auxilii quidquam a natura habetur, statim proinde cum evacuatione incipiendum est, quae optime fit per vomitum. Ubi hoc contraindicatur, rhabarbarina cum
fale

fale ammoniaco sunt adhibenda, quia priora non debilitant, sed e contrario augent tonum, et posterius non tantum est remedium resolvens, sed simul etiam antisepticum. Vid. *Mixtura resolvens*.

Vesicatoria ad vires naturae stimulandas sunt necessaria.

Quamprimum redundantia mucī est sublata, entendum est, ut transpiratio per alexipharmaca promoveatur. Vid. *Potio alexipharmaca*.

Praeterea victus aliquantum nutriens et roborans ordinatur, juscula carnis cum acido citri et vino praebentur.

De Febribus irregularibus.

Haec febrium classis, ut nos eam hic accipimus, non omnes complectitur febres, quae ab auctoribus febres erraticae appellantur. Nos intelligimus sub hac tales, in quibus remissiones atque exacerbationes admodum sunt obscurae atque irregulares, nec ullum servant typum, eoque minus faciunt intermissiones. Quo ipso omnes jam febres intermittentes irregulares ex hac classe excludimus. Praeterea hae febres ab omnibus reliquis in eo distinguuntur, quod in his debilitas atque irritabilitas systematis nervosi singularis observetur, et quod phaenomena neque inter se, neque cum causis sese manifestantibus consentiant.

Aegri sunt aut longe timidi et parvi animi, mutationibusque morbi ipsius minutissimis mortem metuunt, aut credunt, se in statu periculosissimo male non habere. Dormire non possunt, tametsi neque doloribus, neque calore gaudent. Pulsus prouti circumstantiae est aut nimis bonus, aut nimis malus. Siti lingua in sicca non gaudent, aut ore humido permultum bibunt. Remedia verisimiliter indicata in-
verso agunt modo. Signa criseos ante coctionem prodeunt et sic porro.

Quodsi nomen febris malignae retinendum foret, hae febres, propter indolem suam occultam, periculumque praecipue malignae appellari mererentur. Aptius et significantius appellamus eas *febres nervosas*.

Causa princeps sita est aut in miasmate singulariter acri, contagioso, quod inprimis in systema agit nervosum, aut in tanta debilitate atque irritabilitate nervorum, ut etiam parvae atque inobservabiles causae talem febrem producere queant. Diathesis inflammatoria, putredo, fordes biliosae et mucosae quidem eodem tempore adesse possunt, sed eae in se non continent rationem morbi sufficientem, quoniam sublatio harum causarum febrem non tollit, saepe non mitigat, atque haud raro pejorem reddit.

In his febribus omnia a viribus dependent, quae igitur in methodo medendi tanto, quanto fieri potest, sunt parcendae. Quo magis symptomata solum-

modo e debilitate et minime ex efficacitate febris oriuntur, eo magis morbus nomen febris lentae meretur.

Pro diverſitate cauſarum indicatarum diſtinguitur ea in *febrem nervoſam acutam et lentam*.

Febris nervoſa acuta.

Haec febris plerumque aut cum proclivitate ad ſomnum, aut omnino cum inſomnio incipit, atque in remiſſione obſervatur ſingularis animi deſectio, aut etiam intempſtiva alacritas. Pulſus eſt parvus, duriuſculus atque inaequalis. Lingua eſt alba, ficca, aſpera et tremula. Inclinationo adest ad vomitum, ſine ſignis materiae turgeſcentis. Vomitur bilis viridis aut atrae. Conatus adest mingendi. Urina aut eſt nimis craſſa, fulca et foetida, aut nimium clara et tenuis. Oculi ſunt rigidi aut nitentes aut inſolite acuti. Facile oriuntur deliria et convulſiones. Inprimis hujus febris indoles ex jam ſupra conſtituta ſymptomatum contradictione cognoscitur.

Cauſa hujus febris ſemper fere eſt contagium, quamvis nonnumquam etiam ſporadice occurrant.

Illae ſunt quam periculoliſſimae, atque in methodo medendi maximam requirunt attentionem.

Statim in initio omnia illa ſunt evitanda, quae quoquo modo vires debilitare poſſunt. Miſſio ſanguinis a principio in corporibus duntaxat ſumme pletho-

ricis, atque huic evacuationi admodum adfuetis, in progressu morbi numquam, locum habet.

Purgantia prorsus sunt evitanda, sed e contrario statim in initio emeticum est propinandum, non solum ad cruditates forte praesentes sordesque biliosas exturbandas, sed etiam ad effectus contagii minuentes, ad transpirationemque praeparandam, quam statim per alexipharmaca promovere enitendum est. Vid. *Potio alexipharmaca prima*.

Ad irritationem internam imminuendam, viresque intendendas neque vesicatoria sunt hic negligenda.

Ubi evacuationes sunt nimiae, et tamen spasmus atque insomnium adsunt, usus opii cautus locus habet.

Ubi spasmus omnes impedit evacuationes, et cutis est sicca, balnea calida, aut, ubi hoc fieri non potest, fomentationes circa extremitates profunt.

In insigni virium prostratione inserviunt vinum et cortex peruvianus. Diaeta aliquantum nutriens, et regimen aliquantum calidum esse possunt.

Febris nervosa lenta.

Ea in constitutione hysterica atque hypochondriaca, post multas animi passiones, aliasque causas systema nervosum debilitantes, antegressas, e.g. Onaniam, oritur. Statim ab initio in remissionibus dejectio animi singularis, defectus virium, pulsus parvus, irregularis observantur. Calor ad tactum externum est

naturalis, ad sensum aegroti ardens. Subinde sentit aegrotus in capite calorem, pedibus alget. Atque ita paulatim plura comparent symptomata, quae fere omnia sibi invicem contradicunt. Denique subito delirium placidum oritur, quod fere cum somno soporoso, atque hic cum morte finitur apoplectica.

A febris nervosa acuta distinguitur ea per divisionem accuratissimam in duo stadia, quorum prius ex levibus, sed sibi mutuo contradicentibus, perque remedia consueta non superandis symptomatibus constat, atque saepe ad diem 11 quin 15 trahitur. Stadium secundum plerumque uno dierum criticorum cum delirio, aut convulsionibus, deliquiis animi, paralytibus incipit; atque in utroque stadio insomnium plerumque est symptoma essentiale.

Causa hujus febris sita est in systemate nervoso debilitato; causa adhuc superaddens irritans variae indolis esse potest; ut plurimum ea est tam occulta, ut in curatione nulla ratio ejusdem haberi possit, quamvis etiam nonnumquam materia variolosa, rheumatica, aliaeque acrimoniae huic feberi ansam praebere queant.

Crisis hujus febris saepe est inobservabilis; nonnumquam fit ea per sudorem, nonnumquam per exanthema miliare album; nonnumquam sequitur metastasis in parotidem et fauces. Quodsi haec metastasis fit in pulmones, sequitur catarrhus suffocativus, atque

aut mors, aut febris hectica. Est ea semper e periculofissimis.

Omnia pendent a diagnosi accurata, tractationeque prioris stadii apta, in quo quidem secundum omnes indicationes agendum, insimul vero enitendum est, ut viribus quam maxime parcatur. Sal lixiviosum acido citri saturatum cum tantillo aquae benedictae Rulandi mixtum, est hic maxime idoneum, quia illud materiam reddit mobilem, ad evacuationesque praeparat.

Stadium secundum eodem plane pacto tractatur, ut febris nervosa acuta, praeterquam quod hic remedia roborantia majori in copia exhibeantur. (Vid. *Potio alexipharmaca secunda*.) Vesicatoria mutantur in fonticulos, victusque permittatur animalis.

Quamprimum metastasis contigerit, succurrendum est cum remediis resolventibus, atque haud raro missione sanguinis. Febris nunc malignitatem suam amisit, atque accedit magis ad indolem inflammatoriam. Et sic in progressu unius ejusdem febris, duae longo oppositae medendi methodi locum habent.

De Febris intermittentibus.

Hae febres gaudent paroxysmis, qui intermissione symptomatum perfectam faciunt.

Hoc phaenomenon haud alia ratione explicare novimus, quam supponendo, materiam febrilem hic

non in sanguine generari, sed ex aliis locis illuc deferri. Credibile est, materiam febrium intermittentium in primis viis nasci, quia in his febribus in conditione instrumentorum concoctionis plurimum situm est momenti. Simul vero est etiam verisimile, hanc materiam saepissime adesse, nec tamen propterea febrem ab ea produci. Procul dubio proinde dispositio quaedam singularis systematis nervosi ad producendam febrem requiritur. Quantum saltem influxum nervi in febres intermittentes habere debent, ex observationibus concludendum est, quum animi pathemata has febres producere atque etiam tollere possint, purgantia facile recidivas excitent, et cortex peruvianus nihil in his febribus valeat, quodsi is alvum ducat.

Causae harum febrium remotiores sunt cruditates, fordes biliosae et mucosae, atque nonnumquam contagium aut miasma epidemicum.

Intermissiones ipsae plerumque servant typum, cujus rei ratio ad hunc usque diem semper quaeritur.

Pro diversitate hujus typi dividuntur febres intermittentes :

- 1) In *quotidianas*, ubi intervallum a febre liberum est horarum viginti quatuor.
- 2) In *tertianas*, ubi intervallum est horarum quadraginta octo.
- 3) In *quartanas*, ubi intervallum constituit horas septuaginta duo.

- 4) Extant observationes quinque, sex, septem, octo, ad novem *dierum*, quin *menstruarum*, *trimestrium* atque *annuarum* febrium intermittentium, et denique
- 5) sunt hae febres saepe *duplices*; sic dantur *duplices tertianae* et *quartanae* febres.

Dividuntur porro ex anni tempestate:

- 1) In *febres vernas*, quae plerumque quotidianae et tertianae sunt, et
- 2) in *febres autumnales*, ubi illae quidem etiam sunt consuetae, sed jam plures febres quartanae occurrunt.

Distinguuntur etiam:

- 1) In *febres benignas*, quae nullis extraordinariis symptomatibus, nulloque periculo singulari sunt stipatae, et
- 2) in *febres malignas*, ubi saepius jam secundo aut tertio paroxysmo mors sequitur apoplectica.

Datur quoque magna copia morborum *periodicorum*, ubi quidem nulla symptomata proprie febrilia adsunt; ast e causis praesentibus, methodoque medendi requisita colligere licet, eos cum febribus intermittentibus ejusdem esse indolis.

Crisis earum semper fere contingit per sudorem et sedimentum urinae lateritii coloris.

Vomitu spontaneo cum frigoris accessione crisis maxime promovetur.

Bonum etiam est signum, quum exanthemata in labiis prodeunt.

Quo magis illae typum fixum servant, eo pertinationes esse solent.

Paroxysmi antepoentes et simul imminuti signa sunt, febris mox tollendae.

Saepe per febres intermittentes obstructions inveteratae tolluntur, subinde oriuntur etiam novae, sicuti e. g. *placentae febriles*.

In magnitudine et vehementia causarum malaque medendi methodo illae nonnumquam in continentes transeunt, quae tum plerumque sunt periculosae.

Generatim in paroxysmo nihil suscipitur, quam ut sudor per diligentem potum theae e floribus chamomillae promoveatur, atque extra paroxysmos nitimur causas tollere, atque deinde systema nervosum per corticem chinae roborare. Nonnumquam crescit periculum cum quavis accessione, et tum usus corticis chinae est maturandus. Numquam tamen in accessibus ipsis exhibetur, neque nimium brevi antea, quia is tum aut est non tam efficax, aut quoque accessionem exacerbat, aut denique obstructionibus occasionem praebere potest. Optime statim accessione finita praebetur.

Quum ego in generibus febrium constituendis libenter ad differentiam earum naturalem respiciam, neque hic divisionem vulgarem secuturus sum, quum

e paroxysmorum diverfitate discernuntur, sed potius diverfitatem naturae earum sum confideraturus.

Febris intermittens e sola irritabilitate.

Haec febris nonnumquam sporadice in corporibus maxime irritabilibus post quamvis enervationem, aut quoque in epidemiis grassantibus occurrit. Hic omnia caufarum materialium crassarum signa deficiunt; illae sunt plerumque fere tertianae, tractatione convenienti minime periculofae, atque raro ad curationem earum quidquam aliud, quam corticem requirunt peruvianum,

Febris intermittens biliofa.

Haec febris more confueto tempore vernali grassari, et tertiana esse solet. Signa impuritatum biliofarum plerumque sunt manifesta, aut simul sub frigoris accessione vomitus spontaneus biliofus oritur. Haec ceterum est mitiffima atque frequentiffima febrium intermittantium.

Hic naturae vestigia fequimur. Sub frigoris accessione aut paulo ante exhibetur emeticum, et faepe per hoc jam prorfus tollitur febris. Quod nifi fiat, in intervallis intercalaribus cortex peruvianus praebetur.

Febris intermittens biliofo-inflammatoria.

Haec febris a febre intermittente solummodo biliofa signis inflammatoriae dispositionis fic fatis sese

manifestantibus distinguitur. Illae more consueto sunt tertianae duplicatae, temporeque vernali grassantur.

Per curationem incautam, usumque corticis chinae nimium maturum, facile hae febres transeunt in continuas.

Secatur proinde vena, atque in initio agitur ut in febre continua bilioso-inflammatoria. Post sufficientem duntaxat humorum attenuationem et bilis evacuationem cortex chinae habet locum.

Febris intermittens bilioso-putrida.

Sicuti praecedentes vernali, ita hae occurrunt tempore autumnali. Subinde ut quotidianae et quartanae, haud raro vero typo tertianae comparent. Hic proclivitas ad putredinem observatur, atque illae facile in febres continentes degenerant. Scopo resolvendi hic praesertim sal ammoniacum locum habet, atque evacuatio bilis est maturanda, ut cortex chinae mature, attamen tuto possit adhiberi.

Febris intermittens maligna.

Causa remotior hic plerumque est contagium, nec tamen semper. Saepissime ea paroxysmos facit quartanos, quorum tamen jam secundus aut tertius haud raro finitur morte apoplectica.

Statim in primo intervallo copiose hic cortex chinae exhibendus est, ad accessionem futuram evitan-

dam. Durante paroxysmo ipso theriaca a drachma una ad duas spatio horarum duodecim eximii est usus.

Febris intermittens diuturna.

Raro febris tertiana ducitur in longum. In quotidianis et quartanis saepius hoc observatur. Hic plerumque obstructions abdominis pertinaces adsunt, quae, nisi illae tollantur, facillime hydropem aut febrem tabidam post se trahunt.

Momentum methodi medendi imprimis vertitur in obstructionum sublatione, quae optime perficitur per largum et constantem sulphuris antimonii tertiae praecipitationis et mercurii dulcis usum. Pulvis D. *James* in anglia tam celebris e calce antimonii atque arcano corallino consistit.

Quo facto roborandum est systema nervosum per usum corticis peruviani frequentem, ad recidivas facile eventuras praecavendas. Vid. *Cortex chinae*.

Saepe tamen etiam tantum debilitas nervorum, et proclivitas ad motus spasticos adesse videtur, atque hoc in casu opium cum cortice chinae permixtum praestantissimum praebet usum. Nisi hoc sufficiat, opium in accessione ipsa, frigore finito, exhiberi potest, quod tum sudorem producit benignum, atque partes suas ad accessiones sequentes imminuendas et tollendas confert.

De Februm symptomatibus.

Quandoque unum aut alterum symptomatum febrilium singularem requirit censum, et medici, qui non semper totum prae oculis habent, saepe hac e causa a recta via sunt deducti, ut ex febris, symptomate aliquo insigniter notabili comitatis, singulares facerent species; methodus, quae, quodsi eam pro norma eligas, multitudinem morborum singularem in infinitum auget, eoque ipso medico tironi ad nimium confusas atque incertas ideas occasionem praeberet.

Hic unumquodque symptoma tantum in eo consideremus, quoad hoc per causas producitur aut augetur, quae minime ad morbi essentiam pertinent. Respectus therapeuticus ad talia symptomata salutatur *curatio symptomatica.*

Calor.

Sine motu nullum possibilem esse calorem, veritas in physicis evicta est. Quum proinde in febris circulatio sanguinis aucta adsit, sequela omnino naturalis esse videtur, calorem oriri debere auctum. Quodsi autem per hoc homines seduci se passi sunt, calorem e partium fluidarum attritu ad partes solidas exponere, id est e sanguinis attritu in vasa, una quidem causa est adlata, longe tamen abest, ut omnes adlatae fuissent. Saepe multum adest caloris, pulsu

existente vivacissimo. Verisimile est, plus hic in motu intestino, quam in progressivo situm esse momenti, atque ille sine posteriori adesse potest.

In diagnosi caloris febrilis quoque non solum in externum scrutatoris tactum, sed etiam in aegroti sensationem est respiciendum. Saepe thermometer nullum magnum indicat calorem, ubi aegrotus a calore anxioso vexatur. Circumstantia, cujus neglectus saepe ad rixas de variorum remediorum effectu ansam praebuit.

Febris calore insigniter aucto et constante comitata ab auctoribus *causus* seu *febris ardens* est denominata.

Sine calore nulla crisis locum habet, quodsi autem is est nimius, is inflammationibus atque resolutioni humorum, alias non consecuturis, occasionem dare potest. Facile quoque per eum excitantur sudores symptomatici atque adeo inutiles ac noxii.

Praeter causas februm universales calor per plethoram, per obstructionem alvi et per regimen calidum augeri potest.

Quodsi proinde causis universalibus occurratur, neque tamen calor superari possit, vena, plethora praesente, est secanda, alvus per enemata aperta est servanda, et regimen ordinandum frigidiusculum.

Frigus.

Frigus distinguitur in *perfrigerium*, *horrorem* et *rigorem*.

Perfrigerium seu *horripilatio* semper frigore externo est stipatum. Hoc plerumque est febris atque ejus exacerbationum initium, atque hoc in casu evanescens. Quodsi vero perdurat, aut insignis debilitatis, aut putredinis et gangraenae est sequela. In utroque casu ars, praeter generalia, nihil efficere potest.

Horror quoque saepissime est paroxysmi cujusdam initium, nec semper cum frigore externo conjunctus. Extra paroxysmorum tempus is plerumque mutationem singularem e. gr. excretionem criticam, haemorrhagiam, transitum inflammationis in suppurationem, indicat.

In utroque casu, ad illis occurrendum, nihil suscipere licet.

Rigor frigus cum rigiditate nuncupatur, isque est symptoma periculosissimum, quoniam is facile obstructions pertinaces et concretiones polyposas efficere potest.

Enitimur hoc ultimum per potum calidum vino permixtum, et per frictionem artuum cum vino atque aquis aromaticis tollere, ad stagnationes in intestinis perniciosas praecavendas.

Interdum nimis magna humorum congestio indeque motus eorundem diminutus originem ducens est frigoris causa, quum tum requisita remedia evacuantia sint adhibenda.

Quodsi frigus extra paroxysmos absque aliis crifcos aut suppurationis signis compareat, semper fere est morbi ingravescentis gangraenaeque imminentis signum.

Quum calor e motu memorato progressivo explicabatur, frigus e partium fluidarum stagnatione deducere voluerunt. Sed adest saepe calor externus, et pulsus celer cum frigoris sensu. Multo certius is ex irritatione peculiari explicari potest, quum is saepe oriatur, dum nervi irritantur, e. gr. in partu, aut quum calculus e vesica urinaria in urethram ingreditur.

Febris, in qua cum frigore externo caloris adest sensus, ab auctoribus denominata est *febris leipyria*; ubi calor externus cum frigore interno adest, *febris epiala*; ubi durante calore extemplo subinde frigus exoritur, *febris phricodes*; et ubi tam externum quam internum frigus perseverat, *febris algida*.

Sitis.

Sitis oritur, quum per irritationem secretiones supprimantur; aut per respirationem nimium frequen-

tem

tem et celerem, quod utrumque etiam per causas febrium generales efficitur.

Ea est periculosa, quodsi extinguere nequit, et tamen lingua est humida. Malum pariter est omen, si aegro nullus amplius potus placere incipit, et tanto pejus, si is potus acidus fastidit. Pariter est periculosum, quodsi aeger lingua arida bibere recusat, et quodsi is generatim potum averfatur, haec est periculosa *hydrophobia spontanea*. Longe omnium periculosissimum est, quodsi potus per nasum regurgitat, aut cum strepitu descendit.

Generatim nulla adeſt ratio, aegroto ſiti urgenti ad bibendum non permittere. Potus tantum reliquis indicationibus et circumſtantiis reſpondere debet. In febribus inflammatoriis potus tenues atque aperientes, in febribus bilioſis mucoſi, in febribus putridis acidi, in febribus malignis inſerviunt analeptici. A potu frigido quoque minus eſt extimeſcendum, quam more conſueto creditur; quoniam ardor febrilis perdurans alias conſuetas potus frigidi ſequelas ſubito rurfus tollit.

Praeterea nihil ratione huius ſyſtematis ſuſcipere licet, quoniam illud a febris natura pendet. Ubi interim ſpasmus eſt nimius, enitendum eſt, ut omnes ſtagnationes tollantur, remediaque exhibenda ſunt antſpaſmodica.

Inappetentia.

Defectus appetitus est fere symptoma febrium universale. In morbis duntaxat phthificis, et quibusdam febribus intermittentibus appetitus manere potest.

Febri sublata facile is remediis amaris et roborantibus restitui potest.

Nausea et vomitus.

Utraque symptomata gradu tantum a se invicem distinguuntur.

Illa semper ab irritatione ventriculi atque oesophagi oriuntur. Huic irritationi occasionem praebent aut fordes in ventriculo praesentes, aut miasma contagiosum, aut parvae causae in singulari ventriculi irritabilitate, aut inflammatio ejusdem partiumque illi adjacentium, et denique quoque irritationes consensuales, e. g. morbi cerebri et renum.

Generatim regula valet, vomitum sublevare, tam diu per eum impuritates evacuantur, vires non nimis vehementer debilitantur, et partes adficientes non nimis admodum irritantur.

Ubi ceterum fordes adsunt, cogitandum est de iis educendis; miasmata contagiosa optime per remedia diaphoretica educuntur; ubi irritatio adest peculiaris, potio Riverii, opiata lenia atque vesicatoria ventriculo superimposita profunt. Ubi inflammatio adest, agitur ut in gastritide inferius adducenda;

ubi irritatio e renibus evenit, enitendum est, morbus eorum ut tollatur, atque ubi irritatio e cerebro fit, symptomata ut plurimum est insanabile, aut saltem pendet a laesionis conditione, cujus diagnosi et curatio alibi docebitur.

Flatus.

Ubi vires concoctionis debiles atque liquores ventriculi praeternaturaliter sunt constituti, facile aër fixus et corruptus in tanta copia evolvitur, ut is reforberi nequeat, sed per distensionem, quam is in ventriculo atque intestinis facit, omnis generis molestias creat, symptomataque febrilia consueta exacerbant.

Quodsi hic aër exitum sibi per oesophagum parat, vocatur *ructus*. Si in intestinis motus producit, qui exaudiri possunt, appellantur illi *borborygmi*. Si totum abdomen ab eo distenditur, vocatur illud *meteorismus*.

Causae sunt :

- 1) Debilitas ventriculi atque intestinorum singularis.
- 2) Motus harumce partium spasmodici, quibus adsimilatio turbatur, atque evolutio aëris promovetur, exitusque ejusdem impeditur.
- 3) Errores diaetetici, quibus cruditatibus et spasmis occasio praebetur.

- 4) Defectus bilis, quo tamen praesertim adfimitatio perficitur.
- 5) Obstructio, alvi, qua paucis flatibus nascentibus exitus obferatur, atque ita motibus spasticis adeoque generationi plurium flatuum anfa praebetur.

Contra debilitatem ventriculi intestinorumque vix prius quidquam, quam in febris fine, per medicamenta amara suscipi potest.

Motibus spasticis praesentibus solvenda sunt pharmaca in aquis antispasmodicis, e. g. in aqua menthae aut chamomillae, atque aliquantum spiritus nitri dulcis est addendum.

Erroris diaetetici sunt evitandi, cruditatesque secundum circumstantias per emetica aut laxantia lenia sunt evacuandae.

Defectus bilis varias causas agnoscere potest, quae, nisi illae cum febre tollantur, postremo curationem requirunt singularem, quae inferius in sectione de ictero docebitur.

Obstructio alvi per enemata carminativa e floribus chamomillae cum foeniculo aut cumino est tollenda.

Quodsi indurationes in abdomine inveteratae, quae vehementia febris exulcerantur, aut generatim ulcera antiqua adsunt, facile copia aëris in illis producit, quae tum non tantum difficillime tollitur, sed etiam de integro progeneratur.

Obstructio alvi.

Raro alvus in febribus naturaliter est aperta. Aut diarrhoea, aut obstructio adest.

Obstructio saepe est causa anxietatum, dolorum capitis, vertiginis, vomitus, delirii et proclivitatis ad soporem, quare ea omnem meretur attentionem.

Causae obstructionis sunt:

- 1) Secretiones generatim impeditae. Ubi fitis adest, alvus libenter obserata esse solet.
- 2) Secretiones aliae auctae. Ubi vomitus aut sudor adest, facile dejectio alvina emanet.
- 3) E pari ratione alvus est obstructa, exanthematibus aut haemorrhagiis imminetibus.
- 4) Debilitas intestinorum,
- 5) Defectus bilis.
- 6) Defectus alimentorum.

Generatim ibi tantum alvus est aperienda, ubi ex obstructionibus molestiae observantur.

Irritatio ut plurimum e causis febris generalibus oritur, et cum illis tollitur.

Ubi vomitus adest symptomaticus, contendimus eum sistere. Sudori symptomatico occurritur methodo medendi generali et regimine frigidiusculo.

Exanthematibus atque haemorrhagiis imminetibus prorsus quieti manemus, quodsi causae adsunt, ut eas criticas esse credamus.

Reliquis tribus causis tantum in febris fine mereri possumus ; curatio palliativa per fomentationes atque enemata suscipitur.

Diarrhoea.

Non hic agitur de diarrhoeis criticis, sed tantum de symptomaticis, quibus vires franguntur, atque evacuationes verae criticae impediuntur aut difficiles redduntur.

Diarrhoeam futuram esse criticam, e signis turgescientiae praegressis est dijudicandum.

Diarrhoeae symptomaticae praeter causas febrium universales oriuntur ;

- 1) A cruditatibus.
- 2) A nimia intestinorum irritabilitate.
- 3) Quodsi vasa lactea propter circulationem sanguinis impeditam per systema venae portarum non satis resorbent.
- 4) Quodsi aliae evacuationes spastice sunt suppressae.

Ubicunque diarrhoea nullum febris levamen efficit, enitendum est, ut illi modus imponatur.

Cruditates evacuantur, irritabilitas intestinorum per cataplasmata atque enemata emollientia, et pro circumstantiarum ratione opio sedatur, sudore atque urina impeditis exhibentur diaphoretica atque diuretica lenia, et simul adhibentur vesicatoria, atque

ubi obstructions adfunt, enitimur eas, febre sublata, referare.

Haemorrhagiae.

Haemorrhagiae saepe sunt criticae, saepe etiam symptomaticae.

Haemorrhagia critica contingit plerumque per nares. Raro evenit ea ante quartum diem. Signa ejus prognostica sunt, oculi rubri, gravitas in temporibus, vertigo atque obscuritas oculorum; cephalalgia, dolor nuchae et pruritus narium.

Causae *haemorrhagiarum symptomatarum* praeter febrium generales sunt sequentes :

- 1) Plethora vasis existentibus laxis.
- 2) Circulatio sanguinis in abdomine impedita.
- 3) Obstructio alvina.

In primo casu pertunditur vena, quodsi haemorrhagia est insignis, nec febris est indolis putridae.

In casu secundo enitimur per cataplasmata emollientia abdomini imposita, per hirudines ad intestinum rectum applicatos, atque vesicatoria abdomini adhibita, circulationem sanguinis rursus liberam reddere.

In casu tertio contendimus alvum referare.

Sudor.

Sudor ante coctionem materiae exortus, semper est symptomaticus.

Sudor criticus annunciat per secretionem urinae imminutam, per cutem mollem, prurientem, et pulsum mollem, undulatorium.

Sudores, qui igitur simul in febris initio occurrunt, plerumque sunt symptomatici. Nonnumquam autem nulla coctio est necessaria, atque enitendum est, ut simul in initio per remedia diaphoretica materia e corpore ejiciatur. Hoc est casus in febribus malignis contagiosis.

Febres, in quibus *sudores symptomatici* frequenter occurrunt, a veteribus appellatae sunt *febres helodes*.

Observatus est morbus contagiosus, qui cum sudore mirabiliter aucto est conjunctus, atque spatio viginti quatuor horarum aut occidit, aut sanitatem reddit. Morbus sub nomine *sudoris anglici* est notus.

Sudor symptomaticus praeter causas febrium generales oritur :

- 1) In nimia cutis laxitate.
- 2) In regimine nimium calido.
- 3) Quodsi excretiones reliquae sunt impeditae.

In primo et secundo casu regimen frigidiusculum est servandum, atque in tertio excretiones reliquae per remedia lenia sunt restituendae.

Debilitas febrilis,

In quovis morbo febrili laborant vires. Sed ubi vires ad coctionem et separationem materiae defunt,

aut languoris sensus adest insolitus, vocatur *prostratio virium*.

Haec virium prostratio plerumque in febribus nervosis adest, et quum hae sint admodum malignae, prostrationem virium pro charactere malignitatis habere voluerunt. Ea autem non raro etiam in aliis febribus locum habet, ubi ea emetico tolli potest, atque ita pro idiotis est maligna. Probe itaque casus sunt distinguendi, ubi vires revera defunt, atque ubi eae tantum sunt suppressae. Prius habet locum in febribus nervosis, posterius locum habere potest in febribus simplicibus inflammatoriis, ubi missio sanguinis vires rursus restituit.

Ceterum numquam fere quidquam ad vires allevandas, praeter methodum medendi generalem, institui potest. Ubi vires humores moventes defunt, frictio lenis et pressio partium carnosarum profunt.

Quodsi debilitas non est constans, sed tantum subito invadit et mox evanescit, vocatur illa *defectio animi* s. *lipothymia*.

Causae defectionum animi in febribus sunt aut defectus virium universalis, ita ut illae per molimina ad coctionem atque crisin oriantur; aut etiam evacuationes nimium vehementes, quibus massa sanguinis admodum est imminuta.

In priori casu multum adest periculi, quin tam crisis difficulter perficitur, nisi forte defectiones animi

non tam e defectu virium vero, quam ex irritabilitate singulari oriuntur.

In posteriori casu minus sunt periculosae, immo haud raro bonum est signum, ut e. gr. post missionem sanguinis in febribus inflammatoriis.

Hic etiam indicationes universales pro norma sunt adsumendae, nec facile pro illis seorsim quidquam faciendum, praeterquam quod enitendum est, ut crisis generatim promoveatur, atque hunc in finem vires, quantum illud indoles febris patitur, sustententur.

Pervigilium.

Pervigilium diuturnum quoque *agrypnia* salutatur.

Causae sunt :

- 1) Circumstantiae, quae in sensus externos agunt, et per nimis vivacem influxum somnum impediunt.
- 2) Dolores.
- 3) Regimen nimis calidum.
- 4) Plethora.
- 5) Spasmi.
- 6) Obstructio alvi.

Quodsi pervigilium e spasmiss oritur, diuque perdurat, facile sequitur *delirium*. Constans fere est symptoma febrium nervosarum, praesertim in stadio priori.

Quodsi distractiones externae fomnum impediunt, hae sunt permutandae. Nonnumquam jam mutatio cubilis sufficit ad fomnum promovendum, inprimis si aegri sibi persuaferunt, se in loco alieno esse.

Contra dolores raro quidquam seorsim suscipi potest.

Plethora praesente pertunditur vena, aut hirudines temporibus applicantur.

Contra spasmos vesicatoria plerumque profunt. Cum cautione sufficiente opium adhibetur.

Denique enitendum est, ut alvus fervetur aperta.

Stupor.

Stupor est dejectio animi insolita, et plerumque symptoma febrium nervosarum. Is autem quoque ex oppressione virium nasci potest, e. g. a plethora, saburra impuritatum in primis viis. Nihil praeterea seorsim contra illum suscipi potest. Indicat interim vesicatoria.

Delirium.

Delirium distinguitur in illud, quod tantum in exacerbationibus observatur, atque in illud, quod perdurat. Posterius semper est periculosius, quam prius.

Delirium evanescens dicitur *paraphrosyne*. *Delirium* constans aut est tantum *delirium tranquillum*, et tum appellatur *delirium tranquillum*, aut est cum gradu rabiei aliquo conjunctum, et tum nuncupatur *phrenitis*,

Auctorum plurimi phrenitidem ab inflammatione meningum deducunt, atque adeo eam inter morbos inflammatorios referunt. Certum autem est, in febribus biliosis atque nervosis saepissime occurrere delirium constans, quod frequenter subito per haemorrhagiam narium aut diarrhoeam solvitur, ubi proinde nullam inflammationem in cerebro suspicari licet. Neque sectiones cadaverum saepe ullum vestigium inflammationis meningum habent, ubi tamen delirium observatum fuit constans, uti saepe insignes inflammationes non solum meningum sed cerebri ipsius deprehensae fuerunt, ubi nullum vestigium delirii notatum fuit.

Ad signa delirii imminentis pertinent vehementes capitis auriumque dolores a non manifestis causis, profunda et tarda respiratio, pulsatio in abdomine fortis, inconsuetae actiones et vehementia in loquela et motibus, imprimis oculorum. Quodsi cum talibus signis exacerbatio magna in die critico occurrit, delirium est extimescendum.

Causa delirii generalis semper est irritatio systematis nervosi vehemens, aut debilitas ejusdem insignis. Praeter causas febrium generales, etiam si non produci, tamen augeri et promoveri potest:

- 1) Per plethoram.
- 2) Per nimiam sensibilitatem.
- 3) Per pervigilium et virium contentionem.

- 4) Per alvi obstructionem.
- 5) Per exanthemata retropulsa.
- 6) Per enervationem a medicamentis nimiam.
- 7) Per vermes, atque inter hos inprimis per taenias in febris acuta delirium furiosum produci potest.

In primo casu secunda est vena, aut saltem scarificationes ad nucham, et hirudines ad collum applicandi.

Sensibilitas immodica imponit nobis necessitatem, in applicatione medicaminum pharmaca nimis irritantia evitandi.

Nimiam aegrotorum vivacitatem conamur per alloquia delinire, et pervigilium tractatur, ut superius est doctum. Contendimus alvum fervare apertam, et tensiones in abdomine conamur per unguenta emollientia et vesicatoria tollere.

Exanthemata retropulsa nitimur per vesicatoria, epithemata emollientia, balnea et diaphoretica lenia revocare.

Ubi virium prostratio adest magna, praebetur victus nutriens et vinum.

Taeniis praesentibus nihil, durante febris, suscipere licet; saepe ipsa febris optimum est remedium mortiferum contra illas.

Ceterum enitendum est, ad aegrotos non adhuc magis irritandos, ut eorum ideis atque actionibus

tantum, quantum fieri potest, respondeamus, quo haud raro tranquilli fiunt.

Sopor.

Febris, in qua statim ab initio proclivitas ad somnum adest, dicitur *febris soporosa* seu *comatosa*. Ubi somnus adest perpetuus, e quo aegri excitari possunt, appellatur *coma hypnodes*; ubi aegri soporem tantum apparentem habent, vocatur *coma vigil*; quodsi aegri possunt excitari, nec tamen ad se redeunt, sed delirant, atque in somnum continuo recidunt, est *lethargus*; et si somnus constanter est profundus, nec aeger ullo pacto potest excitari, est *carus*.

Causae sunt:

- 1) Defectus virium, post nimis perdurantem earum contentionem aut post nimis largas evacuationes.
- 2) Causae irritantes, uti vermes, impuritates biliosae et mucosae, acrimoniae exanthematicae.
- 3) Abundantia humorum, qua vis nervosa supprimitur.
- 4) Pus aut sanguis in cerebro extravasatus, quo id comprimitur.

In plurimis febribus oritur sopor post deliria constantia aliaque symptomata nervosa, imprimis in subjectis junioribus. Dantur etiam febres intermitten-

tes, quarum exacerbationes cum sopore incipiunt. Carus plerumque per aliquot tantum dies durat.

Semper est symptoma periculofum, quodfi illud perduret, nec forte tantum a virium fuppreffione aut irritatione admodum craffa, uti vermibus atque his fimilibus producitur.

Sinapismi et veficatoria optima hic poft remedia generalia effe cenfentur. In virium defectu inferviunt cardiaca atque anodyna. Ut caufae irritantes et vires vitales fupprimentes indicationum duce tollantur, enitendum eft. Ubi figna humoris in cerebro extravafati adfunt, trepanatio eft applicanda. Ubi accessio eft periodica, ufus corticis peruviani eft maturandus. Minimum hic temporis difpendium adfert mortem.

Convulfiones.

Quivis motus fibrarum muscularium praeternaturalis appellatur *convulfio*, contractio aliarum fibrarum et vaforum autem *spasmus*, licet haec diftinctio denominationum non accurate obfervetur, quandoquidem contractio mufculorum faciei nuncupatur *spasmus cynicus*. Motus tendinum manus involuntarii dicuntur *subfultus tendinum*. Tremor eft quaedam convulfionis fpecies. Singultus eft diaphragmatis convulfio. Huc etiam *ofcitatio*, *fternutatio* et *tenesmus* pertinent.

Causa antecedens est semper debilitas atque irritabilitas nervorum singularis. Irritatio ipsa produci-
tur aut per causas febrium generales, aut viribus ex-
haustis leves causae illi ansam praebent.

Convulsiones igitur in febribus sunt extimescendae,
si tempus criseos imminet, et vires aut a natura aut
per praegressum diuturnum pervigilium vehementer
sint debilitatae.

Juniora atque irritabilia subjecta proniora sunt ad
convulsiones, quam seniores et phlegmatica. Ex ea-
dem ratione in posterioribus multo sunt periculosiores,
quam in prioribus. Quod si febris summum fastigium
jam superavit, aut tamen superata esse videtur, sem-
per sunt periculosissimae. Illae etiam sunt pernicio-
siores, si illae e viribus oriuntur exhaustis, quam si
materia adest crassa, facileque exturbanda; ita sunt
e. gr. singultus, spasmus pharyngis et subsultus ten-
dinum, e priori causa signum mortis appropinquan-
tis; e contrario sternutatio ante crisin bonum ple-
rumque est signum.

Plerumque convulsiones in febribus cum delirio
sunt conjunctae. Interea in praxi mea casus contigit,
ubi aeger optima in conscientia continuo cum bra-
chiis et manibus, uti in chorea S. Viti, laboravit.

Methodus medendi convulsionum atque spasma-
rum e causis febrium generalibus oriundorum absol-
vitur curatione febris ipsius. Ubi vero vires exhaustae
sunt

sunt causa, moschus et castoreum, quamvis raro cum eventu desiderato exhiberi solent.

Febres, in quibus singultus sunt frequentissimi, vocantur apud veteres *febres lyngodes*.

Anxietates.

Anxietates semper oriuntur e circulatione sanguinis impedita. Nonnumquam transitus per pulmones admodum est impeditus, quandoque autem etiam respiratio est libera, et pulsus bonus, atque tum impedimenta circulationis adsunt in abdomine.

Impedimentum ipsum aut est spasmus vasorum, aut eorundem obstructio aut constitutio praeternaturalis. E. gr. extensiones aneurismaticae aut constrictiones praeternaturales. Spasmus nascitur partim a causis generalibus, partim ex alvi obstructione, et subinde ex exanthematibus imminentibus. Obstructio plerumque aut in inflammationem, aut in indurationem degenerat. Vitia organica sunt insanabilia.

Unde clarum est, nullam hic, praeter alvi solutionem, curationem symptomaticam locum habere. Exanthemata imminencia raro possunt urgeri. Inflammatio reddit febrem indolis peculiaris, atque induratio raro febre durante potest tolli. Ubi interim plethora abdominalis est suspicanda, hirudines in intestino recto saepe usum praestant.

Febres, in quibus hae anxietates symptoma sunt princeps, vocatae sunt a veteribus *febres affodes*.

Dolor.

Causae *dolorum* sunt inflammatio, congestiones et spasmi. Casus primus non huc pertinet. Causa spasmorum latet plerumque in causa febris ipsa. Congestiones oriuntur aut e circulatione sanguinis impedita, aut ex alvi obstructione. In utroque casu enim timetur alvum apertam et cutem humidam servare. Adversus vehementes capitis dolores vesicatoria nucae imposita sunt optimum remedium.

Venimus jam ad symptomata alia, e quibus vero cogimur species morborum singulares constituere, quoniam illa quidem a causis febris essentialibus dependent, verumtamen methodum medendi requirunt specialem.

De inflammationibus.

Quodsi in parte corporis quapiam tumorem et ruborem cum dolore perpetuo conjunctos animadvertimus, dicimus partem illam esse *inflammatam*. Inflammatio partium internarum, oculis non patentium, prodit sese aut per febrem doloremque constantem, aut saltem per functionem partis adfectae laesam. Ita e. g. in pulmonum inflammatione adest respiratio impedita.

Haec inflammationis internae signa sunt interim admodum inconstantia, multumque ad ea dignoscenda requiritur perspicacitatis. Nam.

- 1) solus spasmus potest producere dolorem constantem, e. g. dolores capitis.
- 2) Saepe pars revera inflammata non dolet, e. g. inflammatio in hepate.
- 3) Nec semper functio partis inflammatae est laesa, uti e. g. in cerebri inflammatione.
- 4) Neque febris signum est certum, dolor enim in febre constans mere e spasmo oriri, et vice versa quaedam inflammatio sine febre notabili adesse potest.

Praesentia proinde inflammationis semper e signis simul sumtis omnibus est colligenda. Ita e. g. in febribus biliosis potius suspicari licet, dolores e bilis irritatione, quam ex inflammatione vera oriri; e contrario in febribus simplicibus inflammatoriis, ubi haec irritamenta defunt, e laesione et dolore constanti potius inflammationem colligere licet. In casibus dubiis remedia resolventia atque antispasmodica, e. g. externe vesicatoria atque interne ipecacuanha in dosibus parvis sunt adhibenda.

Inflammatiō praecipue in duas distinguitur species.

Prior species appellatur *phlegmone*. Haec semper suam certam et constantem habet sedem, atque perpetuo cum insigni tumore est conjuncta.

Altera species vocatur *erysipelas*. Cui proprium est, quod illud magis in cutis atque viscerum superficie extendatur, et sedem suam facile mutet.

Exitus uniuscujusque inflammationis est, quod illa aut resolvatur, aut in suppurationem aut in gangraenam transeat, aut vero indurationem relinquat.

Cum resolutione omnes quoque cessant molestiae,

Suppuratio oritur plerumque die tertio, attamen usque ad diem 7, quin ad diem 14 trahi potest.

Hic in suppurationem transitus cognoscitur, quod si dolor imminuitur et tamen functio partis remanet laesa, si febris remittit et saepe horrores comparent, ceterum autem tamen vires sunt integrae, et valetudo in melius mutatur.

Gangraena e viribus corporis generatim decrescen-
tibus, et praesertim e pulsu debili celeri, extremitatibus frigidis, atque sudore frigido cognoscitur.

Induratio ex eo cognoscitur, quod si omnia cessant symptomata, solaque functio partis adfectae remanet laesa.

Phlegmone facilius transit in suppurationem, quam erysipelas, e contrario posterius facilius fit gangraenosum, aut saltem in pessimam transit exulcerationem.

Auctores quidam causam inflammationis in vasorum sanguiferorum obstructione collocant, alii in sanguinis extravasatione in telam cellulosa, alii in sanguinis transitu ejusdemque congestionem in vasa

lymphatica, atque iterum alii eam ab irritatione in extremis vasorum sanguiferorum et lymphaticorum finibus deducunt.

Obstructio vasorum sanguiferorum quidem sequela, minime autem inflammationis causa esse potest, quoniam humores non coguntur in vasibus obstructis stagnare, sed per anastomoses facile sibi alias aperiunt vias.

Extravasatio sanguinis in telam cellulosam tumorem quidem, nullam autem inflammationem veram, producere potest, quod quaevis ecchymosis docet, quae raro aut numquam transit in suppurationem. Neque sic dictus error loci propterea vera causa esse potest, quia vasa lymphatica non ubique formant anastomoses cum vasis sanguiferis, et glandulae obstructae non admodum sunt ad inflammationem proclives.

Denique convincimur existentia inflammationum consensualium, omnia hic inprimis ab irritatione pendere, qua sanguinis impetus promovetur et tumor atque dolor producuntur.

Hinc ex parte dissolvitur etiam quaestio de materiae irritantis natura. Creditur vulgo lympham praeternaturalem esse irritationis causam, quia in inflammationibus crusta inflammatoria super sanguine comparet, haec crusta vero e lymphâ nascitur; quoniam porro pus pariter hac e lymphâ coagulabili consistit, quod partim per experimenta probatur, partim ex eo,

quia in cadaveribus supra partes inflammatas saepe vera crusta inflammatoria fuit deprehensa, colligitur; et denique quoniam post transpirationem suppressam facillime oriuntur inflammationes.

Haec autem conditio lymphæ praeternaturalis magis effectus, quam causa febris inflammatoriae esse videtur, quia crusta plerumque in vigore febris demum comparet, saepe deest et ceterum nulla acrimoniae ostendit vestigia, sine qua tamen aegre ulla inflammatio locum habet.

Phlegmone atque erysipelas distinguuntur a se invicem non solum phaenomenis externis, sed etiam causis. In phlegmone causa irritans est plerumque in sede inflammationis ipsa, in erysipelate contra est ea plerumque consensualis.

Frequentissime causa consensualis est acrimonia biliosa.

Methodus medendi proinde etiam in utrisque sit diversa, necesse est.

In phlegmone contendimus, quantum fieri potest, secundum methodum in febre simplici inflammatoria jam superius traditam antiphlogisticam in ipsam agere inflammationem, atque applicamus remedia, quoad ejus fieri potest, immediate ad partem ipsam adfectam.

Contra erysipelas, quod si quoque illud sit externum, non agitur immediate, sed inprimis ad tollendam irritationem consensualem sumus intenti,

Tam propter hanc differentiam, quam propter constitutionem corporis, aëris, aliarumque causarum singularem, febres inflammationem comitantes non unius sunt indolis, sed modo sunt mere inflammatoriae, modo mere putridae, modo biliosae, modo malignae.

Quumque in feбри mere inflammatoria methodus medendi generalis cum speciali sit eadem, quum acrimonia praesente methodus evacuans sit applicanda, et in febribus putridis atque malignis magis febris quam inflammatio sit respicienda, planum est, curationem inflammationum cum febribus conjunctarum semper secundum ipsius febris curationem esse instituendam, atque in plerisque libris manualibus insignis est error, quod plerumque tantum febrium simplicium inflammatoriarum habita fuerit ratio, omnesque inflammationes internae tamquam phlegmone fuerint tractatae, quod certe non semper obtinet; e contrario habemus rationes, plerasque inflammationes internas in partium superficie quaerere, et eas proinde solummodo pro erysipelatosis habere.

De illis tantum inflammationibus hic mihi sermo erit, quae fere semper febribus sunt stipatae, et illas, quae tantum locales sunt, in morbis topicis sum memoraturus.

Angina.

Ea etiam *synanche* appellatur. Ea est inflammatio partium oris, pharyngis atque laryngis internarum.

Pro partium adfectarum diversitate ea diversis quoque sequelis gaudet.

Inflammatio oris vocatur apud auctores *synanche*. Plerumque tonsillae, uvula et velum palatinum sunt inflammata, hinc oritur vox mutata et deglutitio difficilis.

In *pharyngis inflammatione* externe nihil observatur, sed dolor est vehementior, vox clangosior, et deglutitio quam molestissima et fere impossibilis. Ea *cynanche* vocatur.

Omniū longe periculosissima est *inflammatio tracheae*. Vox hic est acuta et sibilans, respiratio quam molestissima, anxietas extraordinaria et pulsus vacillans atque inconstans. Ea *cynanche trachealis* vocatur.

Infantes imprimis nonnumquam huic inflammationi tracheali sunt exposti, ubi simul trachea membrana praeternaturali est obducta. Hinc ea *angina membranacea* seu *polyposa* nuncupatur.

Quodsi tantum fines subtilissimae sunt inflammatae, morbus per dolores in pectore lancinantes, per pulsum durum et respirationem difficilem sese prodit. Facile hic quoque sputum cruentum accedere

potest. Hic est procul dubio morbus, qui liti de sede pleuritidis ansam dedit, atque proinde attentionem meretur singularem. Ego eam *anginam pectoris* appellaverim, quoniam hoc nomen pro unoquoque alio morbo nihi videtur ineptum.

Duae priores saepe per sputum coctum aut etiam sine periculo per suppurationem solvuntur; ubi autem febris est indolis putridae, facile in gangraenam transeunt.

Duae posteriores aut mox interniciem per suffocationem adferunt, aut in inflammationem pectoris letalem transeunt.

Angina pectoris non quidem tam facile minatur suffocationem, facile autem in exulcerationem letalem transit.

Omnes hae anginarum species nunc sunt conjunctae cum febribus modo inflammatoriis, modo putridis, modo biliosis, modo malignis. Raro interim febris in tracheae inflammationibus indolis est simplicis inflammatoriae. Ubi febris est maligna, tam acris plerumque e naribus effluit humor, ut partes, quas ille attingit, erodantur.

Angina auctorum maligna est contagiosa et putredinosa. Illa, quam secundum meas indicatas ideas denomino malignam, sporadice tantum oritur, et plerumque mortem subito adfert, quoniam primum febris malignae stadium dignoscitur.

Curatio pro febris diversitate instituitur. Praeterea in synanche gargarismata e medicamentis emollientibus et resolventibus, aut etiam vapores ex aceto et melle, in pharyngis inflammatione hirudines atque vesicatoria collo applicata in auxilium adhibentur. Quodsi in tracheae inflammatione periculum suffocationis immineat, aeger bronchotomia est adjuvandus. In angina polyposa emetica statim ab initio exhibita eximii sunt usus. In angina pectoris vesicatoria pectori atque inter scapulas applicantur, et sicubi adhuc vapores ad resolutionem suppurationemque bonam aliquid possunt conferre, hic illud est.

Ubi bilis adest, vomitus in posterioribus speciebus esset periculosus; enitendum est, ut turgescencia versus inferiora promoveatur; et per purgationem aptam saepe inflammationi praevenire licet. Quodsi inflammatio non resolvitur, sed in suppurationem est transitura, mittuntur externe resolventia, ac cataplasmata duntaxat emollientia vaporesque adhibentur. Ubi nos periculum suffocationis minatur, contendimus abscessum aperire. Quodsi glandularum atque uvulae relaxatio remanet, gargarisma per tantillum alumen reddendum est adstringens.

Quaedam anginae species est inflammatio glandularum colli atque aurium, quae saepe usque ad oesophagum adscendit. Illi est proprium, quod, si cuti tumor colli imminuitur, in viris testiculi, in

foeminis mammae intumescant. Morbus ceterum plerumque est epidemicus et sine periculo. Dantur homines, qui peculiari ad colli inflammationes gaudent dispositione, in quibus plerumque observatur acrimonia scrophulosa, cui extra paroxysmos, quantum fieri potest, obviam eundum est, quia alias olim nascentur phthises insanabiles.

Peripneumonia.

Peripneumonia est inflammatio in vasis pulmonum sanguiferis. Illa per dolorem in pectore pressorium, tensivum se prodit, ac raro et forte numquam est dolor propter laxitatem texturae pulmonum defectumque nervorum lancinans. Respiratio est brevis, tamen regularis, atque inspiratio levamen potius, quam dolorem producit. Exspiratio est calida, et saepe exaudiri potest. Tussis in initio sicca potest esse, deinde vero humida evadit, resolutione secuta. Plerumque die secundo observatur sputum striis cruentis permixtum, quod ad 4. 7. quin etiam duodecimum diem perdurat. Tussis producit capitis dolores, aut eos augeat. Magna praeterea adest anxietas, quia sanguis per pulmones non habet cursum liberum. Gustus est impurus, absque reliquis sordium primarum viarum signis. Lingua febre existente simplici inflammatoria est pura, deinde autem fusca evadit, atque hic etiam color fuscus ab eo est diversus, qui ab impuri-

tatibus primarum viarum producitur. Pulsus est mol-
lis et parvus, et facies atque oculi sunt aut admodum
rubri aut vehementer pallidi et languidi, quod utrum-
que e cursu sanguinis in pulmonibus impedito nasci-
tur. Ut plurimum, ac imprimis nisi pulmones cum
pleura concreverint, aegroti lateri sano incumbere
nequeunt.

Causae peripneumoniae praeter generales sunt,
exanthemata retropulsa, salivatio atque haemorrha-
gia suppressa, et praegressa pleurae inflammatio. Fe-
bris ipsa aut est simplex inflammatoria, aut putrida.
In posteriori casu saliva tussi excreata cruore penitus
est permixta. Ubi bilis adest, excreatio plerumque
fere praeter strias sanguineas colore flavo - viridi
est tincta.

Excreatio ut plurimum die 4. 7. quin etiam 12.
cruenta esse definit atque acquirit consistentiam cras-
sam. Ea tum *cocta* vocatur, et cum ea etiam sudores
critici comparent, licet quandoque hi etiam praee-
dant. Subinde excreatio prorsus non est cruenta, at-
que hic coctio difficilior procedere solet.

Quo magis facies rubet vel pallet, quo minor est
pulsus, quo major anxietas, quo vehementiores sunt
cephalalgiae in tussi, quo magis lingua est fusca, eo
periculosior est morbus. Ubi pleuritis eum praecessit,
semper fere est letalis. Periculosa est diarrhoea, febre
existente simplici inflammatoria. Nisi resolutio sequa-

tur, nec tussis fiat humida, frequentesque comparent horrores, atque febris ordinarios servat paroxysmos, suppuratio est expectanda. Quo in casu nascitur aut *ulcus apertum*, aut *clausum*. *Apertum* aut per tussim evacuari, aut paulatim in sanguinem resorberi, et phthisin producere, aut etiam in cavitatem pectoris exonerari potest, quo in casu ultimo vocatur illud *empyema*. *Ulcus clausum* salutatur *vomica*, iidemque illud eventus, sicuti apertum, comitantur.

Ubi neque resolutio, neque suppuratio consequitur, morbus perdurat, vires fatiscunt, pulsus labascit, atque exspiratio refrigescit, adest *gangraena*.

Indurationes quoque cum respiratione difficili ac tussi sicca remanere possunt, olim facile in suppurationem transiturae.

Curatio pro causarum praegressarum ratione, atque febris diversitate instituitur. Exanthemata retro-pulsa contendimus per vesicatoria, atque, ubi vires integrae et verisimiliter suppressae sunt, per missionem sanguinis, quae alias etiam propter inflammationem praesentem suscipienda erat, et per remedia lenia diaphoretica, inprimis per camphorata restituere.

Salivationem suppressam nitimur per remedia expectorantia reducere.

Atque in haemorrhagiis consuetis conamur illas per missiones sanguinis topicas compensare.

Praesertim autem norma est indoles febris, per quod plerumque simul omnibus reliquis occurritur causis.

Ubi constitutio adest simplex inflammatoria, locum habet methodus antiphlogistica. Pulsus hic propter suam mollitiem et parvitatem non est dux satis securus, ratio virium et praecipue consequentiae venae apertae, sanguinisque e vena emissi est habenda. Quodsi animi defectio post sanguinis missionem sequitur, dolores post eam immediate mitigantur, pulsus aliquantum redditur vividior, et sanguis crassa gaudet inflammatoria aut saltem spissus est, et dolor tamen redit, haec sunt indicationes ad missionem sanguinis iterandam. Vesicatoria pectori, aut intra scapulas imponuntur. Praeterea aegri in vaporibus emollientibus respirare et omnia medicamenta potusque adsumere tepida jubentur.

Quodsi sputum est coctum, sed difficile excreatur, excreatio melle, atque, ubi febris multum remisit, gummi ammoniaco promovetur. Loco gummi ammoniaci etiam radix senegae utilissime adhiberi potest. Hunc in finem etiam ab initio salibus resolventibus et temperantibus addi potest tantillum aquae benedictae Rulandi, ita tamen, ut nullus excitetur vomitus. (Vid. *Syr. pector. resolv.*) Saepe vesicatorium pectori superimpositum efficacissimum est remedium ad expectorationem promovendam.

Ubi proclivitas in putredinem adest, omittitur missio sanguinis, aut saltem summa cum cautione instituitur. Veficatoria jubentur fortiter cum camphora malaxari. Loco nitri adhibetur sal ammoniacum, radix senegae et camphora. Vapores fiunt cum oxymelle. Ubi periculum adest, miscentur acida mineralia cum vino et melle, exhibeturque chinae infusum.

Diarrhoea, in his duabus febrium speciebus nascitura, est plerumque symptomatrica, et per emulsiões cum sale ammoniaco, per remedia emollientia, atque per veficatoria abdomini imposita est sedanda.

In febribus biliosis cautio cum emeticis est observanda, et potius per remedia lenia, uti sal Glauberi et manna atque per clysteres bilis ad inferiora ducenda atque evacuanda. Quodsi autem sputa sunt cocta, et fordes versus superiora turgescunt, utile est etiam emeticum, inprimis si prius ventriculo veficatorium fuerit impositum, quo non tantum irritationi per emeticum in pulmonibus forte productae mature occurritur, sed etiam turgescencia major evacuatioque bilis faciliior promovetur.

Pleuritis.

In pleuritide definienda medici quam maxime differunt. Quidam dicunt, eam consistere in pulmonum inflammatione, alii, in pulmonis et pleurae inflamma-

tione, atque iterum alii pauci dicunt, eam in duntaxat pleurae inflammatione consistere.

Quodsi ea in sola pulmonum inflammatione consisteret, nulla ratio adesse videtur, quare illa a peripneumonia aut angina pectoris distingueretur.

Quodsi in pleurae inflammatione pulmones semper una essent inflammati, symptomata etiam peripneumoniae semper cum pleuritide conjuncta esse deberent, quod saepissime non contingit.

Certum est, pulmones in pleurae inflammatione facillime simul pati, sed non minus certum est, dari casus, ubi pulmones ab omni inflammatione liberi remanent. In utroque casu symptomata morbi sunt diversa, atque ita etiam nomina diversa esse debent. Sola pleurae inflammatio tantum pleuritis est appellanda.

Haec pleuritis per dolorem in latere constantem se prodit, ubi simul respiratio est difficilis, brevis atque inaequalis, et pulsus est durus plenusque. Ceterum hic omnia peripneumoniae signa defunt. Tussis semper manet sicca, nec morbus per ullum sputum coctum solvitur. Quare etiam in curatione, praeter generalia, nihil peculiaris est suscipiendum. Vesicatoria parte adfecta imponuntur. Ceterum est ea rarissima, quoniam facile in morbum transit sequentem.

Pleuroperipneumonia.

Hic est morbus, qui a plurimis auctoribus pleuritis nuncupatur. Consistit in pleurae inflammatione, quae usque ad pulmonum superficiem extenditur. Hic symptomata pleuritidis et peripneumoniae adfunt, tantum posteriora in gradu aliquantum minori. Pulsus est durus et plenus, et dolor pungens. Color linguae fuscus deest, anxietasque minus est insignis. Hic morbus saepe grassatur epidemice, ita ut is tum facilius per frigesactiones producat, quam alias. Miasma est ignotum, inflammatio autem saepe erysipelas esse videtur, quoniam ea facile sedem mutat. Ea eodem pacto ut peripneumonia per sputum coctum et sudorem solvitur. Attamen ea etiam sine sputo solvi potest. Quodsi dolor e latere versus nucham et scapulas migrat, perinde est ac si tolleretur. Quodsi autem sputum cruentum subito cessat, signum est, inflammationem profundius in pulmonum substantiam serpere, peripneumoniaeque occasionem dare, quae plerumque est letalis. Idem sequitur, nisi symptomata ad summum post duodecimum diem remittunt, nec ulla crisis aut suppuratio contingat.

In suppuratione saepissime lobus pulmonum adfectus cum pleura coalescit, atque utraque faciunt saccum, in quo ulcus formatur. Atque hoc in casu pus per paracentesin aut setaceum emitti potest.

Ceterum curatio illi est perfecte similis, quam in peripneumonia tradidimus. Pulsus hic certior est dux, quam ibi. Missio sanguinis tam diu est continuanda, dum pulsus plenitudinem et duritiem amittat. Quodsi vero is nimium evaderet parvus, et tamen maneret durus, ab ea est abstinendum, et satius est, pharmaca emollientia atque antispasmodica exhibere.

Inflammatio diaphragmatis.

Hic morbus cum dolore lancinante comparet, qui a costis infimis usque ad ultimas dorsi vertebrae extenditur. Una respiratio est brevis, atque adeo etiam adest anxietas. Irritatio diaphragmatis facile tussim siccam et singultum adducit. Facile pariter spasmi et deliria superaccedunt.

Hoc ultimum autem huic feбри est neque essentialiale, neque proprium, licet multi auctores doceant, in pectoris inflammatione risum sardonium et delirium certa esse judicia inflammationis diaphragmatis, et vice versa inflammationem diaphragmatis semper cum risu sardonio et delirio esse conjunctam, quare illi huic morbo etiam nomen *paraphrenitidis* imponere. Per observationes autem indubitatas evictum jam est, inflammationem diaphragmatis sine delirio et risu sardonio et vicissim haec duo symptomata sine diaphragmatis inflammatione adesse posse.

Ceterum hic morbus a pleuritide tantum in eo distinguitur, quod is facile in hepatis inflammationem transire queat. Uti nimirum pleuritis se ad pleuroperipneumoniam habet, ita se habet inflammatio diaphragmatis ad hepatitidem. In curatione agitur ut in pleuritide.

Hepatitis.

Sub hepatitide intelligitur inflammatio hepatis. Duo autem hic casus sunt distinguendi, qui eodem plane modo ad se invicem habent, ut pleuroperipneumonia ad peripneumoniam.

Inflammatio aut est tantum in superficie partis hepatis convexae, diaphragmateque contiguo, aut in parte hepatis inferiori convexa, atque magis in ejusdem substantia. Utraeque ab invicem per causas suas praegressas distinguuntur, atque ut plurimum curationem requirunt diversam.

Inflammatio partis hepatis convexae comparet cum dolore constanti et lancinanti in hypochondrio dextro, qui versus superiora extenditur, ac per diaphragmatis motum augetur. Inspiratio pariter dolore est stipata, e contrario exspiratio fit facilior. Pulsus est plenus et durus. Facile simul tussis sicca adest.

Quoad indolem suam nihil a pleuroperipneumonia differt. Ex iisdem oritur causis, parique medendi

methodo tractatur. Saepe haemorrhagia e foramine nasi recto est critica.

Ubi febris est biliosa, ab emeticis non est metuendum, modo ut materia per solventia sufficienter reddatur turgescens, et per vesicatoria parti affectae imposita incommodo irritationis inde oriundae occurratur.

*Inflammati*o partis hepatis inferioris atque internae comparet cum dolore tantum obtuso pressorio, qui motu diaphragmatis non augetur. Praeterea plerumque symptomata ictericia adsunt, quia hic instrumenta bilis se- et excretoria immediate adficiuntur. Pulsus illa non gaudet duritie, qua in priori specie, sed saepe ita est, ut in peripneumonia. Generatim haec inflammatio facile dignosci potest, quare ea accuratissimam requirit attentionem. Numquam tumor extrinsecus elevatur.

Haec inflammatio a causis generalibus quidem generari potest, semper tamen eam circumstantiae singulares praegrediuntur. Huc imprimis pertinent animi pathemata, fluxus haemorrhoidalis in constitutione aëris et corporis biliosa suppressus. Obstructiones et concrementa lapidea.

Causa proxima congestio sanguinis acris biliosi in systemate venae portarum esse videtur.

Crisis aut saltem ejusdem promotio et levatio fit plerumque per diarrhoeam, humoribus acris ex

hepate per ductus biliferos in intestinum duodenum delatis.

Ex eadem ratione est etiam febris plerumque indolis biliosae, atque in morbi initio optime fert emetica, quia diaphragma per motum suum in partem adfectam immediate agere nequit. In morbi progressu enitendum est, ut evacuatio materiae per mannam atque enemata emollientia promoveatur.

Quum febris raro sit naturae simplicis inflammatoriae, sed fere semper simul biliosae, atque haud raro indolis putridae, cum sanguinis missione caute procedendum est; e contrario hirudines intestino recto applicati semper fere plurimum juvant.

Camphora cum sale ammoniaco praestantissima sunt hic pharmaca.

Externe loco vesicatoriorum potius mercurius adhibetur, qui in India orientali, ubi hic morbus plurimum occurrit, interne etiam utiliter exhibetur.

Quodsi in utroque inflammationis hepatis casu ad summum nulla ad diem duodecimum resolutio secuta fuerit, suppuratio, ubi circumstantiae sunt bonae, est expectanda.

Ubi tumor versus exteriora observatur, per ejusdem apertionem puri exitus procurari, atque ulcus sanari potest.

Nonnumquam autem pus in femora aut furas dejicitur, oriunturque ulcera, quae, quum illa semper

fere ab exulceratione hepatis perpetua aluntur, plerumque sunt insanabilia, aut saltem sanare ea non licet.

Pus per ductus biliferos in intestina et per hepatis venas in sanguinem duci et de his locis per vias urinarias, per pulmones atque per intestina educi potest. In priori hepatitidis specie ventriculus, atque in posteriori intestinum quoddam erodi potest, quo pus exitum nanciscitur, tum vero in sanationis casu hepar aut cum ventriculo, aut cum intestino coalescit.

Quodsi resorptio fit tarda, sequitur febris tabida, et si abscessus in abdomen aperitur, consequitur ascites purulentus, atque in utroque casu mors.

Quodsi neque resolutio, neque suppuratio, neque gangraena contingit, indurationes manent, ubi quidem dolor cessat, sed respiratio difficilis et concoctio mala remanent, et cachexia atque hydrops consequuntur.

Gastritis.

Gastritis dicitur inflammatio ventriculi. Ea per dolorem in epigastrio, qui per cibum et potum, per respirationem atque per pressionem externam augeatur, se prodit. Praeterea molimen ad vomitum perpetuum adest, et minimum quoque ingestorum continuo evomitur. Pulsus est aliquantum durus et con-

tractus, extremitates frigidae, alvusque plerumque admodum adstricta.

Causa irritans aut est consensualis, aut in ipso ventriculo continetur.

Laesiones capitis facile in hepar atque in ventriculum agunt, ac in utroque casu inflammationem producere possunt.

Materia acris in ventriculo contenta aut est ore adsumpta, aut e corpore ipso metastatice illuc dejecta.

Ad causas prioris generis pertinent omnia venena acria, ut mercurius sublimatus atque arsenicum, emetica atque purgantia, quae aut per se sunt admodum acria, aut subjectis valde irritabilibus, plethoricis simulque in alvi obstructionem proclivibus intempestive fuere exhibita. Cibi et potus nimium calidi quoque inflammationi ventriculi ansam praebere possunt.

In variolis et morbillis inflammatio per metastasin oriri potest.

Morbus semper est periculosus, inflammatio tamen quoque ipso die octavo tolli potest. Periculosissimus is est, ubi causa post capitis laesionem per consensum orta est, ut venena sunt adsumpta.

Curatio instituitur secundum causas. In laesione capitis gastritis est symptoma et tantum per causae sublationem tollitur. Ubi metastasis adest, nitimur materiam per sedes et diaphoresin ejicere.

Quodsi causae irritantes in ventriculo adhuc continentur, contendimus vomitum per potus mucilaginosos atque oleosos promovere tam diu, dum adhuc materia evomitur noxia.

Nisi causa rite educi queat, ut hic casus in venenis acribus obtinet, natura eorum erodens caustica est destruenda aut saltem minuenda. Prius fit, ubi arsenicum aut mercurius sublimatus in ventriculo est, per hepar sulphuris, quod mixtionem venenorum decomponit; posterius per potum remediorum mucilaginosorum atque oleosorum copiosum.

Praeterea necesse est, statim initio inflammationi obices ponere. Pertunditur hunc in finem vena, et solvitur alvus. Quodsi vomitus perdurat, nec tamen noxii quidquam ejicitur, nitimur illum per vesicatorium epigastrio impositum, atque per potionem Riverii sedare; praeterea extremitates plerumque frigidas per frictiones calefacere est contendendum. Cum usu opii ac remediorum aromaticorum interno cauti esse debemus, quoniam ea facile inflammationem augment. Potius externe ea habent locum. Unguentum emolliens cum camphora atque opio ventriculo imponi, atque extremitates aquis aromaticis lavari potest.

Enteritis.

Inflammatio intestinorum sic salutatur, quacum saepissime inflammatio omenti est conjuncta.

Ea doloribus constantibus et subinde ardentibus est stipata. Tactus abdominis producit dolorem. Alvus ut plurimum est obstructa. Praeterea facile adest vomitus, qui aliquanto post cibos et potus adsumptos consequitur. Ac denique ea a sola colica per febrem distinguitur, in qua pulsus plerumque est parvus, sed tamen durus, nec calor in extremitatibus est magnus.

Causae sunt: 1) hernia incarcerata, 2) partus praegressus, 3) haemorrhagiae suppressae, 4) diarrhoeae et dysenteriae, 5) ingesta acria, 6) faeces induratae, 7) metastases.

Morbus semper est periculosus, imprimis quum illius initium tam facile dignoscitur. Inflammatio facillime transit in gangraenam, atque haud raro in suppurationem. Quo frigidiores sunt extremitates, quo pertinacior est obstructio, eo periculosior est status. Singultus et faecum vomitio sunt symptomata periculosa.

Quodsi hernia est incarcerata, sed nondum coalita, saepe reductio per epithemata ex aqua frigida et glacie perfici potest. Raro per emollientia quidquam efficitur, et facile per ea reductio reddi potest difficilis, quoniam intestina emota per ea magis extenduntur. Ubi nulla repositio locum habet, statim operatio est suscipienda.

Fluxus sanguinis haemorrhoidales et menstruos suppressos nitimur per hirudines ad intestinum rectum

et pudenda applicatos, fomentationesque calidas reducere.

Ubi diarrhoeae et dysenteriae adhuc permanent, conamur has secundum suas causas tractare.

Venenis adsumptis, agitur, ut in gastritide est traditum.

Quamprimum inflammatio agnoscitur, missio sanguinis est necessaria, quae pro aegroti viribus, indoleque febris largior aut parcius est instituenda.

Conamur praeterea alvum simul servare solutam. Initium fit cum clysteribus emollientibus, progredimur ad enemata irritantia ex tartaro emetico in oxymelle soluto, et fricatur simul abdomen remediis emollientibus atque antispasmodicis. Ubi hoc irritum est, fumus herbae nicotianae applicatur, atque abdomini vesicatoria imponuntur. Eodem tempore epithemata frigida e glacie abdomini quoque imponi possunt. Cum remediis internis, quamdiu obstructio durat, cauti esse debemus, quoniam illa irritatione sua inflammationem augere possunt. Ubi interim venena atque alia corpora acria in intestinis adsunt, portiones oleosae et mucilaginosae inserviunt.

Nephritis.

Inflammatio renum vocatur *nephritis*. Ea per dolorem constantem in renum regione se prodit, qui continuo cum febre comparet, et pro diversitate sedis

modo est vehementior, modo mitior. Quo magis pelvis est inflammata, quo magis dolor est lancinans, eo durior est pulsus; quodsi autem inflammatio magis in substantia renis interna est, dolor est minus pungens et magis pressorius, nec pulsus tam durus. Adest praeterea plerumque suppressio urinae, aut saltem ejusdem stillicidium. Urina est aut valde rubra, aut quoque cruenta, nonnumquam ea est pallida. Facile quoque oriuntur vomitus, dolores colici, obstructio alvina, et molimina ad sedes irrita.

Hic morbus non facile epidemice grassatur. Is post fluxus menstruos aut haemorrhoidales suppressos oritur, imprimis si simul alvus est obstructa atque exaestuationes ac refrigeria superaccedunt. Retentio etiam urinae coacta, vis externa et diuretica nimis vehementia occasionem illi praebere possunt. Frequentissime oritur, ubi calculus in renibus adest.

Resolutio saepe per haemorrhagias promovetur, et fit per sedimentum in urina crassum. Suppuratio autem facillime quoque evenire potest.

Pus aut per ureteres in vesicam urinariam fertur, et hic casus est optimus; aut abscessus versus exteriora elevatur, atque per apertionem sanari potest; aut intestinum quoddam eroditur, per quod pus sibi viam aperire potest, ubi tum intestinum deinde cum rene coalescit; aut abscessus in cavum abdominis ape-

ritur, et mortem conciliat subitam; aut pus paulatim reforbetur, et facit *phthisin renalem*.

Raro eveniunt indurationes, atque adhuc rarius gangraena.

Locus quidem hic est methodo antiphlogisticae, dummodo omnia remedia, quae peculiariter in urinam agunt, sunt evitanda. Hinc nulla applicanda sunt vesicatoria, nisi hoc febris ipsa maxime requirat, atque hoc etiam in casu ea camphora sunt permiscenda, nec parti laboranti imponenda.

Missio sanguinis, ubi haemorrhagiae sunt suppressae, in pedibus administratur, aut satis habetur, ubi vires defunt, aut etiam febris est indolis putridae, hirudines intestino recto et pudendis applicari. Externe cataplasmata emollientia, enemata et balnea calida pertinent inter remedia efficacissima. Interne nitrum cum emulsionibus camphoratis propinatur, atque ubi laxans est necessarium, manna exhibetur.

Cystitis.

Inflammatio vesicae urinariae raro ut morbus primarius occurrit; plerumque ea est sequela calculi aut ejusdem operationis, aut etiam retentionis urinae diuturnae. Violentiae quoque externae subinde causa esse possunt. Ut inflammatio renum ea tractatur.

Metritis.

Inflammatiō uteri, ut morbus acutus consideratur, raro aut fere numquam extra puerperium occurrat. Quare lectores hic ad morbos puerperarum remittimus.

Febris erysipelacea.

Erysipelas inter febres inflammatorias atque exanthematicas medium tenet, quoniam illud semper est excretio motus febrilis. Dantur febres erysipelaceae internae, et plurimae pleuroperipneumoniae magis erysipelas, quam vera phlegmone, esse videntur. At illud difficile est constituere, atque hic de illa mihi duntaxat febre est sermo, ubi erysipelas est externum.

Erysipelas est inflammatio in superficie cutis in latum diffusa: tumorem faciens planum, pressioni cedentem, sedem suam facile mutantem, et saepe vesiculis tectum humorem flavum in se continentibus. Ut plurimum occupat faciem, haud raro mammas. Ubi acrimonia est ingens, vocatur *ignis sancti Antonii*. Quodsi illud instar cinguli abdomen circumdat, appellatur *zoster* seu *zona*. Erysipelas in pedibus magis chronicum esse solet, et plerumque sine febre est, licet illud ex iisdem oriatur causis.

Causa, quantum observationes recentiores adhuc constituere potuerunt, semper est acrimonia biliosa. Febris autem cum illo conjuncta non solum naturae

inflammatoriae, sed etiam putridae et malignae esse potest. Curatione existente prava erysipelas facile transit in suppurationem, haec suppuratio autem nunquam est indolis tam benignae, quam in phlegmone, sed transit aut in gangraenam, aut saltem producit ulcera maligna ac diuturna.

Quodsi erysipelas per motum febrilem expellatur, est illud nonnumquam, quamvis raro, criticum.

Quum febris semper sit febris inflammatoria biliosa, aut putrida biliosa, tractatur ea, uti superius est dictum. Cum remediis evacuantibus autem, quum exulceratio tam facile sequatur, festinandum est. Impuritatibus biliosis sufficienter educis, inserviunt lenia diaphoretica. Vid. *Mixtura diaphoretica*.

Quum erysipelas tam facile sedem suam mutet, id etiam retrocedere, atque ab externis ad interiora relabi potest. Externe proinde nihil suscipitur, praeterquam quod, ubi gangraena nos minatur, scarificationes atque epithemata e cortice chinae fiant.

Carbunculus.

Datur quaedam inflammatio erysipelacea, dura, plana, cum doloribus atrocibus conjuncta atque febris stipata, quae haud raro epidemice grassatur, et *carbunculus benignus* vocatur. In regionibus calidis et ficcis hic morbus est vehementissimus, atque *ignis perficus* nuncupatur. In Gallia est observatum, miasma

pestis animalium pustulas hujus generis malignas producere. Tumor est superficialis, adversusque scalpellum non admodum sensibilis, quoniam is sphacelofus est. Impositione cataplasmatum diligenti, scarificationibusque fortibus suppuratio est perficienda, ultro haud oriunda. Corruptio profunde serpit, et suppuratio ab interioribus incipit. Interne simul antiseptica atque roborantia sunt adhibenda.

De exanthematibus.

Maculae atque eminentiae supra cutem, febris stipatae, vocantur *exanthemata*, et de his tantum exanthematibus hic sermo est.

Causa est aut acrimonia in sanguine peculiaris, aut contagium.

Ea sunt aut critica, aut symptomatrica, et februm omnibus speciebus stipata esse possunt. Idem exanthema a febre modo inflammatoria, modo putrida, modo biliosa, modo maligna comitari potest. Et ab harum febrium indole majus aut minus periculum exanthematum pendet.

Curatio eorundem pariter quoque ex indicationibus a febre praebitis solummodo instituitur. Exanthemata critica raro immediate pelluntur, sed nitimur sedulo illud e medio tollere, quod eorum eruptionem impediret.

Pestis.

Character *pestis* consistit in inflammationibus topicis in glandulis atque in partibus carnosis et membranosis, quae raro in suppurationem transeunt benignam, sed maxime ad gangraenam sunt proclives. Illae appellantur *bubones*, hae *anthraces*.

Bubones prodeunt plerumque die morbi tertio in conspectum, et saepe sunt critici; *anthraces* e contrario semper gravem morbi statum ostendunt.

Eviſtum est, morbum magis quam simplici vice homines invadere, quamvis verisimiliter haud in una eademque epidemia.

Causa proxima est contagium, quod in Aegypto endemicum esse, et cum austris in Europam transferri dicitur, quod autem adhuc nondum est eviſtum. Hoc contagium est non admodum volatile, quoniam diu in cistis atque sarcinis manere potest, facillime autem per immediatum contactum propagatur. In systema biliosum, praesertim autem in nervos libenter agere videtur; quod non solum e morbi ipsius conditione, sed etiam e remediis prophylacticis elucescit, quae maxime ex diaeta roboranti atque animi alacritate consistunt.

Febris ipsa aequae est varia, atque in aliis morbis acutis, interim plane propter maximam miasmatis acrimoniam numquam est indolis benignae.

In

In constitutione aëris bona frigida et corporis robore atque in epidemiae initio ac fine saepe non multa adsunt symptomata nervosa, sed febris est sic fatis naturae inflammatoriae simplicis, bubones in supurationem transeunt benignam, et raro anthraces superaccedunt. Neque tamen methodus antiphlogistica in toto suo ambitu est adhibenda, atque ubique evacuationes efferae sunt evitandae. Missione sanguinis provide instituta contendimus transpirationem per alexipharmaca lenia promovere. Vide *Potio alexipharmaca prima*.

In epidemiae medio e contrario atque ubi qualitas aëris et corporis ad putredinem est proclivis, facile prodeunt anthraces, et discrimen est magnum. Hic etiam cum remediis antisepticis semper roborantia e. g. acida mineralia cum vino sunt connectenda. Ad sudorem promovendum propinatur potio alexipharmaca secunda. Quoque frictio cutis cum glacie quam maximum praestitit effectum ad tollendam putredinem atque ad sudores benignos promovendos.

Acrimonia in primis viis biliosa plerumque adest, quae autem numquam purgando, sed tantum emeticis subito in morbi initio est ejicienda.

Pestis malignissima jam saepe die secunda necat, priusquam bubones aut anthraces prodeant. Ubique bubones tam subito, quam fieri potest, ad supurationem sunt promovendi.

Variolae.

Variolae sunt maculae rubrae, quae in meditullio puncto sunt instructae, paulatim excrescunt, et denique in supputationem transeunt.

Causa proxima est contagium, quod apud nos non ipso corpore gignitur, sed per communicationem in illud defertur. Haec communicatio frequentissime contingit per resorptionem puris immediatam, atque exhalationem aegroti variolis adfecti.

Morbus autem etiam tantum per aërem in loca transferri potest, ubi is prius non erat.

Vero quam proximum esse videtur, morbum in interiori Africa esse endemicum. Veteribus graecis et romanis is erat incognitus. Primum in Arabia anno Christi 572. est observatus et verisimiliter per Saracenos in Europam est translatus, ubi is ad eum diem erat incognitus, et tantum paulatim per contagium est propagatus.

Procul dubio igitur ortus miasmatis variolosi causas praesupponit, quae hic in Europa non concurrunt. Omnia saltem experimenta confirmare videntur, hunc morbum inter nos tantum per contagium conservari, atque hoc contagium aut per introductionem puris variolosi immediatam in corpus aut etiam per resorptionem aëris hoc miasmate impraegnati contingere, quo in casu posteriori iterum, uti jam dictum

est, non est credendum, miasma variolosum in aëre progeneratum esse, sed aërem hoc miasmate in illis locis impraegnari, ubi variolae grassantur. Quoque forsitam casus est possibilis, in quo materia variolosa diu in corpore permanere possit, et vim suam post annos demum exferat. Certum saltem est, miasma variolosum effectum suum in corpore humano non semper, sed dispositione tantum praesenti exferere. Atque huic etiam innititur fundamento ratio hujus morbi epidemica.

Efficacitas hujus contagii proinde semper a circumstantiis aëris atque corporis singularibus pendet. Hinc variolae saepe in agris vehementer grassantur, quum e contrario civitates adjacentes liberae ab iisdem manent; hinc morbus non bis invadit; hinc non necesse est, omnes homines variolis infici.

Foetus in utero materno morbum accipere potest, aut, quodsi mater ipsa hoc est adfecta, aut quoque, uti observationes docent, quodsi eundem jam multos ante annos est passa. Qua ex re patet, homines per morbum variolosum, non facultatem miasma suscipiendi, sed tantum elaborandi amittere.

Ceterum miasma variolosum adhuc minus esse volatile videtur, quam contagium pestis. Prius per plurimos menses aëri libero expositum esse potest, nec tamen vim suam amittit, e contrario ad mias-

maticis pestis dissipationem dies quadraginta sufficienter adsumuntur.

Etiam si contagium semper unum idemque sit, tamen effectus ejusdem sunt diversi. Febres producit modo inflammatorias, modo putridas, modo biliosas, modo malignas. Pustulatio ipsa quoque est admodum diversa. Quin dantur casus, ubi contagium non per pustulationem, sed per sudorem duntaxat e corpore excernitur adfecto.

Hucusque nullum contra miasma variolosum antidotum invenimus, quumque id pervolat atque aëri se communicat, quoque non facile plenam hujus morbi extinctionem cogitare possumus, etiam si ejusdem propagatio per conversationis cum subjectis adfectis evitationem plus minusve interrumpi potest.

Quum igitur effectus contagii sint tam diversi, nec ullum antidotum illi oppositum sit cognitum, curatio quoque ipsa unice instituitur pro diversitate febris per illud productae.

Decursus morbi in sequentia quatuor dividitur stadia :

- 1) In *stadium ebullitionis*. Contagio facto oritur febris, quae plerumque somnolentia, obstructione alvina, doloribusque colli est stipata, ubi simul urina turbida esse, et respiratio odore singulari gaudere solet.

- 1) In *stadium eruptionis*. Die tertio erumpunt variolae in adultis cum sudore, atque in infantibus haud raro cum motibus epilepticis, et quidem primo in facie, deinde in manibus et trunco, postremo in extremitatibus inferioribus.
- 3) In *stadium suppurationis*. Hoc stadium more consueto die sexto cum motibus febrilibus incipit; variolae incipiunt pallescere, et nascitur tumor supra palpebras. Die septimo in mediotullio, et die octavo in toto ambitu albescunt, et nono flavescunt. Haec suppuratio eodem plane fit ordine, quo eruptio est facta, primum in facie, tum in trunco et manibus; denique in extremitatibus inferioribus.
- 4) In *stadium exarescentiae*, quod in variolis benignis incipit die decimo, formatur crusta, quae post diem duodecimum decedit.

Variolae ipsae aut sunt *discretæ* aut *confluentes*.

In adultis saepe cum suppuratione *salivatio* comparet, quae subinde est critica, atque hac ex ratione non quidem promovenda, sed neque supprimenda est.

Suppuratione facta, facile e puris resorptione oritur febris, quae *febris variolarum secundaria* vocatur.

Bonum est, quodsi febris eruptionis cum eruptione cessat; ubi ea continuatur, non est morbus indolis benignae.

Motus in infantibus epileptici immediate ante eruptionem raro sunt periculosi. Illi autem post stadium secundum plerumque sunt lethales.

Malum est, quodsi eruptio ante diem tertium adhuc non contingit.

Quodsi maculae ubique aequali gaudent rubore, confluere solent, hic rubor autem non semper est periculosus, dummodo is post diem tertium evanescit. Quodsi maculae e contrario statim ab eruptione pallescunt, magnum periculum est metuendum.

Malum est, quodsi eruptio ordine indicato non contingit.

Dies secundus ab eruptione proprie in morbo debet esse optimus.

Variolae confluentes non semper sunt periculosae; omnia a febre pendent.

Quodsi variolae die tertio, eruptione facta, adhuc sunt rubrae, die septimo demum continget, quod alias quarto contingere consuevit.

Salivatio gravem semper ostendit morbi statum. Aegroti mori possunt, etiamsi illa optime procedat.

Febris secundaria saepe adhuc ante puris maturationem oritur. Hic scilicet motus febriles, cum incipienti suppuratione ingruentes, prorsus non cessant, sed statim febrem secundariam producant; per hanc febrem secundam non solum proclivitas ad inflammationem generalis alitur, sed etiam saepe dejectiones

puris metastaticae et letales producuntur. Hoc fore, colligitur ex inquietudine, anxietate, infornio, respiratione difficili, doloribus colli atque spasmis.

Tractatio universalis in eo consistit, ut nihil suscipiatur, si omnia rite procedant. Eruptio nullo pacto est urgenda, nisi forte ea nimium diu emaneret, ubi in causam ejusdem inquirendum atque ea tollenda est, et hoc facto, aut nullis praesentibus impedimentis, camphora est exhibenda aut balnea calida sunt in auxilium vocanda. Neque violenter ea est supprimenda. Quare esset in variolis agendum, quod sibi in aliis morbis et sanitate vigente nemo permetteret? Quis potest negare, eruptionem a frigore impediri? Quis observationes in dubium revocabit, eruptionem variolarum suppressam saepe atrocissima produxisse symptomata? Et nonne variolae saepe hieme cum malignitate incipiunt, quae tempore aestatis calido imminente evanescit?

Ad nimiam eruptionem in facie impediendam, quidam medicorum commendarunt pediluvia, sed primo est admodum dubium, num ea effectum praestant desideratum, et secundo saepissime ea contraindicantur. Ubi e contrario eruptio est difficilis, et cutis sicca, sunt universalia calida balnea et fomentationes longe utilia. Vesicatoria furis applicata sunt non solum bona remedia ad eruptionem promoven-

dam, sed etiam inserviunt ad puris evacuationem in suppurationis stadio.

Salivatio saepe per colluviem primarum viarum alitur, atque adeo per remedia evacuantia imminuitur.

Febris secundaria usum acidorum et laxantium requirit. Priora ut putredini resistatur, et posteriora ad pus evacuandum; quem in finem manna optimum est remedium. Quodsi metastases contigerint, vesicatoria in auxilium adhibentur, quae in fonticulos mutari queunt. Utile quoque est ad metastases puris hujusmodi evitandas, cutem per diaphoretica lenia e. gr. per radicem fenegae servare apertam; ubi hoc minime sufficit, et cutis manet ficca, etiam balnea calida et fomentationes in auxilium adhibere licet.

In circumstantiis, ubi febres oriuntur simplices inflammatoriae, saepe sunt variolae hujus indolis. Diathesis phlogistica tanta esse potest, ut eruptio difficulter procedat, quae tum saepe per missionem sanguinis promoveri potest. Facile etiam hoc in casu variolae confluunt, ubi interim methodo antiphlogistica rite observata, non facile metuenda est perniciēs.

Inclinationem in putredinem saepe jam, antequam signa ejusdem adessent, e constitutione epidemiae et corporis suspicari licet. Febris eruptionis hic majori calore stipata esse solet, ubi tamen pallor faciei adest. Variolae ipsae statim in initio rubore gaudent profundiori; confluunt, nolunt sufficienter ele-

vari, fiunt lividae et denique nigrae. Haec putredo multum est ab ea diversa, quae febris secundariae sequela est; prior enim a constitutione epidemica pendet, et posterior a pure.

Variolae hujus generis sunt summe periculosae, et solvuntur plerumque die 8. 11. & 13. In febris eruptionis omnes enervationes sedulo sunt evitandae, diligenter oxymel exhibendum, et statim eruptione facta acida mineralia, cortex peruvianus atque infantibus alumen, sunt praebenda.

Ingravescente putredine proficua sunt camphora et vinum. Quemadmodum generatim febres inflammatoriae prorsus simplices et putridae sunt rarae, sic etiam febris variolosa ut plurimum est indolis biliosae, hoc est, colluvies adest biliosa in primis viis, quae influxu in febrem gaudet, atque proinde enitendum est, ut ea ejiciatur.

Variolae vulgares benignae sunt maxima ex parte naturae inflammatorio-biliosae. Sed dantur etiam epidemiae, ubi febris est putrido-biliosa.

Nisi bilis evacuetur, eruptio redditur difficilis, et suppurationibus malignis, salivationique enervanti ansam praebet; febris secundaria quoque saepe per hoc redditur pejor.

Quoniam autem usque ad maturationem variolarum viribus est parcendum, non est consultum, multum purgare, sed faciendum est, ut primum saburra

per solventia reddatur mobilis, et tum emetico evacuetur.

Emeticum optime initio diei tertiae locum habet. Tempus tum jam fuit, solventia exhibere, atque emeticum ipsum eruptionem ipsam quam maxime allevat.

Maturatis autem variolis ab emeticis est abstinendum, nisi forte jam materia turgescens fuerit educta. Nunc in hoc respiciendum est, puri exitum reddere facilem, quod partim per pustularum apertionem, partim per diaphoretica lenia et laxantia efficitur.

Utrum interne dentur variolae, quarum etiam gratia evacuatio foret instituenda, adhuc sub judice lis est, etiam si hoc per observationes quam maxime fiat credibile.

Nonnumquam febris variolosa est febris lenta nervosa, hoc est, deficiunt vires ad contagium subigendum. Hoc in casu eruptio producit ad diem 7. & 8., nec fit secundum ordinem consuetum, sed pustulae prodeunt utique primum in extremitatibus et denique in facie. Pallefcunt nec elevantur, et postremo loco puris prodit humor aqueus aut acris, aut indurantur. In priori casu appellantur *variolae crystallinae* aut *lymphaticae*, atque in posteriori vocantur *variolae verrucosae*. Variolae novae semper etiam in conspectum prodeunt, quo denique vires saepe penitus exhauriuntur.

In hoc variolarum genere methodus medendi a plebe usurpari solita variolas per remedia pellentia urgendi locum habet. Primum exhibetur emeticum, applicantur vesicatoria, exhibentur balnea calida, et tum propinantur alexipharmaca et vinum.

Quum majus aut minus periculum hujus contagii semper a circumstantiis accidentalibus dependeat, noxa miasmatis variolosi imminui potest, si illud circumstantiis optimis in corpus inferatur. Huic fundamento per experientiam stabilito innititur *inoculatio variolarum*. Atque si constituendo simus, quae hae circumstantiae optimae sint, ad elaborationem miasmatis variolosi, est sane extra omnem dubitationem collocatum, per inoculationem periculum hujus morbi imminui posse, quia primo omnes fere jam homines ab hoc morbo invaduntur, paucique illi, qui eum effugiunt, inter exceptiones pertinent, et secundo in contagio naturali circumstantiae saepissime sunt periculosae. Et etiam si adhuc sit incertum, utrum saepius quam simplici vice a morbo varioloso peti quispiam possit, neque tamen haec objectio adversus inoculationem variolarum est ponderosa, quoniam, etiam si casus revera locum habeat, ita tamen rarissimus est, ut tantum inter exceptiones nullius momenti pertineat.

Ex experimentis de inoculatione variolarum captis clarum omnino est, universim multo pauciores ho-

mines in variolis insitivis, quam naturalibus mori, quod evincere videtur, nos omnino pares esse ad circumstantias constituendas, quae majus aut minus periculum morbi variolosi efficiant.

Hoc autem est forsitan tantum species. Propterea fortasse morbus variolarum insitarum est mitior, quia contagium non satis subigitur, sed in corpore remanet, et semina ad alios morbos relinquit lethales.

Non desunt saltem rationes, quae hoc verisimile reddunt. Primo adhuc nondum est confirmatum, quod generatim mortalitas hominum per variolarum insitionem minueretur; et secundo non intelligitur, quare variolae insitae generatim essent mitiores, quam variolae naturales benignissimae. Si quis dicat, hoc in contagii ratione esse situm, tum hoc contradicit partim experimentis Chinae et Turciae factis, ubi miasma per linteam in nasum fertur, aut id cum pane butyro obducto ad edendum datur, partim ex hoc suspicari debemus, miasma variolosum non sufficienter esse subactum, sed aut generatim humores corporis corrumpere, aut non satis a contagio secundo securos reddere, atque adeo ad morbos proclivius reddere, usque illud stadium sequitur, ubi natura facultate gaudet, hoc miasma per pustulationem consuetam tollendi.

Hae suspensiones magnum inde nanciscuntur pondus, quod revera casus dentur, ubi materia variolosa,

nisi ea febrem regularem atque pustulationem producat, alia producit symptomata, quae alias enata non fuissent, e. gr. fistulas lacrymales, ulcera purulenta, spasmos epilepticos. Neque defunt observationes, quod insitione facta per missionem sanguinis frequentem et purgationem id effectum fuerit, ut una duntaxat variola prodiret, postquam autem vires iterum collectae fuerunt, nova exorta est febris variolosa, quam eruptio magnae copiae variolarum excepit. Omnia documenta, quod materia variolosa in corpore conservare, quoddam malum producere, et tantum occasione data erumpere possit. Ceterum contendere nolo, has rationes esse sufficientes, insitionem generatim non commendare, sed tantum credo, adhuc nondum esse nos rite constituendo, quibus in circumstantiis miasma variolosum optime et cum quam minima noxa in corpus humanum adferri, subigi atque ex eodem iterum excerni queat. Qui hoc potest, inoculet, et habebit, in sospitando genere humano meritum immortale.

Saepe etiam sane res hic ad utilitatem redit proportionatam. Quodsi per insitionem tantum epidemiis malignissimis, curationibusque pravis praecavere possimus, satis jam illa nobis parit emolumentum, atque etiam si ego hoc sufficere non censeam, cuivis patri, matri, fratri et sorori ad insitionem jus dare, est tamen pro principe rationis satis, insitionem tueri et promoveri.

Quodsi quis igitur inoculare velit, tempestas anni, et constitutio ejusdem epidemica sint bonae indolis, necesse est. Bonae hiemes plerumque sunt huic rei aptissimae, quia tum constitutio epidemica, ut plurimum est indolis inflammatoriae, atque adeo benigna.

Talia secundo sunt eligenda corpora, quae per se bonae sunt constitutionis, aut saltem valetudine proportionaliter utuntur secunda. In quo quidem facile errare possumus, atque hoc plane illud est, quod nunc adhuc utilitatem infitionis variolarum imminuit. Experientia enim ostendit, varias acrimonias e. g. acrimoniam scrophulosam morbum variolosum minime aggravare, ut etiam generatim materia variolosa parum adfinitatis cum reliquis acrimoniis habet; e contrario certissime dantur aliae corporis conditiones, per quas effectus materiae variolosae fit noxius.

Aetas tertio non facile sit infra duos annos, quoniam alias facile vires necessariae deficiunt.

Neque proprie ulla praeparatione opus est. Corpora impuritate scatentia non sunt inoculanda, et reliqua satius est suscipere durante morbo.

Virus variolosum e variolis benignis maturis sumitur. Tamen necesse est, ut illud sit adhuc aliquantum tenue, nec variolae adhuc ulla obductae sint crusta.

Infitio optime et facillime instituitur, tantillum materiae variolosae lanceola excipiendo, eaque epidermidem solvendo atque una materiam variolosam

introducendo. Quem in finem brachium a scapula usque ad manum est tutissimum, latusque brachii interius commodissimum.

Die tertio praeterlapso vulnus inflammari, urina turbari, atque exspiratio olere incipit. Quodsi tum aegri de dolore sub axillis queruntur, signum est, virus virtutem suam exseruisse. Non multo post inter septimum atque undecimum diem, inoculatione facta, supervenit febris eruptionis, quae plerumque est lenissima atque salivatio et febris secundaria raro sequitur.

Quodsi insitione facta quidem circa vulnus variolae quaedam prodeunt, nulla tamen vera excitatur febris, qua variolae erumpuntur, a contagio futuro non sumus securi. Nam etiam in illis, qui variolis jam laborarunt, per insitionem variolae circa vulnus produci possunt. Novum argumentum, nimiam morbi variolosi lenitatem dispositionem ad contagium non penitus extirpare, et nisi epidemiae malignae, medici mali, tractatio prava, exercitium artis ignorantium aegro adstantium in morbo varioloso darentur, satius esset, contagium expectare naturale, quod non facile prius contingit, quam usque receptivitas ad hoc adaequata locum habet.

Variolae spuriae.

Haec variolae vocantur, *variolae durae ovaes, acuminatae, emphysematicae et lymphaticae*. Illae cum

febre leni altero jam die et quidem ut plurimum primum in dorso erumpunt, atque jam die sequenti in suppurationem transeunt, aut saltem humore implentur aquoso.

Hae variolae a contagio proxime descriptarum tutos non reddunt, hincque collectum est, materiem harum variolarum a contagio variolarum verarum essentialiter differre.

Constat interim, hoc genus variolarum tantum durante cursu variolarum verarum occurrere, hincque pronus sum ad credendum, has variolas ejusdem esse conditionis cum illis, quae insitione facta sine febre super vulnere et in talibus subjectis, qui jam variolas superarunt, sed facie aut mammis saepe variolis confluentes attingunt, in conspectum prodeunt, et proinde cum ita dictis veris ex iisdem oriri causis, in phaenomenis atque effectibus autem gradu differre. A majori aut minori dispositione ad miasma variolosum subigendum omnia forsitan hic pendent.

Morbilli.

Morbilli sunt maculae, variolis humiliores, sed tamen illis latiores, quae in suppurationem non transeunt, sed exsiccantur, et per desquamationem cutis solvuntur.

Cum variolis in his conveniunt: 1) quod fere omnes homines ab hoc morbo tententur, 2) raro aut numquam

numquam bis eundem hominem aggrediantur, 3) quod illi e contagio peculiari nascantur, 4) quod illi epidemice grassentur, & 5) quod illi apud nos morbum constituent novum.

Nihilominus tamen materia variolosa minima cum materia morbillosa adfinitate gaudere videtur. Experientia compertum est, homines, quibus variolae insitae fuerunt, eodem tempore a morbillis esse invasos, ubi morbus variolosus, morbillis superatis, quatuor septimanis post insitionem prius vires suas exseruit.

Febris semper fere cum symptomatibus catarrhalibus incipit, et, ubi res ex sententia procedunt, eruptio fit quarto die, et desquamatio die sexto.

Eruptio non est critica, raro saltem febris per eam mitigatur.

Quodsi maculae sunt ruberrimae, hoc statum indicat maxime inflammatorium, ubi illae pallescunt, defectum virium, atque ubi livescunt, proclivitatem ad putredinem.

Morbilli facillime retrocedunt, atque inflammationibus pectoris periculosis ansam praebent.

Saepissime illae herpes atque ulcera relinquunt, atque miasma cum acrimonia scrophulosa similitudine gaudere videtur.

Ubique proinde in methodo medendi attendendum est, ne istiusmodi contingant metastases. Calidius proinde servandum est regimen, quam in variolis.

Ubi diathesis adest phlogistica, atque eruptio difficulter procedit, saepe ea missione sanguinis promoveri potest. Ceterum contendimus, transpirationem per haustum potionis cum nitro permixti frequentem, et per camphorata lenia promovere.

Ubi proclivitas ad putredinem adest, mox alexipharmaca atque antiseptica adhibentur.

Ubi adest bilis, eruptio per emetica promoveri et sustentari potest.

Atque ubi vires defunt, vesicatoria atque vinum in auxilium sunt adhibenda.

Ubique autem curandum est, ne ullae in pulmonibus contingant stagnationes inflammatoriae. Minima indicatione earundem praesente, missiones sanguinis atque vesicatoria non sunt negligenda.

Nonnumquam comparet diarrhoea, quae a colluvie primarum viarum prorsus non dependet, sed tantum symptomatice est, transpirationem supprimit, et per hoc congestionibus acrimoniae in pectus occasionem suppeditare potest. Hoc in casu quoque missiones sanguinis atque remedia antiphlogistico-diaphoretica salutaria se praestiterunt.

Rubeolae.

Rubeolae a morbillis in eo distinguuntur, quod febris non cum lippitudine oculorum tussique, sed plerumque cum collo obstipo compareat; quod pustulae elevatiores et cum humore purulento sint repletae; et quod illae non desquamatione furfuracea, sed epidermidis solutione decedant.

In methodo medendi quidem nulla praecipua differentia locum habet. Omnia ab indole febris circumstantiarumque singularem pendent. Propter anginam in febribus putridis facile periculosam eruptio exanthematis per vesicatoria et diaphoretica est promovenda.

In constitutione febris inflammatoria missio sanguinis, ut in morbillis, eruptionem promovere potest.

Febris scarlatina.

Exanthema scarlatinae a variolis atque morbillis in eo distinguitur, quod maculae sint magnae atque informes, facile confluant, ruberrimae sint, neque in suppurationem transeant.

Reliqua quoque phaenomena hanc febrem a morbillis distinguunt.

Eruptio in febre scarlatina magis est critica, et desquamatione finita facile tumor cutis leucophlegmaticus nascitur.

Morbus plerumque angina est stipatus, et cutis est admodum ficca, quae circumstantia posterior causa tumoris esse videtur.

Causa ejusdem est miasma epidemicum, quod vero non est tam contagiosum, ut omnes homines feбри scarlatinae essent obnoxii. Per hoc quoque morbus a morbillis distinguitur.

Alias eadem hic methodus medendi, quae in morbillis, locum habet. Quemadmodum illic ad retrocessionem impediendam perspirationem promovere contendimus, idem hic ad tumorem praecavendum suscipitur.

Putredo, ut illic, per colorem macularum purpureum et lividum se prodit.

Anginae pro re nata occurritur, ut superius est traditum.

Tumoribus remanentibus tollendis, inserviunt balnea calida et remedia diuretica atque diaphoretica, quem in finem radix Senegae optimum est remedium.

Febris urticata.

Febris urticata raro epidemice grassatur, et sporadice saepe occurrit. Pustulae illis sunt similes, quae ab urticis in cute producuntur, atque eandem fere excitant sensationem. Febris per aliquot duntaxat dies durat, atque emeticum aut laxans plerumque prorsus tollit morbum.

Unde colligendum esse videtur, causam hujus febris acrimoniam in primis viis progenitam atque in sanguinem transgressam esse.

Quodsi maculae sunt admodum latae, eadem haec febris *effera* vocatur.

Febris miliaris.

Exanthemata miliaria sunt granis milii similia, unde et nomen habent. Nonnumquam gaudent illa colore rubro, et tum appellantur *purpura*. Minora sunt morbillis, sed elevatiora. In eruptione variolis sunt similia, nisi quod illis circulus desit ruber.

Mox humore claro replentur, et per desquamationem evanescunt.

Purpura in *rubram* atque *albam* distinguitur. *Purpura alba* utplurimum in febribus observatur nervosis.

Exanthema hujus generis suspicari licet, quum

- 1) aegri antea sanguine tenui atque acri sunt gavisi;
- 2) quum methodus medendi nimium fuit calida, et remedia evacuantia fuere neglecta;
- 3) Febris miliaris in puerperio regimine nimium calido haud rara est.
- 4) Quum proclivitas ad sudores acres symptomaticos, tussis sicca, anxietas et dolor capitis sine causa manifesta, pruritus in cute, gemitus insolitus, pulsus tensus, inaequalis observantur,

absque inflammatione aut spasmo consueto praesente.

Eruptio temporibus contingit incertis, nonnumquam jam die septimo desquamantur, subinde nova semper prodeunt exanthemata. Quo maturius id erumpit, eo perniciosius est.

Causa purpurae neque contagium est, neque miasma singulare, sed sola acrimonia in ipsa corpore progenita.

Hanc acrimoniam indolis esse acidae, vero fit inde propius, quoniam

- 1) semper fere sudores praecedunt acidi;
- 2) quod purpura frequentissime in corporibus debilibus, atque ad acidum in primis viis proclivibus, observetur, et
- 3) quod purpura in puerperis a lacte retropulso nec sufficienter evacuato facile producat.
- 4) Datur purpura chronica, quae in subjectis laxis, scorbuticis occurrit.

Singulare interim est, quod morbus sit novus, aut saltem temporibus antiquioribus rarius occurrisse debuerit. Apud nos primum Lipsiae medio saeculi superioris innotuit.

Pauca, quae de causa purpurae proxima novimus, incertiora sunt, quam ut ea in methodo medendi pro norma inservire possent, et prorsus contendere nolo, e rationibus a me in medium prolatis pro natura acri-

moniae miliaris acida concludere, quod in febre miliari remedia alcalina sint adhibenda. Exanthema quoque ut plurimum est symptomaticum, aut si illud, uti hoc etiam negari nequit, criticum est, attamen illud semper est crisis periculosa, quae, quoad ejus fieri potest, est evitanda aut saltem non est urgenda.

Proinde tantum secundum indicationes febris generales agitur. Ubi autem summa virium prostratio adest, et purpurae praenuncia comparent, cautio cum laxantibus est servanda. Ubi evacuandum est, per emetica est faciendum, et perspiratio quidem minime vehementer urgenda, sed nec supprimenda est. Quodsi interim praesagia atque inprimis sudor multo maturius se ostendunt, quam pro circumstantiarum ratione coctio exspectanda esset, studendum sane est per regimen frigidiusculum, ut sudor imminuatur, eruptionique purpurae nimis maturae atque adeo symptomaticae intercedatur.

Quamprimum exanthema erupit, retrocessio ejus maxima diligentia praecavenda est, quia ea summe est periculosa, facileque post leves refrigerationes atque enervationes eventura.

Ubi illud revera est retropulsum, enitendum est, ut per vesicatoria atque camphorata iterum propellatur.

Generatim hic quoque indoles febris optimam medendi normam exhibet. Quo minus vires de-

sunt, quo magis adest materia crassa, quo minus, praenunciis purpurae admodum maturis, crisis ab ejusdem eruptione est expectanda, eo tutius non tantum contra praenuncia moliri licet; sed etiam retrocessio purpurae forte jam erumpentis eo minus est extimescenda. Quo e contrario febris indoli febris nervosae propius accedit, quo minus adest materiae crassae, eo citius, praenunciis ejusdem non nimium maturis, crisin expectare licet, atque igitur hic viribus est parcendum, alias etiam deficientibus, non solum ea de causa, quoniam hic generatim nulla ad evacuationes nimias indicatio adest, sed etiam, quia evacuatio hujus generis critica plures requirit vires, quam aliae crises, atque hic retrocessio ejusdem, quae plerumque ex debilitate contingit, semper fere est lethalis.

In puerperis exanthema purpurae plerumque est regiminis nimium calidi sequela, atque hinc raro aut nunquam est criticum, uti etiam per regimen frigidum evitari potest, aut, etiamsi illud adsit, nullum tamen est contraindicans adversus indicantia reliqua. Ceterum semper fere illud hic productum lactis in sanguinem retrogressi esse videtur.

Febris bullosa.

In febribus malignis saepe bullae magnae comparent, quae ruptae crustam faciunt nigram. Hoc in

casu quidam scriptores hanc febrem appellarunt *pemphylum* seu *febrem bullosam*. Haec exanthemata numquam omnino critica esse videntur, sed semper esse symptoma malignum, quod pro se nullum indicat methodum medendi peculiarem.

Aphthae.

Aphthae sunt ulcera parva, rotunda, alba in ore atque in lingua, atque in febribus inter easdem circumstantias occurrunt, quibus purpura occurrere solet, etiamsi illae adhuc rarius sint criticae.

Praeterea huic morbo infantes recens nati maxime sunt obnoxii, ubi hic haud raro inflammationem faucium et ventriculi parit lethalem.

Videtur, quasi in aphthis acrimonia non tantopere in sanguinem transierit, quam in purpura, quoniam saepissime plurimum per purgantia efficere licet.

Externe vitriolum album in melle rosato solutum, utiliter est adhibendum.

Petechiae.

Petechiae ut plurimum sunt symptoma accidentale in febribus putridis et biliosis, nec proinde pro specie febrium naturali illae sunt habendae. Quaevis febris putrida in *febrem petechialem* transire potest, etiamsi certum sit, in quibusdam epidemiis singularem ad eam observari proclivitatem.

Illae sunt maculae rubrae, quae supra cutem non elevantur, nec quoque autem pressione evanescent.

Causa semper est acrimonia putrida, etiam si ad ejus ortum non requiratur, totam humorum massam resolvi, nonnumquam enim in febribus etiam inflammatoriis occurrunt.

Illae sunt rarissimae et fere numquam criticae. Quod si illae in colorem lividum aut profunde rubrum cadunt, plerumque tunc illae signum resolutionis universalis sunt.

Quod si illae in stadio febrium prodeunt, ubi adhuc haec resolutio universalis non observatur, ortum suum plerumque acrimoniae in primis viis contentae putridae biliosae acceptum referunt.

Evacuantia atque antiseptica proinde sunt pharmaca, huic symptomati opponenda, ubi ceterum ad conditionem febris generalem semper respicimus.

Nonnumquam hae maculae jam in febris initio occurrunt, ubi nullae impuritates in primis viis, adhuc quoque nulla resolutionis putridae signa adfunt; sed e contrario haec tum oritur, quando maculae evanescent. Quo in casu inserviunt diaphoretica alexipharmaca.

Plantae quaedam e. g. baccae taxi ansam subinde praebent maculis, quae petechiis perfecte sunt similes, sed nulla sunt febris stipatae. Eandem interim requi-

runt methodum medendi, atque acidum vitrioli hic etiam, evacuatione partium noxiarum in primis viis adhuc contentarum facta, est remedium efficacissimum.

De Rheumatismis.

Dolores in artubus atque articulis, non ex spafmo, fed e quadam inflammationis specie, raro autem in suppurationem tranfeuntis, oriundi, atque ubi fimul notae arthritidis verae characterifticae defunt, vocantur *rheumatismi*.

Caufa rheumatifmorum praedisponens circulatio humorum in visceribus abdominis impedita effe videtur, faltem fubjecta, quorum corpora acrimonia rheumatica fcotent, plerumque incommodis haemorrhoidalibus funt obnoxia.

Per hanc circulationem vitiofam humoribus lymphaticis, ut hoc vero quam maxime fimile effe videtur, acrimonia quaedam fingularis communicatur, ita ut materia per cutem transpirare folita retenta in partibus mufculofis et ligamentofis ftagnet, et dolores pariat articulares.

Haec humorum acrimonia autem quoque indolis fcorbuticae et venereaef effe poteft, faltem acrimonia prioris speciei per eam augeri, atque adeo doloribus articulorum pertinacioribus occasio praeberi poteft.

Tantum saltem certum est, refrigerium communissimam causam rheumatismorum occasionalem esse, atque hos proinde cum illo evitari posse.

Rheumatismus dividitur in *acutum* et *chronicum*.

Rheumatismus acutus.

Rheumatismus acutus semper febre est stipatus. Dolores plerumque in omnibus membris adsunt, atque ut plurimum externe comparet tumor cum rubore, qui autem fere numquam erumpit, et raro exulcerationes efficit internas.

Febris hic plerumque est indolis simplicis inflammatoriae, sed etiam haud raro simul biliosae.

Haec in subjectis robustis post refrigeria magna nascitur.

Quodsi dolor musculos pectoris occupat, morbus vocatur *pleurodyne* seu *pleuritis spuria*.

Morbus raro est periculosus, et crisis contingit per sudorem atque urinam.

Ubi febris naturae simplicis inflammatoriae est, methodus antiphlogistica, ut in alia febre inflammatoria, locum habet. Vesicatoria tamen plerumque omitti possunt.

Missione sanguinis sufficienter administrata saepe nitrum in potu ordinario solutum atque attenuatum, quotidie ad unciam dimidiam aut etiam integram, sufficit.

Sed hae febres simplices sunt rarissimae. Plerumque simul systema biliosum tentatur, et semper ratio illius est habenda; non tamen proprie est purgandum, quia illud crisin per sudorem impedit, sed contendendum ut resolventia atque emetica sufficiant.

In febribus putridis quidem quoque saepe comparent dolores rheumatici, qui autem hic plerumque sunt maxime accidentales, et saltem ex symptomatibus minus periculosis.

Quodsi autem in epidemiis malignis febres cum doloribus articulorum incipiunt, talis febris evacuantibus consuetis minime est tractanda. Missio sanguinis ibi tantum est suscipienda, ubi nos stases inflammatoriae minantur; bilis statim in initio per emetica exturbanda est, et quamprimum ratio perspirationis promovendae est habenda.

Nonnumquam rheumatismus modo febris intermittens se habet, quo in casu, evacuatione facta, cortex chinae est exhibendus.

Rheumatismus chronicus.

Quodsi rheumatismus nulla febre est stipatus, plerumque est chronicus. Rheumatismus chronicus autem quoque ex acuto oriri potest.

In rheumatismo chronico dolor semper fere est fixus, et tantum partes singulares invadit.

Quodsi dolor in regione vertebrarum lumborum est, morbus vocatur *lumbago*; quodsi articulus capitis ossis femoris dolet, appellatur *ischias*. Saepe dolor vertebrae colli occupat, et rigiditas ejusdem oritur, quae *collum obstipum* salutatur.

In rheumatismis chronicis partes adficientes raro intumescunt, sed plerumque frigent, ridentque.

Methodus medendi missiones sanguinis topicas, frictiones et balnea requirit.

Hirudines parti adfectae impositi, magnae sunt hic efficacitatis, magnam etiam scarificationes praebent utilitatem.

Pharmaca resolventia ex acrimoniae indole sunt instituenda. Ratio primum bilis habetur, atque hunc in finem emeticum in tam parva dosi exhibetur, ut id tantum resolvendo agat. Quodsi tum materia turgescens se ostendit, emeticum exhibetur. Sudorem tunc nitimur primo per lenia, deinde per remedia fortiora excitare. Tinctura Guajaci volatilis et liquor c. c. succinatus insignem hic praestant usum.

Ubi acrimonia adest scorbutica, antiscorbutica atque acidum vitrioli profunt.

In acrimonia venerea gummi Guajaci et mercurius praestanti gaudent virtute. Atque ubi morbus est pertinax, frictiones mercuriales et balnea usque ad salivationem ordinantur.

In rheumatismis pertinacibus mercurialia quoque in auxilium adhiberi queunt, etiamfi nulla acrimoniae venereae suspicio adfit. Vid. *Pilulae resolventes*.

Sudorem per calidum decoctum ligni sancti mane et vesperti adsumtum promovere conamur.

Praeterea jubentur aegri aut calide lavari, aut saltem partibus laborantibus fomenta applicantur.

Rigiditas colli saepissime ab acrimonia serophulosa oritur. Assa foetida, in-et externe adhibita, hic saepe permultum praestat.

Subjecta, quae multum saturno illaborant, saepe a doloribus vexantur rheumaticis, ubi frictiones mercuriales sunt utilissimae.

In dolore ischiatico ipse nervus pati videtur, quia dolor plerumque secundum nervi longitudinem extenditur, atque saepe paralytes vesicae urinariae atque intestini recti ejusdem sunt sequelae. Tam in dolore ischiatico quam in lumbagine oleum terebinthinae egregium saepe praestat usum.

Quamprimum ratio ad credendum adest, maximam acrimoniae partem esse domitam, jubentur membra dolorifica frigide lavari atque etiam glacies illis imponi. Ubi vero rigiditas et frigus admodum sunt magna, olea aromatica, oleum petrae aut unguentum nervinum illinuntur.

Haud raro post puerperium rheumatismi nascuntur pertinaces ex metastasibus lactis et lymphae, ubi

stases in initio per camphorata resolvendae atque educendae sunt, si vero hoc non cedat, per ligamenta in locum colligere convenientem, et per suppurationem ejicere conamur.

Post febres exanthematicas, inprimis post scarlatinam saepe quoque dolores articulorum pertinaces remanent, ubi balnea calida maxime sunt proficua.

Mucus et vermes in primis viis acerbissimis subinde doloribus in infantibus occasionem dant, atque per evacuantia tolluntur.

Et denique adhuc illi dolores femoris, furarum et cruris pertinent, qui sequela obstructionum in hepate pertinacium, et tanquam suppurationis hepatis praenuncia sunt habenda.

De Morbis arthriticis.

Hi morbi consistunt pariter, ut rheumatismi, in doloribus artuum atque articulorum, sed distinguuntur a rheumaticis in sequentibus.

1) Ad arthritidem requiritur dispositio corporis singularis, quae saepe est haereditaria, et non facile in annis ante pubertatem vires exferit. Quod in rheumatismo non obtinet, saltem non notum est, eum per haereditatem posse propagari.

2) Non facile aut forsitan numquam tentantur corpora debilia arthritide vera. Sed

3) illi

- 3) illi tantum homines ad arthritidem proclives sunt, qui magnis gaudent viribus muscularibus, diaetam servant nutrientem et splendidam, et tamen simul systemate nervoso praediti sunt sensibili, five hoc eveniat naturaliter, five ex enervationibus singularibus, systema nervosum peculiariter debilitantibus.
- 4) Morbus facile per se oritur, absque omni occasione externa, sed
- 5) non nascitur in aetate tenera, atque in viris vix ante annum 35^{tum}.
- 6) Si semel adfuerit, vix aut forsitan numquam penitus extirpari potest, sed serius aut citius rursus comparet.
- 7) Singulari cum digestionem gaudet nexu. Semper ante morbi eruptionem turbae in ventriculo praecedunt.
- 8) Materia arthritica est admodum mobilis, facileque in partes internas retrolabatur, omniumque lubentissime ventriculo adhaerescit.
- 9) Materia ipsa saepe per congestiones indurationesque in articulis materiae cujusdam calcareae se prodit. In urina quoque saepe animadvertitur mucus, qui, si exsiccat, eadem gaudet qualitate terrea.
- 10) Morbus haud raro facit exacerbationes periodicas, quae vero tempore duplicantur.

11) Et denique materia rheumatica in eo ab arthritica differre videtur, quod illa propago huius fit, et quod in materia rheumatica vires desint, ad eam ita subigendam, ut ea fiat arthritica; saltem materia arthritica multo subtilior est, quam rheumatica. Non tantum per nativitatem, sed etiam, dispositione praesenti, per contagium immediatum propagatur.

Arthritis.

Arthritis a rheumatismo acuto tantum per diversitates causarum atque indolis morbi indicatas distinguitur. Phaenomena ipsa sibi invicem tam sunt similia, ut duo morbi saepissime inter se permutentur, et pro iisdem habeantur.

Saepius mulieres, quam viros invadit, et saepius apud nobiles, quam plebeios occurrit.

Accessiones plerumque tempore verno contingunt, et tres quatuorve septimanas durant. Duratio accessionum existit pro virium conditione. Quo vegetiores illae sunt, eo maturius finitur morbus, sed eo etiam simul est atrocior, eoque majoribus stipatur doloribus.

Crisis fit per sudorem atque urinam. Nisi ea eveniat, metastases in partes internas, aut etiam *nodi arthritici* adsunt, quibus immobilitas articulorum paritur.

Methodus medendi huc redit, ut impedimenta hujus criseos e medio tollantur, et crisis ipsa promoveatur.

Ubi plethora atque dispositio inflammatoria adest, mittitur sanguis, atque ubi fordes in primis viis adsunt, emetica lenia exhibentur.

Sudorem promovere nitimur, tegendo externe partes adfectas, propinandoque diaphoretica lenia, e. g. mixturam diaphoreticam attenuatam. Ubi haec minime sufficit, tinctura guajaci volatilis in auxilium adhiberi potest.

Quum crisis numquam sine dolore contingere possit, non etiam facile anodyna exhibere licet. Sed nonnumquam sudor propter nimiam doloris vehementiam, ac spasmos ab eodem productos, remanet, atque hoc in casu omnino opiata prodesse possunt.

Nonnumquam arthritis in partibus duntaxat corporis singulis comparet. Dolores arthritici in manibus vocantur *chiragra*, in genu *gonagra*, atque in talis pedum *podagra*.

Omnes tres species in arthritide occurrere possunt, sed saepe podagra singularem constituit morbum, qui cum nulla arthritide conjunctus est universalis.

Podagra.

Podagra stricte sic dicta plerumque tantum viros invadit, in mulieribus saltem semper ea cum arthri-

tide est conjuncta. Itaque podagra ab arthritide tantum in eo distinguitur, quod ea nullo cum dolore articulorum universali conjuncta sit, virisque ea imprimis fit propria.

Crisis hic non facile per sudores evenit universales, sed partes adfectae ipsae intumescere, aliquantum inflammari, et per sudorem particularem iterum decrescere solent.

Nitimur proinde tantum impedimenta criseos e medio tollere. Missio tamen sanguinis in plethora adparenti ibi tantum est administranda, ubi generatim naturae vires non desunt; alias facile retrocessioni podagrae occasio praebetur.

Quam e contrario ventriculus simul plerumque in podagra tentetur, evacuatio ejusdem non est negligenda.

Reliqua naturae permittuntur, quae in podagra quam minime est cogenda.

Partes adfectae solo panno laneo viliori teguntur.

Remedia externa hic adhuc minus locum habent, quam in arthritide.

Quodsi materia arthritica subito retrocedit, deferatur aut ad ventriculum, aut ad alia viscera. In priori casu facile sponte oritur vomitus, qui sustentandus atque levandus est. Quo facto camphorata exhibentur, plantis pedum sinapismi imponuntur, et

partes calidae fervantur, ubi tum dolores facile in pedes redire solent.

Extra accessiones contendimus proclivitatem ad hunc morbum, quae semper eo fit major, quo exacerbationes frequentius redeunt, per bonam diaetam, evitando omnes cibos et potus calefacientes, exercendo corpus, quiete et recreatione animi; debilitare. Licet per hoc morbus non penitus eradicetur, accessiones tamen pauciores et breviores reddi queunt.

Quodsi materia in alias partes dejecta est, facile oriuntur apoplexiae, paralyfes, quin etiam inflammationes, qui tum ut morbi proprii tractantur.

De Catarrhis.

Catarrhi magna cum rheumatismis gaudent similitudine, et saepe tantum diversitate partium adfectarum differre videntur.

Congestio nimirum humoris serosi acris in glandulis nasi, oris ac pharyngis, atque in pulmonibus, appellatur *catarrhus*.

Hi catarrhi plerumque gradu inflammationis levi, atque adeo saepe dolore sunt stipati, sed non tam facile ad suppurationem sunt proclives, quam phlegmone.

Causa est acrimonia, quae inprimis in systema lymphaticum, atque inprimis in glandulas agit, ibi-

que adfluxum humorum parit, qui in initio sunt tennes atque acres, postea vero fiunt crassi et lenes.

Haec acrimonia saepissime est miasma epidemicum, atque haud raro contagiosum. Ad hoc interim semper dispositio singularis requiritur. Corpora debilia atque irritabilia, quae acrimonia rheumatica sunt impraegnata, maxime catarrhis sunt obnoxia.

Illi aut sunt cum febre, aut sine illa. Sine febre nullo cum periculo sunt conjuncti, sed saepe haec febris tam est lenis, ut ea non animadvertatur, et tum tempore tabes consequi potest. Si illi febre stipantur, periculum pro ratione febris se habet.

Quum causa catarrhorum occasionalis saepissime sit refrigerium, putabatur olim, omnes catarrhos per remedia diaphoretica tolli posse. Experientia docuit, hanc methodum quidem subinde esse bonam, sed plerumque fuisse noxiam.

Recentioribus temporibus in alterum homines sunt delapsi extremum, usumque tam internum quam externum aquae frigidae salutarem commendarunt. Veritas in medio est posita. Regimen nimis calidum, ususque potuum calidorum nimium frequens, ad catarrhos praedisponunt, ut usus aquae frigidae internus et externus corpus roborat, atque adversus injurias aëris atque frigoris minus reddit sensibile. Sed prophylactica cum remediis curantibus sunt permu-

tata. Catarrhus omnino frigore retropelli, at non sanari potest.

Quodsi solus catarrhus respiciatur, haec momenta observanda esse videntur :

1) Materia acris attenuanda et debilitanda est.

Hoc fit per vapores atque potum frequentem.

2) Adfluxus humorum est impediendus, materia etiam ipsa in motum concitanda; quod optime vesicatoriis partibus adfectis prope applicatis efficitur.

3) Materia cocta est evacuanda. Hoc fit partim per effluxum ejusdem immediatum, partim per sudorem atque urinam. Utrumque a natura fieri debet, saltem ars hic tantum leniter agere potest.

Reliqua methodi medendi instituuntur perfecte secundum indolem febris circumstantiarumque singularem, quas nunc indicaturus sum.

Coryza.

Quodsi humor serosus in nasi glandulis stagnat, vocatur *coryza*. Nonnumquam nullus e naribus effluit humor, et tum appellatur *gravedo*. Plerumque ab initio acrimonia e naribus effluit, quae paulatim crassescit, mitescit, evacuationeque sua morbum tollit.

Haec coryza subinde est cum febre, subinde sine illa. Ubi nulla adest febris, nec coryza est ficca, na-

tura ipsa totum absolvit opus. In gravedine vapores adhibentur.

Ubi e contrario febris adest, secundum ejusdem requisita agimus. In dispositionibus admodum inflammatoriis methodus antiphlogistica ordinaria locum habet, atque inter praejudicia perniciosissima pertinet, in coryza numquam esse venam pertundendam. Ubi sane febris est parva, pectusque liberum, remedia emollientia atque diaphoresin promoventia sufficiunt.

In constitutione inflammatoria, missione sanguinis administrata, optime convenit mixtura diaphoretica, quum ea transpirationem promoveat, nec tamen calefaciat.

Colluvies biliosa saepe simul turbas facit, quae primum, more solito, mobilis est reddenda et deinde emeticis educenda.

Coryzae dantur chronicae, quae ab acrimonia peculiari, atque corruptione membranae schneiderianae locali in cavitatibus frontalibus pendent, et difficillime tolli possunt. Fonticuli atque usus aquarum mineralium in - et externus maxime hic sunt commendandi.

In febribus putridis et malignis catarrhus est omnium symptomatum plerumque levissimum, tametsi is prima earum causa occasionalis esse potest.

Angina catarrhalis.

Haec angina ab inflammatoria tantum in eo distinguitur, quod in illa quidem tanta et saepe etiam major partium intumescencia adest, sed numquam tam vehemens inflammationis gradus, hinc etiam ea raro, aut saltem multo serius atque imperfectius in suppurationem transit.

In methodo medendi nullum hoc facit discrimen essentiale, agiturque ut supra doctum est.

Tussis catarrhalis.

Catarrhus pulmonum, qui neque inflammatione, neque febris est stipatus, plerumque a natura sanatur. Cui tamen, ut coryzae, per vapores emollientes, potum cum oxymelle et nitro mixtum frequentem, atque ubi is pertinax est, cum opio succurri potest.

Peripneumonia notha.

Haec *peripneumonia* a vera per leviolem et saepe inobservabilem febrem, signaque inflammationis absentia distinguitur. Sed tussis eadem est stipata anxietate iisdemque capitis doloribus, et respiratio difficillima. Corpora debilia, turgida et mucosa huic morbo tempore, quo catarrhi epidemice grassantur, sunt obnoxia.

Crisis fit per sputum coctum, sudorem atque urinam. Ubi e contrario mucus accumulatur, suffoca-

tio sequitur, et tum morbus *catarrhus suffocativus* nuncupatur.

Morbus multis gaudet gradibus, et plus minusve peripneumoniae inflammatoriae accedit.

Tanto hic missio sanguinis magis noxia esse potest, quo minus morbus est inflammatorius. Ubi facies est pallida, cutis mollis et corpus generatim debile, missio sanguinis est evitanda.

Eo efficaciora e contrario adhibenda sunt resolutiva. Pectori continuo vesicatorium magnum applicatur, atque omni hora granum unum sulphuris antimonii ordinatur, quae dosis etiam sensim sensimque augeri potest, nisi vomitus illud excipiat. Ipecacuanha atque aqua benedicta Rulandi in refracta sed paulatim augenda dosi pariter sunt aptae. Quodsi relaxatio adest, ratioque simul transpirationis habetur, radix senegae utiliter adhibetur.

Muco mobili facto, sed ob defectum virium non evacuando, consultum est, emeticum exhibere, quod vero ita instituendum est, ut certi esse possimus, illud versus superiora, nec versus inferiora operaturum, quia hoc vires debilitaret, nec finem fueris consecutus.

De Dysenteria.

Differentia essentialis inter dysenteriam et diarrhoeam constituitur, quoad autem tamen characteres

minime inter medicos convenit, quibus haec differentia designari potest.

Diarrhoea est praecipuum symptomatum dysenteriae essentialium. Dejectio alvi frequentior praeternaturalis vocatur diarrhoea. Sed non quaevis diarrhoea salutatur dysenteria.

Creditum fuit, dysenteriam per diarrhoeam cruentam definiri posse. Sed non quaevis diarrhoea cruenta dysenteria appellari potest, quodsi alias voci posteriori significatum determinatum attribuere velis. Dantur quoque diarrhoeae verae, ubi excrementum non est cruentum, quaeque exinde *dysenteriae* vocantur *albae*.

Status denique febrilis in definitionem adoptatus est, sed hoc quoque accuratiorem requirit determinationem, quia in febribus diarrhoeae cruentae occurrere possunt, quibus, nisi confusionem idearum introducere velis, rursus nomen dysenteriae tribui nequit.

Ea tantum diarrhoea nomen *dysenteriae* meretur, quae diebus aestivis calidis aut brevi post eas epidemice grassatur, et feбри simul est stipata, a diarrhoea pendenti, et cum ea aut simul cessante, aut non ultra diarrhoeam permanente.

Causa hujus morbi est miasma epidemicum singulare, quod in intestinis speciem catarrhi quandam excitat, quae vires suas per alvi dejectiones frequentes

ac plerumque cruentas exferit, et denique per urinam et sudorem tollitur.

Hoc miasma in plurimis constitutionibus epidemicis per excretionem super cute pustulosam se prodit, quae, si illa subito retrocedit, mox dysenteriae locum dat. Haud raro pariter observatur, rheumatismos, odontalgias e. s. p. praecedere, quae continuo evanescunt, quamprimum dysenteria comparet.

Hic morbus quoque cum catarrhis in eo convenit, quod is semper fere fit contagiosus, imprimis per excrementorum exhalationem. Et quidem haec vis contagiosa non est putredinis sequela, sed ea quoque in talibus dysenteriis se exferit, ubi adhuc nulla observatur putredo, quamvis sane certum sit, excrementa tanto promptius inficere, quanto ea magis sunt resoluta.

Eodem plane pacto miasma ad cutem projectum communicari solet.

Auctores distinguere solent dysenterias in tales, quae non sunt febris stipatae, atque in tales, in quibus adest febris manifesta. Quodsi dysenteriae darentur tempore aestivo calido epidemicè grassantes, a veraque dysenteria nulla alia re, quam febris absentia, differentes, haec distinctio esset accurata, nostraque superius data definitio falsa, sed nulla dysenteria vera sine omni motu febrili datur. Febris quidem saepe est inobservabilis, et pulsus atque calor

fic satis naturales, sed motus criseos, quae semper sudore atque urina contingit, totusque morbi cursus naturam verae dysenteriae febrilem ostendunt.

Alias fructus horaei semper pro causa dysenteriae habiti sunt. Sed certum est, fructus horaeos maturos insigni cum utilitate in dysenteria adhiberi posse. Fructus horaei immaturi summum causa disponens seu occasionalis dysenteriae esse potest, sed sine miasmate epidemico peculiari numquam dysenteria vera grassari potest.

Quod tamen non ita dictum esse volo, quasi hoc miasma semper in aëre productum in corpus ex eo transfret, sed potius est verisimile, acrimoniae dysenteriam parienti constitutionem epidemicam saepe ansam dare, sed semper tamen prius in corpore ipso nasci.

Ut in quovis catarrho major aut minor proclivitas ad inflammationem adest, idem etiam in dysenteria locum habet. Sanguis ex intestinis tenuibus prodire videtur, quia in quavis dejectione alvi vellicatio in regione umbilicali praecedat, et sanguis plerumque accurate cum muco est permixtus. Causa tamen deest ad credendum, sanguinem e vasis erosione venire, sed aut irritatione tantum educi, aut propterea extravasari videtur, quia sanguis per hepar libere transire nequit, atque adeo in arteriis stagnat. Haec posterior opinio vero proxima esse videtur, quia bilis

semper laborat, neque tamen adest ratio, illam pro unica causa irritante habere.

Dysenteriae optime ex indole febrium illas stiptantium distinguuntur.

Dysenteriae dantur, ubi febris est inobservabilis, vires sunt integrae, et signa saburrae biliosae desunt. Haec est dysenteria benignissima, quae saepe regimine calido tolli potest. Integrae epidemiae raro aut numquam sunt hujus conditionis, sed singulatim occurrit proprietate aëris et corporis optabili.

Idem valet in speciebus, ubi febris inflammatoria simplex per pulsum duriusculum indicatur, vires sunt illibatae, et signa bilis corruptae desunt.

Frequentior est status, ubi proclivitas ad inflammationem et saburra colluviei biliosae adsunt.

Conditione aëris corporisque admodum mala, regimine pravo et methodo medendi minus recta, omnes hae species dysenteriarum in putridas degenerare possunt, ubi tum non tantum dejectiones alvi frequentissimae foetidae, sed etiam symptomata nervosa oriuntur, morbusque fit periculosissimus.

Denique dantur dysenteriae, quae statim in initio suo charactere malignitatis gaudent, ubi neque redundantia bilis, neque constitutio inflammatoria, neque putredo animadvertitur, evacuationes facile nocent, et spasmi atque paralyfes nascuntur lethales.

Quod ad prognosin attinet, sequentes circumstantiae sunt denotandae.

Bonum est, si dejectiones alvi sunt raras et copiosae.

Melius est, si tantum stricture sanguinis adfunt, quam si sanguis cum excrementis accurate est permixtus.

In casu posteriori signum est, aut irritationem esse longe vehementissimam, aut proclivitatem ad putredinem adesse. Color excrementorum flavo-ruber est optimus.

Quo magis dolores post dejectiones mitigantur, eo est melius.

Quodsi natura statim ab initio per vomitum spontaneum biliosum sibi ipsa opitulatur, et morbus methodo medendi recta imminuitur, bonum est.

Sed periculum est extimescendum, si vomitu nihil aut sola bilis viridis ejicitur. Hic inflammatio, aut status nimis spasticus adest.

Quo frequentiores et parciores sunt alvi dejectiones, quo minus dolores post illas leniuntur, eo est pejus.

Ubi dejectiones alvi sunt frequentes, et doloribus stipatae neque tamen cruentae sed albae, adfluxus bilis in intestina deficit, et status phreniticus est extimescendus. Idem valet de dejectionibus alvi prorsus viridibus.

Quodsi excrementum cruentum est pallidum et decolor, gangraena metuenda est, inprimis si simul odor cadaverosus adest.

Quodsi dolores subito sine levamine symptomatum cessant, aut gangraena aut intestinorum paralyfis adest. In posteriori casu excrementa prorsus aquosa esse solent, atque insciis aegris excidunt.

Saepe ardor in abdomine et stranguria adsunt. Quodsi prius non sit constans, et posterius ex redundantia saburrae biliosae eveniat, non tam facile adest periculum.

Generatim, ut in omnibus febribus, ita quoque hic symptomata nervosa tum demum sunt periculosa, si omnia rite sunt observata et tractata, nec causa symptomatum ulla manifesta atque expugnabilis comparet.

Malum est, si emetica non versus superiora, sed inferiora agunt, nec dejectiones post evacuantia imminuuntur.

Pervigilium delirium phreniticum minatur.

Generatim morbus per solam durationem diuturnam jam periculosus fieri potest. Paralyfis inde lethalis et mors apoplectica consequi, diarrhoea habitua-
lis remanere, exulceratio intestinorum quoque nasci, atque in utroque casu posteriori tabes sequi potest.

Quodsi diebus criticis urina comparet cocta, cutis et lingua tunc sunt humidae, sedes consistentiores
atque

atque aegri fiunt quieti, exitus sperari potest optatus; tanto autem est pejus, si motus criticos non excipiat convalescentia.

Quodsi denique extremitates fiunt frigidae, singultus adest, facies labitur, atque exoneratio alvi insciis contingit, mors est in propinquo.

Methodus medendi e diversitate febrium tradita instituitur.

Quum causa dysenteriae communissima sit refrigerium, ei quoque regimine calido occurri, et proclivitas forte jam praesens suppressi potest.

Ubi febris est lenissima, nec proclivitas aut ad inflammationem aut ad putredinem adest, neque saburra redundat biliosa, potus aciduli calidi, aut adhuc melius potus demulcentes atque epithemata externa emollientia, remediaque lenia diaphoretica sufficiunt.

Ubi dispositio adest inflammatoria, in initio statim mittitur sanguis, multum oxymellis cum tantillo nitri propinatur, et praeter remedia emollientia vesicatorium regioni abdominis, ubi dolor fixus esse incipit, imponitur.

In dysenteriis biliosis ratio primum habetur qualitatis humorum. Quodsi ea est inflammatoria, mittitur sanguis, atque immediate postea exhibetur emeticum. Vesicatoria abdomini imponuntur, et reliquam evacuationem nitimur per pulpam tamarindo-

rum aut cremorem tartari ad aliquot uncias per diem perficere. Ubi nulla adest diathesis inflammatoria, solummodo methodus emolliens atque evacuans locum habet.

Ubi putredo humorum sine colluvie adest biliosa, cum omnibus pharmacis evacuantibus cautio est servanda. Cortex chinae cum radice columbo, alumine, camphora et vino, posterius interne atque externe adhibendo, praestantis hic sunt utilitatis.

Sed plerumque simul fordes biliosae adsunt, et tum remedia evacuantia cum antisepticis enumeratis sunt connectenda.

In epidemiis malignis, ubi evacuatio mox debilitatem perniciosam post se trahit, alexipharmaca profunt, quibus transpiratio promovetur, et pars quaedam miasmatis acris educitur.

Pro emetico aqua benedicta Rulandi, et pro laxante pulpa tamarindorum aut cremor tartari sunt praestantissima. Ipecacuanha difficile effectum praestat sufficientem, et rhabarbarum facile dolores auget.

Pro potu ordinario emulsiones e seminibus papaveris sunt optimae, quia illae dejectiones alvi leniter retinent, et simul sunt antispasmodicae. Ubi irritabilitas adest nimia, gummi arabicum aut radix salab, aut etiam, ubi relaxatio adest, lichen islandicus quoque addi potest.

Ubi magis proclivitas ad spasmos adest, externe remedia emollientia atque opium adhibentur; ubi magis proclivitas ad inflammationes adest, vesicatoria, camphora et potus emollientes refrigerantesque exhibentur.

Quodsi febris est soluta, dejectiones alvi tantum ab irritatione pendent praeternaturali, nec ulla ratio ad evacuationem amplius adest, aut etiam, si dejectiones nimium frequentes periculum minantur, utiliter cortex fimarubae, radix columbo, lichen islandicus, extractus ligni campechensis et succus papaveris adhibentur, ut etiam hoc in casu enitendum est, ut transpiratio promoveatur. Mixtio ipecacuanhae, opii et camphorae hic magnam utilitatem praebet.

Ubi suppuratio contingit, ut in omnibus exulcerationibus internis agitur.

De Cholera.

Morbus epidemicus, qui subinde eodem plane tempore, aut brevi post tempus dysenteriae elapsus, grassatur, quique frequenti vomitu et dejectionibus alvi biliosis est stipatus, *cholera* nuncupatur.

Ea a dysenteria primo in eo distinguitur, quod ea vomitu est conjuncta, et quod egestum non cruentum, sed semper fere biliosum est, quod parum aut nihil motus febrilis in illa observetur, quod ea tamen

breviori tempore judicetur, et denique, quod ea generatim multo rarius quam dysenteria grassetur.

Morbus oritur, ubi multum bilis in vesicula fellea collectum est, et nunc per miasma bilis facta est acris, ita ut ea exoneretur, et per irritationem, quam ea producit, vomitum et dejectiones alvi efficit biliosas. Miasma quoque per irritationem suam secretionem bilis auctam efficere potest.

Facillime hoc ex morbo mors aut ex viribus exhaustis, aut ex gangraena consequi potest.

Quamdiu impuritates egeruntur, nitimur evacuationes per potum frequentem faciliores reddere. Praeterea conditionis corporis ratio habetur. Quodsi inflammatio extimescitur, mittitur sanguis, et ventriculo vesicatorium imponitur. Quamprimum per evacuationes nihil materiae inutilis ejicitur, potio Riverii opiumque propinantur, atque externe membra vino fricantur.

De Haemorrhagiis.

Haemorrhagia est effluxus sanguinis praeternaturalis. Hic tantum de illis agimus, in quibus fluxus sanguinis symptoma est princeps, et per se solus morbum efficit.

Haemorrhagiae oriuntur triplici modo:

- 1) Nonnumquam intervalla fibrarum in vasorum tunicis dilatantur, ita ut ea sanguinem transmittant. Haec causa audit *diapedesis*.

- 2) Aut vasa sunt rupta, et tum vocatur *diaeresis*.
- 3) Aut vasa a materia acri sunt erosa, et tum appellatur *diabrosis*.

• Causae haemorrhagiarum proximae sunt congestiones, irritationes, resolutio humorum, et laxitas et laesio vasorum.

Causae remotae sunt :

- 1) Plethora. Plethora sola raro parit haemorrhagias, sed tamen effectum reliquarum causarum augeat. Quoque praecipue ad plethoram partialem est respiciendum. Haec oritur per omnia, quae circulationem sanguinis interrumpunt, e. gr. aneurismata arteriae aortae, et per omnia, quae congestiones sanguinis in quacunque parte producere possunt.
- 2) Debilitas in vasis subtilioribus, quae subinde plethorae, haud raro autem etiam circulationis sanguinis impeditae est sequela.
- 3) Resolutio atque acrimonia sanguinis, quibus non tantum partes solidae debilitantur, sed etiam sanguis aptus redditur, ad minima spatiola penetranda. In scorbuto hic casus obtinet.
- 4) Laesiones externae, quibus vasa aut rupta, aut debilitata sunt, ut ea impetui sanguinis resistere nequeant.
- 5) Stases inflammatoriae, e. gr. rheumaticae, catarrhales.

- 6) *Materiae acres.* Sic saepe mictus cruentus a pharmacis acribus diureticis, atque haemoptysis in phthisi pulmonali e puris acrimonia oriuntur.
- 7) *Suppressio haemorrhagarum naturalium et consuetarum.*
- 8) *Exaestuationes vehementes, et quaedam atmosphaerae permutationes.* Non raro observavi, quod varia subiecta uno eodemque tempore haemoptysi sunt arrepta.
- 9) *Obstructio quidem alvina non facile per se parit haemorrhagiam, sed eam promovere atque augere potest.*
- 10) *Spasmi, quibus circulatio impeditur, et sanguis nimis forte in unum pellitur locum.*
- 11) *Colluvies in primis viis biliosa, quae aut in sanguinem penetrat, ibique ubi deponitur, adfluxum humorum, stasin inflammatoriam, et quae sunt ejusmodi producit, aut per consensum congestionibus ansam praebet.*
- 12) *Obstructiones in abdominis visceribus, quibus pariter congestionibus opportunitas datur.*

In annis pubescentiae impetus sanguinis ad caput est frequens, hincque hac in aetate haemorrhagia naturum consuetum.

In aetate virili magis petit sanguis pectus, hinc hac in aetate oritur haemoptysis.

In aetate provectiori sanguis in abdomine magis adunatur, hinc fluxus menstrui nimii et mala haemorrhoidalia.

Haemorrhagiae nonnumquam sunt salutes, si illae per solam diapedesin contingunt, vires non exhauriunt, locum aliarum haemorrhagiarum compensant, et magis e plethora, quam aliis causis oriuntur.

Sed facillime etiam suppuratio, cachexia, hydro pes, spasmi et febres tabidae consequuntur.

Methodus medendi secundum causas instituitur.

Non solum, si plethora adest vera, sed etiam, si supponere licet, vires non nimium passuras, pertundenda est vena, ad ulteriorem saltem impetum sanguinis impediendum. Duplici modo illud est necessarium, ubi stases inflammatoriae causa haemorrhagiae sunt, aut sequelae verisimiles ejusdem erunt.

In sola vasorum debilitate nutrientibus et roborantibus succurrere elaborandum est. Sed hoc non subito, non per remedia efficacia fieri oportet, quoniam alias facile multum sanguinis accumulatur, priusquam partes solidae robur suum desideratum acquisivissent. Cibi leniter nutrientes, abstinentia ab omnibus, quae vires atterere possunt, et balnea frigida eum in finem sufficiunt. Lex ita sonat: Paulatim, atque ex fundamento roborare nititur. Quod si in his circumstantiis simul multae sanguinis intemperies adsunt, bene nitrum in aqua quadam aromatica.

e. gr. aqua melissae aut menthae cum vino propinatur.

In nimia sanguinis resolutione methodus antiphlogistica in toto suo ambitu est adhibenda.

Materias acres conamur demulcentibus obtundere, et pro ratione circumstantiarum evacuare.

Quodsi haemorrhagiae consuetae suppressae causa sunt, nitimur illas hirudinibus, scarificationibus, pediluviiis epithematibusque emollientibus iterum restituere, aut saltem sanguinem illuc deducere.

Ubi exaestuatio adest, paulatim temperamus, et postremo aquam frigidam ad bibendum exhibemus; eam etiam partibus applicari jubemus.

Obstructionis alvinae in quavis haemorrhagia primum est ratio habenda, atque ea per enemata emollientia semper est aperta servanda.

Spasmos contendimus per remedia externa emollientia atque antispasmodica, perque usum opii internum tollere,

Saburra biliosa est attenuanda, mobilis reddenda, et pro circumstantiarum ratione evacuanda.

Obstructiones viscerum abdominis per resolventia efficacia sunt tollendae,

Stomacace.

Sic *haemorrhagia ex ore*, imprimis *ex gingiva* vocatur. Ea semper constitutione scorbutica oritur, et

per methodum medendi duntaxat antiscorbuticam, in sequentibus pertractandam, tolli potest.

Haemorrhagia narium.

Subiecta inprimis juvenilia *haemorrhagiae narium* sunt obnoxia. Ea plerumque ab exaestuatione in plethora oritur, et propterea raro est periculosa. Quodsi autem ea nimium frequenter redeat atque in adultis occurrit, signum est dispositionis aut ad phthisin, aut ad obstructions viscerum abdominis, aut ad magna circulationis sanguinis impedimenta per vitia organica.

Ubi haemorrhagia narium est immodica, conamur primum per temperantia acida interne atque externe exhibita circulationi modum imponere. Ubi tensiones in abdomine adsunt, solvitur alvus per laxantia lenia, ordinantur epithemata emollientia abdomini imponenda, et pediluvia adhibenda. Ubi spasmus animadvertitur manifestus, praebetur opium. Nonnumquam epithemata frigida partibus genitalibus imposita magnam praestant utilitatem. Saepe autem sanguinis effluxus non prius remittit, quam usque lipothymia vehemens est secuta.

Haemoptysis.

Quodsi cum tussi sanguis ejicitur, appellatur *haemoptysis*; quoniam autem ad haemoptysin requiritur, ut sanguis egestus e pulmonibus veniat, tunc nomen germanicum *Bluthusten* (tussis cruenta) est melius.

Qui proclivitatem ad phthisin habent, facile etiam haemoptysi sunt obnoxii, atque in quibusdam locis ea quoque endemica esse videtur.

Causae haemoptyseos communissimae sunt:

- 1) Laesio externa, ictu aut pressione facta, aut vehemens pulmonum exaestuatio per clamorem, risum, cantum, sermonem, ac lusum instrumentorum musicorum. In his casibus haemoptysis sine febre oritur, et nisi alias ulla proclivitas ad inflammationem adsit, morbus etiam sine febre transit.
- 2) Materia acris in pulmonibus contenta, e. g. exhalationes salium acrium respiratione haustae. In phthisi quoque, ubi pus est acre, erosiones saepe in vasis pulmonum fiunt.
- 3) Stases inflammatoriae, quae aut e materia catarrhali et rheumatica post refrigeria, aut etiam per se prorsus per solam naturae proclivitatem oriuntur. Hoc in casu febricula praecedit, quam anxietates, palpitatio cordis, tensio in pectore, et respiratio difficilis excipiunt. Statim deinde aegrotus saporem calidum subdulcem in ore sentit, tussicula supervenit, et cum ea sanguis. Febris semper fere est indolis inflammatoriae, atque haud raro etiam simul biliosae, atque etiam post haemoptysin per aliquod tempus perdurat, ubi ea tum sudore atque urina solvitur.

- 4) Dantur haemoptyses, quae sine multa tussi, haemorrhagiis naturalibus et consuetis suppressis oriuntur, nec ulla stipantur feбри.

Haec species ultima est omnium maxime innoxia. Nec prima species est semper periculosa. Tertia progressum phthiseos promovet.

Quo febris est vehementior, eo facilius suppuratio oritur. Quodsi autem haemoptysi neque violentiae externae, neque haemorrhagiae consuetae suppressae ansam praebuere, tumque sine omni comparet feбри, obstructions pertinaces in visceribus sunt pertimescendae.

Quodsi tussis continuo post ejectionem sanguinis fit sicca, malum est. Quodsi excreatio statim post haemoptysin est flavo-viridis, signum est, jam antea ibi adfuisse vomitam. Quo tussis post excreationem sanguinis diutius perdurat, eo magis ortus vomiticae est extimescendus.

Quodsi post haemoptysin in aliis locis comparent dolores rheumatici, plerumque est ea metastasis salutaris, cui per fonticulum exitus est procurandus.

Durante haemoptysi aegrum oportet manere quietum, non verba facere, atque elevate sedere. Quodsi aeger excalesfactus est, aliquot drachmae nitri in aliquot unciis spiritus vini sunt solvendae, atque ex eo aegro quovis quadrante horae dimidio cochleare unum adsumendum. Quamprimum is est quietus, ju-

betur multum aquae frigidae bibere. Tum inquiritur, num missio sanguinis sit necessaria. Quodsi excretio sanguinis est copiosa, atque aegrotus sanguine abundat, viribusque non est defectus, vena in pede aperitur. Quodsi dispositio adest inflammatoria, nec haemoptysis ex causa externa orta, duplex adest ratio ad sanguinem mittendum, quod in brachio est suscipiendum. Ratio simul habetur alvi ducendae.

Quodsi sanguis fuit inflammatorius, extemplo pectori aut inter scapulas vesicatorium imponitur, et temperantia cum camphora miscentur.

Quodsi e contrario status magis est spasticus, quam inflammatorius, cautio cum missione sanguinis est servanda, epithemata emollientia atque antispasmodica abdomini sunt imponenda et temperantia cum opio sunt remiscenda. In hoc casu pariter ab omnibus pharmacis irritantibus est abstinendum, et praefertim in laxando cauti esse debemus. Mixtura refrigerans hic est aptissima, ut etiam alcali cum acido citri saturatum.

Anquiritur porro, num adsit acrimonia biliosa, congestionibus versus pectus producendis opportuna. Hoc in casu salia media exhibentur, et si sordes turgescant, tuto emeticum propinare licet, dummodo ne hoc brevi ante exacerbationem fiat, quia tum semper adhuc haemoptysis nova extimescenda est.

Quodsi haemorrhoides emanentes et consuetae adfunt, hirudines intestino recto imponendi ordinantur, atque aeger jubetur super vapores emollientes sedere, tamen ita, ne is ab iis excalescat. Ubi menses defunt, hi quidem sane sunt promovendi, sed tamen cum remediis pellentibus cautio est servanda, haec enim facile calori et novae haemoptysi ansum praebere possunt.

Quodsi igitur nullum amplius prodeat sputum cruentum, sed tussis tamen permaneat, suppuratio est extimescenda. Ad hanc impediendam unicum tutum remedium est, vulnera ex vesicatoriis in fonticulos mutare, omnem cibum animale m evitare, atque aquam felteranam cum lacte et melle bibere. Omnia balsamica, atque imprimis cortex chinae hic plerumque sunt noxia, et novis stasibus inflammatoriis occasionem praebere atque etiam proclivitatem ad suppurationem augere possunt, uti ea, ubi jam pus adest, facile transitum ejusdem in sanguinem promovent.

In violentia externa facile loco haemoptyseos exoneratio sanguinis in pectoris cavitatem evenit. Hic status cognoscitur e respiratione difficili, ex impotentia dorso decumbendi, ex sensu gravitatis ad diaphragma, atque ex proclivitate ad lipothymias, imprimis autem, si post aliquot dies ad angulum costarum spuriarum versus musculum quadratum lumbo-

rum ecchymosis coloris clare violacei animadvertatur. Ubi hoc signum ultimum deest, de exoneratione nondum possumus esse certi, quia experientia docuit, omnia alia symptomata e sola nervorum seu tendinum laesione oriri posse. Probe etiam haec ecchymosis ab ea est distinguenda, quae in circumferentia partis ab externa violentia laesae observatur, quae semper mox post vulnerationem nascitur, coloris est obscuri, et plerumque punctis notata est rubris.

Ad sanguinem cum securitate evacuandum, vulnus continuo est sanandum, nisi illud infimam pectoris partem occupet, atque hic vulnus e regione est faciendum.

Vomitus cruentus.

Hic sanguis minime cum tussi, sed cum vomitu prodit, est etiam subniger, et vulgo cibo permixtus. Post vomitum facile oriuntur lipothymiae, et diebus aliquot praegressis aegroti pressionem in scrobiculo cordis sentiunt.

Causa plerumque est obstructio in visceribus abdominis, atque emanatio haemorrhagiarum consuetarum; venena quoque acria vomitui cruento occasionem praebere possunt.

Nonnumquam vomitus cruentus, ut haemoptysis, febre est stipatus, sed saepe etiam et plerumque est chronicus. Ceterum est rarius, et per se non tam per-

niciosus est, quam haemoptysis. Quamdiu extremitates sunt frigidae, novus semper vomitus est extimescendus, qui aut per enervationem, aut per supurationem post se trahendam nocere potest.

Durante vomitu ipso extremitates vino aut aceto sunt lavandae atque fricandae. Ad missionem sanguinis non tam facile est ratio, nisi adsit constitutio singulariter plethorica, ubi tum etiam haemorrhagiarum emanentium ratio est habenda, atque aut in pede vena est secanda, aut in intestino recto hirudo est imponendus. Interne sedulo omnia ea sunt evitanda, quae aegroto nauseam creant, ne hoc ad vomitum excitetur. Nitimur potius solum alvum per enemata solvere. Quodsi dispositio adest inflammatoria, ventriculo vesicatorium imponitur, atque interne acida praebentur. Quodsi vero status magis est spasmodicus, externe tantum emollientia imponuntur, atque interne tantillum opii, cum acido citri aut aceti exhibetur.

De mictu cruento infra in vitiis viarum urinaryarum, et de haemorrhagia uteri in sectione sequenti agetur.

De Fluxu menstruo vitioso.

Quodsi fluxus menstruus aut prorsus deficit, aut nimius atque inordinatus est, varii inde oriuntur morbi. In utroque casu raro etiam conceptio locum habet.

Defectus fluxus menstrui.

Fluxus menstrui aut plane prodire nolunt, aut, si illi jam adfuerunt, supprimi possunt.

In utroque casu oriuntur languor in functionibus, dolores capitis, anxietates et palpitatio cordis, spasmi atque irritabilitas praeternaturalis, concoctio vitiosa, obstructio intestinorum, cachexia atque hydrops, haemorrhagiae aliae, exulceratio et phthises.

Causae *emanationis* fluxus menstrui nondum contingentis sunt plerumque debilitas et defectus irritabilitatis, unde etiam facile ea species cachexiae oritur, quae chlorosis vocatur. Casus quoque dantur ubi vagina per hymenem fuit clausa, atque eo aperto menses fluere inceperunt.

Causae *fluxus menstrui* jam praesentis *suppressi* sunt, refrigerium, terror, ira ac tristitia, mucus immodicus atque obstructio viscerum abdominis. Quodsi suppressio subito et durante haemorrhagia contingit, spasmi aut exulcerationes uteri facile consequi possunt. *Fluor* sic dictus *albus* quoque facile nascitur.

Haec suppressio praeternaturalis diligentissime a cessatione fluxus menstrui in graviditate contingente est distinguenda. Hoc in casu mulieres bene valent, nec ullum symptomatum jam jam memoratorum oritur.

Nec igitur prius efficiendo et restituendo fluxui menstruo opera danda est, quam inde molestiae oriuntur;

tur, a quibus verendum fit, ne sequelas noxias post se trahant. In suppressione e contrario bene facimus, sequelis earum tantum, quantum fieri potest, praevenire.

Ceterum facilius est, fluxum menstruum, qui jam adfuit, restituere, quam eum, qui nondum comparuit, producere. Multum etiam in causis situm est, utrum illae sint clare distinguendae et vincibiles, nec ne. Quodsi jam obstructiones in visceribus oriuntur, atque imprimis pulmones invaduntur, status plerumque est insanabilis et periculosus.

In methodo medendi omnia in eo vertuntur, ut causae, adfluxui sanguinis in uterum intercedentes, tollantur, et secundo ut hic adfluxus procuretur, atque promoveatur. Ubi aut fluxus plane adhuc non contigit, aut saltem lente et paulatim suppressus est, plerumque acrimonia quaedam in corpore singularis, spasmus vasorum minimorum producens, atque ex ipso omnibus sequelis superius recensitis ansam praebens, adest. Momentum proinde rei in eo vertitur, primo ut primae viae purgentur, quod per usum salis Glauberi continuatum singulis diebus ad unciam dimidiam et per rhabarbarina optime efficitur. V. *Pulvis ecphracticus*. Quo facto, nisi adhuc concoctio sit restituta, aut acrimonia in sanguine peculiaris, aut obstructiones viscerum adsunt.

In priori casu antiscorbutica et diaphoretica lenia adhibentur, ubi simul balneis calidis cum fructu uti licet. In obstructionibus sulphur antimonii, dosin quotidie augendo, ordinatur. V. *Tinctura antimonii Jacobi*. Ubi nec hoc sufficit, mercurialia in auxilium vocantur.

His vitiis correctis enitimur partes relaxatas rursus roborare, quod optime contingit per martem. V. *Tinctura martis adstringens*. Quamdiu adhuc obstructiones sunt extimescendae, flores sulphuris ammoniacos martiales adhibere licet. V. *Tinctura martis aperitiva*. Balnea frigida plurimum hic efficere possunt. Ubique ratio spasmodorum est habenda, atque ubi illi adsunt, remedia cum opio sunt remiscenda.

Secunda pars curationis, nimirum impetum sanguinis versus interiora ducere aut promovere, per methodum superiorem fit saepe minus necessaria. Quodsi tamen fluxus evenire nollet, emanatioque illius diuturnior periculosior fieri posset, arte omnino illi succurrendum est.

Haec autem remedia tum tantum adhibentur, quum fluxus menstruus comparere deberet, quod aut computare, aut ex praesagiis saltem suspicari licet. Haec *praesagia* sunt, languor in extremitatibus, turgescencia abdominis et partium genitalium, dolores colici et dorsales.

Primum cum lenioribus initium fit, uti per exercitium corporis, per ambulationem, et saltationem lenem minime exaestuante, pediluvia, epithemata et fomentationes, quae posteriores e solutione scoriarum reguli antimonii fieri possunt.

Quodsi per hoc nihil efficitur, in principio periodi sequentis pilulae balsamicae exhiberi possunt, tamen ita tantum, ut illae per diem non ultra duas aut tres sedes faciant.

Aër fixus insigni gaudet virtute haemorrhagias pelendi. Quodsi proinde e circumstantiis colligi potest, non facile haemoptysin secuturam esse, is etiam in auxilium adhiberi potest, ita ut is tam externe ut fomentum, quam interne exhibeatur. Posteriori scopo cremor tartari terrae absorbenti admixtus, aut aliquantum salis lixiviosi, et continuo post illud acidum vitrioli dilutum praeberi potest. Ad operationem versus inferiora moderandam, alvus per pilulas aloëticas aperta est servanda. V. *Aër fixus et pilulae balsamicae*. Reliqua pellentia, uti sabina, aloe atque heleborus niger, si illa per se sola exhibeantur, cum cautione sunt praebenda.

Ubi periculum haemoptyseos minatur, hirudines ad genitalia applicari possunt, et scarificationes siccae ad latus crurum internum sunt ordinandae.

Denique etiam electricitas saepissime eximii in restitutione fluxus menstrui suppressi fuit usus.

Fluxus sanguinis praeternaturalis e pudendi muliebribus.

Huc refero :

- 1) Quum menses nimium mature comparent, debilitatemque pariunt. Dantur e. g. casus, ubi illi jam ante annos octo adsunt, quod sub nostro climate est praeternaturale.
- 2) Quum in quovis fluxu periodico nimium sanguinis effluit.
- 3) Quum fluxus nimis saepe, e. g. decimo quarto die recurrit.
- 4) Quum menses supra aetatem debitam perdurant, et debilitatem gignunt.
- 5) Quamvis haemorrhagiam, quae extra fluxum menstruum ab eoque independenter occurrit.
- 6) Denique haemorrhagiam lentam continuam, quae nonnumquam post abortum aut partum remanet, aut ex aliis causis nascitur.

Causae harum haemorrhagiarum praeter universales sunt, irritatio partium genitalium singularis per frictionem, saltationem, concubitumque nimis frequentem; incautus medicamentorum pellentium usus, partusque creber, ubi puerperae non ipsae lactant, nec impetus sanguinis versus uterum per lactationem satis mature est sublatus.

Haemorrhagia larga, quae in valetudine secunda, independenterque a fluxu menstruo comparet, causam plerumque in polypis uteri agnoscit. Haemorrhagia lenta ut plurimum ulceris uteri carcinomatosi est symptoma.

In utero scirrroso omnes causae spasmum excitantes pariter haemorrhagias subitas atque largas parere possunt.

Ubi fluxus menstrui praemature imminet, plerumque proclivitas ad pthysin adest. Ubi illi ultra tempus praescriptum perdurant, facile nascitur hydrops. Si fluxus menstruus nimis creber simul est inordinatus, peioris est sequelae, quam si is simul tempus suum statum observat; in priori casu facile exulceratio uteri oritur. Haemorrhagiae a fluxu menstruo independentes semper sunt pessimae, et plerumque vitia uteri topica supponunt.

Methodus medendi in essentialibus ab universali nihil differt. Ubi fluxus menstruus tantum nimium frequens adest, non est haemorrhagia prorsus suppressenda, sed tantum moderanda.

Ubi haemorrhagia nimis larga est, ordinantur epithemata ex aqua frigida abdomini imponenda, similesque in vaginam injectiones. Saepe etiam scarificationes ficcae mammis applicatae ad congestiones versus partes inferiores impediendas profunt. Nonnumquam cum proclivitate ad haemorrhagias ex utero

adeſt ficcitas cutis, tranſpirationo imminuta, ubi balnea calida utilia eſſe poſſunt.

Lex jam in ſuperioribus praefcripta, non nimis mature et cito, ſed ſenſim eſſe roborandum, hic imprimis locum habet, quia vaſa pudendorum magni roboris ſunt indiga, ut minimis etiam congeſtionibus reſiſtant.

Quodſi polypus uteri adeſt, deligatione tantum illi mederi licet.

De gravaminibus haemorrhoidalibus.

Congeſtiones ſanguinis aut alterius cujuſcunque humoris verſus inteſtinum rectum appellantur *haemorrhoides*. Dividuntur illae in *coecas* et *fluentes*.

Fluentes ſunt aut *haemorrhoides ſanguineae*, aut *mucosae*.

Coecae ſunt vel inflammatoriae, nec ne. In poſteriori caſu illae *varices* vocantur.

Cauſa omnium haemorrhoidum congeſtio ſanguinis in ſyſtemate venae portarum eſſe videtur, quod e ſequeſis colligi poſſe videtur. Praeterea acrimonia plerumque rheumatica in corpore adeſt, quae verſimiliter ſuas partes ad haemorrhoides producendas confert. Haec congeſtio ſanguinis in abdomine ſalutatur *plethora abdominalis*. Cauſae remotae earundem ſunt praecipue:

- 1) Debilitas systematis venae portarum.
- 2) Sanguis viscidus atque acris.
- 3) Obstructiones vasorum ejusdem.

In methodo medendi igitur praecipue ad has causas remotas est respiciendum, et venaesectio atque hirudines ibi tantum sunt applicandae, ubi congestio per ejusdem durationem noxia fieri potest.

Haemorrhoides sanguineae fluentes.

Fluxus haemorrhoidalis sanguineus omnium gravaminum haemorrhoidalium optimum esse videtur; numquam tamen is cum fluxu menstruo est comparandus, etiamsi ille saepe, ut hic, fit periodicus. Symptoma semper est praeternaturale, et sanitatis vitiosae signum, imprimis, si is mature incipiat.

A dysenteria et fluxu hepatico in eo discernitur, quod sanguis non sit cum excrementis permixtus, sed semper post faeces, easque ut plurimum duras prodeat.

Causa proxima non est sola plethora, quia primo saepe homines ea tentantur, qui minime sunt plethorici, et secundo missio sanguinis saepe mala non tollit, quae post fluxum comparentem sistuntur.

Saepe dispositio quaedam naturalis adesse videtur, quo in casu fluxus facile redit, atque eo minus est suppressendus, quo magis sanitas ab eo pendere videatur.

Saepe autem etiam tantum oritur post exaestuationes, obstructionem alvi, excrementaque durissima, errores diaeteticos, purgantia acria, atque in mulieribus in graviditate et post fluxum menstruum emanentem et suppressum. Atque hoc eo facilius, quodsi jam antea tumores coeci adfuerunt.

Proclivitas ad fluxus haemorrhoidales singularis ex eo cognoscitur, si fluxus sine omni causa manifesta festiterit, si anxietates, lassitudo, cephalalgia et vertigo, spasmi ventriculi, dolores in intestinis atque in regione ossis sacri, et calor atque pruritus circa nates praecesserint, et nunc per fluxum haec symptomata fuerint sublata.

Hoc in casu fluxus praesens non est supprimendus, quia per hoc congestionibus periculosis in alias partes occasio praebere posset. Nisi is forte nimius esset, enervaretque, ubi vero per remedia refrigerantia interna atque externa in auxilium veniendum.

Quodsi cognitum est, symptomata proxime enumerata e proclivitate ad fluxum haemorrhoidalem oriri, simulque congestiones versus pectus esse pertimescendas, enitimur fluxum per pediluvia calida ac fomentationes promovere. Cum remediis pellentibus major hic, quam in fluxu menstruo, cautio est servanda, et potius per hirudines intestino recto impositos, aut missionem sanguinis in pede susceptam sanguis est deducendus, congestionesque per hoc tollendae.

Dantur interim casus, in quibus e fluxione haemorrhoidum utilitas manifesta speranda est, uti hoc e. gr. in tympanitide haud raro obtinet. Et hic enemata ex aëre fixo praestantissimi sunt usus. V. *Aër fixus.*

Quodsi vero fluxus e causis occasionalibus cognitis oriatur, contendimus huic per remedia refrigerantia, evacuationem primarum viarum, solutionem alvi, atque per resolventia et roborantia pro re nata occurrere. V. *Pulvis ecphracticus*, atque *Elixirium resolvens.*

Haemorrhoides mucosae fluentes.

Mucus ex intestino recto effluens nonnumquam aliqua ex parte est criticus, nec tunc simpliciter est impediendus. Quod ex eo cognoscitur, si aegri, quibus talis effluxus est consuetus, emanente illo, congestionibus humorum serosorum versus partes superiores tentantur. Contendimus hic acrimoniam singularem per remedia sanguinem purificantia atque exercitationem tollere, quod vero non semper succedit.

Nonnumquam fluxus talis mucosus e sola intestini recti debilitate nascitur, atque hic clysteres ex aqua frigida eximii sunt usus.

Haemorrhoides urethrae.

Hae differunt a mictione cruenta per simplicem et cum urina non permixtum sanguinis effluxum, praecipue autem per earundem ortum e congestionibus

haemorrhoidalibus , qua de causa illae quoque pro anomaliis haemorrhoidum existimantur. Hic per hirudines intestino recto applicatos, per remedia attenuantia et leniter diuretica, et generatim per congestiones haemorrhoidales tollendas juvamus.

Haemorrhoides coecae.

Haemorrhoides coecae nonnumquam cum fluentibus sunt conjunctae , easdemque agnoscunt causas , nisi quod plerumque in coecis plures adsint causae obstructionum viscerum abdominis pertimescendarum. Nonnumquam illae interea solummodo prolapsus ani et pressiois mechanicae sunt sequela.

Varices aut e stasi sanguinis in venis, aut ex humoribus in telam cellulofam extravasatis oriri videntur. Pressioni cedunt, nec dolent. Ubi proclivitas ad fluxum haemorrhoidalem adest, semper fere per hunc solvuntur, qui proinde promovendus est. Si vero non hic casus obtineat, illique nimium diu maneant, verendum est, ne denique inflammentur; atque hoc in casu enitimur, eas per aquam frigidam, aut si hoc minime sufficiat, illique ansam haemorrhagiis praebeant, per cultrum tollere.

Tumores inflammati tractantur ut quaevis alia inflammatio. Si vero resolutio non statim contingat, mature sunt aperiendi , quoniam alias humores ob-

structi facile acres redduntur, fistulisque dant occasionem.

In mulieribus haud raro tumores labiorum vulvae occurrunt, qui apertae anomaliae haemorrhoidum et fluxuum menstruorum sunt, atque ut plurimum in supurationem transeunt, quae statim in initio est promovenda.

De Vermibus.

De illis tantum vermibus hic sermo est, qui in corpore humano ultro generantur, atque ubi animal neque antea extra corpus vixit, neque ovum ejusdem immediate in corpus est depositum.

Propterea duas posteriores conditiones adjicio, quia in malis apertis facile nascuntur vermes, ubi insecta accedere atque ova sua deponere possunt, et quia secundo dantur casus, ubi vermes viventes se in et sub cutem corporis perforant, ibique nidificant, cujus generis vena medinensis esse videtur. Omnes hae species curationem tantum requirunt externam, neque adeo huc pertinent. Proinde sufficeret, si ego vermes, de quibus hic acturus sum, ita tantum distinguerem, quod illi in corpore humano sponte generentur, si extra omne dubium positum esset, ovula eorum non extrinsecus inferri.

Vulgo creditur, ova in corpore habitantium vermium tantum per cibum et potum extrinsecus inferri, et quidem e rationibus sequentibus:

- 1) Theoriae consuetae contradicit, si concederemus, haec animalia in corpore humano absque omni rudimento praeformato generari posse. Quumque difficulter demonstrando stabiliretur, haec rudimenta connata esse, nihil remanet, quam, illa extrinsecus in corpus inferri, adseverare.
- 2) Quod adhuc ex eo fit verifimilius, quod vermes harum specierum abunde frequentissime in piscibus reperiantur, quodque in illis locis, ubi cibus praecipuus ex piscibus constat, atque ad potum aqua stagnans adhibetur, homines etiam inprimis frequenter his vermibus sint obnoxii.
- 3) Exempla denique omnium in corpore inventorum vermium etiam extra illud viva deprehendi, dicuntur.

Ad haec autem sequentia reponi posse videntur:

- 1) Nondum omnino extra dubitationem collocatum est, quodvis corpus animale primitus e rudimentis praeformatis organicis existere debere. Omnia potius experimenta cum eo explicandi modo consentire videntur, in quo organisatio tantum pro sequela connexionis elementorum chemicorum habetur, ita ut rudimenta quidem

adfint, quae vero tamen nulla organisatione, sed tantum mixtura sic fingulari gaudent, ut illae per actum generationis in corpora organica se formari patiantur. Theoria proinde rudimentorum praeformatorum debile est fundamentum, ad ortum vermium in corpore humano ipso negandum. Ac nonne certae corporis animalis partes speciem organisationis quandam habere possunt, quae in valetudine secunda non observatur, dispositione autem fingulari in vermem evolvatur.

2) Quod in locis, ubi homines piscibus atque aqua impura nutriuntur, plures vermes in corpore humano occurrant, quam in aliis, aequae tam commode hoc pacto explicari potest, quod hic digestio fit debilitata, facileque fordes producantur mucosae, et proinde formationi atque evolutioni vermium faveatur.

3) Et denique experimenta evicerunt, vermes in corporibus animalibus habitantes, ab illis, qui extra illa inveniuntur, essentialiter et quoad organisationem differre. Quum proinde nulla adfit ratio, explicationi vulgari praecipue litans, est omnino naturae quam maxime conforme, suspicari, rudimenta etiam pro vermibus in corporibus animalibus aut jam adesse, aut saltem in illis absque omni occasione externa organica

progenerari. Multae etiam adhuc aliae adfunt rationes, opinioni vulgari contradicentes, e quibus unam mihi duntaxat liceat adferre, scilicet, vix esse credibile, haec extrinsecus in corpus delata ova absque omni noxa concoqui, sanguinique adfimilari posse, quod tamen fieri oporteret, quum experimenta evincant, multos vermes extra canalem intestinorum, e. gr. in hepate, in cerebro morari, atque in infantibus jam recens natis, quin in abortibus ipsis habitare.

Sequentes species sunt frequentissimae.

Ascarides et Trichurides.

Ascarides plerumque acaris fimiles sunt, attamen quidam eorum tam longi sunt, ut cum lumbricis confundi possint. In intestinis tantum crassis morantur, ubi illi irritationem moliminaque ad dejectionem alvi producant.

Praesentia earum ex pruritu nasi, symptomatibusque spasmodicis, omniumque facillime ex excrementis ipsis agnoscitur.

Laxans mercuriale, atque enemata ex oleo, aëre fixo, ac aqua frigida eos pellere possunt. Ubi illi in copia adfunt, symptomatibusque occasionem praebent, primum primae viae sunt purgandae, denique roborantia adhibenda.

Huc etiam trichurides, quae longitudine aliquot digitorum corporeque lato gaudent, quod in caudam finitur filiformem, qua de causa illae quoque id temporis *tricocephali* salutantur. Praecipue in intestino coeco morantur, quareque laxantia jam fortiora requirunt.

Lumbrici.

Lumbrici intestinales a lumbricis terrestribus in eo distinguuntur, quod hi annulum papillis gaudentem versus extremitatem capitis habeant, qui illis deest, et quod os lumbricorum humanorum e diversis siphunculis factoriis constet, lumbricus e contrario terrestris una duntaxat gaudeat apertura. Lumbricus praeterea intestinalis per ovula propagatur, terrestris vero natos suos vivos in lucem protrudit. Ceterum illi sunt polyporum species, qui cum parte, cui caput adhaeret, vitam suam, etiam dissecti continuare possunt.

Infantes inprimis his vermibus sunt obnoxii, in adultis tamen etiam facile sub circumstantiis superius indigitatis inveniuntur.

Signa lumbricorum sunt appetitus praeter naturam vehemens, inprimis ciborum solidorum, farinaceorum et dulcium, quibus tamen corpus sufficienter haud alitur. Dolores intestinorum frequentiores. Ventriculo vacuo facile succus aqueus in os adscendit, aegroti male se habent, nec tamen vomitus conse-

quitur. Dejectio alvina est mucosa, non satis concocta, et diu durat. Facies est pallida, et circa oculos quoddam lividi et tumidi adest. Post pastum illi praeter naturam rubri fiunt. Plerumque tumor oedematofus ambarum alarum nasi, labii superioris et partium faciei illi confinium adest. Exspiratio foetida absque signis sordium primarum viarum. Pruritus narium. Oculi lacrymantes et rigidi, ubi facile praeterea pupillae dilatatio adest. Somnus inquietus, et motus oris peculiaris.

Ubi faburra muci multa adest, venter etiam fit turgidus. Urina ut plurimum est turbulenta atque impura. Pulsus subinde est intermittens. Et talis pulsus, dilatatione pupillae simul praesente, sic satis certum lumbricorum signum exhibet. Quoniam vermes concoctionem turbant, sanguis per hoc fit acris et resolvitur; hinc sudores nocturni vehementes adfunt. Postremo febres ordinariae remittentes indolis putridae oriuntur. Irritatione sua varios quoque morbos convulsivos producere possunt. Ac denique curatione neglecta facile febres hecticae et phthises consequi possunt. Ceterum saepe se morbis aliis adjungunt, quos illi tum peiores reddunt.

Summa curationis ad purgationem et roborationem primarum viarum redit. Remedia autem consueta raro sunt sufficientia. Alvus sedulo atque fortiter per mercurialia, radicemque jalappae laxatur,

et contendimus tum intestina per pharmaca adstringentia atque amara roborare, ubi simul diaetae ratio haberi, eaque corrigi debet. Remedia sic dicta anthelmintica raro in vermes immediate agunt, roborando tamen intestina ad deletionem eorum conferre possunt.

Proinde aliquamdiu alternis vicibus pulvis anthelminticus atque pilulae purgantes anthelminticae adhibentur, dum intestina sufficienter purgata et roborata fuerint.

Taenia.

Taenia alias etiam *vermis solitarius* nuncupatur, quoniam fuit creditum, numquam plures in hominibus simul existere posse, quod vero ex experientia refellitur, omnino quinque ad sex vermes singulares adesse possunt.

Taenia a reliquis figura sua plana distinguitur, unde etiam *taenia fascia lata* appellatur. Longitudo ejus est diversa, et nonnumquam ulnarum octoginta sex esse potest. Ea ex articulis plus minusve unius duorumve digitorum consistit, quos singulatim ea salva vita amittere potest, quamdiu tantum caput retinet, quod e filo longo tenui consistit, atque in nodulum finitur, aut solis tubulis suctoriis, aut etiam simul uncinulis instructum. Num articuli singuli ipsi

per se vivere ulteriusque crescere possint, nondum liquet, minime tamen verosimile esse videtur.

Auctores usque adhuc taeniam aut pro diversitate convexitatum in articulis observatarum, atque alias pro siphunculis suctoriis habitarum, qui tamen verisimiliter non sunt, aut pro conditione articulorum singulari distinxerunt. Vermes, quorum articuli feminibus cucurbitae sunt similes, *cucurbitini* sunt appellati, et pro talibus habiti fuere, qui omnium difficillime exturbari possint.

Haec distinctio quoque revera observatur, quod variae taeniae purgantibus fortibus facile cedant, aliaeque e contrario etiam fortissimis atque efficacissimis resistent. Experientia autem me docuit, momentum hic non in proprietate articulorum situm esse, et saepe vermes, quorum articuli cum feminibus cucurbitinis maxima gaudent similitudine, facillime, alios e contrario difficillime exturbatos fuisse, et generatim hanc differentiam articulorum non essentialem sed accidentalem esse.

Vero quam maxime proximum esse videtur, omnia hic in eo sita esse, utrum tubuli suctorii uncinulis instructi sint, nec ne. In priori casu est quam difficillimum, vermem cum capite expellere.

Signa taeniae sunt incertissima. Aegri saepe in ster nutando, desidendo atque in vomendo sensu motus in abdomine undulatorii gaudent. Crebri adsunt bor-

borygmi. Alicubi in abdomine pressionem a corpore gravi sentiunt, et quodsi haec pressio locum suum mutet, sensus frigoris in abdomine aut dorso adesse solet. Sed omnia haec signa facile dignosci, et symptomata ex irritatione nascentia facile aliis causis adscribi possunt.

Post cibos acres descendere, et post dulces ascendere consueverunt. Pruritus narium non facile observatur. At enimvero signa reliquorum lumbricorum. Raro de praesentia taeniae convicti esse possumus, priusquam particulae ex illa dejectae fuerint.

Omnes moverunt lapidem, ad remedium specificum, contra hunc vermem inveniendum, et haud pauca pro eo venditarunt. Equidem ex experientia certus sum, omnia alia remedia, ubi vermis drasticis purgantibus non cedit, inutilia esse.

In ratione purgans exhibendi sequor ego methodum Herrenschwantianam. Jubeo vesperi aliquot cochlearia olei adsumi, ad quod quodvis oleum dulce, etiam ipsum oleum anglicum Ricini adhiberi potest. Mane, stomacho vacuo, grana decem gummi guttae exhibeo. Nisi tum in laxando vermis ejiciatur, iterum iterumque grana decem jubeo. Si ne nunc quidem finem consecutus fuerim, jubeo aegrum, nisi ex irritatione periculum sit pertimescendum, primum jusculum carnis forbere, deinde iterum decem grana

gummi guttae adsumere, atque enema ex lacte injiciendum curo.

Nisi hac ratione vermis cum capite nanciscetur, difficulter alia ratione quidquam efficitur, atque temporì permittendum est, quod saepe circumstantias parit, quibus finem consequamur. Ita e. gr. febris putrida vermem necare potest. Quumque hic vermis tam frequenter in animalibus inveniatur, quae tamen alias ubique bene se habent, aegroti est, per nutrimenta simplicia naturaliaque motus vermis dolorem producentes, malaque inde oriunda imminuere, eniti.

De Ictero.

Apud auctores hic morbus *icterus*, *aurigo*, *morbus regius*, *morbus arcuatus* nuncupatur.

Morbus ex colore cutis insigniter flavo cognoscitur, ubi vel ipsa albuginea oculi colore est infecta. Praeterea sapor amarus, concoctio prava, flatus ac dolores ventris, sedes durae, excrementa alba argillacea, urinaque ruberrima, linteum flavo colore tingens, quae plerumque multum sedimenti rubicundi dejicit, adsunt. Bilis in sanguinem transgressa pruritum cutis vehementem producit. Haud raro simul motus febriles adsunt. Pro diversitate coloris icterus in *flavum*, *viridem* et *nigrum* dividitur.

Causa proxima semper bilis cystica, in systema lymphaticum transpulsa esse videtur.

Sola secretio bilis impedita neutiquam icterum producere potest, quia bilis per secretionem demum nascitur. Ipse etiam sanguis venae portarum nullum bilis vestigium prodit.

Raro etiam omnino bilis hepatica est causa veri icteri e rationibus sequentibus:

- 1) Bilis hepatica neque est amara, neque colore imbuta, experientiaque docet, digestionem, ductu cystico obturato, atque bile tantum hepatica in intestinum penetrante, pessimam esse.
- 2) Obstructiones in hepate, et calculi in ductibus bilis hepaticae absque omni ictero praesenti sunt inventi.
- 3) Ubi bilis hepatica in sanguinem transit, faciem omnino cachecticam et flavidam oriri, sed nunquam icterum perfectum nasci videmus.

Fieri interim potest, bile hepatica in ductibus biliosis stagnante, ut ea ita concentratur, ut icterum sic satis notabilem producere possit. Possibilitas hujus casus inde est plana, quod plurima dentur animalia omni vesicula fellea destituta, sed ductibus hepaticis majoribus instructa, in quibus bilis concentratur. Rariores interim semper hi essent casus. More consueto ea est bilis cystica, quae verum icterum idiopathicum producit.

Via, quam bilis cystica servat, ea transgressa, rarissime transit per ductum hepaticum in venas he-

paticas, quia primo hoc semper obstructionem ductus choledochi supponit, quae tamen non semper adest, et secundo, saepe icteri tam cito post causam sequuntur, ut haec via in eum finem nimium tarda, atque anfractuosa esse videretur. Non tamen dixerim, numquam illud evenire.

Neque per venam cysticam via pertransire potest, quia ea in venam portarum aperitur, atque ita bilem iterum ad secretionem ducit.

Bilis autem per poros vesiculae penetrare, et per vasa resorbentia adsumi potest.

Casus consuetissimus omnino hic esse videtur, quod bilis a vasis vesiculae felleae resorbentibus in systema lymphaticum, atque hinc in sanguinem transferatur.

Proinde quaeritur, quid resorptioni huic ansam praebeat?

Haud raro ductus cysticus inventus est obstructus, et vesicula a felle vehementer tumida sine omni ictero, atque versa vice verus icterus sine omni obstructione ductuum biliariorum fuit observatus.

Summa rei proinde a spasmio pendere videtur, quod eo fit vero propius, quum omnes icteri causae tantum per irritationem agere videantur, etiamsi obstructiones causa remota hujus irritationis esse possint.

Hae causae sunt:

- 1) Calculi in vesicula fellea. Suspiciari eos licet, si per aliquod tempus antea post pastum anxietates et cardialgia compareant, icterus sine omni causa manifesta oriatur, et statis temporibus sub iisdem circumstantiis redeat, et durante ipso morbo sensus doloris sub cartilagine ensiformi, usque ad costas spurias sese extendens, adfit.
- 2) Inflammatio hepatis, ubi icterus symptoma est consuetum.
- 3) Obstructio hepatis et ductus choledochi per concretionem, per calculos, vermes et bilem mucosam, viscidamque. Non quidem hic immediate sequitur icterus, sed facile oritur, quodsi adhuc irritatio aut extrinsecus, aut a bile ipsa obstructa atque acri reddita, superaccedat.
- 4) Sordes acres in primis viis, quibus duodenum, et cum eo ductus choledochus spasmodice obturetur, quod etiam
- 5) per vermes effici potest.
- 6) Laesiones capitis, ubi per consensum singularem hepar simul adficitur.
- 7) Spasmi hysterici.
- 8) Animi pathemata vehementia, imprimis ira et tristitia.

9) Morsus certorum animalium, e. gr. scorpi-
num, specierum quarundam serpentum, quin
subinde canis rabidi.

10) Causa est nonnumquam miasma quoddam epi-
demicum, quod imprimis in vias biliferas agere
videtur.

11) Acrimonia rheumatica et scorbutica.

12) Resolutio humorum generalis putrida.

Prognosis a causis pendet. Ubi proclivitas ad
calculos adest, illi tamen, etiamsi per anum deji-
ciantur, facile iterum generari possunt. Quodsi icte-
rus a causis irritantibus, cognoscendis, tollendis
atque evitandis oriatur, melius est, quam cum causa
non est manifesta, aut opes nostrae artis superat. Sic
e. gr. icterus a laesione capitis, e morsu animalium
venenatorum et rabidorum est periculosissimus.

Quo debilior est color, eo melior. Color viridis
et niger nervos valde invasos, atque putredinem
ostendit.

Summa curationis in remediis antispasmodicis
atque emollientibus consistit. Interne opium exhibe-
tur, externe unguenta emollientia infricantur, et
balnea calida in auxilium vocantur. Quodsi nunc ob-
servatur, colluviem aut vermes in primis viis adesse,
illa evacuantur. Obstructionibus praesentibus dantur
remedia resolventia, in specie sal ammoniacum, quod

simul putredini resistit. Quodsi ratio ad calculos suspicandos adest, in initio succus herbarum amararum recens maxime prodest. Evacuatio concretionum haud raro per emetica et pellentia efficitur. Vid. *Pilulae balsamicae*. In morfu animalium venenatorum et rabidorum vulnus, etiamsi non integrum excindatur atque aduratur, maxime tamen est emolliendum atque in suppurationem vertendum, ac interne efficacia remedia diaphoretica et diuretica sunt applicanda. Vid. *Potio antilyssa*. Ubi resolutio humorum adest, exhibentur pro re nata acida, antiscorbutica atque diaphoretica. Ubi vero nullam aliam causam materiales suspicari licet, opium solummodo adhibetur, cujus dosis pro circumstantiarum ratione augeri potest. Subinde etiam electricitas profuit. In constitutionibus hypochondriacis atque hysteris profunt assa foetida, opium et cortex peruvianus. Remedia priora quoque utiliter externe adhiberi possunt. Vid. *Emplastrum resolvens Schmu-ckeri*, et *Pilulae antihystericae*.

De Morbis venereis.

Morbi venerei per inflammationes, ulcera, maculas, et tumores apparent; quorum ratio in proprio miasmate latet, quod per conversationem cum subiectis venereis et per infriktionem materiae venereae

in vulnera et loca, ubi cutis vulnerata aut tenuissima est, communicatur.

An hoc miasma originem suam in corpore humano ipso sumsisse, atque impudentiae tamquam effectum destinatum sequi, aut an extra illud et per causas accidentales materiam esse ortam, difficile destinari potest.

Morbi venerei in Europa, post annum 1493, innotuerunt, postquam admodum Columbus ex America primum rediit, et quidem primum in Italia in exercitu gallico ibi militante, hinc illi quoque nomen *morborum gallicorum* obtinuerunt. Quumque hoc in exercitu hispani etiam adessent, nemini erat dubium, hunc morbum ex America a Columbo in Hispaniam, inde cum exercitu hispanico in Italiam, inde cum exercitu gallico in Galliam atque ita ulterius propagatum esse.

Interim est singulare, quod neque Columbus, neque alii scriptores, qui in America fuerant, hujus morbi, qui tamen eo tempore tam vehementer fuit grassatus, mentionem injiciant. Neque defunt scriptores, qui, hunc morbum in Gallia duobus ante annis, quam exercitus gallicus in Italia fuisset, cognitum fuisse, contendunt. Denique multi, in tam mirabili subitaque propagatione, atque vehementia eo tempore tam ingenti rationes ad credendum sibi

invenire videntur, hunc morbum apud nos per epidemiam, nisi ortum fuisse, attamen propagatum esse.

In America quaedam variolarum, ibidem endemicarum, et quidem sporadice nascentium species datur, quae tamen ut lues venerea per contagium propagatur. Ea ab anglis *yaws*, a gallis *pians*, atque ab auctoribus propter similitudinem ejus cum rubis idaeis *frambesia* nuncupatur.

Creditum olim fuit, hunc morbum matrem luis venereae esse, sed observatores attenti deprehenderunt, variolas indicas speciem morborum acutorum esse, in quam mercurius nullam exserit virtutem specificam, sed ex qua aegri absque omni auxilio medico sanitati restitui possunt, et subiecta, quae eam semel evaserunt, ab omni contagio ulteriori libera manere.

Loca scriptorum dantur, quae evincere videntur, morbum venereum veteribus medicis jam notum fuisse. Sed impossibiliter in temporibus antecedentibus hic morbus tam vehemens atque generalis fuisse potest, quam is in fine seculi decimi quinti occurrebat, atque aliqua ex parte sic relictus fuit. Atque hac de re ratio forte difficile in aliquo alio, quam in quodam alieno atque per externas causas adducto veneno posita esse potest. An vero hoc venenum ex aliis regionibus ad nos adlatum, aut apud nos or-

tum esse, o supra indicatis rationibus adhuc in dubio relinquitur.

Fit contagium:

- 1) Quodsi partes corporis aut vulneratae, aut cute saltem tenui instructae, e. gr. labia, papillae mammarum, a pure venereo continguntur. Credibile est, exhalationem non esse contagiosam, quoniam virus non est tam volatile, ut illud per exhalationem propagari possit. Per sudorem autem, per sputum et lac nutricis communicari potest, praecipue tamen per pus venereum; generatim videtur, quasi virus venereum per supurationem subtilius, et magis contagiosum redderetur, ubi enim illud nullam producit supurationem, diu in corpore latere potest, nec symptomata parit.
- 2) Virus per partum propagatur.
- 3) Contagium vulgatissimum fit per coitum.

Morbi venerei distinguuntur:

- 1) In luem veneream, ubi non tantum partes immediate a contagio tactae adficiuntur, sed virus jam in corpus sese diffudit, in eodemque aut occulte haeret, aut etiam alia producit symptomata.
- 2) In illos morbos, ubi partes, quae contagio immediate expositae fuerunt, statim deinde adficiuntur.

3) In symptomata ipsa singularia, ea vel statim post contagium, vel diu postea, atque seu in partibus ipsis contagio adfectis, seu in aliis locis occurrant.

4) Et praecipue in illos morbos, qui a miasmate venereo cancroso, atque in illos, qui ab acrimonia gonorrhoeae virulentae oriuntur.

Virus venereum per vires naturae sanari nequit, sed usum remediorum specificorum requirit, inter quae mercurius semper adhuc primum gradum obtinet, et per quem omnes morbi venerei, nisi illi altas nimium jam egerint radices, viresque ad curationem nimium sint debiles, tolli possunt, inprimis si simul adsint ulcera externa.

Mercurius agere non videtur, proprietatem miasmatis venerei contagiosam et perniciosam mutando, ut vulgo quidem creditur, sed tantum educationem ejus ex corpore perficiendo. Inde hoc fit credibile, quoniam morbi venerei, etiamsi apud nos minime in regionibus tamen calidioribus frequenter per decocta diaphoretica sanentur; deinde quia sputum in salivatione effluens revera adhuc sit contagiosum; et quia postremo mala venerea topica per solum usum remediorum mercurialium quidem sanentur, virus autem, etiamsi illud in proximum nexum cum mercurio perducatur, sine mutatione in corpus repellatur,

ubi illud adhuc serius aut citius vires suas exferit exitiales.

Quodsi hoc principium firmo staret talo, ut illud secundum argumenta enumerata multum verisimilitudinis pro se habet, facile etiam quaestio esset decernenda, quae methodus alteri sit praeaeestimanda, utrum ea, ubi mercurius ita adhibetur, ut post usum ejus salivatio sequatur, an vero ea, quae methodus per extinctionem vocatur, atque ubi sedulo evitatur, ne salivatio consequatur.

Equidem non solum ex his rationibus theoreticis, sed etiam ex experientia practica convictus sum, quod, ubi malum aliqua ex parte jam radices egit, aegroti haud sunt nimium debiles, non sunt infantes, non mulieres praegnantes, ea methodus fit optima, ubi permittitur, ut paulatim salivatio lenis producat. Verum enim vero tum de educatione non solum miasmatis, sed etiam mercurii sumus securiores.

Nisi interim miasma fuerit indolis venereae cancerosae, partesque jam solidae invasae fuerint, si jam multum, frequenter atque inordinate salivatum fuerit, et generatim virus mora sua in corpore diuturna mutatum esse videatur, illa remedia praeferenda sunt, quae in sudorem atque urinam agunt.

Mercurius aut interne exhibetur, aut jubemus eum externe infricari. Difficile est decernere, cuidam methodo primas deferre liceat. Res saltem omnino

est indifferens, quodsi scopum salivandi habeas. Accidentales, et quoad morbum ipsum minus essentiales circumstantiae requirunt modo hanc, modo illam. In usum internum mercurius dulcis adhibetur, quo per diem uno grano initium fieri, et dosis sensim sensimque augeri potest. Solutio etiam Plenckiana hoc in casu est utilis, quodsi ab acrimonia mercurii dulcis noxa sit pertimescenda, aut si is nimium in sedes agat. Casus vero dantur, ubi indoles miasmatis aliquantum est mutata, naturaeque evasit scrophulosa, atque hoc in casu aethiops antimonii, mercurius sublimatus, et mercurius praecipitatus ruber, aut solutio mercurii in acido nitri meliorem praestant usum. Ut omnino generatim vero admodum proximum esse videatur, mercurium non in habitu suo metallico, sed in tantum duntaxat in virus agere venereum, in quantum per solutionem in acido quopiam, seu ille extrinsecus accedat, seu in humoribus corporis deprehendatur, redditus fuerit corrosivus. Semper fere saltem per usum remediorum causticorum mercurialium tantum, quantum per infractiones, efficitur.

Quodsi proinde finem salivandi habemus, conamur prius corpus aliquantum praeparare. Jubemus aegrum per aliquod tempus bonam dietam observare; si plethora adest, mittitur sanguis; impuritatibus primarum viarum praesentibus illae evacuantur,

et generatim in hanc curationem tempestatem feligimus calidam. Drachmam dimidiam unguenti neapolitani quotidie infricando, initio facimus, quod optime in pedibus fieri potest. Infrictione facta jubetur aeger se in lectum conferre, aut saltem partes infrictas calidas servare. Quodsi tum salivatio jam die secundo aut tertio incipiat, jubemus pediluvium, et cum infrictione cessamus, quoniam salivatio nimium matura justo citius mercurium e corpore expellit, et prius, quam acrimoniam veneream secum efferret. Quodsi salivatio cessavit, pergitur cum infricando, et nitimur salivationem ita sustinere, ut quotidie circiter saliva unius librae ejiciatur, ejectio tamen quoque sine incommodo ad duas libras adscendere potest, nisi alias vires admodum sint fractae, quarum hic semper ratio est habenda.

Casus dantur, ubi salivatio prorsus produci nequit. Quodsi loco illius alia evacuatio innoxia contingat, contendendum est, ut haec promoveatur.

Quodsi salivatio esset nimia, et partes oris nimium intumescerent, cessatur ab infrictione, praebetur laxans de manna per aliquot dies, ordinatur pediluvium et regimen aliquanto frigidius, ita tamen ut nequaquam frige factio subita evenire possit.

Eadem prorsus observatur methodus, quodsi durante salivatione motus febriles accidentales et minime ex acrimonia venerea oriundi comparerent.

Generatim

Generatim sedulo propinandus est potus diluens atque emolliens, pro aegroti gustu feligendus. Sassa-parilla hunc in finem inprimis propter saporem ejus lenem proficua est. Ubi usus ejus nimium esset charus, radix graminis sumi potest. Diaeta vegetabilis, et minime calefaciens esse debet, regimen autem magis calidum, quam frigidum.

Atque ita pergitur, dum aut omnia symptomata fuerint sublata, aut tamen per curationem nullam aliam patiuntur mutationem, ubi illa tum ut morbi topici tractantur, et plerumque feliciter tolluntur. Attamen fere unciae septem ad octo de hoc unguento requiruntur.

Quodsi vires ad salivationem nimium sunt debiles, aut aegrotus illi se subicere non vult, per aliquod tempus quotidie ante curationem et durante curatione balneum tepidum ordinatur, pro potu ordinario decoctum sassaparillae aut ligni sancti propinatur, minimo tumore oris comparente ab usu mercurii cessatur, atque in dies laxans exhibetur, aut etiam, quum mercurius interne praebetur, cum remediis diureticis lenibus, e. gr. cum millepedis remiscetur, aut continuo mercurius nitrosus exhibetur, qui raro salivationem producit nimium vehementem, quoniam is proclivior est ad in vias urinarias agendum.

Quodsi hic etiam usus horum remediorum internus difficultates pariat, mercurialia caustica cum pin-

guedine in unguentum praeparata plantis pedum infricari possunt.

Saepeffime in aegris tantum jam mercurialium remedium exhibitum est, ut ea aut non amplius in morbum agant, aut per usum eorum symptomata oppido pejora reddantur. In priori casu molimur primum humores per alia remedia convenientia purgare, partesque solidas roborare, per quod solum saepe tota perficitur curatio, aut saltem usus mercurii postea adhibendus redditur salutaris. In posteriori casu tanto maturius a remediis mercurialibus est abstinendum, si ulcera e. gr. propter conditionem humorum scorbuticam maligna, aut per acrimonias alias atque debilitates reddantur omnino sphacelosa. In utroque casu cortex peruvianus atque aquae minerales praestantis sunt usus. Aut etiam credibile est, hos esse tales casus, in quibus opium nuperrime tantopere laudatos praestitit usus.

Lues venerea.

Lues venerea est confluxus symptomatum venereorum, quae sensim e resorptione miasmatis oriuntur, quo una aut altera corporis pars est inquinata.

Plerumque ea cum tumore veli palatini se prodit, qui mox erumpit inque exulcerationem transit. Praeterea facile maculae in facie oriuntur, quae in initio sunt pallidae, paulatim fiunt rubriores, et denique

crustam nanciscuntur flavam. Hujusmodi ulcera deinde etiam in aliis locis, imprimis in partibus genitalibus adfunt. Ubi autem nulla adfunt ulcera, dolores eorum loco in ossibus oriuntur, qui imprimis noctu saeviunt, porro tumores ossium, quae, quamdiu illa sunt mollia, *tophi*, cum autem indurescunt, *exostoses* appellantur, ubi denique facile caries oritur.

Lues venerea semper post contagium evenit, nisi miasma ex parte infecta educatur, priusquam in sanguinem transiret, atque imprimis, si simul diaeta et regimen ferventur calida.

Acrimonia denique tam corrosiva fit, ut ea aut substantiam ossium, aut viscera interna invadat, febresque producat tabidas, nisi ea e corpore educatur. Methodus medendi generalis hic obtinet. Ut viribus parcatur, statim usus mercurii ita instituendus est, ut in copia sufficienti in corpus inferatur.

Acrimonia venerea quoque copiam aliorum morborum producere potest, qui alias ex aliis et penitus differentibus nascuntur causis. Ad hoc inveniendum sedulo est investigandum, num aeger aliquando occasionem habuerit, miasmate infici, et num is hoc in casu remedia adhibuerit sufficientia. In casibus quoque ambiguis, atque ibi, ubi contraindicantia vehementissima minime adfunt, e. gr. scorbutus, remedium mercurialium tentamen fieri potest, ubi tum mox ex eorum effectu plerumque statim ad na-

turam causae concludere licet. Acrimonia gonorrhoeae interim varios morbos producere potest, qui omnia remedia mercurialia eludunt. Morbos istiusmodi cognoscere atque sanare, difficilia semper in arte sunt problemata.

E morbis singularibus illos tantum huc refero, qui semper fere e miasmate venereo, nec facile ex aliis causis nascuntur.

Cancer venereus.

Sub *cancro venereo* intelligimus ulcera venerea, inprimis illa, quae in partibus genitalibus, in mammis atque in faucibus occurrunt. In prioribus duobus locis saepe immediate post contagium prodeunt; in faucibus ea plerumque sunt symptoma luis venereae universalis princeps. Ea colore gaudent pallide rubro, marginibus sunt praedita duris, semperque latius serpunt, nisi illis per remedia specifica obex ponatur.

Miasma cancrosum venereum quam maxime originale aut multo magis proprium luis venereae miasma esse videtur, quoniam hoc facillime resorbetur, celerime mala producit universalia, et longe optime remediis mercurialibus cedit.

Ex his causis cum usu remediorum mercurialium externo summa cura attendendum est, ut sufficientia remedia interna exhibeantur, quoniam alias morbus

externus tollitur, miasma autem remanet. Enitendum proinde est, non solum, ut fatis mercurii in corpus inferatur, sed etiam ulcera per aliquod tempus remediis causticis mercurialibus, hoc est mercurio sublimato, aut mercurio praecipitato rubro tractentur, ad ea per aliquod tempus aperta servanda. Quodsi tum securi esse possumus, miasma esse educum, nec ulcera sanari velle, remedia e saturno praeparata adhiberi possunt.

Quodsi ulcera in usu mercurii fiant maligna, is est intermittendus, interne cortex peruvianus exhibendus est, atque externe pharmaca antiseptica atque antispasmodica sunt applicanda. Vulnus nimirum quotidie aqua Thedenii sclopetaria elui, et cum unguento cum opio permixto conjungi potest.

Gonorrhoea venerea.

Sub *gonorrhoea venerea* effluxus materiae mucosae, purulentae, et per contagium venereum ortae ex urethra virili intelligitur. Injuste hic fluxus *gonorrhoea* seu *fluxus seminis* vocatur, materia enim effluens non est semen. Germanis dicitur *Tripper*, Gallis *chaudepisse*.

Sequentes species hujus gonorrhoeae e concubitu cum subjectis infectis ortae distinguendae veniunt:

- 1) Dantur, quamvis raro, casus, ubi gonorrhoea est symptoma luis venereae. Hoc inde cogno-

scitur, quodsi talis gonorrhoea absque omni concubitu praegresso oritur, atque aegrotus quidem miasma venereum in corpore vehit, numquam autem gonorrhoeam a contagio immediato passus fuit, aut tamen ab hac radicaliter est sanatus. Haec *gonorrhoea symptomatica* appellari posset.

- 2) Gonorrhoeae dantur, quae sine non diu praecedenti concubitu impuro facillime post exaestuationem in talibus oriuntur subjectis, quae olim gonorrhoeam passa sunt, atque ob diuturnitatem suam *gonorrhoea chronica* appellari posset.

Hae gonorrhoeae a prioribus venereis in eo distinguuntur, quod mercurius in has nullis prorsus polleat viribus. Dantur casus, ubi praeter fluxum talem purulentum alia adsunt symptomata venerea, quae per usum remediorum mercurialium penitus tolluntur, quum e contrario fluxus ex urethra purulentus sine mutatione perdurat.

Verisimiliter hoc in casu glandulae remansere aut induratae aut relaxatae, quae in exaestuationibus in quandam inflammationis speciem incidunt, atque ea durante hunc humorem corruptum atque purulentum ex se emittunt. Haud raro in his casibus prostatica indurata quoque invenitur.

Num humor purulentus in hac gonorrhoearum specie effluens sequela verae fit exulcerationis, multum hac de re litigatum fuit. Certum est, materiam effluentem maxime decolorem esse posse, absente tamen ulcere vero, sed tamen omnino etiam exulceratio vera adest, quae rationem erysipelatis servat, et tantum in cute sedem suam habet, ut etiam semper considerandum veniat, partes laborantes esse glandulas, quae raro atque hoc in casu fere numquam in vera transeunt ulcera. Saepe in tali gonorrhoea prostrata est admodum turgida, doloreque affecta, atque rursus deinde detumescit, nec tamen effluxus humoris vel quoad quantitatem, vel quoad qualitatem mutatur. Nec haec lis, quae fere sola est logomachia, tanti est momenti.

Num mucus in hoc gonorrhoeae genere purulentus effluens subinde non amplius contagiosus esse possit, non ausim decernere.

- 3) Datur effluxus humoris lenis, clari et visceridi, qui post gonorrhoeas praegressas remanet, et sola relaxationis sequela esse videtur. Germani eum appellant *Nachtripper*, Anglis *gleet* vocatur.

Haec gonorrhoeae species non amplius est contagiosa, atque etiam ex aliis causis produci potest, quo in casu posteriori ea ab auctoribus *gonorrhoea benigna* vocatur.

- 4) Ultima gonorrhoeae species, eaque communissima, est ea, quae immediate post concubitum impurum sequitur, quamque ego *gonorrhoeam dixerim idiopathicam*.

Oritur scilicet aliquanto post contagium, cuius tempus accurate constitui nequit, atque usque ad octo dies tardare potest, pruritus ac tensio in urethra, quam mox ardor in lotio mittendo excipit. Hic status per aliquot dies manet, et tum effluxus comparet, qui initio est tenuis, acris atque adhuc mictu difficili stipatus, postea autem fit crassior, magisque purulentus, quo facto tensiones quidem minuuntur, sed non semper penitus cessant, quique denique, postquam acrimonia prorsus ejecta est, in humorem clarum viscidum mutatur, quo etiam omnia cessant incommoda.

Quamdiu tensio et difficultas mingendi perdurant, status adest inflammatorius, qui intra dies 8 ad 14 tollitur, saepe autem in menses aliquot trahi potest.

Quodsi humor clarus viscidus compareat, signum est, omnem acrimoniam esse eductam. At vice versa sub iudice adhuc lis est, annon effluxus purulentus tensionibus stipatus adhuc perdurare possit, quum jam totum miasma ejectum est.

Multum alias hic morbus cum catarrho habet similitudinis, uti etiam haec acrimonia revera in tunica schneideriana speciem catarrhi quandam producit.

Contingit subinde, ut mox ab initio tensio per se cesset, nec ullus sequatur materiae purulentae effluxus. Quod inde evenire potest, quoniam acrimonia aut per naturam est educta, aut etiam resorpta.

Ubi irritatio est vehemens, erectiones saepe doloribus stipatae oriuntur, quo in casu membrum virile intortum est, quod tum *chorda veneris* salutatur.

Per solum consensum tumor atque inflammatio testiculorum glandularumque inguinalium oriri possunt, haec symptomata autem quoque per resorptionem miasmatis produci queunt.

Humor purulentus effluens nullum more consueto supponit ulcus verum, sed in gonorrhoeis mox contagium excipientibus mucus tantum urethrae ab acrimonia corruptus esse videtur.

Sedes hujus gonorrhoeae ordinaria est in glandulis morgagnianis, atque initio tantum raro usque ad prostatam extenditur.

Nisi vero acrimonia mature educatur, exulcerationes atque indurationes omnino oriuntur.

Miasma quoque hic facillime reforbetur, sanguinique admiscetur.

Non inter omnes convenit, utrum materia gonorrhoeae cum miasmate venereo ejusdem sit indolis, an ab eodem essentialiter differat.

Certum est, post gonorrhoeas neglectas luem veneream difficile sequi, aliaque mala venerea remediis mercurialibus multo facilius cedere, quam gonorrhoeam idiopathicam. Nec minus certum est, gonorrhoeam per sola remedia attenuantia atque emollientia perfecte sanari posse. Et denique certum est, illas gonorrhoeas, quas ego superius chronicas appellavi, medicamentis mercurialibus neutiquam cedere.

Hae rationes multum omnino ponderis pro se habere videntur, sequentia tamen contra eas reponi possunt :

- 1) Quod remedia mercurialia tam parum in gonorrhoeam valeant, quodque adversus eam remedia attenuantia atque emollientia satisfaciant, inde evenire potest, quia mercurius per se non facile in urinam agit, et quia natura hic nos suo labore praevenit. Quemadmodum in regionibus calidis per solum guajacum methodus medendi luis venereae verae perficitur, tali modo gonorrhoea quoque per remedia leniter diuretica atque emollientia sanari potest, nec tamen

propterea indoles venerea utriusque in dubium est revocanda.

- 2) Quod remedia mercurialia nihil adversus gonorrhoeas chronicas efficere possint, ratio inde repetenda esse videtur, quia illae non amplius a miasmate, sed per causas alias corruptionemque localem, in quam mercurius nullas vires efficaces exerere potest, sustententur. Est saltem adhuc in dubio, num mucus in gonorrhoea chronica effluens purulentus verum adhuc miasma secum vehat.
- 3) Miasma gonorrhoeae quidem a venereo specificae, propterea autem minime generice differre potest. Prius saltem propaginem posterioris esse, ex historia illius magna cum verisimilitudine suspicari licet. Non amplius forsitan est tam subtile, tam penetrans, non proinde tam facile reliquis glandulis corporis sese communicat, atque ita ex utraque ratione neque tam facile per mercurium potest educi. Quodsi denique
- 4) experimenta rite se habeant, quod per materiam gonorrhoeae verus cancer venereus produci queat, nullum amplius remanet dubium, quin materia gonorrhoeae verum sit miasma venereum.

E variis equidem rationibus non sum alienus a credendo, materiam gonorrhoeae omnino a mias-

mate venereo proprio differre. Hae rationes sunt sequentes:

- 1) Veteribus longe verisimillime gonorrhoea e concubitu impuro fuit nota.
- 2) Medici seculi decimi sexti forsitan de gonorrhoea tacuerunt, quoniam eam prorsus cum lue venerea non cognatam existimarunt.
- 3) Nullum miasma cancrosum venereum remediis generalibus cedit, vel autem acrimonia gonorrhoeae venereae.
- 4) Miasma gonorrhoeae venereae saepe per exanthema herpeticum in partibus genitalibus externis deducitur.
- 5) Quam maximam destructionem miasma cancrosum venereum quoque in partibus solidis efficere potest, tamen sanatio per curationem aptam locum habet. Hoc fere numquam in morbis partium genitalium et viarum uriniferarum ab acrimonia gonorrhoeae venereae ortis contingit.

In methodo medendi gonorrhoeae idiopathicae caput rei est, ut status urethrae inflammatorius tollatur, atqueeductio acrimoniae per eandem promoveatur.

Quamdiu tensio inflammatoria durat, ex omni parte antiphlogistice progredimur. Ubi dispositio generatim adest inflammatoria, mittitur sanguis. Potus abunde emolliens atque resolvens praebentur, quem

in finem decoctum avenaceum tenue, emulſiones e feminibus papaveris, cannabis, petroſelini, cum nitro permixtae ſunt aptiſſimae. Praeterea fomentationes emollientes membro imponendae ordinantur.

Nonnumquam hac methodo miasma educitur, inflammatioque reſolvitur, nec res ad fluxum purulentum pervenit.

Hic autem plerumque contingit, aut potius raro medicus prius vocatur. Quamdiu adhuc tenſiones atque dolores adſunt, cum methodo ſuperiori pergitur.

Quamprimum ſtatus inflammatorius maxima ex parte remiſit, fluxus vero purulentus perdurat, remedia diuretica in auxilium adhiberi poſſunt. Balaſmica hunc in finem atque inter haec inprimis terebinthina ſunt convenientiſſima. Cautio tamen cum horum uſu eſt obſervanda. Facile inflammationes de integro producant, et nonnumquam inflammationi teſticulorum, aut etiam per irritationem ſuam vehementem gonorrhoeis benignis chronicis anſam praebent. Initium proinde cum terebinthina cocta, in parvis doſibus et cum nitro ac gummi arabico permixta, fieri et doſis pro re nata augeri poteſt.

Multi medicorum quoque injectiones adhibent, cum quibus vero facile noceri poteſt. Injectiones irritantes ſtatum inflammatorium augere poſſunt. Pharmaca adſtringentia oppido nocent, et ſtranguriis atque dyſuriis diuturnis anſam praebent. Solutio Plen-

ckiana forte adhuc tutissima esset, quodsi certo scire liceret, mercurium viribus in miasma gaudere, et nisi forte injectio ipsa sola jam resorptionem miasmatis promoveret.

Purgantia, quae tam liberaliter in gonorrhoeis exhibentur, nullius sunt hic utilitatis, multo magis saepe nocere, irritationeque sua non solum inflammationes testiculorum et glandularum inguinalium producere, sed etiam resorptionem acrimoniae promoveri possunt. Tunc tantum illa locum habent, cum colluvies in primis viis, urinam acrem reddens, aut dispositionem inflammatoriam adaugens adest. Manna, pulpa tamarindorum, aut cremor tartari tunc adhibentur.

Gonorrhoeae saepe sunt quam pertinacissimae, nec facile remediis enumeratis cedunt, cujus rei quidem culpa semper in exaestuationibus, modisque tractandi pravis sita est. Nonne hic utiliter mercurialia adhiberi possent? Observationes meae nihil certi docent, neque ea directe aliquid contra hoc malum efficere posse credo. Cautio, quam fere aegrotus observat, quum novit, se mercurialia adsumsisse, plurimum forsitan efficere potest, inprimis si praeterea decoctum ligni guajaci exhibeatur. Mercurium hic nocere posse non credo, nec sciam, quibus e rationibus.

Extra omne dubium quoque est, mihiq; e propriis certis experimentis notum, materiam gonor-

rhoeae reforberi, doloresque in artubus atque vitia cutis producere posse, ubi quidem mercurialia lenia nihil prorsus, caustica e contrario praeparata saepe multum efficere queunt.

Contra gonorrhoeam chronicam mercurium nihil valere experientia me proh dolor! convicit, et fateri cogor, nullum me contra hoc malum foedum nosse remedium. Nonnumquam tinctura antimonii Jacobi eximium mihi praestitit usum.

Verosimile tamen mihi esse videtur, omnes illos morbos, qui jure venerei habentur, quique vero tamen haud commode per mercurium domari possunt, ab acrimonia gonorrhoeae venereae oriri, quae a miasmate cancroso venereo per mobilitatem suam minorem, et per vim suam contrahentem majorem, distinguitur. In talibus casibus omnino opium partes per acrimoniam spasmodice contractas emolliendo utile esse potest, atque eo ipso resolutionem atque educationem acrimoniae promovere queat.

Gonorrhoeae quoque benignae aliquando omnibus remediis adstringentibus resistunt, et saepe tantum a tempore sanantur. Diuretica fortia e. gr. tinctura cantharidum, aliquando profunt.

Gonorrhoea symptomatrica, hoc est, illa, quae e miasmate cancroso venereo est nata, mercurii usum requirit.

Fluor albus venereus.

Fluor albus venereus a benigno in eo distinguitur, quod is tantum post contagium sequitur, atque ab initio cum ardore in vagina est conjunctus.

A gonorrhoea tantum in eo distinguitur, quod ab eo sexus tantum invadatur sequior.

Inflammatiō hic solummodo est in vagina, raroque usque ad urethram extenditur, quare initio non est tantis doloribus stipatus, quam gonorrhoea, quoniam vagina textura gaudet laxiori, nec tantopere tenditur. At propterea etiam plane prima periodus praeterlabitur inobservata.

Ex hac causa methodus medendi quoque hujus morbi semper est difficilior, quam gonorrhoeae medendi ratio.

Diuretica hic sola nihil efficiunt; pharmaca quoque mercurialia tam interna, quam externa, saepe hic nequicquam fuere adhibita, quum morbus plerumque radices jam egerit, quoniam is partim dignoscitur, partim occultatur. Remedia sanguinem purificantia et roborantia hic sunt aptissima.

Generatim indoles fluoris albi aequae est incognita, quam gonorrhoeae natura. Quis scit, an non species impetiginum in vagina majorem efficiant muci adfluxum? Id saltem constat, quod gonorrhoeae neglectae

gleetae facile exanthemata impetiginosa post se trahant, qua de re experientia indubitata me convicit.

Quodsi porro herpes semper signa acrimoniae scrophulosae sint, nonne fluor albus et gonorrhoea ad morbos pertineant scrophulosos?

Quumque in his tamen mercurialia saepe sint proficua, nonne illa in fluore quoque albo atque in gonorrhoea venerea prodesse possent?

Quumque denique acrimonia scrophulosa per solam dietam et bonum regimen imminui possit, nonne simul etiam liquet, quare in gonorrhoeis saepe haec remedia sufficiant?

Quodsi cui tam felici esse licet, ut ad fluorem album venereum recenter exortum tollendum in auxilium vocetur, plurimum is per injectiones emollientes effecerit, et plus quam per pharmaca interna, quae ceterum nec ipsa sunt negligenda, sed, uti in sectione de gonorrhoea tradidimus, sunt exhibenda.

Quodsi vero illa jam sunt inveterata, mercurialia caustica omnino in auxilium sunt adhibenda, quae pariter in forma quam maxime diluta injici queunt.

Bubo.

Sic *tumor glandularum inguinalium venereus* vocatur, qui ut plurimum est indolis inflammatoriae, et, nisi ille tollatur, facile subit suppurationem.

Bubones prodeunt aut statim post contagium; aut quodsi in gonorrhoea inflammatio est nimia; aut si aeger in gonorrhoeis nimis vehementer purgetur, aut excalefiat; aut denique post canculos venereos iusto maturius sanatos.

In utroque casu priori inflammatio est tantum consensualis, in tertio autem casu materia gonorrhoeae maxima ex parte est resorpta, hinc etiam effluxus per urethram tunc cessat. In casu postremo morbus est luis venereae symptoma.

Inflammatio consensualis nonnumquam inde nasci videtur, quod per irritationem congestio lymphae in glandulis praeternaturalis producat. Procul dubio saepe eodem modo res cum illa se habet, ut in inflammationibus pleurae, quae haud raro sedem suam permutant. In casu posteriori omnino etiam resorptio locum habet, non autem materiae plane purulentae nunc suppressae, sed acrimoniae ipsius, quae prius fluxum produxerat.

In quovis casu initio remedium imponitur discutiens, dum effluxus compareat. Fomentationes calidae augent saepe tumorem, et frigidae saepe multo magis profunt.

Inflammatione sublata, tumor, aut quod adhuc praestantius est, latus cruris interius, ubi vasa lymphatica secundum glandulas inguinales adscendunt,

unguento neapolitano fricatur, et per reliquum tempus emplastro mercuriali edimburgensi tegitur.

Nisi tumor hoc pacto ad discutiendum cogatur, verum tamen passim fiat mollis, contendimus illum in suppurationem vertere; sed profundius non est aperiendus, quam ubi amplius nulla adest induratio. Deinde is ut ulcus venereum tractatur.

Quodsi tumor ex sola irritatione consensuali ortus fuerit, gonorrhoea cum hujus discussione iterum comparere solet.

Quodsi vero ratio adest, ut tumorem jam pro sequela miasmatis in humoribus contenti habeamus, quodsi non sit gonorrhoeae sequela, sed ulcerum subito sanatorum aut inveteratorum atque neglectorum cancroforum venereorum, methodus medendi interna juxta tractationem externam non est negligenda.

Testiculus venereus.

Eaedem causae, quae in glandulas inguinales agunt, pariunt quoque saepe *tumorem testiculorum*, qui autem rarius in suppurationem, facilius in scirrhum transit. Apertio illius proinde non facile est instituenda. Eodem plane modo cum iis agitur, ut in bubonibus, inprimis contenditur, ut gonorrhoea producat. Praeterea ambulatio prohibetur, atque aeger testiculos in suspensorio ferre jubetur. Quodsi inflammatio tantum est consensualis, et tantum per

erectiones frequentes semen in testiculis se collegit, fomentationes frigidae inserviunt. Induratio per frictiones mercuriales est domanda, atque nullo in casu permittendum, ut radices agat.

Phimosis et paraphimosis.

Tumor praeputii appellatur *phimosis*, inprimis si illud reduci nequeat. *Paraphimosis* vocatur tumor, quodsi praeputium adduci nequit.

Is plerumque est indolis inflammatoriae, atque in gonorrhoeis ex iisdem causis oritur, e quibus testiculi et glandulae inguinales intumescunt.

Eodem igitur tractatur modo. Tumore existente tanto, ut aeger nullum lotium mittere queat, aut eo decolore, incisiones instituuntur, et deinde, ut alia symptomata venerea, tractantur.

Prostata venerea.

Nonnumquam in gonorrhoea inflammatio prostatae oritur, quae facillime transit in exulcerationem, indurationem producit, et postea occasionem dysuriae atque stranguriae praebet.

In stadio inflammationis ut in reliquis tumoribus inflammatoriis agitur. Diligenter attendendum est, ne ullae remaneant indurationes, ad has enim tollendas nullum adhuc mihi cognitum est remedium externum. Externa forsitan incisio esset tutissima,

etiamfi tempus et regimen bonum permultum efficiunt.

Huc quoque carunculae urethrae spectant, quae tantum auxilium requirunt mechanicum.

Condylomata.

Sic vesiculae crySTALLINAE appellantur, quae in glande, et labiis vulvae prodeunt, speciem habent racemiformem, et saepe in magnitudinem excrescunt insignem. Ea praeter curationem internam aut caustica, ligaturam aut scalpellum requirunt. Mercurius praecipitatus ruber aut solutio mercurii in aqua forti saepe eximii hic sunt usus.

Verisimile mihi videtur, quod illa rationem suam in acrimonia gonorrhoeae inveterata agnoscant, quia ea facillime in conspectum redeant, etiamfi efficacissima remedia ad curationem eorum fuerint adhibita.

Maculae et verrucae venereae.

Priores in facie, posteriores in ano frequenter prodeunt, et quoque germanice *Feigwarzen* nuncupantur. Unguentum e mercurio praecipitato rubro aut solutio mercurii in acido nitri diluta juxta internam medendi rationem externa sunt adhibenda.

Haec etiam mala raro a miasmate cancroso venereo et semper fere ex acrimonia gonorrhoeae originem suam repetere videntur.

Morbi ossium venerei.

Quodsi miasma venereum in ossa dejiciatur, inde eorundem intumescencia oritur, quae, tam diu ea est mollis, *tophus* seu *gummi* salutatur.

Facile hic ossa fiunt cariosa, et miasma insignem eorum destructionem producere potest. Frequentissime hoc in cranio atque tibiis evenit.

Mercurialia caustica atque acria vegetabilia e. g. daphne mezereum, euphorbium et s. p. sunt hic pharmaca efficacissima.

Praeter curationem internam enitimur corruptum aut per mercurialia caustica, aut per instrumenta tollere. Hi morbi autem saepe etiam omnia medicamenta consueta eludunt. Tempus et roborantia saepe conficiunt, quod prius nulla ratione consequi licebat. Haud raro ex intumescencia exostosis oritur, ubi ossa sunt quam maxime fragilia.

Rarior est casus, ubi ossa prorsus emollescunt, ad quod forsitan usus mercurialium intempestivus suas partes confert. Casum talem videre mihi licuit, in quo ossa tam mollia fuere, ut illa actioni musculorum cederent, curvaturasque facerent mirabiles. Pars ossium gelatinosa fuit resoluta, et partes terreae prorsus friabiles.

De Scorbuto.

Scorbutus est putredo humorum chronica. Initium hujus morbi se prodit per singularem corporis languorem atque animi prostrationem, per cutim siccam et pruritum gingivae. Progressus ejusdem cognoscitur e gingiva spongiosa, turgida, facile cruenta atque a dentibus separata; ex dentibus cariosis atque emotis; ex anima foetida, non e colluvie in ventriculo oriunda; ex inertia corporis peculiari et respiratione brevi, tumoribus femorum, maculis lividis atque ulceribus, ac doloribus in artubus, qui a nulla alia causa deduci possunt.

Sanguis initio non semper est putrilaginosus, in progressu autem tantopere fit resolutus, ut haemorrhagiae consequi possint quam maximae. Quoque inertia ad ultimum fit tanta, ut minutissimo in motu aut aëris mutatione lipothymiae producantur, et denique ossa fiunt tam mollia et friabilia, ut lenissimae pressioni cedant.

Causa autem scorbuti longe ab ea est diversa, quae febres producit putridas. Hoc saltem e diversitate cursus et sanatione utriusque morbi colligere licet. Ceterum morbus est neque contagiosus, neque hereditarius.

Neque divisio est probanda, quam multi auctores de scorbuto faciunt, distinguendo eum e remedio-

rum adhibendorum diversitate, in calidum et frigidum. Saltem rationes, e quibus haec divisio est desumpta, non rite se habere videntur, verum enim vero tam fructus horaei acidi, quam plantae antiscorbuticae calidae in omnibus speciebus scorbuti aequae se praestant utiles. Interim omnino, uti mox moniturus sum, differentia hujus scorbuti essentialis quaedam est adsumenda, cujus respectu haec divisio potius locum habet.

Eo minus divisio in scorbutum acidum, alcalinum, muriaticum et rancidum fundamentum habet; natura acrimoniae est nobis prorsus ignota.

Etiam si minime dici queat, scorbutum semper ex acrimonia speciali atque ipsi propria oriri, singulare tamen est, quod scorbuti sporadici seculo decimo sexto fuerint cogniti. Interea hujus rei causa in eo est sita, ut scorbutus tantum in mari et regionibus longe orientalibus generatim saeviat, et veteres utrumque non satis agnoverunt.

Causae remotae sunt humiditas, frigus et diaeta insalubris, de quibus exhalatio suppressa et vis digestionis debilitata sunt sequelae proximae.

Scorbutus dividi potest in sporadicum atque epidemicum.

Scorbutus quidem in navibus invadit, si illae diu in mari morantur, hominesque carnes veteres muria conditas et aquam putridam in alimentum adhibent,

omnia constitutionum genera, atque credibile esset, scorbutum in continenti terra facile etiam per causas produci posse, quae corpus relaxant, humores acres reddunt et transpirationem tollunt. Certum saltem est, facillime eum in circumstantiis his nasci.

Differentia tamen essentialis inter scorbutum marinum et campestre universale, eumque, qui in continenti terra sporadice occurrit, adesse videtur, quae imprimis in curatione observatur, saepe enim plethora abdominalis princeps causa acrimoniae scorbuticae esse videtur. Remedia saltem saepe requiruntur, per quae viscera abdominis referantur. Ratio proinde habenda est non solum correctionis humorum, sed etiam obstructionum viscerum tollendarum. Raro etiam cursus hujus speciei posterioris scorbuti est tam praeceps, quam prioris, hinc etiam hic potius frigidus, et scorbutus marinus calidus appellari posset.

Ossa ubicunque praecipue pati, extra omne dubium est positum, nec propterea a vero est alienum, acrimoniam scorbuticam succum osseum esse corruptum.

Momentum rationis medendi in eo situm est, quatenus in causas indicatas agere licet. Quodsi homines scorbutici e regionibus humidis et frigidis in calidiores transferri, cibi illis recentes e regno vegetabili praeberi, illi excitari, in exercitationemque cor-

poris collocari possunt, saepe jam hoc ad morbum tollendum sufficit.

In scorbuto universali generatim tota res pendet ab alimentis, regione coeli, motu corporis atque animi mutationibus, quorum applicatione apta morbus citissime tolli potest. In scorbuto e contrario autem in continenti terra sporadice occurrente usus optimorum remediorum resolventium admodum constans requiritur. Vid. *Elixirium antiscorbuticum*.

Aër fixus magnam generatim in scorbuto ostendit virtutem. Aqua selterana cum vino campanico proinde, aut si hoc fieri nequeat, decoctum hordei tosti ordinari potest. In cibum quoque frequenter fructus horaei acidi, plantaeque sic dictae antiscorbuticae adhibentur.

Ubique autem praecipue ad humorum emendationem transpirationemque auctam est respiciendum, atque evacuationes efferae sunt evitandae. Pharmaca aptissima sunt acida mineralia atque alexipharmaca.

Gingiva corrupta cum solutione aluminis in melle rosarum illinitur, ut in ulceribus aqua sclopetaria Thedenii laudabilis est usus. Cum aëre fixo illa quoque tractari possunt, quod optime ita fit, si lagenae vacuae apud Zythopaeum impleantur, cum iisque ulcera crebro perfundantur. Puls daucorum propterea tantum saltem utilis esse videtur, quia aër fixus ex ea evolutus ulcus corrigit. Ad gingivas corrigendas quo-

que est consultum, acidum tartari essentiale cum terra quadam alcalina permixtum atque in aliquanto aquae dilutum in ore circumluere.

Ad haemorrhagias sedandas alumen cum urina et theriaca mixtum prodest.

In ultimo morbi stadio motus aegroti et mutatio aëris cautissime sunt instituendi, ad alias facile oriundas lipothymias atque ossium fracturas evitandas.

De Scrophulis.

Scrophulae sunt tumores glandularum ex acrimonia singulari atque propria constantes, indolis adhuc ignotae, quae tamen propago acrimoniae arthriticae et venereae esse videtur.

Ab indurationibus consuetis seu scirrhis mobilitate sua majori, duritieque minori illae distinguuntur.

Huic acrimoniae glandulae colli, axillarum et pancreatis maxime sunt expositae, mammae mulierum tamen quoque ea invadit. Quodsi tantum glandula thyroidea est adfecta, ea *struma* vocatur.

Haec struma tamen ab ea differt, quae quibusdam in locis endemica est, et de qua inferius erit agendi locus.

Nonnumquam nullae glandulae induratae observantur, ubi tamen acrimonia scrophulosa in corpore adest. Ea, imprimis in infantibus, e proclivitate ad

oculorum inflammationes, e tumore labii superioris, ex exanthematibus impetiginosis frequentioribus, atque e concoctione debilitata, ventriculo existente sano, cognoscitur.

Indoles hujus acrimoniae est adhuc penitus ignota. Certum est, omnia exanthemata scabiosa crebro cum signis hujus acrimoniae scrophulosae esse conjuncta. Frequenter etiam observavi, herpes ad signa hujus acrimoniae pertinere, et porro non raro deprehendi, herpes sequelam gonorrhoeae neglectae et retro-pulsae esse. Quemadmodum omnes hi morbi inter se connectantur, quique mater reliquorum fit, nec dum constituere licet; quum interim circa gonorrhoeam et fluorem album tam rara adhuc hoc in respectu capta sint experimenta, in eo res vertitur, num plura adfutura sint facta, quae nos ad hunc diem fefellerunt, quoniam a nobis morbus numquam hujus indolis esse creditus fuit. Quam maxime verisimile esse mihi videtur, acrimoniam scrophulosam miasmatis venerei propaginem, simulque causam herpetum, gonorrhoeae et fluoris albi esse. Acrimonia illa saepe saltem aequae est contagiosa.

Verosimile pariter esse videtur, debilitatem vatorum lymphaticorum in glandulis partim rationem scrophulatum in se continere, quoniam saepe tantum roborantia sunt utilissima.

Glandulae ipsae nonnumquam in suppurationem lentam, spongiosamque transeunt. In ulcera quoque cancrofa degenerare possunt. Obstructio glandularum abdominis facile parit febrem tabidam. Acrimonia ipsa in pulmones dejici, atque exulcerationem et phthisin producere potest.

In infantibus sexus sequioris symptomata acrimoniae scrophulosae saepe fluxu menstruo imminente imminuuntur, sed eo cessante utplurimum per indurationes in mammis aut utero rursus comparent.

Nullum adhuc adversus hanc acrimoniam infallibile cognitum est remedium. Cicuta et mercurialia egregium subinde praestant usum, etiamsi illa nunquam virus perfecte extirpent. Vid. *Aethiops antimonialis*. Externe epithemata e cicuta cum agarico, aut etiam emplastrum de ammoniaco cum mercurio, atque emplastrum resolvens Schmuckeri inserviunt. Diaeta optima, hoc est, evitatio omnium ciborum et potuum acrium atque exaestuantium, alacritas animi, mansio in regionibus calidis, usus aquarum mineralium externus atque internus, atque exercitatio corporis salutaria saepe se praestiterunt.

Ulcera mercurio praecipitato rubro sunt tractanda. Utiliter quoque, quodsi ea sunt vehementer maligna, arsenicum adhiberi potest.

Quamdiu glandulae scrophulosae cum partibus tendinosi minime sunt concretae, semper adhuc ex-

peccari licet, resolutionem ejusdem per catastropham quandam in corpore sponte resolutum iri. Quod si autem hoc contingit, de educenda acrimonia per sudorem atque urinam debemus esse solliciti, alias enim facile consequuntur hydropes, asthmata aliaque symptomata. Vide *Potio antilyssa*.

De Morbo anglico.

Rachitis.

Hic morbus non facile in adultis oritur, sed plerumque in infantibus; haud facile ante mensem sextum et raro post annum decimum.

Is e symptomatibus sequentibus cognoscitur. Fines et capita ossium inprimis extremitatum intumescunt, e contrario pars eorum media decrescit. Facile praeterea ossa tam mollia fiunt, ut ea actioni musculorum cedant, curvaturasque forment. Caput est magnitudinis insolitae. Abdomen, inprimis hypochondrium dextrum vehementer est turgidum. Caro est laxa, et color cutis pallidus. Concoctio est mala, magnaue adest proclivitas ad acidum, quare etiam dentes sunt pessimi.

Morbus primum in anglia inter annos 1612 et 1620 innotuit. Is illic *rickets* atque apud Gallos *nouvelle* vocatur. Num is autem sit novus, atque annon

subditi veterum proprie sint infantes rachitici, adhuc in judice lis est.

Causa proxima est acrimonia singularis, naturae adhuc ignotae, quae tamen scrophulosae affinis esse videtur.

Infantes e parentibus prognati, qui materiam veneream, scrophulosam et scorbuticam in corpore habent, multisque animi pathematibus sunt obnoxii, infantes male nutriti, in locis humidis atque impuris educti, atque a nutricibus minime sanis alti, prae aliis ab hoc morbo vexari solent. Num vero acrimonia ipsa per parentes propagetur, est incertum, vero tamen simile.

Nonnulli infantes sunt vividissimi atque ingeniosi, alii stupidissimi. In prioribus exulcerationes et consumptiones facile oriuntur, in posterioribus facile hydropes. Ossa habitum naturalem saepe rursus nanciscuntur, saepe autem quoque deformes manent, atque in sexu sequiori partibus difficillimis ansam praebent. Hepar inprimis hoc in morbo patitur, ita ut dejectiones alvi saepe penitus albae sint, quod tamen vix ab obstructione hepatis, e prava bilis secretae qualitate autem oritur, uti generatim in omnibus humoribus acidum animadvertitur, quod saepe tantum est, ut gelatina ossium resolvatur, ossaque eo redantur admodum fragilia.

Contra acrimoniam ipsam nullum adhuc innotuit remedium specificum. Cardio proinde rationis mendi praecipue in eo vertitur, ut vitae ratio mutetur, infantes in puriorem et ficiorem transferantur aërem, atque ipsi puri et ficci servantur, cibi illis concoctu faciles et nutrientes praebeantur, mucus per remedia lenia, e. g. terram foliatam tartari et tartarum tartarifatum resolvatur, acidum per magnesiā muriaticā dometur, atque impuritates per rhabarbarinā educantur; (Vid. *Liquor terrae foliatae tartari*) praeterea perspiratio lenis per decocta ex herba brittannica, (*Rumex aquaticus*) aut e rubia tinctorum, quae tamen saepe non nimis calida sunt bibenda, sustentetur, deinde instrumenta concoctionis per remedia amara, imprimis per extractum fumariae (Vid. *Elixirium roborans et resolvens.*) et denique extremitates ipsae per balnea frigida roborentur. Pro potu ordinario aqua selterana exhiberi potest, quae, quodsi illa copia in sufficienti bibitur, eximium praestat usum.

Paedarthrocace.

Sub hoc morbo species ulcerum quaedam intelligitur, quae aut symptoma rachitidis sunt, aut saltem sub iisdem circumstantiis occurrunt.

Infantes de aliquo loco queruntur, in quo nihil videtur, neque pressione dolor excitatur. Aliquanto post

post tumor nascitur, qui nonnihil tensus, sed non durus est, at post tres aut quatuor septimanas fit rubicundus, denique lividus, erumpit, pusque tenue et rubicundum emittit. Ulcus ipsum usque ad os penetrat, quod plerumque insimul invasum, turgidum et cariosum est.

Hic morbus cum spina ventosa non est confundendus, a quo in eo distinguitur, quod is lente et cum dolore leni incipiat, et generatim multo fit periculosior.

Quodsi morbus cognoscitur, antequam tumor compareat, extemplo puritati et correctioni instrumentorum concoctionis est studendum, et loco laboranti unguentum mercuriale est infricandum. Simulac vero tumor apparet, apertio quamprimum est promovenda. Tumor apertione facta ut tumores soliti non tractatur. Remedia exsiccantia multum hic nocere possunt, et plurimum a natura est expectandum, cui secundum indicationes est succurrendum. Quodsi vero ulcus nimium impurum redderetur, mercurius praecipitatus ruber utiliter adhiberi potest. Praeterea interne pharmaca resolventia atque sanguinem purificantia exhibentur, atque eodem pacto, ut in rachitide, proceditur.

Nonne hic morbus cum carie vertebrarum inferius pertractanda ejusdem fuerit naturae, si nempe posterior sine omni externa occasione data oritur?

De Exanthematibus chronicis.

Sub *exanthematibus chronicis* talia intelliguntur, quae non habent febrem comitem, raroque per solam naturam sanantur. Omnia fere vitia cutis huc pertinent. Nobis autem hic sermo est tantum de illis, quae sine detrimento sanitatis negligi nequeunt, atque morbos per se efficiunt.

Omnia fere ex acrimonia scrophulosa, scorbutica et venerea oriuntur. Multa autem sibi propriam, atque his minime affinem acrimoniam pro causa agnoscunt.

Crusta lactea.

Morbus apud Germanos sub nomine *Ansprung* est cognitus.

Infantes, imprimis lactentes, saepe in facie pustulis parvis, latis, rubris, vehementer prurientibus, pusque flavidum in se continentibus invaduntur.

Etiam si infantes cum his pustulis plerumque acres sint, illae tamen originem suam ex acrimonia interna ducere videntur, quae procul dubio indolis est scrophulosae, quoniam experientia ostendit, tales imprimis infantes illis esse obnoxios, qui aut e parentibus scrophulosi sunt nati, aut tales suxerunt nutrices, et quia in hoc morbo plerumque etiam scrophulae prodeunt. Dispositio infantum in eas cogno-

scitur, si facies proportionaliter nimium sit crassa, et loca in facie compareant livida, urina puteat, infantesque libenter faciem fricent.

Morbus usque ad annum sextum, septimum durare potest, ubi is plerumque per se evanescit.

Is est procul dubio, ut jam innuimus, ejectio acrimoniae internae, e valetudine autem infantum, inertiaque omnium remediorum internorum colligere licet, pustulas, quodsi illae jam eruperint, non amplius ab acrimonia interna, sed per se, et per frictionem infantum sustentari, et proinde ut morbus cutaneus respici potest. Nihilo tamen fecius haud est consultum, pustulas remediis exsiccantibus tractare, quia retropulsio hujus acrimoniae in cute contentae noxias omnino habet sequelas. Potius est considerandum, tamquam quoddam, cui jam natura adsueverit, quodque sine damno ejus prius sanari nequeat, quam ipsa sanationem suscipiat.

Omnia, quae hic instituere licet, huc redeunt, ut infans, si is adhuc sugat, ablactetur, imprimis si constat, nutricem in infantia crusta lactea laboravisse, quoniam morbus non solum est haereditarius, sed etiam facile contagiosus.

Remedia contra acrimoniam scrophulosam specifica propterea minus sunt commendanda, quoniam morbus per se non est periculosus, usus vero horum

remediorum noxius fieri potest, nec tamen nos de extirpatione acrimoniae certos esse licet.

Natura plerumque sanationem hujus exanthematis ipsa perficit, febrem excitando, quo species quaedam inflammationis, suppurationis atque exsiccationis exanthematis producit, atque ita morbus tollitur. Consultum proinde esse arbitror, hanc crisin expectare, eo etiam magis, quum ex experientia constet, remedia mercurialia, acidum vitrioli et violam tricolorem, aut noxia, aut inertia esse.

Saepe videtur, quasi lympham tantum per irritationem esset corrupta. Infantes ad crustam lacteam proclives, facile ab ea in quavis dentitione invaduntur. Loco diarrhoeae aut tussis consuetae, hic crusta lactea comparet, quae iterum exsiccatur, dente erumpente atque adeo nulla amplius irritatione superante.

Achores.

Est quaedam species *pustularum capitis*, quae aut cum crusta lactea, aut brevi postquam ea evanuit, in conspectum prodit, ejusdemque est indolis.

Aequae est innoxia, quam crusta lactea, eodemque pacto hic etiam proinde otiosos nos esse licet.

Favus.

Alia species *pustularum capitis* ex ulceribus parvis, pus melli simile emittentibus, plusque indolis scabiei in se continentibus consistit.

Maxima ex parte descindendo capillos opitulamur, atque hic jam tutius mercurium praecipitatum album adhibere licet, inprimis si ulcus praeterea per vesicatorium per aliquod tempus fervetur apertum.

Tinea capitis.

Non ita autem se res cum *tinea capitis* habet, quae indole sua maxime a prioribus pustulis differt. Ea est contagiosa, nec facile sine auxilio artis tollenda.

Crusta sicca supra caput formatur, quae subinde unum digitum est crassa, et modo flava, modo subviridis, modo albida est, totumque obtegit caput. Plerumque simul quispiam locus adest, e quo pus emanat foetidum, per quod tinea capitis inoculari potest.

Hoc exanthema magis morbus radicum capillorum esse, quam e causis internis nasci videtur, saltem minime per causas internas sustentari, quandoquidem cum remediis internis nihil effici potest.

Majoris sunt remedia efficacitatis, per quae capilli, una cum radicibus extirpantur. Hunc in usum emplastra emollientia atque viscida inserviunt, quibus caput tegitur, quaeque per aliquod tempus immota relinquuntur, deinde vero detrahuntur, ita ut capilli simul cum suis radicibus illi adhaereant. Non quodvis autem emplastrum hunc in finem est aptum. Cum illo simul escharotica lenia sunt conjungenda.

Inprimis salia lixiviosa ad crustam tam firmam atque alias insolubilem emolliendam sunt apta.

Plica polonica.

Morbus, a tinea capitis quam maxime atque essentialiter differens, capillorum, est *plica polonica*, qua inprimis Tartari, Russi et Poloni tentantur, apud quos hoc malum est endemicum.

Morbus in eo consistit, quod humiditas specifica viscida e capite fudet, qua capilli conglutinantur, et funiculos formant, qui interdum in longitudinem excrescunt insignem.

Prae aliis morbis hujus speciei ab acrimonia interna pendere, ab eaque sustentari videtur. Eruptionem hujus humoris ingentes dolores capitis, colli atque artuum praegrediuntur, et nisi eruptio consequatur, ulcera maligna in aliis locis, inprimis in unguibus, coecitas, convulsiones, deliria nascuntur; quae vero symptomata omnia per eruptionem humoris tolli possunt, quae proinde hic ut critica est considerata.

Morbus est haereditarius et contagiosus. Nihil certi praeterea de origine ac indole hujus acrimoniae nobis est cognitum. Immundities pro causa illius adlata fuit, conglutinatio capillorum inde consecuta autem a vera *plica polonica* longe differt.

Neque ars remedium quodvis specificum contra hanc acrimoniam praestat. Omnia, quae illa efficere potest, sunt, eruptionem humoris difficilem per remedia emollientia circa caput adplicata, per diaphoretica et vesicatoria promovere, retropulsionemque ejus sedulo evitare, hinc etiam descissio capillorum concretorum summe est periculosa, atque ita morbus ipse est insanabilis.

Herpes.

Auctores hoc exanthema quoque *impetiginem* appellant. Germanis ea *Flechten*, Gallis *dartres* dicuntur.

Impetigines e minutissimis cutis ulceribus consistunt, quae tamen numquam verum pus emittunt, sed plerumque sunt sicca, aut saltem humorem mittunt acrem et desquamantur, nec tamen evanescent. A reliquis exanthematibus quoque in eo distinguuntur, quod illa superficiem plane cutis occupent, atque aut latius serpant, aut ut erysipelas locum suum mutant.

Datur quoddam exanthema, quod quidem indolis est impetiginosae, sed tamen naturae est acutioris, similitudinemque cum exanthematibus erysipelatosi habet. Illud *herpes miliaris* vocatur.

Constitutiones scrophulosae imprimis illis sunt obnoxiae, illae tamen quoque ut erysipelas oriu

subinde e sola acrimonia biliosa. Saepe quoque post haemorrhoides suppressas prodeunt. Acrimonia ipsa gonorrhoeae indolis impetiginosae esse videtur, quia gonorrhoea suppressa saepe *herpetes* in conspectum prodeunt.

Utrum revera dentur *herpetes venerei*, an vero semper ii tantum ex acrimonia gonorrhoeae oriantur, non sum decernendo. Constat, in subjectis venereis saepe *herpetes* observari, qui usui mercurii non cedunt, etiamsi mercurialia caustica, imprimis externe adhibita, praestantissimae in *herpetibus* sunt utilitatis.

Generatim hoc exanthema attentionem omnium medicorum meretur. Cognitio indolis originisque ejusdem multum lucis in cognoscendis ulceribus cancerosis superficialibus, in scrophulis, in fluore albo atque in gonorrhoea, praebere possit.

Ubi causa illius bilis est acris, saepe aliquot purgantia mercurialia, atque externe vesicatorium *herpeti* impositum, sufficiunt.

Ubi vero acrimoniam scrophulosam suspicari licet, mercurius praecipitatus albus, et magisterium saturni externe sunt applicanda, quibus saepe ad quatuor vel quinque menses sine interruptione est continuandum.

Interne bona diaeta, decoctis sanguinem purificantibus atque diaphoreticis multum ad curationem morbi contribuere licet.

Quodsi praeterea acrimonia venerea simul suspi-
cari potest, interne mercurius sublimatus, aut solu-
tio mercurii in acido nitri propinatur. Caput rei
semper est diaeta bona, et correctio humorum uni-
versalis.

Scabies.

Scabies ex ulceribus singulis inprimis tempore no-
ctis prurientibus consistit, quae aut solum humorem,
aut pus verum continent.

In priori casu ea *ficca*, in posteriori *humida* nun-
cupatur. Non in quavis scabie contingit suppuratio,
ubi autem pus prodit, plerumque illud humor ejus-
modi praecedit. Plurimae scabies ficcae fiunt proinde
humidae, sed non quaevis scabies humida fit ficca.

Plerumque primum in manibus erumpit, rarissime
autem faciem invadit.

Nascitur ea:

- 1) In constitutionibus scrophuloso - scorbuticis,
ubi ea ut excretio hujus acrimoniae est confi-
deranda.
- 2) Ex acrimonia venerea, ubi vero ulcera magis
dolent, quam pruriunt, atque etiam facile in fa-
cie comparent.
- 3) E contagio externo.
- 4) Nascitur ea nonnumquam post febres acutas,
ubi ea etiam plerumque stipatur febricula. Hi

casus autem sunt rariores, atque aut tantum in castris, aut quoque tempestatibus anni statis occurrunt.

5) Subinde scabies est crisis febris intermittens, aut melancholiae.

Causa est acrimonia peculiaris, quae facile inficit. Quidam medici speciem acarorum quandam pro causa scabiei per contactum externum se communicantis existimant, qui ovula in cutem deponere, atque eo ipso ulcera prurientia producere existimantur. Neque est negandum, quia saepe haec insecta in ulceribus speciei scabiei in medium prolatae invenirentur. Verum tamen videtur, quam si extra vermes constitutio cutis peculiaris tamquam fundamentum adfit, in quam in medendi ratione praecipue est respiciendum. Permutatio saltem metastatica et ratio scabiei critica e solis acaris non bene, vel autem e singulari constitutione cutis vitiata et fluido in ea contento explicari possunt.

Ratio medendi pro diversitate circumstantiarum indicata instituitur.

Ubi acrimonia scrophulosa et scorbutica adest, scopum saepe per usum sulphuris, inprimis hepatis sulphuris salini, internam consequimur, quo saepius enitendum est, sudorem producere. Nisi hoc sufficiat, externe mercurius praecipitatus albus in auxilium adhibetur, aut balnea calida imperantur, in

quibus drachma una aut plures hepatis sulphuris solvuntur.

Scabies venerea interne cum mercurio sublimato, atque externe mercurio praecipitato rubro tractatur.

Scabies e contagio externo maxima ex parte per solum externum mercurii praecipitati albi usum tollitur.

Quodsi scabies tantum e pustulis minutis consistit, et magis scabies sicca, hoc est, talis esse videtur, e qua tantum humor acris manat, et simul quodammodo epidemica est, aut saltem multi homines simul ab ea invaduntur, acidum vitrioli interne exhibitum eximii est usus.

In scabie critica nihil omnino est instituendum; quodsi ea nimium diu duraret, danda est opera, ut acrimonia interna per ulcera artificialia aut remedia interna expurgetur.

Lepra.

Species quaedam scabiei humidae seu herpetum est ea, quam Graeci *lepram* appellarunt. A prioribus exanthematibus tantum in eo distinguitur, quod non solum totum corpus, sed etiam facies crusta crassa furfuracea est obducta, sub qua plerumque cutis cruda jacet.

Vitiligo, morphoea, albus, leuce, et melas auctorum species hujus morbi esse videntur.

Hoc genus leprae haud raro apud nos occurrit, ac indoles exanthematis vitiliginosa seu herpetica esse videtur. Homines ab ea invasi ut plurimum glandulis scrophulosis gaudent, atque horum ego quosdam hepate sulphuris interne atque externe illud adhibendo sanavi. Sed nonnumquam etiam consequitur tabes lethalis.

Bona diaeta, balnea calida, et decoctum e ligno sancto concentratissimum mane et vesperti haustum, ita ut sudor producatur largus, insignis sunt pariter utilitatis, praecipue si usus horum remediorum satis diu continuatur.

Elephantiasis.

Hic etiam morbus quidem lepra appellatur, ab ea tamen discernitur per plura symptomata maligna, et per hoc, quod cutis fiat dura, insensibilis et nodosa, ita ut ea similitudinem quandam cum cute elephantorum obtineat. Pedes imprimis tam deformes fiunt, ut etiam illi pedibus elephantorum similes esse videantur, unde igitur etiam nomen enatum.

Praeterea labia intumescunt, alae nasi redduntur patulae, et nodi cutis plerumque in ulcera degenerant malignissima.

In initio suo difficillima est cognitu, color tamen cutis, in locis, ubi malum erupturum est, mutatur,

atque ea fit insensibilis. Color capillorum pariter in iisdem locis mutatur.

Morbus in Arabia est endemicus, et idem, quem Moses in legibus descripsit leviticis. Quodsi is proinde lepra nominatur, a priori in eo distinguitur, quod haec lepra arabum appelletur, e contrario illa dicitur lepra Graecorum.

Causa est miasma peculiare, quod maximopere a venereo distinguitur, nec cum mercurio sanari potest.

Ceterum eodem tractatur modo, ut lepra. Externe in India species quaedam cuscutae adhibetur, quae cum succo limoniorum in pulvem praeparatur, qua maculae et nodi inunguntur.

Singulare hujus morbi est symptoma lascivia invincibilis. Hic morbus nonnumquam a priscis mortalibus per castrationem quoque est sanatus. Nonne proinde fons mali secretio feminis nimium larga fuerit? Et est forsitan hic morbus mater acrimoniae gonorrhoeae venereae?

De Ulceribus chronicis.

Etiam si hi morbi vulgo tamquam ad solam chirurgiam pertinentes habeantur, cognitio eorundem tamen medico tanto magis est necessaria, quum illi cum sanitate hominis interna plerumque arctissimum

habeant nexum, ab eorumque tractatione haud raro vita et mors pendeant.

Pars corporis, cujus partes solidae a se invicem separatae sunt, pusque emittunt, *ulcus* nuncupatur.

Essentia itaque ulceris consistit in suppuratione. Pus ipsum est succus lymphaticus mutatus, et procul dubio minime nascitur e partium solidarum resolutione, quoniam ulcera saepe per plures annos sine mutatione partium solidarum notabili permanere possunt. Neque est excretio e sanguine, qui in ulceribus consuetis ab omni pure liber deprehenditur.

In febris variolarum secundaria quidem tales puris metastases oriuntur, ipsa variolarum suppuratio autem initio semper tantum in pustulis contingit. Verosimile proinde est, pus esse lympham in ulcere mutatam et corruptam. Videlicet causa irritans spasmus in finibus vasorum producit, ita ut per hoc secretio lymphae purae impediatur, et loco illius pus producat. Quo minor hinc acrimonia est, eo pus lenitati lymphaticae propius accedit; quo major et malignior autem acrimonia est irritans, eo pejus, acrius atque corruptius erit etiam pus.

Causa porro irritans aut est transiens, aut permanens, hoc est, acrimonia continetur aut in solo ulcere, atque hoc in casu per suppurationem mox ejici potest, aut continuatur extra illud, et pergit in ulcus agere, atque hic profecto sanatio non prius consequi

potest, quam haec acrimonia continuo in ulcus agens sublata ejectaque est. Locus etiam est casui tertio, ubi acrimonia quidem tantum in ulcere adest, quae autem sanguini communicatur atque ita cellam constituit penuariam, e quo ulcus perpetuo sustentatur.

Haec acrimonia porro a causis aut internis, aut externis oritur. Utraeque aut transeuntes aut permanentes esse possunt.

Acrimonia interna tum est transiens, cum ea tota in ulcus est dejecta, nec ulla amplius nova acrimonia in ulcus agit. Hic e. g. casus in phlegmone ordinaria externa obtinet. Permanens vero est ea, quum acrimonia semper adhuc in corpore restat, quae pergit se in ulcus deicere.

Acrimoniae externae plerumque sunt transeuntes, permanentes tamen pariter fieri possunt, sanguinem inficiendo, et illic sibi fontes aperiendo, ut hoc e. g. in ulceribus venereis contingere potest.

Momentum rationis medendi generatim huc redit:

- 1) Acrimoniam tollere, aut educationem ejus maturare; et
- 2) partes separatas iterum in contactum referre.

Primum fit aut per educationem immediatam, acrimoniamque irritantem sublatam, aut per hoc, ut viribus illius obex ponatur, quemadmodum, e. g. remediis emollientibus spasmum vasorum tollere, atque educationem acrimoniae promovere contendimus.

Quamprimum maxima acrimoniae pars est sublata, quod e puris lenitate, et bona partium solidarum conditione cognoscitur, molimur partes solidas in conjunctionem ducere, atque ita consolidationem seu sanationem vulneris promovere. Creditum quidem alias fuit, pus resolutionem partium solidarum esse, nec ulcus prius sanari posse, quam natura partes organicas amissas rursus restituisset; observationes autem evincere videntur, primo, quod raro e partibus solidis multum amittatur, et secundo, quod sanatio per formationem duntaxat epidermidis contingat. Quamprimum proinde est ulcus purgatum, generatio novarum partium non est expectanda, sed enitendum est, ut partes separatae per ligaturam et pharmaca roborantia atque adstringentia, quorsum inprimis aqua frigida ac cortex peruvianus pertinent, ad contactum mutuum adducantur.

Ulcus topicum benignum.

Huc pertinent omnia illa ulcera, quae in corpore sano ex acrimoniis evanescentibus oriuntur, pus emittunt benignissimum, et tractatione apta facile sanantur.

In hac tractatione magis nos otiosos quam agentes praestare debemus, quia ipsa natura opus facillime perficit. Illa itaque tantum tollere studemus, quae novam producerent irritationem. Ligatura simplex
facilis

facilis atque ad summum epithemata emollientia sunt omnia, quae arti facienda incumbunt.

Ulcus topicum corruptum.

Sub hoc nomine talia intelliguntur, ubi quidem prima ulceris causa est acrimonia transiens, ulcus vero ab aliis causis irritantibus alitur atque corrumpitur.

Causae sunt:

- 1) Quum inflammatio praegressa nimium fuit vehemens, ac jam proclivitas ad gangraenam adest.

Contendimus hic hanc propensionem per epithemata ex aqua frigida, cortice peruviano cum sale ammoniaco tollere, atque ita suppurationem bonam promovere.

- 2) Quodsi inflammatio nimium profunda fuit, nec mature satis nec sufficienter fuit aperta.

Hoc in casu pus inclusum multum e partibus solidis resolvere solet, tantopere etiam illud per hoc in sua mixtura mutatur, ut illud aditu aëris liberi facillime acquirat qualitatem putridam. Contendimus hic ulcus sufficienter aperire, atque ab omni pure mundificare, quod posterius autem per sola emollientia fieri debeat, nisi proclivitas ad gangraenam adsit.

- 3) Quodsi acrimonia in ulcere contenta tam est vehemens, ut ea perpetuo adhuc inflammatio-

nes partium solidarum contiguarum producat, et per hoc secretionem boni puris supprimat.

Epithemata calida emollientia plerumque hic sufficiunt ad tensionem partium solidarum tollendam, exitumque acrimoniae promovendum.

- 4) Quodsi proclivitas ad putredinem adest, ulcusque aëri externo nimium est expositum, qui, ut notum est, putredinem promovet.

Quum in quavis suppuratione major aut minor gradus putredinis adsit, regula etiam facta est fundamentalis, omnia ulcera ab actione aëris externi per aptas et raras ligaturas esse tuenda.

- 5) Quodsi ulcus frigori nimium est expositum.

Nihil suppurationem bonam magis promovet, quam calor, nec quidquam illi magis est adversum quam frigus. Quod optime inde explicari potest: quoniam frigus spasmum vasorum minorum producit, et calor eam vasorum parit relaxationem, quae ad separationem boni puris requiritur.

- 6) Quodsi partes corporis, cui ulcus inest, nimis vehementer moventur.

Propterea ulcera in pedibus tam difficulter sanantur, hinc quies est remedium ad sanationem omnium ulcerum necessarium.

- 7) Quodsi justo minor gradus inflammationis praecessit.

Hujus generis sunt illa, quae, antequam aperiantur, plurimum in se continent humoris aquei. Enitendum hic est, per remedia irritantia partes in aliqualem inflammationem ducere, quem in finem plerumque mercurialia caustica aptissima sunt. Nonnumquam etiam sola roborantia atque adstringentia sufficiunt.

- 8) Quodsi partes solidae totius corporis nimium sunt relaxatae et debiles.

Ad bonam suppurationem semper requiruntur vires, quae proinde, ubi illae sunt debiles, per pharmaca roborantia, inprimis per corticem peruvianum interne adhibitum, sunt sublevandae.

- 9) Quodsi ulcus male est curatum.

Plurimi chirurgorum errorem per nimium usum remediorum irritantium committunt, atque eo ipso haud raro ulcera reddunt maligna et diuturna, quae, sibi ipsis relicta, a natura non sanantur.

- 10) Quodsi margines ulceris sunt spongiosi atque indurati, quod ex omnibus causis superius adlatis evenire potest. Nitimur hic partes spongiosas aut per remedia caustica idonea, aut per ligaturam, aut per cultrum tollere.

Antequam ad ulcera ab acrimonia interna permanente oriunda venirem, locus hic est, de canone

quodam practico dicendi, qui ad hunc diem necdum sufficienter constitutus est.

Frequentes adfunt observationes, quod multa ulcera, si illa jam per tempus diuturnum aperta fuerunt, sine discrimine sanitatis consolidari nequeant.

Itaque quidam medicorum ulcera antiqua penitus prohibuerunt sanare.

Observationes tamen quoque non desunt, multa ulcera antiqua sine sequelis fuisse sanata, et quum ulcus semper adhuc sit malum, a quo quivis libenter liberari cupiat, atque ulcus quoque per se facile sequelas noxias post se trahere queat, operae esset pretium, certas habere regulas, e quibus constitui posset, quae ulcera sint sananda, quae non.

Tantum saltem ex omnibus experimentis deduci potest, quod omnia ulcera, per quantumcunque temporis ea duraverint, et quomodocunque exitum acrimoniae e corpore promoverint, tuto sanari possint, quodsi tantum in vicinia illius fonticulus aperiatur, ex quo non tam facile sequelae noxiae sunt pertimescendae, quam ex ulcere ipso.

Ulcerata, quae ab acrimoniis per pharmaca tollendis in corpore aluntur, pariter sine periculo, quid? quod sine fonticulo sanari possunt. Hujus generis sunt ulcera venerea.

Ulcerata autem, quae ex acrimonia occulta oriuntur, aut jam tamdiu duraverunt, ut natura huic ex-

cretioni fit nimium adsueta, haud facile sananda sunt, absque fonticulo in locum illorum aperto.

Magnum quoque hic fitum est momenti in observatione accurata. Quamprimum in ulcere sanando minima mutatio in corpore animadvertitur, quae aliquantum extimescenda esset, aperienda extemplo sunt ulcera atque in cursum reducenda. Illud duntaxat respiciendum incumbit, ut suppuratio fit bona nec nimium larga, ut aeger neque viribus exhauriatur, neque per resorptionem puris acris atque putridi humores ejusdem corrumpantur.

Ulceræ ex acrimonia biliosa.

Erysipelas neglectum saepe producit ulcera chronica, in quibus remedia interna evacuantia insignis sunt efficacitatis.

Dantur etiam ulcera in fura, quae a corruptione hepatis pendent, et nonnumquam depositiones metastaticae ex illo esse videntur. Oritur nimirum in fura tumor parvus, durus, profundus, plus aut minus dolens, qui in motu impedimento est. Cutis supra illum est sine mutatione, et tumor paulatim fit major, manet autem durus. Denique observatur in profunditate fluctuatio, ubi tamen apertio jam est nimium fera, quoniam ossa plerumque jam sunt invasa, atque amputatio unicum remedium est probabile, quae ta-

men raro a morte tutos reddit, quia facile metastases aliis in locis contingere queunt.

Ulcera venerea.

Plerumque primum pustulae rubrae oriuntur, e quibus humor emanat acris, et tum ulcus rubicundum doloris expers formant. Pus est flavo-viride, atque odore peculiari, non describendo, praeditum.

Ulceribus existentibus mundis satis habemus primo curationem internam, cum eaque connectimus tantum unguentum mercuriale emolliens, iisdem vero suppressis, tractantur ea cum mercurialibus causticis. Quodsi ea cum curatione interna per se sanantur, sic satis certi esse possumus, virus venereum esse educum. Quodsi autem illa post perfectum usum mercurialium internum sanari nolint, et tamen sufficienter suppurata, perfecteque munda fuerint, cum remediis exsiccantibus curatio perfici potest.

Ulcera scorbutica.

Ex ulceribus scorbuticis manat sanies foetida cruenta, et partes solidae sunt spongiosae, coloreque livido sunt praeditae.

Acidum vitrioli atque cortex peruvianus interne et externe adhibita, nec non cataplasmata e daucis egregiae sunt hic virtutis. Etiam vapores ex aëre fixo ad ulcus admissi insignis hic possunt esse usus. V. *Aër fixus.*

Ulceræ scrophulosa.

Ulceræ scrophulosa habent suam sedem semper in glandulis. Suppuratio lente admodum procedit, hinc etiam cum apertione ulcerum non est praefestinandum. Partes solidas fungosas ea reddunt, et raro manat ex illis pus bonum, sed plerumque ichor acris, viscidus.

Ratio primum habenda est partium durarum emolliendarum, quod saepe per usum cicutæ externum perficitur. Ubi hoc non sufficit, mercurialia adhibentur caustica. Ratio medendi conficitur per balnea frigida, usum corticis peruviani internum, applicationemque remediõrum saturnalium externam.

Herpes exedens.

Dantur ulcera, quæ tantum in cutis superficie deprehenduntur, sed facile late serpunt, hinc etiam ulcera appellantur phagedaenica, aut etiam esthiomena. Saepe tam sunt maligna et pertinacia, ut propendeas illa pro cancrofis habere.

Haud raro interim usui externo atque interno mercurii sublimati atque arsenici cedunt. Ubi ea sunt plana nec nimium late extensa, sufficit etiam mercurius præcipitatus albus. Non raro autem sunt pertinacissima, et hinc jure quodam pro speciebus canceri sunt habita.

Dantur adhuc variae conditiones corporis praeternaturales, quae, etiamsi illae rationem sufficientem ulcerum minime in se contineant, magnam tamen in ea habent vim, et hinc in curatione minime sunt negligenda. Huc pertinent acrimoniae arthriticae, obstructions viscerum abdominis, haemorrhagiae consuetae suppressae, vitia partium solidarum, ossium, systematis vasorum, enervatio universalis, debilitas partis laborantis topica, acrimoniae exanthematicae et s. p. Saepe etiam plures causarum indigitatarum concurrunt.

De Cancro.

Cancer distinguitur in *occultum* atque *apertum*. *Occultus* suam sedem in glandulis habet. Tumores glandularum, in quibus sensus dolorum lancinantium adest, plerumque in ulcera cancrofa erumpunt.

Cancer apertus seu *ulcus cancrosum* est indolis malignae, late atque alte serpentis, summe dolentis et foetidae.

Haec ulcera a phagedaenicis in eo distinguuntur, quod haec aut ex glandulis induratis orta fuerunt, aut per foetorem suum vehementiorem, turgoremque fungosum, praesertim autem per pertinaciam suam, qua omnibus studiis artis resistunt.

Quum cancer occultus tantum in glandulis deprehendatur, atque in partibus quoque musculosis ulcera nascantur cancrofa, planum est etiam, nullumquemque cancerum apertum ex occulto ortum esse.

In Anglia saepe fumarii ulceribus scroti malignis invaduntur, quae ab auctoribus *cancer scroti*, ab hominibus autem ipsis *verrucae* appellantur *fuligineae*.

Haec ulcera paulatim invadunt testiculos et per hos propagatur morbus usque ad abdomen, ubi is gangraenam parit letalem.

Quum morbus apud nos non occurrat, verisimile est, fuliginem carbonum fossilium s. lithanthracum singularem habere acrimoniam, per quam haec ulcera late serpentina producuntur.

Nihil hic praeter extirpationem juvat, atque haec etiam ibi tantum locum habet, ubi testiculi adhuc aut prorsus nondum, aut saltem non ita diu sunt invasi. Quamprimum malum usque ad partes abdominis internas propagatum est, res est conclamata.

Minime inter auctores convenit, utrum cancer sit malum tantum locale, an vero e peculiari in corporeque existenti nascatur acrimonia.

Quum cancer haud raro a causis internis sine omni occasione externa nascatur, intelligi nequit, quo jure is pro malo tantum topico haberi possit. Requiritur ad eum oppido dispositio singularis interna, quae deinde per causas alias, imprimis per animi

pathemata et per cessationem haemorrhagiarum consuetarum augetur.

Num autem cancer singularem ipsique propriam acrimoniam praesupponat, sine qua nullus tumor glandularis in ulcus transire possit cancrosum, alia est quaestio, ad quam ego minime adfirmando responderim. Observatur quidem non raro acrimonia scrophulosa, sed scirrhi scrophulosi non tamen semper transeunt in ulcera cancrosa. Procul dubio acrimonia, quae per irritationem suam ulcus quoddam cancrosum reddit, diversae admodum potest esse indolis, et tum lux adfunditur etiam in varias species horum ulcerum, atque in ea, quae curationem eorundem minus tutam, atque difficilem reddunt. Fieri quoque potest, acrimoniam serpentem in cancro demum oriri, et per conditionem partium solidarum singularem produci.

Remediis internis parum adhuc profectum est. Cicuta et arsenicum interne atque externe adhibita nonnumquam profuerunt. Nonnumquam etiam sola diaeta, quies ac alacritas animi, ac potus sanguinem purificans cancrum occultum discusserunt. Haec incertitudo in operatione pharmacorum pariter diversitatem indolis cancri ostendere videtur.

Extirpatio est remedium tutissimum, ubi certum est, partes laborantes abscindi posse. Minima glandula indurata ansam novo ulceri cancroso prae-

bere, operationemque peractam inutilem reddere potest. Hoc sane difficile constitui atque praedici potest. Causa interim jam est reperta, quare cancri in mammis tam crebro post operationem chirurgicam rursus redeant. Adsunt nimirum in interiori superficie ossis sterni sub pleura parvae glandulae, quae ab incisioribus usque ad nostram aetatem animadversae non fuerunt. Quodsi hae glandulae indolis jam sunt cancrosoe redditae, operatio tum est frustranea, ulcusque iterum erumpit. Hoc ex eo cognoscitur, si dolor in illo loco adest lancinans, ubi vasa thoracis interna inter secundam et tertiam costam versus exteriora atque in pectus excurrunt.

Extirpatio generatim in illis cancris utilis esse potest, qui praecipue e causis externis orti sunt. Rarissime aut forsitan numquam est ea utilis, ubi glandulae jam pluribus in locis indolis sunt cancrosoe, quod tamen sane difficillimum est dijudicatu, hinc etiam hic morbus semper adhuc inter insanabiles numerari potest.

Quodsi interim sedulo curetur, ut omnes causae irritantes e medio tollantur, diu cancer occultus sine noxa adesse potest, quare in usu remediorum summa adhibenda est cautio.

De carie ossium.

Caries ab exulceratione in eo discernitur, quod ea primum tantum in ossibus locum habeat, et secundo naturae gangraenae propius accedat. Nullum pus verum, sed tantum fluidum acre nascitur. Neque pars corrupta per solutionem, sed per exfoliationem separatur. Subinde est os atrum atque humidum, subinde etiam est totum album et siccum. In posteriori casu nullus etiam effluit ichor, atque os est totum emortuum.

Quodsi corruptio ossis ab exterioribus ad interiora propagetur, ea proprie *caries* vocatur; quodsi vero ab interioribus ad exteriora serpat, os plerumque fit turgidum, et tum vocatur *spina ventosa*. Quodsi os penitus est album et siccum, corruptio solet appellari *necrosis*.

Causa est semper corruptio vasorum ossium, quae ab acrimonia quadam aut erosa sunt, aut etiam prorsus destructa.

Quo os laborans est mollius, eo citius nascitur caries; quo illud est durius, eo difficilius procedit exfoliatio.

In curatione praecipuum est, ut vasa rursus in statum restituantur naturalem, quod tunc tantum est possibile, quodsi acrimonia in vasa est dejecta. Haec acrimonia indolis rheumaticae, scrophulosae, rachi-

ticae et venereae esse potest, quod in ratione mēdendi pro norma inservit.

Quodsi vero corruptio nimias jam acquisivit vires, nihil aliud restat, quam separatio partium emortuarum. Hoc vero aut natura per exfoliationem, aut ars per instrumenta perficit. Ars etiam exfoliationi optulari potest, ossa nondum penitus emortua per pharmaca exsiccantia et destruentia perfecte vita privando, e. gr. terebrando partem laborantem, applicandoque remedia caustica, atque evitando, ut in sanis partibus vicinis suppuratio bona perficiatur. Hoc posterius producitur conando, ut in partibus sanis irritatio per terebrationem aut perforationem fiat, atque deinde remedia emollientia et suppurantia applicantur.

Quodsi vero pars laborans est extremitas, tamque magna jam pars ossis est corrupta, ut vires ad exfoliationem non sufficerent, ad amputationem est refugiendum, imprimis si articuli sunt invasi.

De gangraena, sphacelo et necrosi.

Circulatione humorum in parte corporis molli suppressa, humoribusve remanentibus et stagnantibus devenientibus acris et partibus insensibilitate gaudentibus, dicitur pars ea transire in *gangraenam*.

Tres illius distinguuntur species:

- 1) *Gangraena*, ubi quidem resolutio putrida contigit, sed nondum omnis deletus est sensus.
- 2) *Sphacelus*, ubi partes penitus sunt resolutae, emortuae, omnibusque viribus organicis privatae.
- 3) *Necrosis*, ubi nulla resolutio tenuis putrilaginosae observatur, sed partes paulatim sensibilitatem suam amittunt, tum emoriuntur, atque, si adhuc vita perdurat, separantur. Hujus generis ulterioris est morbus ille qui a Gallis *ergot* nominatur, atque ab auctoribus cum raphania pro eodem habetur. Illi autem, saltem quoad phaenomena sunt diversi, etiamsi utrique ex nutrimento pravo et corrupto, inprimis ex usu panis sordidi, tempestate existente humida atque insalubri, oriantur.

Huc etiam pertinet *necrosis digitorum pedis*, quae nonnumquam in constitutionibus rheumaticis sine omni occasione externa, et absque omni causa interna manifesta comparet, neque a nutrimento nascitur sordido, sed e contrario magis apud nobiles observatur.

Pes dolere incipit, atque in latere digitorum pedis minorum interno oritur macula livida, a qua cutis separata est. Pes paulatim intumescit, et digiti emoriuntur.

Gangraena aut ex inflammatione atque acrimonia nimium vehementi, aut e debilitate partium solidarum nimia nascitur.

Gangraena partium internarum semper fere est letalis. Gangraena partium externarum letalis hanc ob causam fieri potest, quia illa in partes propagatur internas, aut quia humor putridus resorbetur, qui aut feбри malignae putridae ansam praebet, aut etiam immediate per actionem suam in nervos peculiarem perimit.

Momentum rationis medendi in eo vertitur, ut separatio partium gangraenosarum perficiatur. Hoc fit, si enitimur, ut in partibus contiguis suppuratio producat bonam, ubi tum partes emortuae aut per se separantur, aut si earum nimis multae adsint, periculumque e resorptione fuerit extimescendum, per amputationem sunt resecandae.

Ubi nimium acrimoniae atque inflammationis adest, methodum antiphlogisticam accurate sequimur, nitimurque partes ipsas immediate emollire. Opium et camphora insignem hic saepe exserunt virtutem. Ratio insimul habetur acrimoniarum, inflammationem parientium, augentium eamque pejorem reddentium. Animi quoque pathemata, inprimis moeror et cura quamplurimum ad sphacelum gignendum contribuunt, quae proinde demulcenda sunt.

Ubi autem corpus viribus, partes solidae tono, atque fluidae levitate et consistentia destituuntur, interne cortex chinae cum acido vitrioli aut cum floribus salis ammoniaci martialibus et camphora, atque externe pariter cortex peruvianus cum sale ammoniaco martiali permixtus, sunt adhibenda.

In necrosi digitorum pedis nullas pariter cortex peruvianus exserit vires, uti quoque amputatio progressui morbi nullum opponit obicem. Opium et sola cataplasmata emollientia, inprimis ex pice, corruptionem impedire possunt.

Generatim in necrosi nihil ab amputatione, atamen aliquid a separatione partium emortuarum expectare licet, quam proinde per pharmaca interna roborantia et balsamica promoveri enitendum est.

De tumoribus.

De illis nobis hic duntaxat est sermo, qui a causis pendent internis, aut saltem praeter auxilium mechanicum remedia etiam requirunt physica.

Dividimus eos:

- 1) In tumores albos.
- 2) In tumores aqueos.
- 3) In tumores aëreos.

De Tumoribus albis.

Sub tumoribus albis intelligimus tales, quae a metastasi aut productione acrimoniae cujusdam nascuntur, facileque in ulcera transeunt maligna, absque statu inflammatorio externo manifeste animadverso.

Tumor articulorum rheumaticus.

Hic morbus, si partes intumescences simul etiam sunt fungosae, *fungus articuli* vocatur. Is plerumque in articulo genu seu poplite post laesiones externas, qualitate humorum existente rheumatica, oritur.

Tumor statim ab initio est insignis, in omni sua peripheria dolens, atque suam sedem in partibus habet mollibus.

Morbus in initio prorsus est indolis inflammatoriae; in posterum autem ulcera producit maligna, et denique ossa invadit.

Tractatur proinde ille penitus secundum methodum antiphlogisticam, vesicatoriumque surae impositum, cum remediis emollientibus parti laboranti applicatis praestantis hic sunt usus. Interveniunt etiam epithemata e floribus salis ammoniaci in aceto solutis. Purificationi humorum studemus, primis viis expurgatis, per potiones inprimis diluentes perspirationemque promoventes. Inflammatione remittente humores adhuc stagnantes per emplastrum de ammo-

niaco cum mercurio , et per emplastrum resolvens Schmuckeri, sunt discutiendi, et denique partes per balnea martialia frigida roborandae.

Certum etiam est, colophonium in spiritu vini solutum, externeque superimpositum subinde egregium esse remedium, in tumoribus albis hujus generis, discutiens.

Ubi autem res ad suppurationem venit, raro alia ratione quam per amputationem sanari potest, quoniam suppuratio est mala.

Dantur interim casus, ubi fluctuatio maxime notabilis adest, apertioque ejusdem cum commodo fieri potest. Natura ipsa sibi saepe etiam per metastases in articulos pedum opitulatur.

Tumor articulorum scrophulosus.

Aliud genus tumorum alborum in articulis plerumque per se oritur in hominibus, qui acrimoniam scrophulosam in corpore habent. Laesio externa interim etiam causam praebere potest occasionalem. Tumor hic paulatim et lente increscit, et dolor in unico duntaxat tumoris loco saevit.

Ossa tantum hic primo sunt adfecta, ligamenta vero atque partes molles in progressu demum temporis invaduntur. Hinc etiam multi scriptorum hunc morbum referunt ad spinam bifidam. Quum vero

articulus semper simul patiatur, majori fane jure huc refertur.

Raro ars hic quidquam per remedia interna efficere valet. Cicuta interne atque externe adhibita, atque mercurialia, ubi vel minima suspicio miasmatis venerei adest, in initio morbi aliquid efficere possunt.

Nonnumquam usus cantharidum internus morbum vincere videtur; nullam tamen mihi curationem cum iisdem ad perfectionem deducere licuit.

Ipsa etiam amputatio eo saepe redditur irrita, quod post operationem aliae partes denuo invadantur.

Caries vertebrarum.

Hic morbus cum tumore articulorum scrophuloso similis esse videtur indolis.

Oritur nimirum debilitas extremitatum inferiorum, ubi columna vertebralis sensim incurvatur. Denique pedes penitus resolvuntur, non tamen fiunt laxi, ut membra vere paralytica, sed e contrario rigidi.

Morbus principio saepe non recte cognoscitur, et hinc raro tollitur. Post mortem vertebrae, imprimis lumborum, sunt inventae carie adfectae.

Gibborum plurimi oriuntur aut per veram rachitidem aut per hanc cariem. Utrique forsitan morbi inter se junguntur adfinitate naturali.

Quidam medici initio morbi, ulcerum artificia-
lium bonum viderunt effectum.

Et revera multum in eo situm est, ut pus enatum
exitum sibi nanciscatur. Ipsa enim saepe natura tales
producit metastases in inguinibus atque cruribus.
Nisi interim corruptioni ossium obviam iri possit,
sequitur ad extremum propter suppurationem nimis
largam, tabes et mors.

Hic etiam cardo rei in eo verteretur, ut ratio
acrimoniae scrophulosaе habeatur, ac methodus me-
dendi interna ad hanc normam institueretur. Optima
interim purificantia in uno casu, e. gr. succus grami-
nis et taraxaci leniter incoctus ad libras propinatus
in suo effectu expectationi meae non responderunt.

De tumoribus aqueis.

Illi quoque *hydropes* nuncupantur. Oriuntur aut a
secretione nimia et resorptione suppressa humorum
serosorum, aut a laxitate et ruptione vasorum lym-
phaticorum, ita ut lymphæ coagulabilis restagnet.

Humor aut in tela cellulosa, aut in cavis corporis,
aut in peculiaribus faccis et vesiculis continetur.
Quodsi aqua in sacco singulari continetur, morbus
hydrops saccatus salutatur. Vesicae vocantur *hydati-*
des, atque ex observationibus recentioribus notum
est, has hydatides nonnumquam veros esse vermes

qui a scriptoribus historiae naturalis ad classem tæniarum referuntur. In dubio autem res est, num omnes hydatides tales sint vermes, atque utrum per hos vermes tumor ipse serofus gignatur.

Humor proinde in tumoribus contentus aut est serum aut lymphæ. Rarissimus est casus, ut urina re-
sorpta tumores producat aqueos. Tumores lacteos non huc refero. Aqua in cerebro contenta parum aut nihil lymphæ coagulabilis habet, sed prorsus in calore evaporat.

Causæ sunt:

- 1) Obstructio viscerum abdominis. Quum in febribus quartanis hæc obstructiones tam facile nascantur, sæpissime etiam est hydrops earum sequela.
- 2) Obstructiones vasorum sanguiferorum. Ita suppressio fluxionum sanguinis consuetarum et naturalium hydropem producere potest. Concre-
tiones vasorum magnorum quoque, aut excre-
scentiæ polyposæ, atque aneurismata in illis causa hydropis esse possunt. Et denique huc mechanicae compressiones ab excrescentiis atque a foetu in gravidis pertinent,
- 3) Obstructiones vasorum lymphaticorum. Hic videtur esse casus in illis, qui per nimium ab-
usum potionum spirituosarum hunc morbum in

se trahunt. Saepe quoque ex hac causa hydatides verifimiliter oriuntur.

- 4) Ruptura vasorum lymphaticorum. Haec saltem ibi locum habere videtur, ubi hydropes post violentiam externam oriuntur.
- 5) Nimia corporis et vasorum laxitas. Alimenta fordida atque aër impurus saepe produciunt hydropes.
- 6) Acrimonia irritans. Exanthemata retropulsa, acrimonia arthritica, aut colluvies humorum acrium biliosorum, inprimis in febribus intermittentibus, haud raro produciunt hydropem.
- 7) Debilitas universalis. Sic oriuntur hydropes post evacuationes efferas, post morbos convulsivos, quibus universum systema nervosum debilitatur. Nonnumquam oritur hydrops post febrem quartanam, ubi nobis non licet esse certis, utrum hydrops ab obstructione, an a debilitate oriatur. Quodsi febris rursus comparet et hydrops tamen augetur, signum est, illum magis e debilitate ortum esse.
- 8) Denique quoque saepe proclivitas ad hydropes haereditaria adeste videtur.

Prognosis a conditione viscerum et virium pendet. Ubi haec bene se habent, multum saepe efficere licet. Ubi vero tabes jam adest, mox plerumque mors sequitur. Quodsi excretiones inprimis sudoris atque

urinae facile urgeri possunt, neque urina est nimium rubra et crassa, bonum est signum. Quodsi vero facillime diarrhoea sequatur, quae non oppido aquam evacuet, magis ea est noxia, quam utilis, quoniam ea sine fructu vires debilitat. Recidivae hydropum semper sunt malae. Pejus adhuc est, si motus comparent febriles, quoniam tunc plerumque res ad tabem devenit.

Ad sanationem hydropis remedia requiruntur, quae evacuationem aquae promovent et causas stagnationis tollunt. Utrumque fit saepe per unum idemque remedium. Ubi remedia interna sine effectu sunt, ad scarificationes et paracentesin abdominis est refugiendum, quod tamen ibi raro juvat, ubi remedia interna apta sufficienter adhibita fuere.

Aqua frequentissime evacuatur per urinam, tum per dejectiones alvi et vomitum, ac denique nonnumquam etiam per sudorem. Natura hic pro duce est habenda, et via illa eligenda, ad quam ineundam ea inclinatur, quod mox e modo remediorum operandi animadverti potest.

Aqua alias in universum in hydrope bibenda erat prohibita. Experientia autem docet, aegros hydropicos, multum sitientes, per diligentem tantum portionem sanitati fuisse restitutos. Tuto proinde concedi potest, nisi alias constitutio nimium sit phleg-

matica. Aquae minerales imprimis profunt, quia illae magis in urinam agunt.

Primum omnium ratio purgandarum primarum viarum habetur, ubi subinde jam per hoc finem consequi licet, imprimis ubi hydropes post animi pathemata, et febres tertianas non bene curatas orti fuere, ubi palpabilis fere convalescentia post unumquodque emeticum observatur. Cremor tartari quoque insignem hic saepe praestat usum. Ubi inordinatio systematis lymphatici e plethora nascitur, saepe missiones sanguinis praestantissimam exserere possunt virtutem. Quodsi causa sunt ulcera antiqua, aut exanthemata retropulsa, facimus ulcus artificiale, atque exhibemus simul sulphur antimonii, cujus dosis paulatim est augenda. Nisi obstructions viscerum nimium sint inveteratae, consequimur saepe pariter scopum per sulphur antimonii, quod vero ad drachmam unam exhibendum est.

In laxitate et debilitate corporis initium facimus cum diureticis lenibus, e. gr. cum millepedis, et denique squilla exhibetur, cujus dosis paulatim augenda est, quaeque nisi illa in parvis jam dosibus vomitum producat, magnae plerumque est efficacitatis.

Ubi status spasticus adest, opium et castoreum cum remediis diureticis mixtum saepe praeclarum praestant usum.

Ratio simul virium corporis roborandarum est habenda. Proinde extracta amara in solutione salis alcali saturata cum aceto squillitico, (V. *Elixirium resolvens.*) et denique, aqua educta, cortex chinae exhibetur. Ubi proclivitas ad sudores adest salutare, illi sal quoddam alcali volatile cum aceto squillitico saturando sustentari possunt.

In variis hydropibus purgantia draastica requiruntur, quem in finem pilulae Janini inprimis sese commendant.

Generatim in methodo medendi hydropum magnum momentum in articulo temporis est situm, ubi remedium, quod diu jam frustra adhibitum fuerat, denique subito praeclarum habet effectum; sed hi articuli temporis pendent a circumstantiis occultis, quas constituere non licet,

Senega, armoracia, oleum terebinthinae, cochlearia, raphanus sativus, atque roob sorbi aucupariae insignem quoque praestant utilitatem.

Acrimonia quoque venerea nonnumquam magnam in producendo hydrope partem habere videtur, atque hoc in casu mercurius nitrosus excellens est remedium, quia is provide adhibitus praesertim agit in urinam.

Oedema pedum.

Pedes oedematosi facile nascuntur post debilitates ex evacuationibus vehementibus, et facile tum tolluntur per roborantia.

Haud raro etiam facile post graviditatem comparent, ubi vero plerumque a vasibus oriuntur pressis.

Quodsi causa est pertinacior, sequitur ut plurimum anasarca atque ascites. Et si penitus est invincibilis, timere licet, causas hydropis pectoris adesse, quae etiam ipsa mox se prodit, dum tumor cum asthma et vice versa mutuo adsunt.

Hydrops anasarca et leucophlegmatia.

Anasarca est turgor cutis ab humore in tela cellulosa stagnante. Quodsi simul cum ea adest adspetus cacochymicus, morbus appellatur *leucophlegmatia*.

Omnium plerumque hydropum facillimas is habet causas, atque hinc etiam facillimus est sublatu. Purgatio plerumque primarum viarum per emetica et per usum cremoris tartari largum est sufficiens. Haud raro is est scarlatinae sequela, atque hoc in casu per remedia diaphoretica auxilium adferre possumus. Quodsi is aliis hydropibus est stipatus, eorum praesertim est ratio habenda. Nonnumquam vesicatoria et scarificationes per acus evacuationem aquae perfecerunt; ubi vero humores sunt acres, et vires debiles, hoc au-

dere non licet, facile enim tum ejusmodi vulnera transeunt in sphacelum.

Hydrops ascites.

Ascites est stagnatio aquae in cavo abdominis.

Ab aliis hydropibus distinguitur per signa sequentia: Abdomen paulatim fit crassum. Homine stante erecto pars inferior abdominis magis intumescit, eo cubante, locus, cui incumbit. Fluctuatio praeterea aquae per tactum manus animadverti potest, quae undique, uti extensio ipsius est aequabilis. Signa praeterea plerumque obstructionis viscerum abdominis adsunt, respiratio est difficilis, sitis adest multa, atque excretio urinae rubrae parca. Raro pedes intumuerunt, et partes superiores sensim tabescunt.

Ascites multo est pertinacior, quam anasarca, raroque per diuretica domanda. Purgantia drastica multo majoris sunt hic efficaciae. (V. *Pilulae hydragogae Janini.*) Et ubi haec etiam sunt irrita, paracentesis saepe utiliter institui potest, ubi tamen attendendum, ut aqua tantum paulatim emittatur, atque in eadem ratione abdomen deligetur, vulnus autem ipsum summa cura tegatur, atque ab aditu aëris externi custodiatur, quoniam alias aegroti in emissionem aquae subita facile animo linquntur, vel etiam mori possunt, atque aqua forte remanens per aditum aëris externi facile in putredinem transit.

Dantur casus, ubi resorptio aquae per spasmodum impediri videtur. Quodsi proinde remedia consueta nihil efficiunt, atque symptomata spasmodica, inprimis dysuria comparet, utiliter opium adhibere licet.

Hydrops pectoris.

Quum hic nullus observetur tumor externus, difficulter morbus agnosci potest, etiamsi is oculos exercitatos non facile fallat.

Signa consueta sunt: respiratio difficilis, brevis et species quaedam asthmatis, quod per exercitationem corporis augetur. Facies pallida, turgida. Anxietas in indormiscendo atque evigilando singularis. Manus tumidae. Pulsus irregularis. Difficultas cubandi. Absentia signorum ulcerum atque abscessuum in pectore. Quodsi aegroti uno latere facilius decumbunt, quam altero, probabile est, aquam tantum in uno latere contineri, ac si illi lateribus penitus incumbere nequeunt, in utroque. Palpitatio cordis frequentior, et dolores per pectus oblique transeuntes, jubent suspicari, aquam in pericardio esse. Quodsi aqua in mediastino est, facilius saepe aegri lateribus incumbere queunt, sed dorso difficulter, et pectus illis ad anteriora nimium angustum esse videtur.

Hic hydrops difficillimus est ad sanandum. Diuretica et resolventia raro vires exserunt. Saepius efficitur aliquid per purgantia. Exitus paracenteseos est

incertus, hincque cum cautione suscipienda. Fonticuli in pedibus nonnumquam sunt utiles.

Nonnumquam aqua solummodo in tela cellulosa pulmonum se collegit. Quo in casu morbus *asthma humidum* salutatur, et prodit per adfectum cachecticum, pedes tumidos, angustationem pectoris et tussim. Pulsus, uti in anasarca, mollis atque undulatorius esse solet. Tractatur hic, uti in anasarca.

Hydrops peritonaei.

Peritoneum format nonnumquam faccos, aquam in se continentes. Morbus ab hydrope abdominis in eo distinguitur, quod extensio abdominis non fit aequalis, tumorque in quovis situ maneat idem. Umbilicus magis prominere solet, quam in ascite.

Praeterea reliquae valetudinis circumstantiae sic satis integrae esse solent, atque urina sicuti in statu sanitatis excernitur; tumor quoque per annos permanere potest, absque sequelis admodum pravis inde sequuturis.

Quodsi morbus diu duravit, per artem chirurgicam est sanandus, hoc est, paracentesis per sectionem est instituenda, ut faccus una vice evacuari et per suppurationem consolidari possit.

Hydrops ovarii.

Versus fundum abdominis in lateribus tumor observatur, ubi alias valetudo plerumque est secunda.

Fluctuatio tam propter situm, quam propter humorem saepe difficulter observari potest, haud raro enim in paracentesi succus crassus et melli similis in conspectum prodit.

Parum hic ars efficere potest. Saepe tunicae rumpuntur, et nascitur ascites. Purgantia drastica nonnumquam exserunt vires quasdam. Tumor etiam nonnumquam tam insignis fit, ut is aperiri queat.

Hydrops uteri.

In hoc hydrope nulla fluctuatio externe animadverti potest, bene autem turgor uteri, aegri quoque sensu gaudent, quasi uterus in procinctu prolambendi esset.

Causa plerumque est debilitas, atque ubi diuretica et resolventia nihil efficiunt, multum saepe per roborantia et balnea frigida efficere licet.

Nonnumquam os uteri est clausum, atque hoc per vapores calidos, remedia pellentia, quoque vel per auxilium chirurgicum est aperiendum.

Facile quoque hydatides in utero colliguntur, quae nonnumquam per purgantia exturbari possunt.

Hydrops scroti.

Hic morbus plerumque est symptoma hydropum reliquorum, subinde etiam per se in infantibus occurrit.

Plerumque resolventia externa atque incisiones ad curationem sufficiunt.

Hydrocele.

Hydrocele est collectio aquae in tunica vaginali testiculi.

Aegre hic testiculum sentire licet, nisi is sit alias turgidus et scirrhusus. Tumor est pellucidus, nisi aqua sanguine sit permixta. Ab hernia carnosâ per suam elasticitatem distinguitur. Praeputium et mentula non sunt simul tumida.

Raro quidquam per remedia interna efficere licet. Scrotum propterea est aperiendum, quod optime fit per scalpellum, etiamsi suppuratio nonnumquam difficultates pariat, et subinde facilius procedat, si apertionem, suppurationem, et concretionem sacci per setaceum producere contendimus.

Hydrocephalus.

Turgor capitis ab humoribus aqueis appellatur *hydrocephalus*. Distinguitur is in *externum* et *internum*.

Hydrocephalus externus.

Morbus per se est rarus, nonnumquam autem hydrocephali interni sequela. Cognoscitur e tumore integumentorum capitis, qui imprimi potest. Aqua inter cutem et galeam aponeuroticam atque pericra-

nium, sed quoque inter pericranium et cranium ipsum contineri potest. Quodsi aqua inter cutem et pericranium est, tumor est major et mollior. Si vero illa inter pericranium est, tumor non tam elevatus est, durior et majori dolore stipatus.

In priori casu plerumque status adest cachecticus, in posteriori casu morbus per laesionem externam et per hydrocephalum internum ortum fuisse potest.

Secundum hanc differentiam ratio medendi quoque instituitur. In conditione cachectica inserviunt resolventia, diuretica atque amara. Ubi autem corpus alias est sanum, nitimur aquam per incisiones aut per vesicatoria immediate emittere, atque ad fluxum novum per splenia externe adplicata, usumque internum pharmacorum roborantium praecavere.

Hydrocephalus internus.

Sic appellatur stagnatio aquae inter cerebrum et cranium, aut inter membranas utriusque. Num aqua inter cranium et duram matrem contineri possit, necdum omnino constat, saltem necesse est, hunc casum esse quam rarissimum.

Morbus tantum in infantibus locum habere potest, ubi ossa cranii cedunt, atque a se invicem separantur. Ossa nonnumquam suam crassitiem solitam retinent, nonnumquam autem quoque prorsus pellucida redduntur. Interstitia quoque saepe tempore materia explentur

explentur ossea. Bulbi oculorum semper ad dimidiam partem a palpebra inferiori sunt tecti. Infantes sunt quam stupidissimi, somniosi, nec discunt loqui. Pedes sunt frigidi, et denique paralyfi adficiuntur. Status plerumque cachecticus simul adest.

Virus scrophulosum, acrimonia febris purpureae, et pressio atque ictus externus huic morbi ansam praebere possunt.

Ratio medendi est longe difficillima, ac emissio aquae immediata plerumque est letalis, nisi illa admodum paulatim et tantum per scarificationes conficiatur. Enitimur itaque aquam per remedia resolventia et diuretica educere, quem in finem ego praecipue mercurium nitrosum commendaverim, et simul caput per ligaturam sensim comprimere, nisi ossa alias jam sint concreta.

Hydrops cerebri.

Hic morbus in aquae collectione in cerebri cameris consistit.

Non is est rarus in adultis, imprimis in maniacis et melancholicis, longe tamen frequentissime in infantibus occurrit.

Ab hydrocephalo interno essentialiter non differt, sed tantum in eo, quod ossa cranii non distendantur.

Ex iisdem proinde nascitur causis, saltem in infantibus. In adultis sequela morborum nervosorum aliorum esse potest.

Difficilis est agnitu, quoniam nulla contingit extensio externa, et morbus cum febre lenta verminosa multum habet similitudinis. Adest nimirum non tantum in concoctione animalia, sed etiam pruritus nasi et dilatatio pupillae. Quodsi igitur simul etiam vermes revera adsunt, facilis est error in diagnosi morbi in initio ejusdem. Plerumque infantes horrent lucem. Erekti sedere nequeunt, sed anxii inde fiunt, et tentantur tussi. Queruntur praeterea de dolore perpetuo supra oculos, inprimis ab unis temporibus ad alia. Hic dolor alternat nonnumquam cum doloribus colicis. Super accedunt quoque mox rigiditas colli et convulsiones. Denique resolvuntur membra, supervenit sopor, pulsus fit minor et celerior, et postremo quoque mox mors ipsa sequitur.

Morbus totus finitur saepe intra quatuordecim dies; attamen etiam ad aliquot menses trahi potest. Ab initio pulsus est celer, sed post aliquod tempus fit tardus, et simul magis inordinatus, quam antea. Calor quoque febrilis manet, et symptomata reliqua; ad sex aut octo dies ante mortem pulsus fit rursus celer, et multo celerior quam in initio erat, respiratio e contrario fit brevis et tarda.

De causis et ratione medendi hujus morbi nihil certi constituere licet. Quodsi morbus statim ab initio agnoscitur, ratio ad remedia resolventia et diuretica adest. Vesicatoria quoque in auxilium adhibere soleo. Nullum autem exemplum certum hydro-
pis cerebri curati adest. Mercurius subinde in initio morbi juvisse dicitur.

Spina bifida.

In cerebri hydrope plerumque etiam pars interior cerebri aqua est repleta, quoniam ea e ventriculo quarto facile in medullam spinalem descendere potest; hoc imprimis suspicari licet, quum paralyfes extremitatum inferiorum adsunt.

Subinde, praecipue in infantibus, processus vertebrarum spinosi in parte postica sunt diffissi, quibus periostrum spinæ dorsi premitur, tumoresque producuntur eminentes, atque unde morbus etiam nomen suum nactus est.

Apertio horum tumorum ac emissio aquae semper fuit letalis.

Hydrops articulorum.

Genu imprimis hydropi articulorum est obnoxium. Aqua stagnat in articuli capsula. Morbus cognoscitur e difficultate genu movendi, atque e tumore, qui in extensione pedis oculis offertur, seque patitur com-

primi, in flexione genu autem minus est observandum.

Dispositione cachectica praesenti e laesione externa facile nascitur.

Periculum primum facimus cum emplestro resolventi e mercurio et gummi ammoniaco; exhibentur simul resolventia et diuretica interna. Nisi hoc sufficiat, fiunt cum cautione incisiones, aut imponuntur furae vesicatoria. Aquaeducta opera est danda, ut membrum per balnea martialia frigida roboretur.

Tumores manuum et talorum aquosi sunt fere semper hydropis pectoris symptomata.

De Tumoribus aëreis.

Tumores hujus generis. producuntur ab exsparsione aëris in cavo contenti. Dignoscuntur atque distinguuntur a tumoribus aqueis in eo, quod illi sine omni colore, elastici et doloris sint expertes.

Emphysema.

Sic dispanfio cutis ab aëre inter hanc et telam cellulofam contento nuncupatur. Presso singularem facit strepitum atque ex uno loco in alium se premi patitur.

Emphysema plerumque per introductionem aëris athmosphaerici oritur. Sic nascitur facile post vulnera pectoris penetrantia, ubi aër per pulmones laesos

in telam cellulofam irruit proximam. Per caufas motum fermentatorium in partibus fluidis excitantes aër fixus quoque in omnibus corporibus praefens evolvi, et talem cutis diftentionem producere poteft. Hujusmodi cafus occurrunt fubinde in febribus putridis, in morbis nervofis, ac in gangraena, dantur etiam venena, praecipue serpentes, quorum morfus emphyfema cutis producere poteft. Ac denique magnus frigoris gradus emphyfema parere poteft.

Pro hac diverfitate quoque ratio medendi instituitur. Aëre extrinsecus introducto, momentum in eo fitum eft, ut hae cauffae tollantur, atque aër fub cute contentus per incifiones et fcarificationes emittatur.

Aëre autem e partibus fluidis evoluto, difficilius ratio medendi procedit, nifi natura fibi ipfa opituletur. Causae hujus fermentationes funt occultiores, quam ut regulae certae practicae praefcribi poffent. Agitur fecundum indicationes manifestas.

Tympanitis.

Diftentio abdominis chronica a flatibus appellatur *tympanites*, quia tumor faepe ita tensus eft, ut is a contractu fonum edat.

Per hunc torum fonantem, per defectum fluctuationis, per id, quod aegrotus melius quam hydropticus fe habeat, per id, quod abdomen magis ad anteriora, quam ad latera intumuerit, et denique per

id, quod aegrotus raro habeat faciem cachecticam, hic morbus ab hydrope discernitur.

A colica flatulenta distinguitur per durationem constantem, atque a mateorismo, quod hic fit februm acutarum symptomata.

Morbus plerumque obstructione pertinaci, singultu vehementi atque vomitu frequenti est stipatus.

Aër aut in intestinis, aut in cavo abdominis continetur.

In casu posteriori aut nulli abeunt flatus, ne tunc quidem cum abdomen detumescit, aut illi nullum levamen, aut decrementum abdominis adferunt.

Causae sunt tales, per quas evolutio aëris fixi nimia producitur, atque exitus illius prohibetur.

Suppressiones haemorrhagarum consuetarum subitae, obstructiones viscerum pertinaces, ulcera in cavo abdominis, imprimis vesiculae felleae, contractiones intestinorum praeternaturales, statusque eorumdem paralyticus, sunt plerumque ea, quae hunc morbum producant.

In curatione primo est inquirendum, utrum aër in intestinis, an in cavo abdominis contineatur.

Quodsi nonnumquam flatus cum levamine abeunt, dolores in intestinis adsunt, atque in dispanfione tumores animadvertuntur inaequales, suspicari licet, aërem tantum in intestinis contineri.

In hoc casu nitimur primo, primas vias purgare, aëremque per remedia externa atque interna antispasmodica educere, ubi simul dejectionis alvi quotidiana ratio habetur. Contendimus tum in causas inquirere easque tollere. Obstructionibus viscerum praesentibus sulphur antimonii, aut tartarus emeticus, in dosibus sensim auctis, exhibetur. Relaxatione simul praesenti remedia dicta extractis amaris et roborantibus miscentur. Quodsi coarctationes adsunt callosae, nihil per aërem efficere licet. Quodsi solus spasmus adest videatur, opium interne atque externe adhibetur, atque epithemata emollientia abdomini applicantur. Quodsi vero status adest videatur paralyticus, epithemata frigida e glacie abdomini imposita inserviunt.

In omnibus his medendi rationibus simul respiciendum est, num proclivitas in haemorrhagias adsit. Qua animadversa curandum est, ut hae producantur, per quod saepe plurimum efficitur.

Quodsi aër in abdomine continetur, atque ab obstructionibus irresolubilibus, tumoribusque insanabilibus originem habet, plerumque nihil efficitur. Numquam hic paracentesis cum utilitate fuit adhibita.

Saepe contingit, obstructionem tam pertinacem adeste, ut ea per nulla remedia referari queat, imprimis si simul adest vomitus frequens. Quo in casu mihi clysteres ex aëre fixo, ubi omnia alia remedia

frustra adhibita fuere, optimum praestiterunt effectum; quum per hoc non solum alvum soluerem, sed etiam fluxiones saepe producerem haemorrhoidales, quibus tum immediate decrementum abdominis producebatur, omniaque cessabant symptomata.

Collectio aëris in cavo thoracis datur, cujus vero signa penitus constitui nequeunt.

De Morbis tabidis.

Quodsi nutritio minime proportionaliter contingit, corpus conficitur macie, viresque labascunt, hic status *tabes* nuncupatur.

Haec tabes nascitur :

- 1) Aut inde, quod digestio et chylicatio non rite procedat, atque adeo corpus non sufficienter nutriatur, aut
- 2) E febre quidem remittente, sed tamen continua, per quam vires corporis exhauriuntur.

In priori casu quidem etiam plerumque motus febriles adsunt, quae tamen non pro causa tabis, sed pro symptomate totius morbi sunt habendae.

In casu posteriori febris est causa morbi proxima, et haec febris aut ex iisdem causis, quae priorem speciem tabis post se trahunt, aut ex exulcerationibus internis oritur.

Pro hac diverfitate tabes dividitur :

- 1) In illas, in quibus tabes non est febrilis febris, et quae commodiffime *tabes* aut *atrophiae* appellantur.
- 2) In illas, in quibus confumptio per febrem producit, febris autem ipfa minime ex exulceratione nascitur. Hae febres appellantur *febres hecticae*.
- 3) In illas, in quibus tabes et febris febrilis febris exulcerationis funt. Illae *phthifes* nuncupantur.

De Atrophiis.

HI quidem morbi femper fere febrili lenta funt ftipati; fed haec febris tum demum oritur, quum jam tabes aliquem gradum eft confequta, et morbus per fublationem febris non tollitur, quoniam tabes non a febre pendet.

Atrophia infantum.

Infantes ab hoc morbo invafi, aut prorfus amittunt appetitum, aut difficulter fatiari poffunt, inprimis cibis folidis et farinaceis. Venter ut plurimum eft turgidus et durus. Dejectiones alvi aut funt rariae et durae, aut tenues et copiofae. Noctu fiti urgentur et facile fudant. Praeterea corpus, inprimis extremitates paulatim decrefcunt, vigor animi laborat, ac poftremo febris mortem poft fe trahere confuevit.

Humores nonnumquam in glandulis cutis stagnant, et se exprimi patiuntur, ubi tandem species vermis in conspectum prodit, cui, quum illae pro veris vermibus alias habebantur, nomen *comedonum* inditum fuit. Quae vero neque vermes, neque causa sunt tabis, sed plerumque ejusdem sequela.

Causa proxima semper est chylicatio, atque assimilatio nutrimentorum impedita.

Causae remotae sunt:

- 1) Lac nutricum minus sanum, si hae animi pathematibus, inprimis irae sunt obnoxiae.

Quo in casu aut alia nutrix est quaerenda, aut infans est ab lactandus.

- 2) Alimenta inconvenientia et nimis copiosa, aut ut plebeji homines ajunt, saginatio immodica (*Verfütterung*). Usus panis butyro inliti et solani tuberosi nimium frequens in defectu exercitationis corporis sunt crebro causae atrophiae infantum.

Infantes ab hac diaeta paulatim sunt abdu-
cendi, atque in exercitationem collocandi.

- 3) Obstructiones glandularum abdominis. Hae sequela aut acrimoniae scrophulosa, aut saginationis immodicae esse possunt.

Nititur has obstructiones per liquorem terrae foliatae tartari cum tinctura rhabarbari aquosa,

et per aquam benedictam Rulandi tollere, et deinde partes per remedia amara roborare.

- 4) Immundities atque aër corruptus, quibus se- et excretionibus turbantur, obstructionesque in glandulis producuntur.

Aër liber et ficcus, atque balnea, quae initio calida et paulatim frigida sunt facienda, saepissime tollunt morbum, ubi sane etiam causae jam memoratae in censum sunt revocandae.

Phthisis nervosa.

Haec tabes a reliquis in eo distinguitur, quod ea e debilitate systematis nervosi singulari oriatur, ubi simul omnes functiones sunt debilitatae.

Oritur ea:

- 1) Post evacuationes nimias, e. g. haemorrhagias, sudores et diarrhoeas.
- 2) Post pathemata animi permanentia, inprimis sollicitudines et moerorem.
- 3) Post morbos nervosos diu perdurantes e. gr. post convulsiones.
- 4) Post abusum potuum spirituosorum.

Summa rationis medendi huc redit, ut corpus rite nutriatur, animo per recreationes et exercitiationem corporis alacritas comparetur, et postremo nervi per corticem peruvianum interne adsumtum, atque per balnea martialia roborentur.

Quodsi aegri potibus spirituosus nimium sunt adfueti, non illi his simul et semel adimendi, sed paulatim ad abstinentioniam ab iis adsuefaciendi, quem in finem pharmaca in potibus spirituosus sunt exhibenda.

Tabes dorsalis.

Hic morbus est species quaedam phthifis nervosae. Ea tamen ab illa per suam causam et medendi rationem distinguitur.

Symptomata ejusdem singularia sunt, protuberantia processuum spinosorum vertebrarum dorsi peculiaris, et sensus, quasi aegrotis forniciae per dorsum reperent. Adsunt praeterea plerumque dolores in artubus et vires animi paulatim senescunt.

Morbus ex evacuatione seminis nimia nascitur.

In medendi ratione cum alimentis cautio summa est adhibenda, quia illa secretionem seminis augent. Lac, fructus horaei, olera, subtractio obectorum irritantium, usus aquarum martialium internus et balnea frigida sunt ea omnia, quae hic ars adferre valet.

Marasmus senilis.

Cum aetate vires decrescunt, et partes fiunt durae et rigidae. Hinc omnes laeduntur functiones, nec nutritio sufficienter procedere, neque corpus per excretionem ab impuritatibus sese exonerare potest.

Aër liber, exercitatio corporis, alimenta levia et nutrientia, usus vini veteris modicus atque animi alacritas saepe morti diu praecavere possunt.

De Febris hec̃ticis.

Febbris diuturna lenta, ubi corpus tabescit, et vires exhauriuntur, quae tamen non est sequela exulcerationis, *febris hec̃tica* salutatur.

Febris quidem plerumque est continua, tamen exacerbatur ad vesperam, noctu parit calorem, sitim et sudorem, et somnum reddit aut inquietum, aut saltem non reficientem. Exacerbatio parva praeterlabens post prandium quoque comparet. Lingua raro est impura, sed plerumque rubra. Febris per plures annos manere potest, si constitutio et diaeta bonae sunt, et causae in efficacia sua alternant.

Causa hujus febris proxima semper est acrimonia quotidie in sanguinem transiens, quae in dispositione sensibili febrem producit hec̃ticam.

Haec febris secundum causas est distinguenda, quae fons hujus acrimoniae sunt, et secundum quas etiam medendi ratio instituitur. Raro enim aut numquam recta via adversus febrem agere licet, etiam si ubique, in quavis differentia causarum et medendi rationis ad eam pertinentis, praesertim conservationis et correctionis virium habenda sit ratio.

Frequentissime occurrunt species sequentes:

- 1) Febris e faburra primarum viarum oriri potest, quam ibi suspicari licet, ubi nullae aliae causae sese offerrunt, atque appetitus aut deest, aut a proportionem est nimius.

Haec colluvies minime est per purgationes evacuanda, quia hoc vires nimium debilitaret. Enitendum proinde est, ut ea primum reddatur mobilis, et deinde per emetica evacuetur. Tota medendi ratio per terram foliatam tartari, atque aquam benedictam Rulandi, praebendo ea primum in dosi refracta, deinde eandem aquam benedictam exhibendo pro emetico, perfici potest. Quamprimum impuritates sunteductae, cortex chinae est praebendus, ad recidivas praecavendas, ubi eodem modo ut in febribus intermittentibus procedimus.

- 2) Vermes, inprimis in infantibus, saepissime sunt causa febris hecticae consumptoriae.

Hic etiam purgantia, inprimis mercurialia quam diligentissime sunt evitanda. Primum anthelmintica amara, ante meridiem et vesperi potiones salinae refrigerantes, et tum in dies emeticum exhibentur. Postremo amarum adhuc vitriolum martis addi potest, quo non tantum mucus intestinorum destruitur, sed etiam intestina roborantur.

- 3) Debilitas instrumentorum concoctionis chymificationem impedire, aut illi noxia esse potest, quod ex absentia impuritatum aliarumque causarum atque inde cognoscitur, quod homines quidem appetitu gaudeant, sed statim saturentur, et difficulter concoquant.

Bona et secundum ipsorum propriam experientiam rite constituta diaeta, abstinencia ab omnibus potulentis spirituosus, calidis atque exaestuantibus, cum exercitatione corporis sufficienti, usuque corticis chinae continuato plurimum hic efficere debent.

- 4) Per evacuationes nimias debilitati universali ac irritabilitati nervorum occasio praeberi potuit, e. gr. per immodicum pharmacorum evacuantium usum in febribus acutis ac intermittentibus, per sudores nimis largos, diarrhoeas, salivationes, ulcera externa, atque in nutricibus per lactationem nimium diuturnam. Hoc in casu facile colliguntur humores impuri; propter defectum adfimationis ac irritabilitatem magnam, minima atque alias innoxia acrimonia febrem producit.

Remedia nutrientia et roborantia hic irritabilitatem primum imminuere debent, et tum acrimonia aut e corpore per se exoneratur, aut deinde sine noxa educi potest. Nitimur simul

evacuationibus, si illae adhuc perdurant, intercedere.

- 5) In morbis acutis, crisi existente incompleta, subinde acrimonia remanet, febris lentae occasionem datura.

Enitimur primo hoc in casu impedimenta crifeos e medio tollere, et tum evacuationes, per quas prius natura materiam educere propendebat, augere. Quibus in casibus in universum sulphur antimonii, in dosibus paulatim auctis, optimas vires exferere solet.

- 6) Acrimonia biliosa per animi pathemata perdurantia, per iram, moerorem, sollicitudinem sustentari, et per eam febris hectica produci potest.

Quo in casu totum momentum in eo vertitur, ut animus in quietem redigatur, atque objecta hujusmodi pathemata excitantia auferantur. Acrimonia ipsa per emetica lenia est exturbanda.

- 7) Exanthemata retropulsa haud raro febrem hecticam producant.

Quodsi hae sunt indolis acutae, vesicatoria, pharmaca diaphoretica ac diuretica inserviunt. Quodsi exanthemata sunt chronica, ut scabies, herpes, atque alia hujusmodi, contendimus, ut haec iterum restituantur, aut per remedia hunc in finem proficua extirpentur.

- 8) Evacuationes consuetae et suppressae pariter inter febrium hecticarum causas pertinent, e. gr. haemorrhagiae et sudores in extremitatibus suppressi.

Quandoquidem in omnibus febribus hecticis conservationis virium habenda fit ratio, non facile in haemorrhagiis suppressis ad missionem sanguinis nos induci patiendum est, sed ad summum partibus ipsis hirudines applicandi, ac opera danda, ut fluxus sanguinis per motum et fomentationes restituantur. Posterius etiam in sudoribus suppressis plerumque est sufficiens.

- 9) Obstructiones ac indurationes in visceribus pariter per impedimentum se- et excretionum febrem hecticam producant.

Hic resolventia cum roborantibus sociantur, quoniam alias in nimia virium prostratione facile nascitur hydrops.

- 10) Acrimoniae etiam singulares et specificae huc pertinent; dantur inprimis febres hecticae ex acrimonia scorbutica et venerea.

Ratio medendi hic pro diversitate harum acrimoniarum instituitur. Ubi miasma venereum pro causa haberi potest, mercurius dulcis in connubio cum cortice chinae et diaeta lactea inservit.

- 11) Hydropibus superaccedit saepe febris hectica, ut sequela et symptoma ejusdem, quae hydrope sublato saepe cessat.
- 12) Ac postremo debilitas universalis ac insanabilis febrem hecticam post se trahere potest, ut hic casus saepe in marasmo senili, phthisi nervosa et dorsali obtinet.

De Febris phthificis.

Quodsi differentiam certam inter hecticam et phthises facere velimus, febres illae tabidae, quae e resorptione materiae purulentae nascuntur, *phthises* sunt nominandae.

Exulceratio proinde seu purulentia interna, febrem producat tabidam, *phthisis* nuncupatur.

Dantur quidem casus, ubi febris consumptoria in exulcerationibus non e resorptione puris nascitur, sed est vera febris hectica, ut etiam revera exulcerationes internae sine omni febre locum habere queunt. Sed hoc in definitione morbi nihil mutat, nec detrimento est practico.

Generatim quidam medici pus non pro causa febris materiali existimant; num autem febris phthifica per pus resorptum producat, vel num ea sequela irritationis cum exulcerationibus internis stipatae sit inflammatoriae, vel num denique materia febrilis

proinde oriatur, ut pulmones obstructae ac aliqua ex parte destructae acrimoniam excernere non possint, qua tollenda functio sua naturalis consistit, cum certitudine determinari non potest, nullo autem essentiali in medendi rationem influxu gaudet. Hic eo re-
dit, ut contra causas suppurationis agatur.

Haec suppuratio itaque aut est sequela inflammationis manifestae; aut oritur etiam priori stadio inflammationis minime animadverso; aut materia non est pus verum, saltem non est sequela ulceris, sed tantum lymphæ alia ratione corrupta.

Pus ipsum aut manat ex ulcero ordinario aperto, et tum appellatur *exulceratio*; aut illud in sacco contentum est peculiari, et tum vocatur *vomica*; aut exoneratum est in cavum pectoris, et facit *empyema*; aut continetur in cavo abdominis, et tum *ascites purulentus* salutatur.

Ubi inflammatio adest manifesta, suppurationem suspicari licet, si vires sunt nimis debiles, aut nimis actuosae, quam ut inflammatio resolvi posset, si inflammatio est nimia, si acrimonia humorum insignis adest, si morbus non bene est tractatus, si catarrhi acuti nimium diu durant, si pharmaca resolventia non sunt satis efficacia, e. gr. dolor post missionem sanguinis non mitigatur, si stadium resolutionis elapsum est, dolor remittit, functiones vero partis labo-

rantis manent laesae, crisesque ad resolutionem necessariae supprimuntur.

Ubi nulla praecedit inflammatio manifesta, suppuratio est extimescenda, si pars aliqua doloribus frequentibus est exposita, se-et excretiones ejusdem nimium sunt copiosae, aut etiam secretio atque evacuatio praeternaturalis aliqua ex parte contingit, et tum pars in functione manet laesa, symptomataque quaedam febrilia parva, praesertim horror, observantur.

Nodi nonnumquam in suppurationem transeunt, nec dolor, nec inflammatio praecedat.

Ubi nullum adest ulcus, humor quidam in corpore relaxato, ubi simul humores sunt acres, per stagnationem diuturnam purulentus fieri, et phthisim producere potest, quod pariter e doloribus partis laborantis, ex motibus parvis febrilibus, ad quos tamen nullae aliae causae animadvertuntur, colligere licet.

Exulceratio sola doloribus plerumque est stipata.

Ortum vomicae tum licet suspicari, quum in inflammatione dolor mox in sensum mutatur pressorium, signa suppurationis comparent, neque tamen ulla puris evacuatio contingit. Quamdju talis vomica est clausa, nulla sequitur phthisis, etiamsi ea febrem producere possit hecticam. Sed hic status non semper durat, sed aut ex parte aperitur, ita ut pus non prorsus evacuari possit, sed pars ejus aliqua resorbetur in

sanguinem, febremque producit consumtoriam; aut tota aperitur. Hoc in casu pus aut e corpore educitur, aut sese exonerat in cava corporis, atque aut empyema, aut ascitem purulentum producit.

Causae, quae, praeter inflammationem, suppurationem producere queunt, sunt:

- 1) Laesiones externae, quibus aut vasa partium lacerantur, aut saltem maxime debilitantur, ita ut fluidum in vasis contentum ex iisdem erumpat, et per stagnationem in pus mutetur.
- 2) Stagnationes materiae arthriticae et calculosae, quae primum plerumque e tuberculis consistunt duris, quae, quamdiu illa sunt dura, *tubercula* vocantur *cruda*, si vero in suppurationem transeunt, appellantur *tubercula cocta*. Haec tamen tubercula ante suppurationem in partibus vicinis quandam inflammationis speciem efficere videntur, quia tum plerumque dolore acriter pungente, sed nulla febris proportionale sunt stipata. Ceterum sedem in tela pulmonum cellulosa habent, atque inde oriunda phthisis sua natura ab illa diversa esse videtur, quae sequela indurationum glandularum in arteriae asperae branchiis est.
- 3) Exanthemata retropulsa. Inter acuta morbilli, inter chronica scabies facile suppurationibus internis ansam praebere possunt.

- 4) Ulcera externa, naturae jam consueta, si ea praemature sanentur, causa suppurationum internarum fieri possunt.
- 5) Stagnationes sanguinis ex haemorrhagiis consuetis et suppressis.
- 6) Acrimoniae peculiares; huc imprimis acrimoniae rheumaticae, scrophulosae, scorbuticae et venereae pertinent.
- 7) Varias exulcerationes contagiosae esse videntur, quod in phthisi pulmonali haud rarum est.
- 8) Datur quoque dispositio quaedam, vi cuius exulcerationes internae sine omni causa manifesta oriuntur.

Omnes hi morbi sunt periculosissimi, atque in medendi ratione eorum huc fere omnia redeunt:

- 1) Ut causae suppurationis tollantur, quod saepissime est difficillimum.

Ubi minima suspicio inflammationis adest, methodus antiplogistica in toto suo ambitu locum habet.

Ubi e contrario stagnationes magis sunt indolis spasticae, opium est quam maxime proficuum. Necessè est etiam hoc in casu, dietam aliquanto magis esse nutrientem, quam in priori.

Tubercula e materia arthritica et calculosa in initio suo agnita sunt difficillima, et postea, etiamsi ea se manifestaverint, sublata sunt diffi-

cilia. Illa discuti non possunt; et proinde, si illa incipiant resolvi, omnia ab eorum ejectione totali sunt expectanda, quae vero per antispasmodica atque emollientia est promovenda.

Exanthemata retropulsa aut rursus reproducenda sunt, aut per resolventia et diuretica educenda, aut per specifica tollenda. Saepe hic camphora utilissimam se praestat. Loco ulcerum externorum consolidatorum in eodem loco fonticuli et setacea fiunt.

Haemorrhagias suppressas contendimus, quoad ejus fieri potest, rursus reducere, aut earum defectum per missionem sanguinis atque hirudines, pro ratione virium, compensare.

Quodsi praeterea simul obstructiones in visceribus abdominis adsunt, quae pariter congestiones sanguinis versus thoracem producant, exercitatio corporis in aëre libero, imprimis equitatio, quae vero tantum in hoc solo casu utilis esse potest, nec generatim commendanda, inservit. In multis enim phthisibus proclivitas ad suppurationem per aërem liberum augetur. Ex hac ratione multis navigationes plurimum conducunt, quoniam in mari aër est humidus atque adeo minus liber.

Contra acrimonias singulares specifica versus ea infervientia utuntur. In acrimonia rheumatica veficatoria continuo usurpata profunt.

Perspiratio phthificorum, tanto magis autem conspurcatio cum illorum excretionibus, quam diligentissime sunt evitanda.

Dispositio naturalis vix ac ne vix quidem domari potest.

In omnibus casibus sollicitè ea evitantur, quaecunque suppurationem promovere possunt, omnes exaestuationes, seu eae fiant per motum, seu per animi pathemata, seu per usum remediorum internorum. Nitimur proinde omnes se et excretiones, quantum quidem fieri potest, in cursu suo conservare, jubemus aegrum in aëre puro, tamen minime concentrato versari, quoniam is resolutionem purulentam promovet; cavemus illis ab animi pathematibus, et summa observatur cautio cum usu remediorum balsamicorum, ac corticis chineae, qui posterior nunquam prius locum habet, quam ubi nulla amplius extimescenda est suppuratio.

Quodsi praevидetur, proclivitatem ad suppurationem propter dispositionem naturalem esse nimiam, ulcera artificialia eximiae sunt utilitatis. Minime ad pus praesens evacuandum, sed ad

statum inflammatorium tollendum, qui fere semper praecedit, nitimur.

- 2) Ubi jam suppuratio vera adest, sollicitos esse oportet de pure educendo, quod positu et conditione partis adfectae aut per remedia interna, aut per apertionem externam in contiguitate partis suppurantis fieri potest.

Ulcerata externa artificialia tunc imprimis sunt usus praestantissimi, si ulcus internum cum tela cellulosa communi ita cohaeret, ut pus per cellulosa adsumi, itaque ita ad ulcus externum deferri queat. Illa etiam extenus utilia esse possunt, quatenus per ea pus jam in sanguinem transgressum educitur, etiamsi effectus eorum hoc in casu non sit tam salutaris, quoniam ea transitum puris in sanguinem augere possunt, nec tamen fontem ulceris tollunt. Multum itaque in eo fitum est, ut sciatur, utrum ulcus ab acrimonia interna alatur, an vero educito pure sanari queat.

- 3) Ratio praeterea semper est habenda virium conservandarum; omnes evacuationes immodicae sunt evitandae, et propter febrem quidem nulli cibi calefacientes, verum tamen ad vires conservandas nutrientes e regno vegetabili sunt praebendi, ne ulcus ob vires deficientes acre et malignum reddatur.

Cortex quidem peruvianus gaudet hoc in casu proprietate pus corrigendi. Ubi autem proclivitas universalis ad suppurationem adest, non eum adhibere licet, quoniam alias quidem suppuratio jam praesens corrigi, sed simul etiam novae occasio praeberi potest.

Generatim ibi tantum cortex chinae locum habet, ubi plus adest laxitatis, quam inflammationis, pus liberum habet exitum, nec resorbetur. Nulla norma medendi rationis est magis letalis, quam febrim e pure resorpto natam per corticem chinae suppressere velle.

- 4) Ubi nullum adest ulcus verum, sed lymphæ tantum in visceribus relaxatis acris ac purulenta redditur, cortex peruvianus, atque aer fixus, ita adhibitus, ut is e sale lixivioso, atque acido vitrioli in ventriculo demum evolvatur, usum habet omnino praeclarum.

Phthisis pulmonalis.

Phthisis pulmonalis e doloribus in thorace vagantibus cognoscitur, qui praesertim sub osse sterni, sed tamen quoque in aliis locis originem suam habere videntur, e tussi, quae initio levis et brevis, attamen permanens est, atque per inspirationem facile excitatur. Praeterea vox aliquantum est rauca plerumque profunda aut clangosa. Respiratio fit difficilis. Hor-

rores quoque frequentiores cum vertigine atque anxietatibus comparent. Exscretio sensim fit purulenta, atque in ore saporem fulso-dulcem excitat. Lingua aut est ruberrima aut fusca. Pulsus fit febrilis, ac denique sequitur febris vera tabida.

Nonnumquam dispositio naturalis et connata ad suppurationem in pulmonibus adest. Haec e facie oblonga, collo longo, humeris altis et pectore plano cognoscitur. Dentes plerumque colore puro lacteo gaudent. Cutis est tenera, atque in malis conspiciuntur maculae vividissime rubrae. Aegri sunt animi maxime sensibilis atque ad iram proclives. Illi saepe etiam collo obstipo sunt obnoxii, atque animadvertitur in illis pronitas ad haemorrhagias, imprimis ad haemoptysin atque haemorrhoides. Hic status quidem diu durare, sed etiam insensibiliter in phthisin pulmonum transire potest. In hac dispositione morbus intra annum decimum quintum et trigesimum quintum se prodit, et quidem eo maturius, quo citius subiecta crescunt. Tubercula in pulmonibus quidem pariter e dispositione naturali nasci possunt, sed etiam non raro e materia arthritica ac exanthematibus retropulsis, ubi etiam diu ante tabem tussis brevis, lenis adest, quae plerumque negligitur.

Phthisis, quae post inflammationes pectoris veras oritur, in initio suo clarius sese manifestat. Nisi inflammatio pulmonis ad summum intra quatuordecim

dies resolvatur, dolor quidem remittit, sed respiratio aliquantum difficilis et tussis parva, sicca remanent, atque aegrotus quodam latere incumbere non potest, nullum fere est dubium, quin vomica fuerit orta, quae quidem per aliquod tempus clausa manere potest, ita ut omnes motus febriles cessent, aegrotusque augescere videatur, sed minimis occasionibus praebitis, aut penitus rumpitur, aut ex parte aperitur, pus in sanguinem transmittit, et per hoc febris tabidae dat ansam.

Acrimoniae rheumaticae, venereae et scrophulosaе haud raro occasionem suppeditant phthisibus, quae pariter sensim sensimque nascuntur atque hinc saepe neglectae radices agunt.

Hujus plerumque generis est illa phthisis, quae e suppuratione tracheae et bronchiorum oritur, atque inde *phthisis trachealis* salutatur. Distinguitur ab aliis speciebus per respirationem insigniter anxiam, et per raucedinem vocis pertinacem et constantem.

Et denique catarrhi neglecti, atque inveterati saepissime sunt causa cujusdam speciei phthiseos, ubi quidem nullum adest ulces verum, attamen pulmones ita sunt relaxati, ut illi statio humorum corruptorum et purulentorum evadant, qui partim iterum in sanguinem resorbentur, et tabem pariunt.

Haec species tabis *phthisis pituitosa* appellari solet, atque ab aliis speciebus in eo distinguitur, quod ha-

bitus phthificus defit, plus adfit relaxationis quam irritabilitatis, initium ejus fuerit catarrhale, dolor non facile lancinans, sed magis prefforius, exfcreationeque majorem habeat pelluciditatem atque visciditatem, quam pus verum.

Natura exfcreationis saepe difficile est cognoscenda. Plerumque pus facilius cum aqua commiscit, atque ab illa celeriter se discernit, quam mucus. Diagnosis autem certa e proxime prolatis circumstantiis est determinanda.

In hac specie phthiseos saepe quoque sunt alii fluxus pituitosi critici, e. gr. fluor albus, haemorrhoides mucosae, fluxus narium. Atque haud raro ea per rheumatismum tollitur chronicum.

Etiamfi in omnibus his suppurationibus non semper stadium inflammationis praegressum observari possit, molimina suppurationis tamen per tensiones in thorace spasticas sese produnt, quae tum e circumstantiarum nexu pro eo agnosci atque accipi debent, quod illa sunt.

Ubi vomica nata est, quae non statim rumpit, quaeque se a pure penitus per tracheam exonerat, status plerumque est conclamatus. Quodsi ea manet clausa, pus in ea contentum eo fit acrius, et deinde, si in sanguinem transire possit, eo vehementorem febrem producit. Si vero mox post ortum suum rumpitur, per tracheam omnis exoneratur, nulla sequitur

febris, tussis remittit, atque appetitus et somnus boni sunt, sanationem expectare licet. Si vero symptomata post rupturam magis augescunt, quam decrescunt, signum est, quod aut continuo novum pus producat, aut pus atque ulcus praesens acre et malignum fiat.

Quodsi vomica in procinctu est rumpendi, oriuntur plerumque vertigines, anxietates, lipothymiae, tremor in artubus et sensus suffocationis. Quodsi ea ita rumpitur, ut pus in cavum thoracis effundatur, atque empyema producat, respiratio quidem ad breve tempus fit facilis, sed mox adhuc difficilior fit quam antea erat, aegri sentiunt gravitatem in diaphragmate, tergo commode incumbere, aut se prorsus flectere non possunt, atque si nulla adhuc adfuisset febris lenta, ea jam oritur, aut vehementior fit.

Quodsi febris jam tam diu duravit, ut aegroti in lecto manere cogantur, atque exscreatione existente libera, tamen excretiones colliquativae comparent, manus intumescunt, et conatus ad dejectiones alvi frequentes sentiuntur, mors non longe abest, quae tum aut e virium exhaustionem, aut e suffocatione sequitur.

Sphaera activitatis artis in illam inprimis extenditur periodum, ubi natura suppurationem moliri incipit. Curandum tunc est primo, ut omnes causae, quae stagnationibus atque inflammationibus in thorace ansam praebere possunt, tollantur, et secundo,

ut inflammationi jamjam incipienti, per regimen antiphlogisticum accuratissimum, in ratione tamen virium instituendum, occuratur.

Methodo antiphlogistica non obstante, diaeta tamen nimium tenuis esse non potest, quia ipsae stagnationes inflammatoriae semper fere e spasmis, atque adeo e quadam debilitatis specie oriuntur.

Ubi jam suppuratio adest, natura et diaeta conveniens plurimum efficere debent. Ratio primari habetur puris educendi. Omnia ea e medio tolluntur, quaecunque egestionem puris suppressere possunt, atque inflammationibus novis interceditur. Sal ammoniacum in decocto quodam demulcenti virtutem hic exferit tam resolventem atque expectorantem, quam etiam temperantem febris. Sed saepe hoc etiam est nimium irritans, atque haud raro ab omni usu pharmacorum efficacium abstinendum est.

Diaeta hic etiam non quidem calefaciens, neque tamen debilitans sed nutriens esse debet, ne vires per motus febriles nimium profligantur.

Ad ruptionem vomicae multi medicorum conati sunt praescriptiones dare, quae autem longe sunt incertissimae. Saccum vomicae pleura et membrana pulmonis propria constituyente, saepe fonticuli et setacea super loco adfecto proficua esse possunt. Paracentesis eo minus hic est segura, quo signa sedis vomicae sunt incertiora. Ubi empyema adest, nonnum-

quam evacuatio puris per paracentesin perfici potest, sed haud raro etiam per hoc mors acceleratur.

In phthisi pituitosa ars plurimum valet. Aër fixus et cortex chinae mirabiles hic saepe exserunt vires. (V. *Aër fixus et cortex peruvianus.*) Potius hic etiam balsamica locum habent. Sic e. gr. myrrha in connubio cum sale lixivioso et tantillo acidi tartari essentialis exhiberi potest.

Omniū autem minime in phthisi tracheali arti quidquam efficere licet, imprimis si jam morbus diu duraverit. Vapores emollientes, vesicatoria, et remedia diaphoretica in morbi initio ibi usum praebere possunt, ubi ea est sequela catarrhi aut rheumatismi. In morbi progressu cortex peruvianus cum mercurialibus permixtus, imprimis cum solutione plenckiana, atque ulcera artificialia externa sunt pharmaca securissima atque efficacissima, ad morbum etiam si non impediendum, tamen trahendum et mitigandum. Saepe nihil amplius quam demulcentia exhibere licet.

Phthisis hepatica.

Ulcus hepatis sese prodit, per sensum in hypochondrio dextro pressorium, per colorem cutis flavum, et per turbas in appetitu, in concoctione atque in sedibus. Causae etiam praegressae lucem in constituendo morbo foenerantur. Excretio puris e pulmonibus deesse, sed etiam adesse potest, uti pus
etiam

etiam per resorptionem alias ve vias educi queat. Pus inprimis ad furas se dejicere, ibique ulcera formare solet, quae vero raro statum allevant, ac etiam per se facile redduntur maligna. Respiratio super haec est difficilis, et tussis, suffocatio propensioque ad vomendum adsunt.

Vomica inter peritoneum, et membranam hepatis exteriorem formari, tumorem gignere, et tum per apertionem artificialem evacuari potest. Sed quoque in cavum abdominis aperiri, ascitem purulentum, et per hunc mortem producere potest.

Phthisis lienalis.

Hic saepe intumescencia hypochondrii sinistri, et pulsatio observantur. Cubitus aegro ad latus dextrum fit molestus. Ut plurimum primum intumescit per sinister. Aegroti plerumque sunt tristes et morosi. Morbus rarius occurrit, quam reliqui, atque in medendi ratione summa rei in eo verti videtur, num ulcus versus exteriora aperiri possit.

Phthisis renalis.

Exulceratio renum praeter causas solitas quoque e calculo oriri potest. Aegri sentiunt gravitatem in regione lumbari, et torporem in femore lateris affecti. Pus observatur in urina.

Evacuatio puris per remedia lenia diuretica, quorum inprimis aër fixus pertinet, ac per episthemata

emollientia maxime promoveri, morbusque saepe per hoc jam sanari potest, nisi adfit calculus, qui novas iterum semper producit inflammationes.

Phthisis uterina.

Praeter causas ordinarias ea quoque e coitu nimium frequenti oritur. Exulceratio facile redditur maligna ac carcinomatosa, auxiliumque ut plurimum est justo ferius, quum illud ab aegris quaeritur. Hic per injectiones purificantes et demulcentes e radicibus recentibus consolidae majoris, cicutae et scordii opitulamur.

Phthisi existente indolis magis mucosae, atque e fluore albo nimium frequenti et diuturno orta, adhibenda sunt roborantia externa atque interna. Fortitan quoque vapores ex aëre fixo, immediate ad partem adfectam admissi eximium praestare possunt usum.

Phthisis mesenterica.

Haec plerumque ex acrimonia scrophulosa nascitur, atque in perpetuum fortasse est insanabilis, quoniam pus facile in cavum abdominis exoneratur.

Phthisis intestinalis.

Exulceratio intestinorum aut est sequela venenorum admodum corrosivorum, aut dysenteriae. Nihil

pariter amplius effici potest, quam per demulcentia exitus puris promoveri, novisque inflammationibus praecaveri.

De Morbis nervorum.

Morbi, in quibus systema inprimis nervosum est invasum, ac in quibus laesio facultatis sensitivae et locomotivae contingit, ab auctoribus *morbi nervorum*, seu *morbi nervosi* sunt appellati.

Morbi systematis nervosi in duas dispeci possunt classes primarias; primo in illos, ubi systema nervosum tam sensibile est, ut etiam parvae causae, quae in constitutionibus naturalibus nullam producant mutationem, magnam jam in illis producant inordinationem. Hi sunt illi, quos ego alibi ut morbos nervosos proprie sic dictos descripsi, quique a scriptoribus *morbi nervosi sine materie* appellantur; secundo omnes reliquae nervorum laesiones, quae e manifestis, atque in constitutionibus etiam validis sufficientibus nascuntur causis, et qui a scriptoribus *morbi nervosi cum materie* vocantur.

Quodsi definitionem meam de morbis nervosis sequi velimus, morbi tantum prioris classis nomen *morbi nervosi* merentur, classis posterioris tantum *morbi nervorum* appellari deberent.

Non ego hic in constituendis speciebus huic divisioni inhaerebo, sed hanc diversitatem in causis singulorum morborum adlaturus sum, ut etiam hic tantum mihi magis cum morbis generalioribus res est in univ[er]sum, quippe mala magis particularia ad morbos particulares rejecturo.

Antipathia.

Conditiones nervorum certae dantur, quarum vi quaedam res, in alios mortales parum aut nihil virium habiturae, effectum prorsus singularem atque insolitum exserunt. Sic e. gr. quidam homines e felis exhalatione liquuntur animo, ita tali quidam a quibusdam pharmacis, cibis aliisque objectis horrore invaduntur, ut illi sensationem illorum penitus ferre nequeant.

Hic est morbus nervosus sine materie, isque ex idiosyncrasia oriri vulgo dicitur, hoc est, quod is rationem suam in proprietate corporis peculiari, individuali ac proprio agnoscat.

Morbi hujus generis aut sunt connati, aut per educationem contracti. In utroque casu difficiles sunt ad tollendum, sciendi tamen illi sunt, ut in tractatione aliorum morborum nosmet secundum illos dirigere queamus.

Malum hypochondriacum et hystericum.

Symptomata systematis nervosi transitoria e singulari nervorum debilitate, causisque, quae prorsus non sufficientes esse videntur, oriunda, atque in quae opium specificam exserit virtutem, sunt ea, quae ego sub titulo praescripto complector. Et quemadmodum in febribus contradictorium symptomatum character est febris nervosae, ita etiam in malis nervorum chronicis, contradictorium, et minime in ratione solita existens, est character hypochondriae atque hysteriae.

In viris saepissime haec symptomata cum obstructionibus viscerum abdominis, atque in mulieribus cum vitiis uteri sunt conjuncta, quare unus idemque morbus, pro diversis speciebus acceptus atque ille *hypochondria*, hic vero *hysteria* fuit appellatus.

At saepissime neque obstructiones notabiliter, neque vitia uteri insignia observantur, uti etiam morbus in mulieribus simul vitiis hepatis, lienis reliquorumque viscerum stipatus esse potest.

Alterutrum proinde horum nominum est derelinquendum, aut idem morbus in viris *hypochondria*, in mulieribus *hysteria* est appellandus.

Quo magis symptomata causas solitas, manifestas ac sufficientes agnoscunt, eo minus ea nomen nostri morbi merentur. Quo causae sunt occultiores, quo

leviores, quoque magis insufficientes illae videntur, eo magis illis descriptio nostri morbi competit.

Distinguendus itaque hic morbus pariter est in morbum cum materie, atque in morbum sine materie, in casu tamen priori causa materialis non ita comparata esse debet, ut ea in omnibus constitutionibus eadem producat symptomata, quia is tum nomen nostri morbi non meretur. Rarius hic morbus in viris reperitur sine materie, frequentius in sexu sequiori.

Symptomata tanto nascuntur ocysus, tanto sunt vehementiora, eo citius transeunt, eoque facilius per opium se domari patiuntur, quanto minus morbus est cum materie, et quo magis proinde e debilitate atque irritabilitate systematis nervosi oritur singulari.

Dispositio ad hunc morbum e sensibilitate morali insolita atque praeternaturali cognoscitur, homines sunt tristes, incerti animi, diffidentes et timidi, licet certis occasionibus nimium vehementes. Concoctio vitiosa et proclivitas ad flatus peculiaris simul adest. Reliqua symptomata sunt intemperies subitae et palpitatio cordis sine plethora, respiratio impedita, et sensus quasi in trachea aliquid haereret, nec tamen quidquam adest, nisi spasmus, quod symptoma posterius appellatur *globus hystericus*; lypothymiae occasionibus minimis praesentibus; proclivitas in diarrhoeas, sine erroribus in diaeta praegressis; vomitus

bilis viridis; fitis sine calore; vertigo, absque plethora aut ventriculo infirmo ut causa; frequens sputatio, frige factio facilis et q. f. a.

Haec debilitas atque irritabilitas systematis nervosi per causas maxime debilitantes produci potest, e. gr. per evacuationes justo frequentiores, per animi pathemata et contentiones perseverantia; ea quoque a natura adesse potest, nec alia ratio sufficiens reddi queat.

Causae occasionales, quae dispositione praesenti, symptomatibus hypochondriacis atque hystericeis ansam praebere, eadem augere pertinaciaque reddere queunt, praecipue sunt:

- 1) Diaeta inepta, e. gr. cibi difficulter concoquendi, usus potulentorum calidorum, vita existente sine corporis exercitatione.
- 2) Evacuationes impeditae, quibus natura est adfuerit, aut per quas ipsa sibi opitulari conatur, e. gr. haemorrhagiae, sudores.
- 3) Animi pathemata, e. g. ira, pavor, moestitia.
- 4) Stagnatio muci et bilis atrae in visceribus abdominis, qua functiones concoctionis et chyli-
ficationis turbantur.
- 5) Acrimoniae peculiares, e. gr. acrimonia scrophulosa, scorbutica, arthritica.
- 6) Obstructiones viscerum abdominis.

Symptomata, ratione medendi existente apta, raro sunt periculosa, aliis tamen morbis perniciosis anam praepere possunt. Nonnumquam dispositio hypochondriaca cum annis evanescit.

In medendi methodo res est magni momenti, indolem horum symptomatum nosse. Missio sanguinis et remedia frigescentia in vertigine et palpitatione cordis hysterica, remedia evacuantia in defectu appetitus, obstructioneque alvi hysterica non solum sunt inertia, sed etiam sequelis longe nocentissimis occasionem dare queunt.

Ubi in exacerbationibus periculum adest, aut illae nimium sunt graves, exhibenda sunt sola antispasmodica, atque inter haec opium atque ossa foetida, nisi adsit plethora manifesta minimeque dubia.

Extra accessiones contendimus primo causas manifestas tollere. Imperamus dietam convenientem, enitimur evacuationes consuetas restituere, aegros ab animi pathematibus custodire, in societatem gratam introducere, exercitationem corporis sufficientem comparare; bilis atra impuritatesque primarum viarum aliae educuntur per solventia atque evacuantia; obstructiones abdominis tolluntur (V. *Pulvis ecphrasticus* et *elixirium resolvens*); et contra acrimonias singulares adhibentur remedia hunc in finem inservientia.

In mucositate atque obstructione viscerum abdominis prodest usus succorum herbarum solventium

perseverans e. gr. Leontodon taraxaci, marrubii, fumariae et f. p. Eadem haec remedia, in forma enematum adhibita, saepe eximium effectum praestiterunt.

Ipsam nervorum debilitatem enitimur tollere, contendendo ut omnes causae debilitantes e medio tollantur, martem interne exhibemus, (V. *Tinctura martis apertiva atque adstringens*) atque aegris balnea frigida multumque exercitationis corporis ordinantur.

De animi Morbis.

Huc pertinent vitia facultatum animi singularia, quae rationem suam non in natura hominis propria, sed in causis praeternaturalibus singularibus agnoscunt. Species eorum praecipuae sunt sequentes:

Amnesia.

Ita vocant *memoriam infinitè infirmam*, ubi tamen facultas judicandi non simul immediate est debilitata, quamvis ea semper simul laborat.

In memoria debili semper facultas ideas combinandi deest, atque extenus necesse est, profecto etiam facultatem judicandi simul laborare. Aegrotus tamen de rebus, quarum meminit, accuratissime judicare potest.

Memoria debilis nascitur:

- 1) E nimia contentione atque occupatione animi, ac praecipue judicii varia.

- 2) E coitu atque onania nimium frequenti.
- 3) E laesionibus capitis externis.
- 4) E pathematibus animi vehementibus.
- 5) E cephalalgis diu perseverantibus.
- 6) Ex usu potulentorum spirituosorum nimium largo.

In primo casu per aliquod tempus aegro a negotiis est abstinendum. In secundo a coitu, sedulo evitando irritamenta externa, lavando se frigide, atque interne pharmaca roborantia adsumendo. Et sic pariter ratio reliquarum causarum tollendarum habetur, quarum medendi ratio jam in pluribus locis est tradita.

Omnes causae enumeratae quoque hydrocephalo atque hydropi pectoris ansam praebere possunt, quorum, memoria infirma, semper fere est symptoma princeps.

Amentia partialis.

Aegri dantur, qui tantum in una re minus recte judicant, in omnibus aliis autem sane et rite cogitant. Huc e. gr. pertinet imaginatio, quumquis persuasum sibi habet, pedes sibi vitreos fragibiles esse *Nostalgia* quoque certo respectu huc pertinet. Haec species morborum plerumque causas habent morales, quae pervestigandae sunt, et contendendum, ut eae pariter moraliter tollantur. Pessima nostalgiae symptomata per reditum in patria tolluntur. Sic etiam alii morbi hujus speciei per expletionem necessitatis phan-

taisticae sanari possunt. Ubi solummodo ingenium laborat, et nullae appetentiae vehementes immiscentur, vitium verisimiliter in cerebro ipso fitum est, et propterea tanto difficulter est tollendum.

Melancholia et Mania.

Tristitia, pusillanimitas atque amor solitudinis singularis, una cum iudicio minus recto unius aut plurimum objectorum appellatur *melancholia*.

Delirium universale vehemens, sed chronicum vocatur *mania*.

Utrique morbi maxime in suis causis conveniunt, propterea ego quoque eos hic conjungo.

Melancholia gradus hypochondriae adauctus esse potest, ea tamen quoque sine omni dispositione hypochondriaca oriri queat.

Mania gradus melancholiae auctus esse potest, non tamen semper stadium praegreditur melancholicum, sed nascitur ea subito, atque haud raro sine omni melancholia atque hypochondria super ante tollitur.

Mania distinguitur a phrenitide per durationem longiorem, porro quod in mania vires non desint, et tertio per absentiam febris, quae quidem in fine superaccedere, attamen non pro causa delirii haberi potest.

In mania quoque adest plerumque species quaedam insensibilitatis adversus irritationes nonnullas.

E. gr. aegri sentiunt plagas, sed calorem aut frigus, aut vesicatoria, et s. p. non sentiunt.

Nonnumquam morbus est periodicus, atque aegroti in temporibus bonis omnium actionum factarum recordarunt.

Quo causae sunt minus manifestae, minusque vincibiles inveniendae, quo morbus jam diutius duravit, quo pulsus est languidior ac tardior, eo minus spes ad convalescentiam adest, et tum aegri plerumque tabe, rarissime morbis acutis moriuntur.

Causae vulgatissimae sunt:

- 1) Dispositio hypochondriaca atque hysterica, aut etiam alia debilitatis, sensibili totisque systematis nervosi species, ita ut parvae ac minus notabiles causae jam sufficiunt ad morbum producendum.
- 2) Pathemata animi vehementia, ut ira, pavor, moeror, gaudium.
- 3) Contentiones animi perseverantes, ingens quoque instinctus et cupiditas, quae expleri nequit.
- 4) Evacuationes nimiae.
- 5) Exanthemata retropulsa, ut scabies.
- 6) Haemorrhagiae consuetae suppressae.
- 7) Vitia cerebri organica, etiam si sectiones cadaverum nihil certi hac in re constituerint. Cerebrum aut nimis durum, aut nimis molle deprehenditur, quod quidem etiam omnino sequela

morbi esse potest, haud raro gaudet cerebrum habitu etiam prorsus naturali. Observationes non desunt, solutiones piaë matris probabilem maniae causam fuisse. At ego vidi piam matrem per humorem gelatinosum solutam, in homine e vulnere capitis extincto, qui aliquot horis ante mortem integra usus est ratione. Saepe invenitur, cranium firmissimum dura matre cohaerere; subinde etiam adest aqua inter illa, quae vero saepius adhuc inter duram et piam matrem deprehenditur, ut et generatim haec posterior maxime in hoc morbo laborare videtur. Sed etiam haud raro contingit, ut jam innuimus, ut nullum prorsus vitium cerebri animadvertere liceat.

- 8) Impuritates biliosae, imprimis ejus generis, quae atrabilis vocatur.
- 9) Obstructiones viscerum abdominis.
- 10) In puerperis non raro occurrit status melancholicus, saepe in maniam degenerans, summeque est periculosus. Nonnumquam praeter causas enumeratas metastases lacteae causa esse videntur; videre mihi tamen casus licuit, ubi morbus erat letalis, neque tamen ullas causas morbi aut mortis detegere potueram.
- 11) Nec desunt observationes, morbum fuisse haereditarium, infantesque statim post nativitatem specimina virium et ferocitatis insolita edidisse.

Ratio primum in medendi methodo habetur causarum crassarum. Quodsi plethora adest, venae sectio instituitur. Saburra biliosa, obstructionibusque viscerum praesentibus, propinatur tartarus emeticus, aut aqua benedicta Rulandi in dosibus sensim sensimque auctis, quo non raro jam finem consequi licet. Plethora abdominalis in languido atque haud celeri pulsu indicat pellentia, et hic casus esse videtur, ubi helleborismus veterum locum habet.

Corpore materia scabiosa scalente hepar sulphuris salinum applicatur, aut enitimur scabiem per inoculationem iterum retroducere.

Debilitatem atque irritabilitatem systematis nervosi conamur per roborantia, vesicatoria et balnea frigida tollere. Ubi nullas novimus causas manifestas, periculum cum camphora in dosibus paulatim auctis facere licet, quae saepe insignem exserit virtutem, inprimis natura per motus febriles succurrente, aut si morbus e metastasibus lacteis originem ducere videatur. Quodsi evacuationes sufficientes sint factae et tamen activitas est nimis magna, opium in magnis dosibus prodest.

Causae morales singularem merentur attentionem. Ac generatim multum in medendi ratione hujus morbi in tractatione aegrorum morali situm est momenti. Minime est contendendum, per haud necessariam resistantiam aegros adhuc magis irritare, sed aut aegro-

rum voluntati satisfacere, aut eorum attentionem ab objectis ejus rabiei deducendo diligentiam adhibere, atque haec generatim tantum, quantum fieri potest, tollere.

De Convulsionibus.

Contractio musculorum imperio voluntatis subje-
ctorum praeternaturalis vocatur *convulsio*.

Musculo in contractione manente aut saltem paulatim se retrahente appellatur *convulsio tonica*.

Quodsi vero contractio et retractio mutuo et cito sibi invicem succedant, *convulsio clonica* salutatur.

Crampus.

Sic appellatur convulsio tonica dolore stipata et causis transeuntibus, imprimis in furis, percepta.

Convulsiones.

In aegris hypochondriacis atque hysteriis subinde convulsiones clonicae oriuntur, quae vero transeunt sunt, nullumque constituunt morbum peculiarem.

Trismus.

Trismus aut est symptoma aliarum convulsionum, aut per se oritur, praesertim noctu ex irritatione in primis viis, quam aut vermes aut impuritates pro-

ducunt acres, secundum quae medendi ratio est instituenda.

Risus sardonius.

Hoc symptoma est rarissimum, et saepe cum spasmō cynico confunditur. In risu sardonio aequè percutitur diaphragma motu convulsivo, atque in risu naturali.

Alias creditum fuit, risum sardonium semper per inflammationem diaphragmatis produci, observationes autem hanc opinionem refutarunt. Morbus e causis reliquarum convulsionum, imprimis autem per esum ranunculi scelerati produci potest.

Spasmus cynicus.

Convulsiones musculorum faciei appellantur *spasmus cynicus*, qui aut est symptoma aliorum spasmodorum, aut nascitur per se e vulneribus tendinum maxillae extremitatumque, ubi praeter usum opii nihil aliud remanet, quam separatio tendinum laceratorum tensorumque totalis.

Chorea sancti Viti.

Aegri hoc in morbo in inquietudine et motu sunt continuo, ita ut illi motus manuum et pedum coërcere nequeant, ubi illi plerumque perfecte sibi sunt conscii, nonnumquam etiam sunt extra se.

Morbus

Morbus frequentissime inter decimum et quartum decimum annum observatur, nonnumquam tamen ille etiam aetate provectiores invadit.

Adest plerumque acrimonia in corpore singularis, materiaque irritans, e. gr. vermes, exanthemata retropulsa, et similia, cujus rei in medendi methodo ratio est habenda. Num morbus in Italia revera morfu tarantulae produci queat, jure in dubium revocatur.

Epilepsia.

Hic morbus per paroxysmos chronicos convulsio-
num clonicarum apparet, ubi aegri simul omni con-
scientia sunt privati. Hae convulsiones plerumque
sunt universales, sed nonnumquam etiam tantum par-
ticulares.

Accessiones tam quoad vehementiam, quam etiam
quoad durationem sunt admodum variae. Maxime
ordinarie 10 aut 20 minuta durant. Rarissime tan-
tum sunt periodicae. Durante accessione respiratio ple-
rumque est difficilis, atque utplurimum spuma ex ore
oritur. Pulsus in exacerbationibus est spasmodicus,
celer atque inordinatus.

Nonnumquam accessionem praegrediuntur alia
symptomata spastica, e. gr. vertigo, urina tenuis et
pallida. Subinde sentiunt aegri spasmus in quopiam
loco occipere, semperque ulterius serpere, quodque
aura epileptica nuncupatur. In quibusdam accedunt

tantum noctu paroxysmi. Saepe accessiones in plenilunio facile rursus comparere observantur.

Praeter debilitatem atque irritabilitatem systematis nervosi universalem dispositio etiam ad eam haud raro est haereditaria, eaque saepe tam occulta, ut detegi prorsus nequeat.

Ad causas occasionales praecipue pertinent sequentes :

1) Colluvies biliosa acris in primis viis et generatim omnia, quaecunque ventriculum atque intestina irritant e. gr. vermes, praesertim in adultis taeniae.

2) Evacuationes efferae.

3) Materia exanthematica, e. gr. scabies, materia variolosa.

4) Materia arthritica.

5) Evacuationes suppressae tam sanguinis, quam etiam inveteratorum diu jam consuetorum et subito sanatorum ulcerum.

6) Eadem causa, quae febrem intermittentem producere potest.

7) Causa physica aut mechanica irritans in cerebro, aut in aliis partibus systematis nervosi. E. gr. depressio partis cujusdam cranii, festucae, indurationes membranarum, et s. p. Saepe haec vitia tantum ad causas pertinent praedisponentes.

- 8) In infantibus epilepsia ex irritatione dentitionis, e lacte acri, atque e saburra in primis viis acri nasci potest.
- 9) Pathemata animi vehementia, inprimis pavor atque ira.
- 10) Quum calculi e vesicula fellea in intestinum duodenum, aut e renibus in vesicam urinariam deppelluntur, oritur saepe ex irritatione per hoc producta epilepsia.
- 11) Morbus quoque tam e coitu nimium frequenti in corporibus debilibus atque irritabilibus, quam etiam e nimia abstinentia in subjectis constitutionis fervidissimae oriri potest.
- 12) Subinde nulla causa est detegenda occasio-
nalis, ubi tam morbus aut verum est symptoma nervosum, aut etiam, quod saepius obtinet, e vitiis in structura partium nascitur: In utroque casu mutationes quam minime notabiles ad accessionem producendam sunt sufficientes.

Symptomata leviora non semper sunt optima. Spuma in ore nihil praecipue nunciat periculosi; ea verisimiliter e spasma vasorum minorum nascitur. Quodsi morbus jam diu duravit, proclivitas ad eum fit tanta, ut is postea e levissimis causis oriatur.

Generatim in prognosi morbi momentum situm est in causis, num illae sint manifestae et vincibiles, nec ne. Proclivitas haereditaria extirpatu est difficilis.

Quodsi is antea annum decimum quartum oritur, neque morbus est haereditarius, cum annis plerumque cessat. Post annum vigesimum quintum est pertinacissimus, difficulterque tollitur, nisi is ab aliis morbis sanabilibus pendeat. Est etiam pertinacior, ubi is sensim sensimque, quam ubi sine omni proclivitate subito natus est. Nonnumquam epilepsia per febrem quartanam, nonnumquam per metastases tollitur.

Durante paroxysmo nihil faciendum est, nisi impediendum, ne aegri per ictum aut casum damnum sibi inferant. Servatio et refractio pollicum aegros multo lassiores reddit, quam si illi sibi ipsis relinquuntur. Atque odoratae acres facile pulmonibus nocere queunt. Subjectis hystericis omnino res foetidae, ut assa foetida, pennae adustae ante nasum servari possunt. Quodsi paroxysmus est admodum vehemens, nimisque diu durat, opera est danda, ut enema emolliens antispasmodicum injiciatur.

Post exacerbationem conamur semper diaphoresin lenem promoveri atque conservare.

Medendi ratio secundum causas manifestas instituitur. Ulcera artificialia bonum plerumque praestant effectum, imprimis in loco, ubi aegri initium accessionis percipere possunt; materia variolosa remanente ea totam saepe curam absolvere possunt. Ubi nulla causa manifesta tollenda animadvertitur, et cum similitudine veri opinari licet, debilitatem atque irritabi-

litem systematis nervosi singularem praecipue in causa esse, periculum cum specificis est faciendum. Hujusmodi sunt opium in dosibus sensim sensimque auctis, sal ammoniacum veneris, cardamine, camphora, folia aurantiorum, cortex chinae, assa foetida, mercurialia, valeriana, moschus atque oleum animale Dippelii. Viscum in morbis convulsivis ita se habere, quam china in febribus intermittentibus, dictum quidem est, per experimenta autem non evictum, propter varietatem causarum tantopere differentem etiam impossibile. Plus paulo a floribus Zinci sperare licet.

Nisi malum radicitus tollere liceat, et morbus probabiliter e vitiis cerebri insanabilibus oriatur, omnes res irritantes congestionesque producentes e medio tollere enitendum est, per quod etiam si non omnibus, plurimis tamen accessionibus praecavere possumus.

Spasmo in extremitatibus incipiente per ligaturam subinde propagatio ejusdem supprimi potest. Nonnumquam etiam nervus in eo loco felici cum successu est percissus.

Eclampsia.

Epilepsia nonnumquam est indolis acutae, et tum appellatur *eclampsia*.

Talis est plerumque in infantibus tenellis et puerperis, ubi morbus aut mox tollitur, aut fit letalis.

Morbus hic semper est symptomaticus, quare medendi ratio illius secundum medendi methodum morbi principalis instituitur.

Raphania.

Convulsiones clonicae magis in convulsionibus irregularibus, quam motibus continuatis consistentes, quae semper cum dolore in membris pruriginoso incipiunt, atque indolis sunt acutae, appellatur *raphania*.

Est illi praeterea singulare et proprium, quod ea sit contagiosa, a quo tantum infantes lactentes excipiendi esse videntur, quibus ea non facile communicatur.

Morbo admodum vehementi, sub lypothymiis contractio membrorum spastica doloribusque stipata, pressio in scrobiculo cordis suffocatioque a mucositate oriuntur.

In specie leniori spasmus semper sensatio formicationis praegreditur.

Pulsus plerumque est tardus, intermittens et parvus, atque morte appropinquante fit celer.

Morbus quidem remissiones facit, plerumque tamen extremitates manent contracti, atque apices digitorum manus ac pedis torpore hebetes.

Conscientia plerumque adest, nisi alias febris et dolores delirio ansam praebeant.

De morbi causa variae exstant opiniones. Quidam enim deducunt a semine raphani raphanistri in pane simul cocto, atque inde morbus nomen etiam obtinuit; alii a lolio temulento, item alii a rubigine. Alimentum ineptum rationem hujus morbi in se continere quam verosimillimum est, omnibusque experimentis conforme.

In omnibus hujus generis aegris fere copiose vermes in intestinis se ostendunt, quarum evacuatio est utilissima.

In medendi ratione itaque nulli rei tantopere studendum, quam purgationi primarum viarum. Quo facto, spasmisque adhuc continuatis, utiliter valeriana in connubio cum camphora adhibetur.

Nonnumquam natura per exanthema indolis scabiosae sibi ipsi est opitulata. Morbi mihi occurrunt convulsivi maxima cum raphania gaudentes similitudine, qui pariter per eruptionem scabiei sunt soluti.

Hunc morbum ab eo, qui in gallia sub nomine *ergot* est cognitus, toto coelo differre, in capite de gangraena, sphacelo et necrosi jam superius dixi.

Tetanus.

Sub *tetano* sensu generali intelligitur quaevis convulsio tonica, ubi plerumque, non tamen semper,

conscientia deest. Species ejus principes sunt sequentes :

- 1) *Tetanus* stricte sic dictus, est convulsio tonica musculorum trunci atque extremitatum, ita ut corpus secundum longitudinem extensum, durum atque immobile maneat,
- 2) *Opisthotonus* est convulsio tonica illorum musculorum, qui caput versus spinam dorsi retrahunt.
- 3) *Emprosthotonus* est convulsio tonica musculorum caput versus pectus trahentium.
- 4) *Spasmus maxillae inferioris*, ubi maxilla inferior versus superiorem trahitur, osque per nullam fere vim aperiri potest.

Nonnumquam omnes hae species in uno eodemque morbo occurrunt.

Morbus nonnumquam est chronicus, subinde indolis acutae.

Acutae est indolis plerumque in regionibus australibus calidis, ubi is cito post refrigeria nascitur, atque ut plurimum intra dies undecim necat.

Praeterea ab omnibus causis irritantibus, e quibus convulsiones reliquae oriuntur, produci potest. Imprimis irritationes in ventriculo atque intestinis spasmos hujus generis excitare possunt, hinc tetanus maxillae haud raro est symptoma dysenteriae. Nec desunt experimenta, quod subjecta in aëre inflammabili

in lipothymiam incidentia in tetano vero reperiuntur, sicuti generatim in regionibus calidis aër atmosphæricus magno hunc in morbum influxu gaudere videtur.

Spasmus maxillae inferioris quoque facile sequitur post laesiones aut irritationes tendinum tam in musculis maxillae ipsius, quam in musculis finium extremitatum. In infantibus facile e lacte saburraque in primis viis acri nascitur, ubi is fere in diebus 3 aut 4 occidit, nisi intra hoc tempus opitulari liceat. In regionibus calidis infantes huic morbo in primis nono die post partum sunt obnoxii. Nonnumquam materia variolarum causa tetani esse est mihi visa. Spasmi saltem eruptionem variolarum nonnumquam praecedentes, magna cum illis, qui in tetano obtinent, gaudent similitudine. Infantes saepe etiam ab hoc tetano in epidemiis variolarum invasos fuisse vidi.

Magna mihi etiam adest ratio ad credendum, hydropem cerebri omnino nonnumquam causam hujusmodi spasmi esse, quoniam is haud raro iisdem symptomatibus est stipatus, quae illum morbum comitantur.

In accessionibus balnea calida atque frictiones adhibentur.

In spasmo maxillae enititur colluviem per clysteres educere, et quamprimum vel minima adest

apertura, exhibetur opium, dum tuto evacuantia propinari queant.

Ubi laesiones tendinum adfunt, conamur hos perfcindere, aut irritationem praesentem per epithemata emollientia atque opium tollere.

Morbo ex refrigerio orto, omnia a balneis calidis et pharmacis diaphoreticis lenibus sunt expectanda. In quibusdam tetani et spasmi maxillae inferioris speciebus balnea frigida atque infusio subita cum aqua frigida nonnumquam auxilium adhibuerunt.

Reliquis causis manifestis pro re nata occurritur.

Infusio mercurii saepe salutare exseruit vires, ubi nulla causa manifesta erat detegenda.

Recentiori aetate multum a frictione cum mag-nate superficialia auxilii fuit promissum, quod certe, inprimis in spasmo maxillae a refrigerio oriundo, omnibus aliis remediis frustra adhibitis, tentare licet.

Ad spasmus maxillae in infantibus praecaven-dum est consultum, deligatione umbilici sanguinem ex parte in ventre remanentem ante deligationem caute exprimere, norma, quae saltem numquam nociva esse, atque igitur persequi potest.

Tremor.

Tremor extremitatum atque capitis continuus oriri potest e causis sequentibus:

- 1) Ex evacuationibus nimium largis, praecipue feminis.

- 2) Ex usu narcoticorum nimis immodico; tremor hic in quovis narcoticorum usu rursus remittere solet, uti hic casus e. gr. in potatoribus vini, et spiritus adusti obtinet.
- 3) Operarii in fodinis argenti vivi haud raro e mercurio deglutito invaduntur tremore.
- 4) E pathematibus animi vehementibus diuque perseverantibus.
- 5) E spasmis; hoc in casu tremor plerumque est transiens.
- 6) Ex acrimonia rheumatica.
- 7) E paralyfi.
- 8) Ex aetate provec̃ta.

Omnibus his causis conamur occurrere, uti alibi dictum est.

Contractura.

Hic quidem morbus proprie non est morbus nervosus, huc tamen eatenus pertinet, quatenus per eum motus musculorum est suppressus.

Ea in induratione tendinum et ligamentorum partium immobilium consistit.

Causae sunt:

- 1) Contentio membrorum vehemens et diuturna.
Sic oriuntur colli obstipi ex inclinatione continua.

- 2) Spasmus, qui per longam continuationem talem contractionem tendinum et ligamentorum parit.
- 3) Catarrhi, in quibus acrimonia catarrhalis talem contracturam producere potest.
- 4) Paralyfes; ita nonnumquam talia membra contracta post colicam pictonum remanent.
- 5) Acrimonia scorbutica, scrophulosa, venerea atque arthritica.

Successus medendi rationis ab eo pendet, num tendines et ligamenta adhuc emollitionis atque extensionis fibrarum suarum sint capacia, quod perficere contendendum est per pharmaca emollientia, antispasmodica, diaphoretica lenia atque roborantia. Assa foetida insignem hic exserit virtutem. Ubi simul partes sunt admodum turgidae, setacea quoque utiliter applicari possunt,

Morbi adhuc reliqui spasmodici et nervosi jam sequuntur.

Vertigo.

In vertigine aegri videntur sibi, objecta subito et celeriter circa se moveri videre. Quodsi objecta naturaliter et sine colore videntur, est *vertigo simplex*; si vero objecta non clare et cum coloribus videntur, *vertigo* est *tenebriosa*; si simul abest conscientia, ita

ut se ipsos tenere nequeant, sed ad terram incumbunt, *vertigo est caduca*.

Causae sunt :

- 1) Debilitas ex evacuationibus nimium largis, e. gr. haemorrhagiis.
- 2) Saburra in primis viis.
- 3) Potulenta spirituosa nimium copiose hausta, ususque plantarum narcoticarum.
- 4) Spasmi hysterici.
- 5) Obstructiones in visceribus abdominis.
- 6) Eruptio haemorrhagiarum atque exanthematum instans.
- 7) Humores in cerebro extravasati.
- 8) Nimia plethora.

Plerumque vertigo plethorae adscribitur, quod tamen tunc tantum obtinet, quodsi natura evacuationum sanguinis est adsueta, et tempus earum appropinquat aut jam praeteriit. Hoc in casu missio sanguinis, aut promotio reliquarum haemorrhagiarum naturae consuetarum est omnino utilis.

Ubi extravasatum in cerebro suspicari licet, plerumque alia adhuc symptomata trepanationem requirunt adfunt.

Ubi exanthemata instant, eruptio illorum per frictiones, epispastica et diaphoretica est promovenda.

Obstructiones viscerum abdominis enitimur per resolventia, diaetam aptam, exercitationem corporis sufficientem, atque animi alacritatem tollere.

Vertigine existente hysterica, aliquot guttae laudani juvant.

Colluviem in primis viis conamur educere, et potus spirituosos venenaque narcotica aut per acida domare, aut per emetica exturbare.

Ubi debilitas est causa, prosunt inprimis cibi concoctu faciles, nutrientesque, remedia roborantia atque balnea frigida.

Lipothymiae.

Quodsi quis generatim viribus deficit, appellatur hoc *debilitas*, quodsi autem per accessiones et subito mutatio singularis atque inertia virium vitalium oritur, *lipothymia* seu *defectio animi* nuncupatur.

Species discernuntur sequentes:

- 1) *Lipothymia*. Est defectio animi subita et transitoria, ubi pulsus non mutatur, et conscientia manet.
- 2) *Syncope*. Hic pulsus et respiratio sunt simul debilitati, calor est imminutus, et conscientia abest.
- 3) *Asphyxia*. Hic otiantur omnes vires, nec pulsus, nec respiratio est animadvertenda, et status a morte nulla alia re discernitur, quam, quod

hic nulla locum habeat putredo, etiam si defectio animi per plures dies permaneret. Signum tantum suppressae atque adhuc non mortuae vis vitalis est non coactus capitis situs.

Lipothymiae oriuntur aut e circulatione sanguinis impedita, aut ex aliqua singulari in nervos irritatione.

Causae remotae sunt:

- 1) Causae morales, e. gr. meditatio diuturna atque animi pathemata.
- 2) Debilitas naturalis, quae semper fere est indolis hystericae, atque ubi causae minimae defectio- nibus animi ansam praebere possunt.
- 3) Exhaustio virium, e. gr. fames, defectus somni, evacuationes efferae.
- 4) Causae in primis viis irritantes, e. gr. vermes, impuritates, venena narcotica, e. gr. solanum furiosum, hyoscyamus et s. p.
- 5) Nimia virium contentio in partu, in exacerbationibus podagricis et doloribus vehementibus.
- 6) Lipothymiae saepe sunt scorbuti symptoma.
- 7) Frigus atrox.
- 8) Propter defectum aëris atmosphaerici, e. gr. sub aqua atque in aëre fixo nulla respiratio locum habet.
- 9) Polypi cordis et vasorum magnorum, aneurismata, vomicae, obstructiones viscerum.

In lipôthymiis, ubi circulatio sanguinis non vehementer laesa est, aër liber atque adpersio cum aqua frigida optima sunt remedia. Ubi causae debilitantes sunt praegressae, facies et manus vino lavari possunt. Aquae adoratae sunt plerumque aut inertes, aut nocere possunt. In subjectis hystericeis autem tamen inserviunt res foetidae, uti: assa foetida, castoreum, pennae adustae et similia.

Extra paroxysmos contendimus pro re nata nutrice et roborare, causasque irritantes a medio tollere, ubi simul semper remedia antispasmodica sunt adhibenda. Ita e. gr. assa foetida et valeriana et ut anthelminticum, et ut evacuatorium adhiberi possunt.

Venena narcotica subito sunt evacuanda, et per usum acidorum frequentem inactiva reddenda.

In partu, in exanthematibus erupturis, in paroxysmis podagricis nonnumquam plethora est causa, quod vires deficient, atque in contentione earundem animi defectio super accedat. Missio sanguinis hic eximium exferit virtutem, praesupposito, quod vera plethora, aut potius proclivitas sanguinis ad evacuationem adsit.

Defectione animi e doloribus nimis atrocibus orta, iisque indolis spasticae existentibus, juvat opium. Etiam in doloribus ex inflammatione natis, illud utile esse potest, quodsi prius omnibus methodi antiphlogisticae requisitis satisfactum fuerit.

In asphyxia simul in restitutionem respirationis est cogitandum. Hoc fit per aërem in os aut nasum inflandum, qua in re autem caute est agendum, et quidem ita, ut semel ac simul magnam aëris copiam in pulmones inspirare nitatur, tum pectus comprimatur, et tunc temporis inspiratio iterum iterumque instituatur, quoniam alias, si nimium cito aër inspiraretur, aeger plus suffocare, quam aërem haurire potest.

Ad aëris inspirationem nuper tubi aërem in se continentes sunt consulendi, qui ex hac ratione sunt praeponendi, quod per hoc magis aërem purum in pulmones stantes ducere et qua de causa quoque ad respirandum efficaciter irritare possimus, inprimis quod si tubos aërem in se continentes cum aëre dephlogistico implere possimus.

Infantes recens nati saepe in partu difficili fere semimortui in lucem prodeunt, per balneum calidum autem, cui nonnihil vini admiscetur, per enema e tabaco, inspirationemque aëris ut plurimum iterum ad vitam suscitari possunt. Ubi plethora adesse videtur, admittitur, ut quidquam sanguinis ex umbilico excurrat.

In rigore e frigore non sunt aegri in locum calidum transferendi, sed calefactio leniter procedere, sensim sensimque atque intrinsecus incipiendo fieri debet. Corpus primum tegitur nive, atque incipimus illud leniter fricare, tum conamur illi potum aliquan-

tum calidum, e. gr. infusum theae cum tantillo vini propinare; postquam frigore tentatus aliquantum se recepit, contendimus illum in motum corporis collocare. In loca calida non prius is est transferendus, quam penitus ad se redierit, et tum etiam cubiculum paulatim est calefaciendum.

Aqua suffocati continuo in aërem liberum transferuntur, calefiunt, atque illorum extremitates fricantur, clysteres illis irritantes applicantur, inprimis de tabaco, et si minima plethorae suspicio adest, faciesque est ruberrima, vena secatur. Quo facto, ad respirationem restituendam respicitur, ac etiam si sententiae illae minime applaudicor, quod aqua suffocati per apoplexiam veram moriantur, aëris inspirationem tantum pro remedio ultimo tempore adhibendo existimo, quoniam tunc, si aegri in aëre libero conversant, defectus aëris non magis sola asphyxiae causa esse potest. Quamprimum minima sensatio adest, illis emeticum propinatur, quem in finem aqua benedicta Rulandi a ʒvj. ad ʒj. aptissimum est, simul in extremitatibus pergitur fricandis.

Eodem modo illi tractantur, qui in aëre fixo exhalationibusque versati sunt narcoticis, nisi, quod hi statim aqua frigida adsparguntur, artusque aceto vini lavantur, et clysteres ex aceto applicantur.

Quodsi in sub aqua suffocatis ratio ad credendum adfit, fauces nimia limi atque impuritatum copia esse

completas, atque eos jam hac e causa spiritum haurire, aut ex se emittere non posse, bronchotomia est instituenda.

Fulmen duplici ratione agere videtur, primo ut ictus electricus, et secundo ut materia, qua aër est corruptus, ad respirandumque ineptus redditus. In priori casu contingit paralyfis, in posteriori suffocatio. Immediate post effectum difficulter haec differentia constitui potest. In omni vero casu optime agitur, quodsi initio eadem tentantur, quae in suffocatis ab exhalationibus narcoticis facere consuevimus; quodsi tum remanent paralyfes, propriam illae requirunt curationem.

Agrypnia.

Agrypnia est saepe symptoma febrium. Praeterea illa oritur:

- 1) E doloribus vehementibus.
- 2) E pathematibus animi cruciantibus.
- 3) E spasmis hystericis.
- 4) E debilitate ventriculi, indeque oriunda concoctione difficili.
- 5) Per aetatem decrepitam.

Pro hac indicantium diversitate quoque medendi ratio dirigitur.

Dolores sunt symptoma aut inflammationis, aut irritationis immediatae in nervos. In utroque casu

adhibere licet opium, nisi ulla plethora, nisi colluvies in primis viis, nisi obstructio alvi adfit, atque in inflammatione simul resolventia, emollientia atque attenuantia in sufficienti copia exhibentur.

Sopor.

Tres gradus *soporis* seu *somni praeternaturalis* discernuntur :

- 1) *Coma*; ubi somnolentia adest perpetua, e qua aegri excitari possunt. Quodsi illi continuo dormiunt, vocatur *coma somnolentum*, si vero secundum intervalla vigilant, aut tamen somnolenti et turbati sunt, *coma vigil* nuncupatur.
- 2) *Lethargus*. Hic simul debilitas magna, respiratio difficilis, et dejectio animi tanta adsunt, ut aegri continuo omnia obliviscantur, et de nulla re sint solliciti.
- 3) *Carus*. Hic somnus tam est profundus, ut aegri fere penitus excitari nequeant, ubi simul respiratio est difficilis et tarda.

Coma vigil est plerumque febrium symptoma, in morbis e vermibus quoque occurrit. Reliquae species nascuntur ex humorum abundantia, exhalationibus narcoticis et mephiticis, e podagra, erysipelate et scabie retropulsis, ex extravasationibus in cerebro, ita ut hoc per illas prematur, uti e. gr. in laesioni-

bus, metastasibus, hydrocephalo et f. p., e diuturna et vehementi actione radiorum solarium, ex animi adfectibus, ex evacuationibus nimis, e spasmodicis hystericeis, in scorbuto, in peripneumonia notha, ex aetate protracta et multis aliis causis indeterminatis, aut per consensum, aut per compressionem cerebri immediatam agentibus.

Lethargus plerumque febricula atque habitu cachectico est stipatus, et subinde ut morbus chronicus occurrit.

Carus ut plurimum causas habet magnas atque invincibiles, atque aliquot dies duntaxat durat.

Coma somnolentum per plures annos continuari potest, uti ejus exempla non desunt.

Somnus ipse naturalis nimis enervat jam vires, et proinde adfectus soporosi semper inter morbos perniciosos pertinent. Illi, qui e repletionem oriuntur, atque ubi proinde vires magis suppressae, quam defunctae, faciliores sunt sublato, quam illi, ubi vires deficiunt atque exhaustae sunt. Facilius quoque auxilio est locus, ubi causae per consensum agunt, quam ubi illae cerebrum immediate premunt.

Excitantia ibi tantum habent locum, ubi causa vapores sunt narcotici, in reliquis casibus semper secundum indicationes agendum est. Enitendum est, ut omnes congestiones versus caput impendantur, hincque jubendum, ut aegri sedeant erecti.

Plethora sola raro est causa, quodsi autem redundantia humorum adest, qui sunt educendi, atque alias plethora adest, ante evacuationem, inprimis si fordes versus superiora turgescant, emeticumque requirant, aliquantum sanguinis e venis pedum mitti potest.

Quodsi metastases sunt causa, studemus illas per vesicatoria atque epispastica, per frictiones et diaphoretica denuo versus cutem reducere.

In laesionibus capitis trepanatio in auxilium adhibenda, ad materiam extravasatam et prementem ejiciendam.

Ubique cum remediis necessariis combinanda sunt antispasmodica, inprimis ubi adest dispositio hysterica atque hypochondriaca.

Ubi vires deficiunt, et sopor ex inanitione nascitur, plerumque res est conclamata.

Narcotica conamur aut per emetica educere, aut per acida effectum eorum infringere.

Paralysis.

Musculis vim suam motricem amittentibus, pars, cui illi movendae erant destinati, appellatur *paralytica*.

Nonnumquam pars simul omnem amittit sensibilitatem, rarius sensatio dolorem excitans cum ea est conjuncta. In defectu motus quoque dantur gradus.

Nonnumquam in membris paralyticis locum habent convulsiones.

Pulsus in partibus paralyticis plerumque est debiliior et minor, nonnumquam prorsus deest.

Paralyfis extremitatum *paralyfis* sensu strictiori vocatur. Quodsi pars corporis dimidia tota, capite excepto, est paralytica, *hemiplegia* nuncupatur; et toto corpore, excepto capite, paralytico, morbus *paraplegia* salutatur. Paralyfis, quae sequela colicarum est, *parefis* vocari solet.

Morbus subinde subito invadit, nonnumquam eum surditas et sensus frigoris in membris praegrediuntur.

Causae sunt:

- 1) Plethora, in constitutionibus corporis nimium sensibilibus.
- 2) Exhalationes saturninae atque arsenicales.
- 3) Acrimonia rheumatica, scrophulosa, scorbutica, arthritica, venerea et scabiosa.
- 4) Pathemata animi vehementia et frequentia, imprimis ira et pavor.
- 5) Evacuationes fortes atque enervantes. Ita nascuntur subinde paralyfes, post dysenterias atque haemorrhagias.
- 6) Paralyfis etiam ut morbus periodicus occurrit.
- 7) Debilitates nervorum hystericae aut aliae.
- 8) Dolores vehementes; ita plerumque sequuntur paralyfes post dolores colicos vehementes. Diffi-

cile interim est constituere, num hic paralyfis revera sit sequela dolorum, an potius e depositione materiae morbificae nascatur metastatica.

9) Vomica ganglium thoracicum, e quo nervi prodeunt brachiales, premere atque ita paralyfin manus producere potest.

10) In hydrocephalo interno et spina bifida paralyfes extremitatum inferiorum facile nascuntur.

11) Diligenter etiam in paralyfibus extremitatum inferiorum inquirendum est in columnam vertebralem. Curvaturae spinae dorfi per cariem vertebrarum violentiamque externam productae paralyfin post se trahere possunt, quae tantum per restitutionem columnae vertebralis, atque adeo difficillime tolli queunt.

12) Vulnerationes nervorum immediate paralyfes pariunt.

13) Denique post plerasque apoplexias remanent paralyfes.

Quo paralyfis diutius duravit, eo difficilior tollitur. Eo est pertinacior, quo praecursores diutius praecesserunt. Ea etiam est difficilis, quodsi ea sequela aliorum morborum est. Motibus febrilibus praesentibus, prius sanationem expectare licet. Membris vero prorsus relaxatis, auxilium plerumque est irritum.

In curatione ratio causarum materialium tollendarum est habenda.

Acrimoniis singularibus remediis illis oppositis occurritur.

Ubi sola plethora causa esse videtur, cogitandum est de missionibus sanguinis, haemorrhagiisque consuetis restituendis.

Ubi vapores saturnini causa sunt, acida vegetabilia, mercurialia, et demulcentia insignem saepe praestiterunt usum.

Contra exhalationes arsenicales inserviunt oleum anisi, et balnea sulphurea, quae etiam in acrimoniis scrophulosis et scabiosis summe sunt salutaria.

Adfectione rheumatica praesente, imprimis transpirationis auctae est ratio habenda, quem in finem tinctura guajaci volatilis est aptissima.

In adfectionibus animi bilis educendae per usum continuatum aquae benedictae Rulandi atque ipecacuanhae, nervorumque per balnea frigida roborandorum ratio est habenda, quae posteriora pariter post enervationes locum habent.

Quodsi morbus est periodicus, is corticem chinae requirit; quodsi est hystericus, ab initio opiata, deinde roborantia martialia profunt.

Ubi nulla causa manifesta detegi potest, nonnumquam aër fixus interne adhibitus insignem praestat utilitatem.

Infrictiones irritantes, imprimis e cantharidibus, quoque externe applicari possunt. Vid. *Ungt. nervin.*

In sola debilitate artus vino lavari, aut etiam balnea e formicis adhiberi possunt.

In usu remediorum externorum conatur nervis partis adfectae quam proxime accedere, e. gr. in paralyfibus extremitatum inferiorum remedia externa lumbis, poplitibus, atque inguinibus applicantur; in paralyfibus brachiorum et manuum hunc in finem locus septimae vertebrarum colli, et sub adhaefione musculi deltoïdis eligitur. In paralyfi linguae per apertionem venae sublingualis saepe auxilium adfertur.

In rheumatismis inveteratis saepe electrificatio insignem habuit utilitatem.

Apoplexia.

Accessio subita, in qua aegri sensibus privantur, paralytici redduntur, et cum respiratione difficili in soporem labuntur, *apoplexia* salutatur.

Morbus itaque consistit e sopore cum stertore et paralyfi. Laborant imprimis sensus et vires musculares. Per respirationem et circulationem continuatam distinguitur morbus ab asphyxia, quam alias primo intuitu, ubi paralyfis membrorum non statim cognosci potest, facile cum ea confundere licet.

Ubi tota conscientia, omnesque motus sublati sunt, vocatur morbus *apoplexia exquisita*, ubi vero conscientia aliqua adest, nec omnes motus deficiunt, appellari potest *parapoplexia*.

Morbus aut est sequela aliorum morborum, aut existit per se solus. In posteriori casu plerumque praegrediuntur per aliquot annos praecursores, e. gr. vertigo, cujus aut nulla, aut saltem nulla causa proportionata constitui potest, torpor membrorum transitorius, proclivitas ad somnum, qui tamen non est recreans, oblivio, trismus tempore noctis, involuntaria emissio urinae, et denique gravitas linguae proximam accessionem apoplexiae ipsius minatur.

Accessio tum finitur aut intra duo ad summum intra tres dies cum morte, aut oritur febris, exacerbationes faciens intermittentes, cum quibus tamen semper adhuc novae accessiones sunt extimescendae.

Haec febris saepe est febris nervosa vera, et recidivus et mors tunc semper in diebus criticis sunt extimescendi.

Quodsi haec febris bene tractetur, per suam crisin aegrum penitus restituere potest, plerumque tamen remanet paralytis, etiamsi febris cessaverit.

Raro morbus invadit in aetate juvenili, sed plerumque initio aetatis provectioris. Subjecta valde sensibilia, facile in spasmos proclivia, quae cibis maxime nutrientibus calefacientibusque utuntur, vitam agunt sedentariam atque insimul collo praedita sunt brevi, crasso, intraque humeros depresso capite, sunt ad hunc morbum prae aliis proclivia.

Causa apoplexiae proxima est paralyfis partis illius systematis nervosi, quae ad conscientiam, sensationem atque motum muscutorum summe est necessaria.

Num haec pars systematis nervosi tantum in cerebro reperiatur, decernere non amsim. Insignia capitis vitia, nullas saepe paralyfes, vitiaque in sensatione post se trahunt, saltem non per se, sed tum demum, quum haec vitia ad medullam extenduntur spinalem.

Paralyfis cerebri oriri potest e violentia externa. Quo in casu contingit concussio atque adeo contusio cerebri. Vidi interim casum, ubi demum die tertio conscientia praesente perfecta, os nonnihil distortum fuit, etiamfi postea in sectione corporis cerebrum sanguine obductum deprehensum fuerit. Ea quoque e collectione humorum ferosorum et lymphaticorum in capite produci potest, qui vero casus sunt rariores. In vulneribus capitis saepe extravasatum largum talium humorum absque apoplexia propria invenitur.

Quam frequentissime collectio sanguinis in vasis cerebri adest, quae nonnumquam tanta est, ut vasa rumpantur sanguisque erumpat. Verum tamen injuste sane hoc extravasatum pro causa apoplexiae habitum fuit, quandoquidem vero admodum fit simile, illud unam ex sequelis ejusdem esse, quamvis negari nequeat, symptomata illud reddere posse graviora.

Haec paralyfis nervorum ad sensationem atque motum pertinentium aut oritur e capitis vitiis, et tum est apoplexia idiopathica, aut e congestionibus ex irritatione partium diffitarum natis, et tum morbus est consensualis. Priores sunt rari et semper fere insanabiles.

Congestiones utplurimum e spasma circulationem humorum supprimente oriuntur, ita ut illi in cerebro aut versus alios nervos colligantur. Dantur interim etiam omnino casus, ubi collectio non e spasma, sed inde oritur, quod refluxus sanguinis e capite per vitium organicum impediatur. Et sic forsitan adhuc aliae causae dari possunt, quae tamen adhuc cum certitudine constitui nequeunt. Num apoplexia sine collectione humorum in cerebro nasci possit, num cerebrum contractionis spasticae sit capax; et num pressio aut irritatio in alios nervos, aut in subtilissimos fines nervorum jam sufficiat, ad apoplexiam producendam, difficillimum est decernere, etiam si rationes a vero non abludentes hanc in rem adferri queant. Id saltem constat certo, subinde post mortem nihil inveniri, quo cerebrum premi potuisset, ut etiam e contrario saepe ulcera insignia, suppurationes, collectiones aquae, excrescentiae osseae atque alia hujusmodi deprehenduntur, nec tamen symptomata praegressa fuerunt apoplectica.

Indoles plurium caufarum remotarum quoque ita comparata effe videtur, ut illae immediate in nervos agant. Apoplexia univerfalem enervationem excipiens, uti etiam multae aliae paralyfes partiales vix fane e fola preffione vaforum fanguiferorum in nervos explicari queunt.

Apoplexia cum febris nervofis maxima gaudere affinitate videtur, et faepe ea eft febris revera nervofa, cujus primum ftadium aut praenuncia apoplexiae confueta conftituunt, aut quod infenfibiliter praeterit, aut denique quoque ut in acutis febris nervofis prorfus deeft.

Circumftantiae, fub quibus congestiones, collectiones atque irritationes excitari poffunt, funt:

- 1) Plethora et proclivitas naturae ad fanguinem fuperfluum evacuandum.
- 2) Redundantia humorum mucoforum atque aquo-
forum inclinatione ad fpasmos praefenti.
- 3) Pathemata animi fubitanea.
- 4) Collectio fordium acrium biliofarum atque ver-
mium in primis viis.
- 5) Perfpiratio impedita in acrimoniae rheuma-
ticae abundantia, et fudores fuppreffi, quorum
natura eft confueta.
- 6) Obftructiones vifcerum abdominis.
- 7) Apoplexia pariter occurrit ut morbus perio-
dicus.

- 8) Nimia ingurgitatio ventriculi.
- 9) Calefactio e potulentis caput tentantibus.
- 10) Vapores narcotici.
- 11) Calefactio in radiis solaribus.
- 12) Refrigerium subitum.
- 13) Arthritis retrograda.
- 14) Exanthemata retropulsa.
- 15) Polypi cordis et vasorum majorum, tumores
atque aneurismata.
- 16) Enervatio universalis ex evacuationibus nimis.

Extravasatio et pressio cerebri ex omnibus his causis, sed etiam e laesionibus externis, ulceribusque in cerebro lente exortis, excitari possunt.

E diversitate causarum enumeratarum defectus divisionis apoplexiae in apoplexiam sanguineam et ferrosam patet, quamvis haec differentia omnino adfit, neque negligi debeat. Tantum notandum est, congestiones etiam sanguinis versus caput, atque adeo apoplexiam sanguineam per redundantiam humorum mucosorum atque aquosorum produci posse. Quodsi proinde hanc divisionem in medendi ratione applicare velis, non ad indolem humorum in capite collectorum respicias, necesse est, sed ad naturam causae irritantis atque congestionem producentis. Apoplexia, e congestione sanguinis versus caput nata, quae per humores mucosos atque aqueos in ventre est producta, ut apoplexia sanguinea tractari non potest,

atque adeo ad errores practicos evitandos neque ita eam appellare licet. Naturae quam maxime convenientes apoplexiae dividuntur in *sanguineas*, *gastricas* et *malignas*.

Periculum morbi pendet partim ex indole causarum vincibili, partim ex accessionis vehementia.

Quo apoplexia est perfectior, eo est perniciosior. Quodsi aeger deglutire nequeat, pariter est periculosum, licet nonnumquam violenter aliquid detrudi possit. Itidem est periculosum, si febris non continuo compareat. Malum est, si remedia nullas exserunt vires, partes internae paralyticae esse videntur, atque excrementa invitis abeunt. Quo diutius praecursores praegressi sunt, eo pejus; tanto pejus, si accessio non fit prima. Quodsi illa symptomatice ex aliis morbis oritur, semper est periculosior, quam si ea per se veniat.

E causis enumeratis patet, in apoplexiis praecipue methodum medendi trifariam locum habere, nimirum antiphlogisticam, evacuantem ac diaphoreticam, quae autem saepissime invicem conjungi debent.

Momentum medendi rationis non tantum in eo vertitur, ut humoribus collectis locum faciamus, sed etiam ut causae congestionum seu spasmus tollantur. Ratio praesertim primum habetur congestionum versus caput. Hunc in finem jubetur aeger sedere erectus. Quodsi facies est ruberrima, pulsus magnus et
 plenus,

plenus, imprimis in arteria carotide, ac generatim habitus adest plethoricus, continuo mittitur sanguis, ad quod, si accessio est vehemens, vena jugularis eligi potest. Quodsi ratio simul restitutionis fluxionum sanguinis consuetarum sit habenda, in pede potius mittitur sanguis. Quantitas missionis sanguinis, et repetitio ejusdem e conditione pulsus et constitutione aegri sunt determinandae.

Immediate post missionem sanguinis administratam adhibetur enema, quod, si sola sensibilitas et plethora adsunt, tantum emolliens, fordibus vero in primis viis biliosis praesentibus, laxans, atque in redundantia humorum mucosorum, irritans esse debet.

Eodem tempore, nitimur, ubi solus spasmus et plethora adsunt, temperantia atque antispasmodica interna exhibere. Quumque plerumque in abdomine adsint tensiones, praeter clysteres emollientia quoque in abdomine infricari possunt.

Verisimiliter etiam sub his circumstantiis epithemata frigida, missione sanguinis atque reperatione alvi praemissis, capiti imponi possunt.

Quodsi nulla adest plethora, aut saltem sanguis sufficienter missus, alvusque est soluta, epispastica plantis pedum et vesicatoria furis applicantur.

Quodsi redundantia humorum biliosorum atque mucosorum simul adest, laxans satis forte, et si certi

sumus, fordes primario tantum in ventriculo contineri, emeticum exhibetur.

Generatim non quaevis apoplexia requirit missiones sanguinis. E contrario hae nocere possunt, ubi vires deficiunt, facies est pallida, pulsus parvus atque abundantia humorum aquosorum atque mucosorum adest.

Ubi transpiratio et sudores soliti sunt suppressi, partes vaporibus emollientibus et balneis foveantur. Eodem plane pacto proceditur in exanthematibus retropulsis atque anomaliis podagricis, ubi vero epispastica et vesicatoria omne curationis absolvunt punctum. Ubi refrigerium causa occasionalis fuit, alexipharmaca et camphorata profunt.

Apoplexia e vaporibus narcoticis requirit usum acidorum internum atque externum.

In debilitate universali, spasmisque hystericis nulla aut saltem raro evacuatio locum habet. Balneum calidum, cui admisceri potest vinum, moschus, valeriana aliaque antispasmodica, juxta cum epispasticis plurimum efficere debent.

Febris in apoplexia non est per temperantia imminuenda, sed potius, imprimis ubi obstructiones in visceribus abdominis suspicari licet, efficacia simul adhibenda sunt resolventia. Plerumque is medendi rationem febris nervosae prorsus requirit.

Quodsi accessiones sunt periodicae, opera danda est, ut illi mature per usum corticis peruviani largum occurratur.

Ecstasis.

Quidam datur morbus, ubi quidem motus non sunt suppressi, sed aegri attentionem suam tantopere in unum defigunt objectum, ut ii conscientiam omnium aliarum rerum prae illo amittant, et hic status appellatur *ecstasis*.

Morbus semper fere nascitur e causis moralibus, nec est periculi expers. Recreatio animi, exercitatio corporis, diaeta apta, balnea frigida et medicamenta roborantia atque antispasmodica sunt hic cum insigni utilitate adhibenda. Is transitum in sequentem exhibet morbum.

Catalepsis.

Catalepsis est morbus, qui plerumque paroxysmos servat, in quibus aeger omni facultate movendi, omnique conscientia privatur, et quidem ita, ut is eo situ maneat, quo incipit adfectus, ubi vero membra flexibilitatem suam retinent. Raro accessiones ultra spatium dimidiae horae perdurant. Dantur interim casus, in quibus status catalepticus est continuus.

Morbus distinguitur ab epilepsia per absentiam convulsionum; a tetano per flexibilitatem membrorum; atque a lipothymia, quod pulsus, respiratio et

itus, status et motus, in quo aeger proxime erat, nullam patiantur mutationem.

Morbus omnes jam saepius adductas causas omnium reliquorum morborum nervosorum agnoscit, ubi tamen vitium singulare systematis nervosi fons malorum esse debet, quoniam is plerumque difficillime tollitur.

Accessiones raro sunt letales, et morbus tantum per sequelas fit periculosus, quas is post se trahit. Haec sunt apoplexia, paralyfis, hydrops, tabes.

Quandam curavi catalepsin per evacuantia primarum viarum, quae verisimiliter ex irritatione lumbricorum erat producta.

Catochus.

Auctores diversos cum hoc nomine connectunt conceptus. Commodissime is status ita appellatur, qui catalepsi est similis, ubi vero membra sunt inflexibilia. A tetano distinguitur hic status per respirationem non impeditam, et generatim in eo, quod non tam plurimi spasmi interni in eo observentur.

In medendi ratione itaque eadem fiunt, quae in catalepsi.

Somnambulismus.

Aliquot species *somnambulismi* sunt observatae, quae autem proprie tantum gradu ab invicem differre videntur.

In minimo morbi gradu loquuntur et movent se aegri durante somno, manent vero simul in lecto.

In secundo gradu aegroti durante somno surgunt, et diversa occipiunt negotia, sed facillime excitari atque reduci possunt.

In tertio gradu non tantum in somno invaduntur, sed etiam interdiu, dum negotia obeunt, ita ut ex-templo conscientiam amittant, sed pergunt unum vel alterum negotium continuare, ubi vero non tam facile sunt excitandi.

Nihil in evigilando meminerunt actionum pertractatarum, atque igitur illarum minime sibi conscii esse videntur. Hae actiones plerumque imitationes illarum esse videntur, quae illi saepius, aut saltem semel vigilantes executi sunt. Varias interim observationes docent, res illos in actiones introducere, quae tantum ab impressionibus in paroxysmo ipso contingentibus excitari queunt, atque hinc quandam reflexionem atque iudicium requirunt. Hoc de impressionibus in tactum inprimis valet, quae omnino conscientiam in illis excitare videntur.

Praeter causas omnium reliquorum morborum nervosorum consuetas quoque observatum fuit, morbum esse haereditarium, et nonnumquam illos ab eo invadi, qui rebus narcoticis atque inebriantibus sunt abusi.

Non est consultum, illos e paroxysmis excitare, sed tantum sunt impediendi, ne damnum sibi inferant. Nonnumquam tamen poenae, durante accessione, quidquam profuerunt. Electricitas hic insignis esse usus dicitur. Ceterum contendimus vitiosum in corpore detegere, e medioque tollere, ubi saepe felices esse possumus, nisi morbus sit haereditarius.

Hydrophobia.

Hydrophobia est averfatio omnium potulentorum aquosorum, ita ut aegri saepe ad solum conspectum aquae in spasmos et convulsiones incidant vehementissimos. Triplex hujus morbi status est distinguendus.

Primus est *hydrophobia symptomatica*. Haec est symptoma aliorum morborum, et plerumque est transitoria. In inflammationibus, et febribus nervosis, in morbis nervorum chronicis oriri potest, uti etiam ex abusu potulentorum spirituosorum et plantarum narcoticarum, raroque requirunt curationem peculiarem.

Secunda hujus morbi species est *hydrophobia spontanea*, quae in hominibus tantum rarissime occurrit. Ex animi pathematibus vehementibus orta est visa. Quoque illi casus huc pertinere videntur, ubi morbus post frigus magnum atque aestum superatum est secutus.

Tertia species est *hydrophobia a morfu canis rabidi*.

Quodsi hoc in morbo e morfu orto simul adest delirium, is *rabies canina* vocatur.

De illo tantum morbo mihi hic sermo est, qui post morsum animalis rabidi est ortus, quumque delirium saepissime desit, et vice versa nonnumquam nulla adfit hydrophobia, morbus tamen quoad essentialia semper maneat idem, duos posteriores status conjungo, etiamsi ad hoc nomen aptum desit.

Generatim observatur hoc in morbo affectio spasmodica peculiaris. Plerumque adest ferocia et meticulositas in facie aegroti. Nonnumquam est pupilla admodum dilatata, et color uveae mutatus. Stomachus et cutis pariter maxime laborant, ille doloribus et vomitu, haec sensibilitate nimia. Nonnumquam aegri sunt omnino rationis compotes, libenter biberent, sed non sunt bibendo. Nonnumquam adest simul etiam delirium, subinde aegroti cupiunt mordere, et spuunt in faciem circumstantium. Nonnumquam optime bibere possunt, reliquis autem signis effectuum sputi virulenti in systema nervosum gaudent.

Causa hujus morbi est saliva in vulnus immissa, quae effectum in nervos specifico est praedita.

Quatenus hoc contagium per morsum progrediatur, difficile est constituere. Inveniuntur observationes consignatae, e quibus clarum est, morsum etiam omnino sanorum et minime rabiosorum animalium, quin etiam morsum hominum sanorum hydropho-

biam concitasse. Et rursus citantur observationes, secundum quas, hic morbus tantum per halitum animalis rabidi, et sanguinem hominis hydrophobici propagatus fuisse dicitur.

Id saltem certum est, quod morsus canis rabidi semper fere hunc morbum post se trahat, atque hic per contagium propagetur. Quoad iste furor, qui in hominibus ab aliis causis et sine morfu revera rabidi canis oritur, fit contagiosus, adhuc non evictum est.

Signa, e quibus rabies canis cognoscitur, sunt sequentia: per aliquod tempus antea canis fit tristis, atque adversum cibum et potum suumque dominum indifferens; initio tamen vocem domini sui sequitur, aures atque caudam demittit, non latrat, sed tantum murmurat. Mox nec suum dominum agnoscit amplius, atque incipit, omnia circa se mordere. Denique occipit discurrere, sed numquam recta via, sed in crucem atque oblique, promittit linguam, quae ficca et livida est, atque occipit, quidquid illi occurrit, mordere. Tum decedit subito, rursus proflit, mordet circa se, et tum plerumque intra spatium 24, ad summum 48 horarum perit.

Morsus in stadio ultimo semper fere est contagiosus.

Qua re hic morbus in canibus producat, difficile est constituere. Tempestas calida, nutrimenta exaestuante, et defectus potus plurimum ad hunc

morbum contribuere videntur. Notum est, lupos, feles et plura animalia ab eo invadi. *Lytta* sic dicta, quam canes sub lingua gerunt, verifimiliter est pars glandulosa, quae forsitan hoc in morbo omnis noxae est expers, nisi illa forte ad secretionem sputi virulenti aliquid conferat. Alii anatomici eam pro parte ligamentosa existimant, ad linguam in canibus tam longam sustentandam.

Vulnus post morsum hujusmodi ortum, non facile transit in suppurationem, sed cito consuevit fanari. Effectus ejus modo serius, modo citius apparet. Dispositio singularis, irritabilitas nervorum, exaeftuationes atque adfectus animi, inprimis metus, omnino hunc adfectum maturare possunt. Symptomata rabiei quoque tanto maturius sese exferere solent, quanto vulnus glandulis salivalibus propius adjacet. Non desunt observationes, ubi hydrophobia aut delirium post 4 aut 6 septimanas demum, quin nonnumquam post totidem et plures menses erupit.

Primus effectus, qui se ostendit, sunt, dolores in vulnere, aut in cicatrice, color fuscus et tumor ejusdem, et, cicatrice erumpente, morbus prope adest. Oriuntur anxietates, tristitia, insomnia, palpitationes cordis, frigus, defectus appetitus et fitis, dolor vulneris propagatur jam in totum membrum, et tum hydrophobia subito ad conspectum aquae, aut dum aegri bibere conantur, se prodit. Quidam medica-

menta fluida haurire possunt. Alii revera bibere possunt, sed haustum rursus evomunt, adhuc alii nulla invaduntur hydrophobia, sed aliis symptomatibus nervosis. Pulsus semper fere est spasticus, sed non semper febriculofus. Aegri sentiunt saepe calorem ardentem, inprimis in faucibus atque parte morfa. Nonnumquam fitis tanto est vehementior, quanto hydrophobia est major. Saepe tam sunt sensibiles, ut illi neque lucem, neque minimum aëris motum, nec ullum strepitum levissimum ferre queant. Durantibus spasmis subinde depulsio urinae violenta, atque erectio membri virilis sequuntur. Nonnumquam delirant, nonnumquam rationis sunt penitus compotes. Quidam vehementibus torquentur doloribus in scrobiculo cordis, atque in intestinis. Quidam mordent, aut cupiditati mordendi, ratione etiam integra, resistere nequeunt. Quid? quod nonnulli etiam latrare dicuntur, quod vero procul dubio tantum lamentatio atque expressio doloris est, aut ab extensione organorum vocis oritur. Hic status tres aut septem dies durare potest, tum nascuntur lipothymiae, aegri incidunt in soporem, et denique consequitur mors.

Nonnumquam morbus gaudet remissionibus. Quoque observasse dicitur, hoc in casu paroxysmos in plenilunio lubenter recurrere.

Causa hujus morbi proxima non est sita in vitio pharyngis singulari, quae saepe sine omni mutatione

visibili post mortem fuit inventa. Deglutitio etiam ciborum solidorum facile procedit, inprimis si bolus jam oesophagum est consecutus.

Deprehensae quidem post mortem fuerunt inflammationes ventriculi atque intestinorum, ut etiam bilis atra putrida, sed haec magis sunt effectus quam causa morbi.

Causa proxima spasmus in nervis singularis esse videtur, qui cum aliis vitiis systematis nervosi nihil habet communis, quum non desint observationes, homines inter tempus morsus et morbi variolas et febres quartanas satis feliciter superasse.

Systema nervosum hoc in morbo praecipue esse invasum, non tantum e symptomatibus, sed etiam inde apparet, quod hic opium, ut in aliis multis morbis nervosis, saepe in dosibus auctis nullas exferat vires narcoticas.

Morsus canis in ultimo rabiei stadio semper est perniciosior, quam in primo, aut quam morsus animalis alias sani. In priori casu morbus maturius et subito oritur.

Morbus sibi ipsi relictus semper est letalis. Ars quoque raro aliquid efficere potest, licet exempla curationum felicium non desint. Ubi diu praecursores morbi praegressi sunt, facilius licet opitulari, quam ubi morbus subito exortus est. Ubi vero morbus jam summum suum gradum consecutus est, et vires jam

sunt collabefactae, quantum quidem adhuc arti efficere licet, omne auxilium est irritum.

Vis proinde artis inprimis usque ad prophylaxin duntaxat extenditur. Opera nimirum danda est, ut venenum in vulnere contentum eluatur, et transitus ejusdem in humores impediatur. Ubi summa rei in eo est sita, ut pars morfa, quantum fieri potest, extirpetur, scarificetur, et vulnus quam diutissime in supuratione fervetur. Optime hoc perficitur per sedulam cantharidum insersionem, quae hunc in finem eo plus merentur fiduciae, quum etiam ex usu ejus interno aliquot experimenta felicia habeantur. Credo equidem etiam mercurium praecipitatum rubrum utiliter hic applicatum iri. Haec autem agendi ratio in vulneribus tantum recentibus locum habet; quum illud jam coaluit, non prodest eam aperire. Multi etiam commendant statim ab initio missiones sanguinis largas. Quum vero in progressu plurimum in eo situm est, ut irritabilitas systematis nervosi tollatur, cum missione sanguinis, uti etiam cum omnibus medicamentis debilitantibus summa est cautio adhibenda.

Secunda pars curationis esset, antidotum quoddam specificum contra venenum resorptum adferre. Lichen terrestris, belladonna, mercurialia, cantharides et scarabaei majales magnam quidem utilitatem praestitisse feruntur, etiam antispasmodica, atque inter haec praesertim moschus, adhibita nonnumquam

cum usu fuerunt, quamvis illa vix ut antidotum veneni haberi, sed verifimiliter tantum lenimen spasmodorum ab illis expectari possit. Sed observationes, quae de effectibus horum medicamentorum circumferuntur, multo sunt incertiores, quam ut hic aliquid certi de illis constituere liceat. Semper quidem, quod me attinet, libentius primum remedia diuretica in dosibus sensim sensimque auctis adhiberem, minimum enim temporis dispendium est periculosissimum, nec ullum tempus periculis faciendis superest. Maximam praeterea habeo rationem transpirationis conservandae atque promovendae. Hunc in finem cantharides, scarabaei majales, radix senegae, camphora, solutiones theriacae in spiritu salis ammoniaci volatili, (V. *Potio antilyssa*) et denique mercurius nitrosus (cujus internum usum ego infractionibus mercurii tacito magis praeaeestimaverim, quandoquidem facile fit possibile, venenum per posteriores, ita ut miasma venereum, in corpus repelli possit, si prope ad vulnus infrectio instituat) omnino utiles esse possunt. Aliquando adhibui interim post morsum praeter extirpationem suppurationemque partis morfu vulneratae sustentatam frictiones mercuriales, nec ulla consecuta est hydrophobia. Sed remediorum mercurialium effectus jam erupto morbo non satis celer et tutus esse mihi videtur. Utor hoc in casu libentius indicatis remediis diaphoreticis et diureticis. V. *Potio antilyssa*.

Quodsi resorptio veneni impediri viresque ejusdem infringi nequeunt, et hydrophobia jam in summo gradu adest, tertia curationis pars adhuc remanet, nimirum systema nervosum contra vires veneni insensibile reddere. Hunc in finem moschus atque opium in magnis dosibus exhibentur, atque omnes irritationes evitare conamur. Ex hac causa posteriori aegri non sunt ad aquam cogendi. Raro autem et forsitan, quantum ars usque adhuc valet, numquam hic quidquam efficere licet. Nervi omnem sensibilitatem adversus medicamenta antispasmodica amisisse videntur.

Eductio veneni per vulnus, per sudorem et per urinam manet igitur indicatio ad sanationem hujus morbi principalis, quae ibi forsitan numquam sequitur, ubi quisquam ab animali quodam rabido in *ultimo* rabiei stadio *primum* est morsus.

De Morbis partium singularum.

Huc primum illi pertinent, ubi tantum partes singulares laborant, et causa morbi simul in parte adfecta reperitur, quique *morbi idiopathici* seu *topici* vocantur. Huc ego secundo refero illos morbos, qui quidem e consensu oriuntur, ubi proinde in toto corpore conditio adest praeternaturalis, ubi vero tamen tantum functio cujuspiam partis singularis est laesa.

De Morbis cutaneis.

Morbos cutaneos principes jam in sectione de exanthematibus chronicis pertractavimus. Illos tantum hic adhuc superadditurus sum, qui quidem semper fere, ut isti, saltem maxima ex parte, e causis nascuntur internis, verum tamen potius pro malis topicis sunt habendi, quia illi tantum partes cutis singulares invadunt, et raro cum molestiis plurimis sunt conjuncti.

Ephelis et Lentigo.

Ephelides nascuntur, quodsi radiis solaribus saepius nosmet exponimus.

Tales plane prodeunt maculae etiam saepe, quamvis cutis actioni solis non fuerit exposta, et tum vocantur *lentigines*, quoniam illae colore et figura lentibus sunt similes.

In utroque casu tamen sequela acrimoniae internae esse videntur, quoniam praecipue tales homines ab illa invaduntur, qui aut acrimoniae rheumaticae, aut obstructioni viscerum abdominis sunt obnoxii.

Diaeta bona, remedia sanguinem purificantia, et sufficiens corporis exercitatio, una cum usu externo magisterii saturni sunt curationis remedia.

In gravidis observantur subinde tales maculae, quae tamen per extensionem suam majorem ab illis distinguuntur, et post partum rursus evanescent.

Gutta rosacea.

Sic appellatur rubor nasi et faciei praeternaturalis, qui lingua germanica *Kupfer* vocatur, et plerumque sequela est abusus potulentorum spirituosorum. Nonnumquam tamen indolis erysipelatosae esse videtur, atque hoc in casu resolventia, imprimis emetica in parvis dosibus, acidum vitrioli, et laxantia antiphlogistica, praesertim cremor tartari insignis sunt usus.

Erythema.

Sic appellatur rubor cutis inflammatorius transitorius.

Is e frictione, ex acrimoniis externis irritantibus, e. gr. e sic dicto rhus toxicodendron, ex insectorum morfu, e combustione, atque e frigore oritur.

Ubi acrimoniae sunt causae, inserviunt externe emollientia, atque interne acida et laxantia antiphlogistica. Ubi cutis est adusta, applicari potest extractum saturni attenuatum, atque in membris frigore perustis petroleum, seu oleum cerac.

Lichen.

Exanthema indolis lenis herpeti simile, non admodum pruriens, in quo cutis subjecta non indurefcit, epidermis vero desquamatur, *lichenes* vocantur.

Praeter

Praeter medicamenta sanguinem purificantia inserviunt externe herba boni henrici recens et magisterium saturni.

Naevus maternus.

Naevi materni diversae sunt naturae, et subinde sunt solae maculae, subinde excrescentiae. Priores plerumque sunt insanabiles, posteriores nonnumquam per ligaturam extirpari possunt.

Therminthus.

Therminthi sunt pustulae doloribus stipatae, margine purpureo-rubro atque apice nigro instructae, figura et magnitudine pisces similes, hinc in germanico passim vocantur *Erbseblattern*. Nonnumquam transeunt in gangraenam, ut plurimum tamen crusta tertio aut quarto die decedit, hinc etiam germanis dicuntur *Schaelblasen*.

Causa est acrimonia putrilaginosa, ubi opera est danda, ut illa per acida et laxantia antiphlogistica tollatur.

Epinyctis.

Epinyctes sunt pustulae singulares, in extremitatibus in conspectum prodeuntes, noctuque praecipue admodum dolentes.

Illae nonnumquam pure mucoso sunt impletae, nascunturque ex acrimonia interna.

Ad earundem medendi rationem requiruntur remedia sanguinem purificantia atque balnea.

Externe juvant folia recentia aristolochiae rotundae, chenopodii boni henrici et quarundam fedi specierum.

Varus.

Vari nascuntur plerumque ex alimentis acerbis atque exaestuantibus, atque igitur per solam dietam evitari, per laxantia antiphlogistica tolli possunt.

Malum mortuum.

Malum mortuum consistit in pustulis cum crustis horridis, duris et subnigris, quae subinde decidunt, sed iterum excrescunt, et sub quibus cutis est rubra, sed ficca. Nomen inde habet, quia nulla observatur acrimonia singularis, pustulae non sunt contagiosae, neque ulterius serpunt.

Lenia mercurialia caustica, externe adhibita, plerumque cum dieta bona, atque aliquot laxantibus ad curationem sufficiunt.

Intertrigo.

Sic appellatur *excoriatio* infantum. Nascitur ex urina acri, saepe autem etiam e lacte acri, ita ut ea saepe per sola remedia externa purificantia atque exsiccantia, e. gr. per lavationem cum aqua frigida, et consperfusionem cum farina lycopodii non semper tolli

queat, tum vero infans aut alteri nutrici lactandus dari, aut ab lactatio institui debet.

Comedones.

In infantibus nonnumquam e cute materia viscida pinguedinea exprimi potest, quae tum figura vermis gaudet.

Symptoma nascitur plerumque in glandulis obstructis, ubi nutritio non satis procedit, et quum infantes hoc in casu facile tabescant, nuncupati sunt vermes falso sic dicti *comedones*.

Externe inserviunt balnea cum furfuribus ad poros cutis aperiendos, perspirationemque promovendam. Interne exhibentur remedia ad obstructions tollendas proficua. Vid. *Liquor terrae foliatae tartari*.

Phtiriasis.

Species *phtiriaseos* distinguuntur sequentes :

- 1) Phtiriasis capitis, quae in primis in infantibus est obvia.
- 2) Pediculi pubis et superciliorum, qui a gallis appellantur *morpions*.
- 3) Pediculi vestium.
- 4) Exstant exempla phtiriasium internarum, ubi pediculi ex oculis, naribus, auribus, et sub cute aliarum partium prodeunt, ubi aegri maxime tabescunt et facile moriuntur.

Causa harum quatuor specierum est immundities externa et contagium, acrimoniaque materiae transpirabilis singularis.

Exhibentur proinde purificantia interna. Externe infusum feminis fabadilios, aut unguentum mercuriale eximiae est utilitatis.

De Morbis capitis.

Cephalalgia.

Doloribus capitis integrum caput occupantibus, aut saltem nullo in certo loco deprehensis, vocantur *cephalalgia*. Quodsi dolor est ingens et constans, appellatur *cephalaea*.

Quodsi is tantum dimidiam capicis partem occupat, is *hemicrania* et *migraine* salutatur.

Quodsi tantum in exiguo loco sentitur, vocatur *clavus*.

Datur dolor chronicus in facie, ita ut subinde malae, subinde tempora doleant; dolor fere non cessat, in vehementia sua tamen remittit saepius, ceterum redit tam interdiu, quam noctu. Aegri dolores per minimum motum excitare possunt, quamvis pressio vehementissima in partes adfectas nullos pariat dolores.

Causae dolorum capitis sunt :

- 1) Congestiones sanguinis e neglectu et suppressione missionum sanguinis atque haemorrhagarum consuetarum,

- 2) Sordes biliosae in primis viis.
- 3) Vermes in intestinis.
- 4) Potulenta narcotica.
- 5) Obstructiones viscerum abdominis.
- 6) Acrimonia catarrhalis, arthritica, rheumatica et scabiosa.
- 7) Miasma venereum.
- 8) Acrimonia scrophulosa; ex hac imprimis dolor in facie indigitatus nasci videtur.
- 9) Vapores plumbei atque arsenicales.
- 10) Debilitas hysterica. Clavus plerumque hanc agnoscit causam.
- 11) Haud raro est morbus etiam periodicus; ubi is tum subinde *colica capitis* appellatur.
- 12) Est porro saepe symptoma morborum oculi.
- 13) Cephalalgiae vehementissimae e dente carioso nasci possunt.
- 14) Vitia in capite, e. gr. excrecentiae, ulcera, aqua, vermes in sinibus frontalibus.
- 15) Polypi atque aneurismata aliaque vitia in systemate vasorum. Sic occurrit mihi casus cephalalgiae, typum febris quartanae servantis, adversus quam omnia hunc in finem adhibita remedia irrita fuere, et denique cum morte finita fuit. Aliquot sanguinis uncias in cerebro quidem inveni, sed hoc neque mortis, neque morbi causa esse poterat, licet aeger morte obierit

apoplectica. E contrario vasa capitis sanguifera erant plenissima, et quum in causam hujus collectionis inquirerem, nihil mihi deprehendere licebat, quam insolitam turgescientiam venarum magnarum in cavis thoracis atque abdominis, cujus rei iterum nullam aliam causam quam hepar vitiosum observare poteram. Omnia viscera erant quam sanissima; tantum hepar erat laxum, sanguinem in se continebat spissum, atrum, et viscidum, et vesica fellea erat vacua et tam exigua, ut se primo adspectui subduceret, et quaerenda esset.

Ubi congestiones sanguinis sunt causa, aut haemorrhagiae consuetae sunt restituendae, aut mittendus est sanguis. Adhibentur simul temperantia atque antispasmodica in auxilium.

Potum narcoticum, saburram biliosam et vermes nitimur educere, atque obstructions intestinorum resolvere.

In acrimonia catarrhali et rheumatica, emollientia, vesicatoria et setacea, atque nonnumquam usus valerianae internus praeclarum praestant usum.

Ubi miasma suspicari licet venereum, utendum est caustico mercuriali.

In cephalalgiiis ab acrimonia scrophulosa, et quidem praecipue in doloribus faciei cicuta salutarem

faepe habuit effectum. Quoque usus magnetarum externus effecit levamen visibile.

Exhalationes saturninas atque arsenicales contendimus per oleosa atque acida corrigere, atque educationem illarum per balnea et remedia involventia et diaphoretica promovere.

Ubi morbus est periodicus, profunt resolventia et cortex peruvianus, quamvis is haud raro omnibus remediis resistit.

In debilitate hysterica inservit opium, quod interne et externe adhibere licet, et quod ibi etiam eximium praestat usum, ubi vitia capitis suspicari licet.

Externe saepe utiliter emplastrum vesicatorium perpetuum Janini, cucurbitae ficcae, sal cornu cervi aliaque remedia irritantia applicantur. Cephalalgiae quoque subinde a mutatione ventorum pendent. Hi sunt forsitan casus, in quibus electricitas et cura magnetica aliquid efficiunt. Nonnumquam post cephalalgias diuturnas sequitur haemorrhagia narium vehemens, qua quidem cephalalgiae tolluntur, sed facile formantur in cavitatibus frontalibus aut etiam omnino in ipso cerebro vomicae, quarum ruptura subita letalis fieri poterit.

Inflammatiō membranarum cerebri.

Hic morbus semper motibus febrilibus est stipatus, atque hinc locum habere potuisset in sectione de re-

liquis morbis inflammatoriis. Quum vero febris saepe fit minus animadvertenda, signaque hujus inflammationis quam maxime sint ambigua, nisi eam e causis praecedentibus colligere liceat, non ultra illos casus me extendo, quam ubi morbus post laesionem capitis externam violentam oritur, atque eatenus refero illum inter morbos particulares.

Nec invenitur hic morbus vulgo in libris medicinae manualibus, sed rejicitur in chirurgia in caput de vulneribus capitis. Quemadmodum autem haemoptysis e violentia externa orta minime morbus chirurgicus appellari potest, sic nullo plane jure haec etiam inflammatio membranarum cerebri e causis externis orta e numero morborum internorum excludi potest, tanto etiam magis cum ea per se forsitan nullam omnino requirat opem chirurgicam.

Quodsi post ictum aut lapsum in caput, aut post concussionem ejus violentam vomitus cum motibus febrilibus comparet, atque haec symptomata perseverant, ratio adest, ut *inflammationem membranarum cerebri* aut jam praesentem, aut saltem extimescendam colligamus. Versa vice experientia docet, quod post laesiones capitis violentas nulla saepe animadvertuntur symptomata inflammationis jam tamen praesentis, quodque ubi horrores comparent, haec esse signa suppurationis incipientis.

Quodsi simul vulnus externum adest, atque hoc pallidum fit, pericraniumque solvitur, parem corruptionem durae matris colligere licet, quoniam duae membranae sunt connexae. Hic interim casus est fortitan rarissimus, quoniam primo dantur casus, ubi corruptio pericranii non semper corruptionem durae matris post se trahit, et secundo in casibus periculosis praecipue pia mater laborat.

Inflammatiō aut statim post laesionem, aut etiam post aliquod tempus demum, quod constituere non licet, atque usque ad quatuor septimanas trahi potest, oriri queat. In priori casu in vulneribus penetrantibus sequela vulnationis immediatae esse, aut etiam in vulneribus minus penetrantibus per solam concussionem cerebri et revulsionem membranae cerebri produci potest. Longe rarissime sunt omnino extravasata ut causa inflammationis respicienda.

Creditum alias fuit, inflammationem cerebri semper deliria pro sequela habere, quare phrenitis atque inflammatiō menyngum fuere synonyma. Mirandum est, quomodo homines tamdiu hoc in errore potuerint perseverare, quum tam frequenter casus occurrant, qui contrarium evincunt. Documentum evidens et communefaciens, quantopere theoriae excoecent !

E contrario experientia docet, quod vires animi hoc in morbo penitus maneant imperturbatae, et tan-

tum uno aut altero die ante mortem senescant, ubi stupor aut delirium tranquillum comatosum comparent.

Pulsus statim ab initio spasticus atque inaequalis esse consuevit; pro differentia constitutionum est simul aut plenus aut parvus. Vomitus contingit tantum prioribus diebus, verosimiliter in inflammationis stadio, et cum exacerbationibus febris, qui ceterum nullum servant typum fixum, comparere videtur. Nonnumquam per vomitum ejicitur tantum potus adsumtus, haud raro etiam bilis viridis. Raro aegri queruntur de dolore capitis fixo, nisi adfit vulnus, in somno autem sunt soliti saepe manum versus locum praecipue laborantem movere. Saepe illis caput est grave, nec illud possunt servare erectum. Queruntur subinde de dolore ventris, subinde missio urinae fit illis difficilis. Quinto aut sexto die comparet plerumque etiam subsultus tendinum, denique consequuntur paralyfes, coma vigil, et die nono, undecimo, quin etiam demum decimo nono mors.

In sectione invenitur plus aut minus vestigiorum inflammationis, prout suppuratio jam aut perfecte contigit aut non. Nonnumquam inter duram matrem et cerebrum adest pus flavo-viride, nonnumquam reperitur tantum humor mucilagineus inter piam matrem atque arachnoideam. Nonnumquam deprehenduntur membranae hepatis inprimis partis concavae

inflammatae, sed dantur etiam casus ubi vomitus adfuit, ubi nec ventriculus, nec hepar ne minimam quidem conditionem praeternaturalem habent.

Utrum vomitus hic per consensum nervorum, an per circulationem sanguinis mutatam producat, nondum constat inter medicos. Prius videtur esse verosimillimum, quia bilis viridis saepe per vomitum ejecta systema nervosum invasum esse ostendit, et quia, ut jam innuimus, in ventriculo atque hepate saepe nihil praeternaturaliter mutati invenitur.

Morbus est longe periculosissimus, difficulterque constitui potest, quod, ubi suppuratio contingit, sanatio ibi adhuc locum sit habitura, etiamsi clare intelligi nequeat, qui tam per inflammationem, quam per suppurationem mors produci queat, quandoquidem experimenta doceant, suppurationes insignes in cerebro sine omni periculo vitae praesenti contingere posse.

Quanto magis in omnibus aliis inflammationibus internis indolis febris ratio est habenda, et quanto minus methodus antiphlogistica in omni suo ambitu adhiberi potest, tam difficile et fere impossibile est, hoc in morbo parem diversitatem observare. Inflammatio promptissimo opus habet auxilio artis, et singularis indoles inflammationis mutat omnia alias consueta phaenomena tantopere, ut difficillimum sit ex illis singularem febris indolem conjicere. Et propte-

rea tutissimum omnino sit, methodum antiphlogisticam statim in omni ejus extensione adhibere.

Missiones sanguinis largae esse debent, quae primum non obstante pulsu parvo spastico atque inaequali suscipiendae sunt. Febris sane naturae putridae et malignae esse potest, et missiones sanguinis possunt tum promovere gangraenam, sed hic casus revera erunt rariores, atque in universum semper minus audetur in methodo antiphlogistica, quam si missionem sanguinis, tam incertis hic contraindicantibus, submittere vellemus.

Quodsi interim nimius defectus virium adest, hirudines in collum applicati sufficere possunt.

Interne exhibentur temperantia, sed propter proclivitatem ad vomendum, saepe nitrum non potest adhiberi. Propinatur tum mixtura refrigerans. Quia bilis facile invaditur corrumpiturque, contendimus alvum, per pulpam tamarindorum, mannam atque enemata emollientia servare apertam.

Praeter haec commendat nobilis quidam chirurgus epithemata circa caput ex aqua frigida. Magnum hic momentum fitum est in stadio morbi. Ubi nulla nata est inflammatio, illo sane per epithemata frigida praecaveri potest, sed quam verosimillimum est, ibi illa nocere debere, ubi inflammatio jam et quidem in vigore adest, est opera danda, ut ea resolvatur, et suppuratio prope imminens extimescenda. Ubi e con-

trario sola concussio cerebri contigit, sine mora sunt adhibenda, ubi illa secundum observationes chirurgi exercitus Borussici Generalis Schmuckeri insignem praestant utilitatem. Ad frigus aquae intendendum, miscetur illa cum sale ammoniaco. Sed curandum est, ne illud prius solvatur, quia frigus tantum durante solutione oritur, et post eam peractam rursus definit. Optimum proinde est, lintheamina cum sale ammoniaco conspergere, atque ita demum cum aqua perfundere.

Opium, quod saepe vomitus atque aliorum symptomatum nervosorum causa commendatur, verosimiliter huc prorsus non quadrat. Quum hic omne momentum in inflammatione vertatur, nulli etiam curationi symptomatae hic locus est. Laudatur illud quidem, etiam in illum finem, ut per opium simul resolutio inflammationis conficiatur. At ego, opium tantum in inflammationibus spasmodicis oriundis, raro autem et fere numquam in phlegmone, atque adeo neque in nostro morbo utiliter adhiberi posse opinor. Porro usus opii etiam eo ipso dissuaderi mihi videtur, quia illud congestiones versus caput parit, quae hic quam diligentissime sunt evitandae.

Optime proinde agemus, si missionibus sanguinis, vesicatoriis ad nucham et caput applicatis, et remediis refrigerantibus contenti erimus, et simul per remedia lenia alvum servabimus solutam. Quodsi ven-

trculus ferre possit, consultum etiam est, camphoram in auxilium adhibere.

Secundum placitum multorum chirurgorum etiam trepanatio adhibenda est. Sed circumstantiae morbi ita sunt comparatae, ut illa raro aut fere numquam fit utilis, saepe autem et plerumque noxia esse possit.

Quamdiu stadium inflammationis durat, nullam ea praestare utilitatem, augendo vero irritationem summe noxia esse potest.

Quodsi suppuratio imminet, aut jam contigit; adfluxus aëris externi liber, hanc suppurationem maligniorem reddere potest. Quodsi parum puris adest, omnino resorberi potest. Pus procul dubio quoque admodum benignum est, nisi aër liber in illud agat, ita ut resorptio ejus noxia esse nequeat.

In omni casu est incertissimum et maxime ambiguum, illum locum tangere, ubi sanguis extravasatus aut pus residet.

Quodsi multum adest puris, magnaue pars membranarum cerebri invasa, pariter intelligi nequit, quomodo pus per aperturam factam emitti possit.

Perspici similiter nequit, quomodo per trepanationem solutio, si qua forte contigit, durae matris a cranio, rursus corrigi possit.

Quum proinde utilitas trepanationis tam sit incerta, atque operatio proclivitatem ad inflammationem necessario augeat, suppurationemque minus

reddat benignam, praestat justo minus, quam justo plus facere.

Quodsi autem phaenomena comparent, quae non tam inflammationem cerebri, quam potius pressio- nem ejus ostendunt, ut paralyfis, et proclivitas in somnum, laesio ossium prope ad futuras, ubi mem- brana cerebri plurimis instructa est vasibus, quae in solutione membranae cerebri facile ingentem sangui- nis copiam profundunt, et magnam producunt extra- vasionem, aut si ex indole fissurae, praesentiaque convulsionum festucam adesse necessario colligamus, aut si denique ratio ad credendum adsit, inflamma- tionem ab humore inter cranium et resolutam piam matrem extravasato, corrupto atque irritanti oriri, tunc omnino trepanatio est suscipienda, at vero tum nec morbus est idem, de quo nobis hic sermo est.

De Morbis oculorum.

Ophthalmia.

Inflammati oculi vocatur *ophthalmia*. In sequentes distinguitur species:

- 1.) *Taraxis*. Sic appellatur levis inflammatio con- junctivae, quae nonnumquam usque ad palpe- bras extenditur, sed nulla est febris stipata.
- 2.) *Chemosis*. Inflammatio hic tam est vehemens, ut saepe tunica adnata supra totam corneam pro-

mineat eamque obtegat, ubi simul febris acris, doloresque atroces adfunt.

- 3) *Phlegmone oculi*. Ita vocatur inflammatio partium internarum oculi, quae ex febre magna simul praesenti, sensibilitate oculi adversus lucem praeternaturali, atque e dolore in interioribus oculi pulsanti cognoscitur.
- 4) *Exophthalmia*. Sic salutatur inflammatio, tanto cum tumore itipata, ut bulbus oculi a palpebris tegi nequeat.
- 5) *Blepharophthalmia*. Ita inflammatio palpebrarum nuncupatur.
- 6) *Hordeolum*. Sic tuberculum in tarsis oculorum inflammatum salutatur.

Chemosis et phlegmone oculi facile suppurationes oculi post se trahunt, atque hae sunt extimescendae, si dolor per caput versus occiput vires suas exserit. Si pus pone corneam interque lamellas ejusdem colligitur, vocatur *hypopium*. Quodsi in cornea abscessus nascitur solitus, is *onyx* nuncupatur, et si hic abscessus ulcus format, illud *helcoma* salutatur. Si tuberculum quoddam in tarsis induratur, illud *chalazion* appellatur.

Causae inflammationis oculi sunt:

- 1) Laesio externa violenta.
- 2) Nimius oculorum usus.

- 3) Corpora aliena, aut physice aut mechanice irritantia, e. gr. vapores acres, pulvis.
- 4) Diathesis inflammatoria.
- 5) Sordes in primis viis biliosae.
- 6) Vermes in intestinis.
- 7) Irritatio e dentitione infantum inflammationi in illis ansam praebere potest.
- 8) Acrimonia rheumatica, scrophulosa, venerea et cancrofa. Hordeolum pertinet inter signa acrimoniae scrophulosae. Ophthalmiae ex acrimonia scrophulosa et miasmate gonorrhoeae multa gaudent similitudine, quod plurimum ad affinitatem duarum acrimoniarum ostendendam ponderis habet. Ab utraque distinguitur illa species ophthalmiae venereae, quae symptoma luis est venereae. Ophthalmia e miasmate gonorrhoeae oritur plerumque a dejectione metastatica materiae gonorrhoeae, et semper fere cedit soli methodo antiphlogisticae. Ophthalmia e miasmate venereo cancroso (*chancre*) requirit mercurialia.
- 9) Diathesis metastatica materiae exanthematicae, e. gr. variolarum, morbillorum.
- 10) Relaxatio partium oculi singularis, quae saepe ophthalmiam sic dictam habitualement fluentem producit, quae a nonnullis etiam *lippitudo* vocatur.

11) Dantur etiam ophthalmiae periodicae.

12) Denique symptomatice per alios morbos oculorum produci potest.

Curatio interna instituitur secundum indicationes. In chemosi et phlegmone festinandum est cum remediis, ut suppurationi praeveniat. Veficatoria in ceruice et temporibus sunt ubique et plerumque multo cum fructu adhibenda, inprimis si illa per emplastrum veficatorium perpetuum satis diu aperta seruentur. Externe ad oculum in inflammationibus acutis, quae febres habent comites, tantum fomentationes emollientes profunt, quem in finem decocta malvacea commodissima sunt. Ubi ophthalmia a congestionibus sustentatur, hirudines quam proxime applicati profunt. Incisiones quoque in conjunctiva saepe magni sunt usus. In dentitione infantum lenit opium interne atque externe adhibitum saepe inflammationem. In acrimonia venerea solutiones mercuriales lenes externe in auxilium vocari possunt. Mercurialia tanto sunt efficaciora, quodsi inflammatio e miasmate venereo cancroso est nata. Generatim ubi adsunt acrimoniae, laxantia mercurialia profunt. In ophthalmia habituali inservit aqua frigida, in qua aliquantum vitrioli albi solvere licet. In multis etiam inflammationibus aqua benedicta Rulandi diluta in oculum utiliter instillari potest, inprimis ubi inflammatio magis est indolis chronicae atque ab acrimonia alitur scro-

phulosa. (V. *Aqua ophthalmica*.) A medicamentis externis generatim plurimum sperare licet ab emollientibus atque antispasmodicis.

Infantes recens nati saepissime inflammationibus oculi sunt expofiti, quae facillime in fuppurationem oculorum exeunt. Mature proinde exhibenda sunt laxantia mercurialia, emplaſtrum veſicatorium applicandum, et fomentationes emollientes adhibendae.

Maculae corneae.

Quodſi maculae corneae ſunt ſemipellucidae, vocantur *nephelium*. Quodſi illae penitus ſunt impellucidae, *leucoma* ſeu *albugo*. Et ſi tantum margo externus eſt obſcuſcatus, *gerontoxon*.

Hae maculae aut remanent poſt inflammationes, aut naſcuntur e diatheſi acrimoniae cujuſpiam.

In caſu poſteriori ſetacea inſerviunt, atque in utroque ſimul reſolventia externe adhibita, quem in finem ſaccharum atque aqua benedicta Rulandi diluta commodiſſima ſunt. V. *Aqua ophthalmica reſolvens*.

Nonnumquam etiam ſola emollientia profunt, e. gr. oleum nucis.

Quodſi maculae in ſuperficie corneae reperiuntur, auxilium chirurgicum requiritur.

Pterygium.

Ex iisdem cauſis facile etiam extenſio et tumor carunculae lacrymalis, atque obſtructio varicoſa in

vasis conjunctivae oriuntur, quae generatim *pterygium*, singulatim autem, si tantum speciem laminae tenuis pellucidae prae se ferat, *ungula*, et si extensio est magna, crassa, et rubra, *pannus* nuncupatur.

Nisi resolventia atque escharotica lenia sufficiant, et degeneratio cancrofa sit pertimescenda, extirpatio est suscipienda.

Staphyloma.

Sic vocatur protrusio seu prolapsus corneae praeternaturalis.

Haec protuberantia corneae est sequela corneae aut praeternaturaliter increassatae aut vulneratae, ita ut iris, seu tunica humoris aquei in aperturam sit protrusa, et per hoc tumor producat.

Causae sunt: violentia externa, inflammatio, irritatio et diathesis acrimoniarum, atque suppuratio. Juxta auxilium chirurgicum, et remedia interna requisita in cornea increassata atque concreta butyrum antimonii ut causticum adhiberi potest.

Ophthalmoptosis.

Quodsi bulbus oculi non propter suum tumorem, sed per alias causas ex orbita protruditur, hoc malum *ophthalmoptosis* nuncupatur.

Violentia externa et tumores in orbita sunt causae frequentissimae.

In priori casu oculus est retroducendus, et symptomatibus occurrendum.

In posteriori casu ratio indolis acrimoniarum habetur. Tophus venereus saepe est causa, ubi tunc usus cujusdam remedii mercurialis caustici internus habet locum.

Hydrophthalmia.

Humoribus oculi nimium collectis nascitur *hydrophthalmia*.

Hoc in morbo bulbus oculi et praecipue cornea sensim sensimque tantopere intumescunt, ut palpebrae illum non totum tegere queant. Pupilla orbatur mobilitate sua et visus fit debilis, lens tamen crystallina non obfuscatur.

Plerumque causa sunt obstructiones. Ad causas remotas pertinent praesertim haemorrhagiae suppressae.

Tractatur proinde malum eodem plane modo, ut hydropes alii, nisi quod simul ulcera artificialia in auxilium adhibentur, externe conamur glandulas obstructas resolvere, atque ubi hoc minime effici potest, emittitur aqua per incisiones. Quoque nuperrime quaedam observationes eximiae a fetaceo per cutis margines tracto sunt in medium prolatae.

Cum incisione non admodum diu expectandum est, quia alias oculus facile destruitur.

Trichiasis et Distichiasis.

Quodsi tarfi palpebrarum versus bulbum oculi sunt versi, ita ut cilia interiora oculi tangant atque irritent, morbus *trichiasis* vocatur.

Quodsi autem ordo ciliorum revera adest duplex, quorum unus extrinsecus, alter intrinsecus versus est, *distichiasis* nuncupatur.

Morbus posterior est longe rarissimus, et nonnisi per evulsionem pilorum tolli potest.

Trichiasis non solum ab acrimonia interna, sed etiam a relaxatione cutis ciliorum externae produci potest; ubi tum in casu posteriori cutis aut est roboranda, aut per tractionem et cicatrificationem abbrevianda, et nisi hoc etiam juvet, cilia sunt evellenda. In posteriori casu ad impediendum, ne cilia rursus excrecant, loca, ubi illa sunt evulsa, spiritu vini, spiritu salis ammoniaci aut etiam solutione lapidis infernalis diluta, sunt maceranda, ubi autem oculum ipsum ab actione horum pharmacorum tutari oportet.

Ectropium atque Entropium.

Quodsi cutis interna palpebrarum foras vertitur, symptoma *ectropium* vocatur; si illa introrsum vertitur, *entropium* salutatur.

Morbus posterior cum trichiasi est unus idemque, etiamsi fieri potest, entropium sine trichiasi esse

posse, si nimirum cilia casu fuerunt evulsa aut amissa. Ectropium oritur nonnumquam in infantibus recens natis, et raro alias quam per excisionem partis cutis prominentis tollitur.

Blepharoptosis.

Quodsi aegri palpebram superiorem elevare, atque adeo oculos pro arbitrio aperire nequeunt, morbus *blepharoptosis* seu quoque *ptosis* appellatur.

Causae sunt:

- 1) Debilitas totius corporis.
- 2) Paralysis musculorum ad motum necessariorum.
- 3) Spasmus musculi orbicularis.
- 4) Tumor, quo palpebra pro ratione virium musculi nimium redditur gravis. Tumor palpebrarum aqueus plerumque est hydrocephali symptoma.
- 5) Tumor inflammatorius.

In debilitate et paralyfi balnea martialia atque electricitas utilia esse possunt. Quodsi palpebra per spasmum musculi orbicularis detrahitur, inserviunt fomentationes emollientes e. g. decoctum malvae. Tumores frigidi plerumque requirunt opem chirurgicam.

Lagophthalmus.

Sic impotentia palpebras perfecte claudendi nuncupatur, quo cornea saepe fit ficca atque opaca.

Causae sunt:

- 1) Spasmus, tam e causis hystericis, quam etiam ex acrimonia biliosa in primis viis hospitante.
- 2) Paralyfis.
- 3) Breviatio cutis per cicatrices.

Quodsi in casu ultimo remedia emollientia nihil efficiant, contendendum est per novam cutis separationem, ut ea producat.

Epiphora et Lippitudo.

Fluxus humorum ex oculo praeternaturalis vocatur *epiphora*. Quodsi tenuissimum humorum resorbeatur, humor effluens speciem puris prae se fert, et tum morbus *lippitudo* salutatur.

Causa epiphorae proxima est aut nimia humorum secretio, aut resorptio humorum consuetorum suppressa. In priori casu adest causa irritans, in posteriori obstruens, quae ceterum in utroque casu similis indolis esse potest. Eadem causa uno tempore organa secretoria irritare potest, quae alio tempore vasa resorbentia obstruere potest. In epiphora magis plerumque laborant vasa resorbentia, quam in lippitudine, atque adeo in epiphora magis habenda est ratio obstructionum, quam in lippitudine.

Causae sunt:

- 1) Animi pathemata. Haec ad fluxum lacrymarum irritare, vitium vasorum resorbentium autem quoque producere possunt.

- 2) Acrimonia scrophulosa, venerea, rheumatica, atque exanthematica.
- 3) Relaxatio viarum lacrymalium.
- 4) Obstructio et concretio canalıs lacrymalis et nasalis.

Ubi adest acrimonia, praeter curationem internam necessariam etiam fonticuli et setacea, atque externa ophthalmica resolventia atque roborantia adhibentur. V. *Aqua ophthalmica resolvens et confortans.*

In relaxatione usus aquae frigidae externus continuatus praeclarae est utilitatis.

Quodsi viae excretoriae lacrymarum sunt obstructae aut concreatæ, auxilium requiritur chirurgicum.

Idem observatur, ubi humores in interioribus oculorum atque in sacco lacrymali colliguntur, et speciem hydropis topici, aut fistulam lacrymalem apparentem produciunt.

Cataracta.

Hypochyma, quod latine *suffusio* vocatur, est obscuratio lentis crystallinae, aut capsulae lentis crystallinae, aut simul utrorumque corporum.

Initium morbi cognoscitur e defectu visionis, atque opacitate internorum oculi, contractilitate tamen pupillae requisita manente. Dantur quidem casus, ubi posterius etiam deest, tum vero est morbus complicatus. Rarissime etiam cataracta subito, sed ple-

rumque sensim sensimque oritur, ubi opacitas auge-
scit, et denique color lacteo - albus comparet.

Causae cataractae sunt:

- 1) Metastasis acrimoniae serophulosaе, rheuma-
ticae, venereae et scorbuticae.
- 2) Inflammationes oculi.
- 3) Abusus potulentorum spirituosorum.
- 4) Laesio externa ab ictu, combustione.
- 5) Vapores acres.
- 6) Congestiones sanguinis ad oculos constantes.

Quodsi morbus jam aliquantum vires adquisivit,
nihil plerumque praeter opem remanet chirurgicam.
Principio ejusdem nonnumquam per curationem in-
ternam causarum praesentium per fonticulos, et se-
tacea, remediaque externa emollientia, progressus
saltem morbi supprimi potest. Succus millepedum
quoque recens, extractum hyoscyami albi atque ele-
ctricitas efficacissime se praestitisse dicuntur.

Glaucoma.

Ita corruptio atque obscuritas humoris vitrei sa-
lutatur.

Morbus a cataracta in eo distinguitur, quod in
glaucomate opacitas pone lentem crystallinam ob-
servetur.

Ex iisdem ceterum oritur caufis, fed femper fere eft infanabilis, quia ea nullam patitur operationem. Electricitas forfitan aliquid efficere poteft.

Mydriasis.

Quodfi pupilla praeternaturaliter dilatatur, contractibilitateque fua orbatur, morbus *mydriasis* vocatur.

Nonnumquam nascitur fine omnibus caufis manifestis, nec visui eft noxius. Spasmi etiam hyfterici, atque irritatio e vermibus in primis viis mydriafin gignere poffunt. In omnibus his cafibus eft morbus tranfitorius, fed faepe eft fymptoma hydrocephali interni atque amauroseos, et prorfus ab his morbis pendet.

Amaurosis.

Coecitas e vitio retinae et nervi optici pendens, ubi nulla obfcuritas oculorum obfervatur, atque ubi pupilla plerumque contractilitate fua privata eft, *amaurosis* feu *gutta ferena* nuncupatur.

Causae hujus morbi funt omnes illae, e quibus alii morbi nervofi, inprimis paralyfes nasci poffunt, quarum proinde in curatione ratio eft habenda. Miasma venereum turgorem partium offearum in illo loco, ubi nervus opticus in orbitam ingreditur, producere poteft, quo nervus comprimitur. Praeterea morbus

post laesiones et concussiones capitis violentas nasci potest, quo in casu plerumque est insanabilis.

Ad remedia, quae immediate in nervos agunt, pertinet praecipue electricitas, quae saepissime egregiam exseruit virtutem.

In acrimonia biliosa tartarus emeticus in dosi paulatim augenda prodest, atque in acrimonia scrophulosa et venerea utilem se praestat mercurius nitrosus.

Amblyopia.

Visus debilitatus plerumque est initium cataractae, haud raro autem etiam symptoma haemorrhoidale. In posteriori casu vitium non est permanens, sed se habet in ratione spasmi hypochondriaci aut hysterici, qui tamen saepe congestionibus est stipatus, et ubi adeo in curatione resolventia, antispasmodica et derivantia sunt adhibenda.

His pariter congestionibus quoque vitia organica, polypi, vasa aneurismatica et similia ansam praebere possunt; nonnumquam vitium in cerebro est situm, e. gr. tumores, quibus nervi optici premuntur, ubi tunc in utroque casu nulla sanatio habet locum.

Nonnumquam praeterea simul sunt oculi turbidi, quod subinde e collectione et turbulentia humoris morgagniani evenit. Primum hic ulcera artificialia requiruntur, postremo autem sectio.

Nonnumquam cornea tantum opaca fieri videtur, quod tam sequela congestionum, quam impressionis immediatae in cerebrum esse potest.

Hemeralopia et Nyctalopia.

In priori casu aegri interdiu bene et noctu nihil cernunt, in posteriori casu interdiu visum habent hebetem, noctu acute cernunt.

Utrique morbi semper fere sunt consensuales, nonnumquam vero sola sunt sequela irritabilitatis hystericae.

Diplopia.

Hic objecta cernuntur duplicata, et simul visus plerumque est hebes.

Ut plurimum hoc vitium post operationem cataractae nascitur, et sensim sensimque evanescit, prouti visus in robore augefcit.

Vidi aliquando per quasdam septimanas post vulnus capitis alias sanatum remanere, ubi illud procul dubio sequela concussionis fuit.

*De Morbis aurium.**Otalgia.*

Inflammatiō auris *otalgia* seu *otites* salutatur.

Inflammatiō invadit aut tantum partes externas, aut internas. Posterior e dolore internorum auris vehementi, ardenti, et pulsanti, atque e febre eandem stipante cognoscitur, cui facile se deliria et convulsiones adsociant, ita ut morbus jam in aliquot diebus fiat letalis.

Raro est febris indolis inflammatoriae simplicis, plerumque adest obstructio catarrhalis et rheumatica, et febris haud raro est biliosa.

In auris internae inflammatione cum auxilio est festinandum, quia facile suppuratio sequitur, per quam non solum auditus perire potest, sed etiam, si pus se intrinsecus exonerat, apoplexiae aliisque morbis nervosis ansam praebere potest.

Quodsi res ad suppurationem venit, non solum opera danda, ut effluxus puris, per situm convenientem, atque injectiones emollientes calidas promoveatur, sed etiam semper adhuc usus antiphlogisticorum est continuandus, ut omni inflammationi novae praecaveatur.

Nonnumquam, imprimis in infantibus, effluxus puri similis, sine omni inflammatione praevia mani-

feſta oritur, qui non eſt obturandus, ſed potius promovendus; ratio acrimoniarum autem, quae illuc ſe dejecerunt, et cauſarum, quae forte congeſtionibus anſam praebere poſſent, e. gr. glandulae abdominales obſtructae, vermes, ſimul habetur.

Quodſi in his circumſtantiis intemperies ſanguinis obſervetur, uſus acidi vitrioli eſt commendandus, quod hic ſaepe utiliſſimum ſe praestat.

Nonnumquam aliena corpora atque infecta in aurem perveniunt, et per irritationem ſuam dolores atque inflammationem producunt. Fumus tabaci, oleum atque aqua calida in aurem illata, plurimum hic profunt.

Tinnitus et Suſurrus aurium.

Tinnitus et ſuſurrus aurium ſaepe februm ſymptoma ſunt, et circumſtantiis exiſtentibus faventibus haemorrhagiam narium, aut, ubi jam ſymptomata nervoſa gravia ſine omni cauſa ſufficiente adſunt, delirium praenunciant.

Praeterea e congeſtionibus ſanguinis verſus ſuperiora in haemorrhagiis conſuetis, neglectis, atque emanentibus, et generatim in proclivitate ad apoplexiam oriuntur.

Haud raro etiam obſtructio catarrhalis eſt cauſa.

Spasmi hyſterici pariter producunt haec gravamina.

Et denique facile compareret hoc symptoma post debilitates magnas.

Secundum has indicationes instituitur etiam curatio, quae jam aliis occasionibus est tradita.

Surditas.

Surditas apud multos auctores appellatur *cophosis*, multi autem eam tantum surditatem ita vocant, quae e vitio partium internarum auris sequitur.

Causae sunt:

- 1) Destructio partium organicarum, e. gr. caries aut anchylosis ossium auditus, paralyfis nervorum.
- 2) Diatheses metastaticae in febribus.
- 3) Stases acrimoniae scrophulosae, venereae et rheumaticae, quibus non solum glandulae, sed etiam ossa in margine foraminis auditorii interni turgescunt, atque adeo organa auditoria comprimuntur.
- 4) Concussiones ex explosionibus tormentorum fortibus, quibus verisimiliter species quaedam paralyseos in nervis acusticis producit.
- 5) Obstructio tubae eustachianae, cerumen inspissatum, et mucositas partium externarum.

Primum casum adesse colligendum est e causis praegressis. Ex inefficacia remediorum adhibitorum mox quoque se prodit.

Diatheses

Diathefes febriles raro sunt periculosae. Surditas ut plurimum crisi imminente est bonum omen, et symptoma ipsum transitorium.

Contra acrimonias singulares pharmaca illis opposita exhibentur.

Indurationes muci et ceruminis nitimur per oleosa, atque emollientia, atque ubi haec minime sufficiunt per injectiones resolventes e sapone, felle tauri, aqua benedicta Rulandi tollere. Nonnumquam sola aqua calida optimam praestat utilitatem. In tubae eustachianae obstructionibus est consultum, haec per os spargere, quod autem habet difficultates.

In congestionibus pertinacibus subinde electricitas praeciamam exferit virtutem. Aegro cuidam, qui altera aure e tormenti bellici explosione per octodecim annos surdus erat, atque altera procul dubio e congestionem rheumatica ab aliquot annis difficulter audiebat, per electrificationem octies repetitam spatio duodecim dierum auditum fere penitus restitui.

De Morbis dentium.

Dentitio.

Dentitio infantum raro ante sextum aut nonum aetatis mensem incipit. Ante annum quartum non facile supra viginti dentes obveniunt.

Eruptio primorum dentium, qui dentes incisorii medii sunt, raro parit symptomata; e contrario eruptio dentium caninorum et molarium producit saepe diarrhoeas, febrem, tussim et respirationem sonoram, convulsiones atque eclampsiam.

In dentitione duo stadia sunt distinguenda, sessio sic dicta aut dilatatio maxillarum atque eruptio. Prius saepe quamplurima excitat symptomata.

Quodsi saliva prompte fluit, atque alvus est soluta, facile dentitio plerumque procedit.

Quodsi vero diarrhoea nimium fit vehemens, inquiritur, num fordes et redundantia in primis viis adsint, atque hoc in casu exhibetur tinctura rhab. aquosa cum liquore terrae foliatae tartari, et pro re nata emeticum. Quodsi primae viae sunt expurgatae, opium exhibetur.

In tussi et respiratione sonora primo emeticum et deinde pariter opium juvat.

Motibus febrilibus praesentibus infantes sedulo aquam bibere jubentur, atque alvus servatur aperta.

In convulsionibus ratio pariter primum habetur purgationis primarum viarum, tum profunt balnea tepida, moschus atque opium.

Eclampsia semper fere est letalis, ubi tum haud raro dentes post mortem erumpunt.

Durante eruptione infantes jubentur, conium mordere; incisio gingivae raro juvat; quodsi vero, post-

quam omnia alia remedia irrita fuere, ad incisionem cogamur, curandum est, ut haec incisio non sit nimium matura, ne vulnus ante eruptionem dentium fanetur, cicatricem ducat, et deinde eruptionem dentium adhuc difficiliorem reddat.

Est etiam lis adhuc sub iudice, utrum causa eruptionis difficilis in gingiva reperiatur, an non. Vitium potius in systemate nervoso nimium irritabili et debili latere, ita ut durante dilatatione maxillae atque eruptione spasmus producat universalis. Brevi ante accessionem eclampsiae infantes proclivitatem ad vomitum ostendere solent, quae est sustentanda. In paroxysmo ipso fere in universum commendantur vesicatoria et balnea calida. In infantibus admodum plethoricis autem melius est, quodsi enitimur, ut prius vena pertundatur, aut hirudines infra aures succire permittimus, quandoquidem plerumque et fere semper mors sequatur apoplectica. Tum saltem balnea atque opium majori cum securitate in magna dosi exhiberi possunt.

Odontalgia.

Sic appellatur generatim quivis *dentium dolor*, seu sit ille indolis inflammatoriae seu minus.

Causa proxima semper est irritatio nervi in dentem se insinuantis.

Causae remotiores sunt:

- 1) Diathesis phlogistica. Dantur casus, ubi dolor ex inflammatione simplici oritur, atque ubi methodus antiphlogistica locum habet.
- 2) Frequentius est vero stasis indolis catarrhalis vel rheumaticae, quod interim in curatione nullam differentiam inducit, quum eadem methodus in omni suo ambitu hic sit adhibenda.
- 3) Haud raro excitatur dolor per vermes, et per fordes in primis viis biliosas, cujus in curatione ratio est habenda.
- 4) Congestiones sanguinis ex haemorrhagiis ejusdem consuetis suppressis non raro dolorem dentium producant.
- 5) Acrimonia scrophulosa, scorbutica et venerea pariter sunt causae frequentes.
- 6) Materia arthritica saepe in dentes deponitur, et dolores producit.
- 7) Spasmi hysterici pariter huc pertinent, atque hoc in casu dolores per opium tolli possunt.
- 8) Dolor subinde est periodicus, et tractandus est ut febris intermittens.
- 9) Dolores dentium sunt symptoma graviditatis admodum consuetum, et nulla tum indigent curatione, nisi aliae circumstantiae missionem sanguinis requirant.

10) Quodsi denique sola caries ossis causa est, nihil aliud, quam extractio dentis dolentis remanet.

De Morbis colli.

Bronchocele.

Struma quibusdam regionibus est endemia, imprimis in locis alpinis, e. gr. in Tyroli, in Helvetia atque in Gallia in provincia Delphinatus et Gevaudano.

Morbus in tumore glandulae thyroideae consistit.

Talis intumescencia hujus glandulae quoque ab acrimonia scrophulosa oriri potest, sed tum non est morbus endemicus proxime memoratus, quippe qui in iis regionibus atque subjectis reperitur, in quibus nulla suspicio acrimoniae scrophulosae locum habet, sed morbus magis ut malum topicum est considerandus.

Neque illa partis colli anticae intumescencia huc pertinet, quae e prolapsu membranae laryngis internae oritur, quaeque fere est insanabilis.

Nonnumquam quoque in partibus atque aliis nifibus vehementibus humores in telam cellulosam partium laryngi adjacentium ingredi possunt.

Causa strumae endemicae est ignota. Ex experientia interim, quod ab aqua nivali et glaciale per congelationem aëre suo fixo privata glandulas homines obtineant tumidas, non sine ratione colligi potest, strumam propterea plane in regionibus alpinis

tam frequentem esse, quia illic hujusmodi aqua crebro potui inserviat. Ex hac plane ratione quoque in morbi initio aqua aëre fixo impraegnata copiose ad bibendum exhiberi potest.

Glandula admodum obstructa, partibusque inter se nimium concretis, nullum fere auxilium locum habet.

Operatio est longe periculosissima, quia vasa valde insignia in hanc glandulam ingrediuntur.

Nonnumquam tumor per suppurationem extirpari potest, quae cauteriis est promovenda, sed nec hoc sine ausu contingit.

Resolutio est difficillima, multum tamen semper in spongia usta spei fuit collocatum. Hepar sulphuris et kermes minerale non edulcoratum procul dubio idem atque adhuc plus efficiunt.

Raucedo.

Raucedo semper fere est symptoma aliorum morborum e. gr. catarrhi, phthiſeos, febrium acutarum et spasmodum hyſtericorum.

Praeterea oritur etiam e sermone diuturno, atque ex obstructione in glandulis laryngis, ita ut huic elasticitas sufficiens desit, nec in motum ad vocem necessarium tremulum concitari possit. Vitium muscutorum saepe est causa, quare electricitas nonnumquam est utilis.

In phthiſi atque in febribus acutis semper est ea, nisi e refrigeratione et stagnatione catarrhali oria-

tur, e symptomatibus periculosis, mortemque praenunciantibus.

In raucedine chronica, quae e sola obstructione glandularum producitur, cum auxilio pariter est festinandum, quia facile sequitur phthisis trachealis. In curatione ratio habetur indolis acrimoniae, ulcera artificialia fiunt, atque opera datur, ut resolutio obstructionum simul per remedia antispasmodica promoveatur.

De Pectoris Morbis.

Tussis.

Causa tussis aut adest in pectore ipso, aut agit per consensum.

Saepe quoque tussis est symptoma aliorum morborum, e. gr. phthisis pulmonalis.

Distinguitur ea in *siccam* atque *humidam*. Prioris generis sunt utplurimum illae, quae ex irritatione per consensum oriuntur, vomicae tamen quoque clausae et tubercula cruda causa esse possunt. Tusses humidae quidem pariter per consensum excitari possunt, sed tum neque expectoratio multum adfert levaminis. Proprie illae tantum tusses *humidae* essent appellandae, ubi causa illius humor acris in pulmonibus residens est, per cujus ejectionem tussis tolli potest.

Causae huc pertinentes sunt :

- 1) Congestiones sanguinis ad pulmones.
- 2) Vermes et fordes in primis viis.
- 3) Obstructiones viscerum abdominis.
- 4) Acrimonia in glandulis tracheae stagnans, quae ut plurimum est indolis catarrhalis aut scrophulosa aut quoque venerea.
- 5) Debilitas hysterica.
- 6) Collectio humorum acrim in pulmonibus.
- 7) Erosiones atque aperturae epiglottidis, ita ut aër, vapores, cibi, et potus tracheam tangant et tussim producant.
- 8) Et denique huc pertinet *tussis convulsiva* e causa prorsus singulari pendens.

Non quaevis tussis vehemens appellanda est convulsiva, sed proprie ea tantum sic appellari meretur, quae certis temporibus epidemice grassatur, magis infantes quam adultos invadit, atque eos contagio adficit, qui ab ea nondum invasi fuerunt.

Morbus quoque est novus, nec ante decimum quintum seculum fuit notus. Primum in Gallia a. 1414 est observatus, ibique appellatur *coqueluche*.

Hae circumstantiae contagium peculiare nos suspicari jubent, quod vero ibi tantum vires suas exferere videtur, ubi illud nondum adfuit, atque dispositio in corpore adest singularis.

Dispositio hunc in morbum semper fere latet in primis viis. Infantes saltem, qui male atque extra modum aluntur, facillime ab eo invaduntur, licet etiam refrigerationes, acrimonia in corpore praesenti, hanc tussim producere queant.

Accessiones hujus tussis sunt tantum breves. Primum oritur pruritus in trachea, qui sensim sensimque augetur, et tussim gignit. Quoque subinde ante horam dimidiam ex inquietudine infantum accessio instans animadvertitur. Tussis incipit cum inspiratione profunda, tum sequuntur breves et se invicem urgentes expirationes, ubi simul facies rubescit atque intumescit, atque aegri in discrimine suffocationis esse videntur, quod tamen minime contingit.

Extra has accessiones respiratio est levis, nec ullum morbi vestigium adest. Initio nihil cum tussi ejicitur, paulatim autem egeritur excreatio mucosa, coloris expers, quae tamen non est pus.

Morbus nonnumquam sine omni febre adest. Haud raro autem haec accedit, et tunc plerumque tertianum typum observat.

Morbus per aliquot menses durare, et nonnumquam convulsiones, inflammationes pulmonum atque tabem producere potest. Is autem quoque mox necare potest, quodsi cum magna febre et magno asthma est conjunctus.

In curatione ratio primum habetur purgationis primarum viarum, quod vero minime per purgantia, sed per emetica fieri debet, quae ibi quoque sunt utilia, ubi nihil noxii per vomitum ejicitur. Tum exhibentur antispasmodica, et praecipue opium, quocum, inprimis si morbus typum servet, simul cortex chinae est connectendus. Vesicatoria quoque ventriculo imposita magnae sunt efficacitatis. Regimen calidum, diaeta idonea, atque diaphoresis lenis plurimum saepe ad curationem conferunt.

Erosiones epiglottidis semper fere pendent ab acrimonia scrophulosa et venerea, sunt saepe symptomata phthiseos trachealis, et requirunt pharmaca contra acrimonias inservientia.

Reliquis speciebus tussium occurritur secundum requisita causarum. Medicamenta expectorantia consueta sunt semper tantum palliativa, et saepe ad tussim pertinaciorum reddendam suam conferunt symbolam, inprimis si simul causae verae negligantur. Ubi vero saburra muci in pulmone adest, cujus retentio respirationem difficilem reddit, necesse omnino est expectorationem promovere. V. *Species pectorales* et *Syrupus pectoralis*.

Asthma.

Respiratio difficilis chronica vocatur *asthma*. In febribus ea *dyspnoea* vocari solet. Quodsi simul adest

anhelatio, tum ea *asthma sibilans* nuncupatur. Quodsi aegri nulla alia ratione quam in situ erecto, aërem haurire queunt, *orthopnoea* salutatur. Et si periculum suffocationis minatur, *catarrhus suffocativus* appellatur.

Respiratio difficilis aut continuo perdurat, aut tantum per accessiones redit.

Causa aut continetur in ipsis pulmonibus, aut agit per consensum.

Quodsi in priori casu stasis humorum in pulmonibus adest, *asthma humidum* nuncupatur.

Quodsi autem aut nulla tussis, aut saltem nulla observatur expectoratio, *asthma siccum* salutatur.

Asthma siccum tamen vitio pulmonum, quam etiam per consensum oriri potest.

Quodsi animadvertitur, causam asthmatis esse spasmum, eam e levibus causis e. gr. per motum excitari, pectus praeternaturaliter moveri aut dolens fieri, nullam respirationem adesse sonoram, at enimvero alia symptomata spasmodica praecessisse, aut adesse, et cor magis quam pulmones laborare videre, hoc *asthma spasticum* seu *convulsivum* vocatur. Et si respiratio difficilis naturae spasticae tantum per accessiones invadit, ea post Helmontium *caducum pulmonum*, seu *epilepsia pulmonum* nuncupatur.

Causae sunt:

- 1) Congestiones sanguinis versus pulmones, quibus non tantum asthma siccum, sed etiam catarrhus suffocativus produci potest, quodsi nimirum sanguis in telam cellulosam pulmonum egreditur. Hoc asthma magis ut morbus acutus est considerandus.
- 2) Congestiones humorum serosorum et mucosorum. Quodsi hae paulatim ultro nascuntur, effectus earum plerumque est asthma humidum. Quodsi vero humores subito colliguntur, ut in peripneumonia notha, facile oritur catarrhus suffocativus.
- 3) Spasmi hypochondriaci atque hysterici. Hi asthma sicco convulsivo saepe ansam praebent.
- 4) Vermes in primis viis. Quum hic plerumque redundantia muci adfit, tamen, etiamsi asthma ex parte per irritationem consensualem producat, egestio allevans adesse potest.
- 5) Calculi vesicae felleae, aneurismata, polypi in vasis magnis.
- 6) Asthma symptoma hydropis pectoris esse potest.
- 7) Acrimonia scrophulosa, rheumatica, arthritica, scabiosa et scorbutica tam in pulmonibus ipsis, quam etiam per consensum asthma producere possunt. Angina pectoris sic dicta quorundam medicorum recentiorum, quae nihil aliud est,

quam asthma spasticum, nonnumquam ab acrimonia arthritica oritur.

8) Caducum pulmonum stricte sic dictum, per accessiones tantum invadens, in quo respiratio extra accessiones liberrima est, plerumque causas penitus occultas agnoscit. Malum haereditarium esse potest, raro autem prius quam tempore pubertatis, prodit, et causa magis in nervis ad thoracem currentibus, quam in visceribus ipsis sita esse videtur.

9) Ex exhalationibus saturninis atque arsenicalibus asthma oritur, quod indolis est convulsivae, atque in metallifodinis *morbis fossorum* appellatur.

10) Impletio pulmonum cum pulvere pariter asthma producit, cui e. gr. molitores, murarii, alique sunt obnoxii.

11) Tubercula pulmonum asthma gignunt siccum.

12) Ex abusu potulentorum spirituosorum facile asthma oritur, quod plerumque est siccum, ubi autem tamen stasis muci in pulmonibus adest.

13) Concoctio debilis et flatus saepe respirationem difficilem producere possunt.

14) Omne id, quod vasa premit, e. gr. extensio uteri, redundantia pinguedinis, aneurismata, excrescentiae in thorace, viscera abdominis turgida, pariter sunt asthmatis causae.

Ubi congeffiones fanguinis verfus pectus obfer-
vantur, eodem modo proceditur, ut fupra de hae-
moptyfi doctum eft.

Stafis humorum feroforum eodem tractatur modo,
ut peripneumonia notha. Quodfi periculum fuffoca-
tionis minatur, emeticum in circumftantiis fequenti-
bus poteft exhiberi : 1) quodfi nulla inflammationis
figna adfunt. 2) Quodfi materia in pectore eft fo-
luta, atque anhelatio fonora auditur libera. 3) Quodfi
refpiratio non nimium eft fuppreffa, 4) et vires ad-
funt integrae.

Sub his circumftantiis emeticum aegrum faepe a
morte fervare, eandem autem quoque maturare pot-
eft, fi materia firmiter haereat, nec aegro vires et
fpiritus ad vomitum fuperfint. In cafibus itaque, ubi
ceterum fumma cum cautione agendum eft, fatis
magnam oportet exhibere dofim, ne aeger per inania
conamina delaffetur.

Acrimoniis praefentibus kermes minerale non edul-
coratum in dofibus fenfim fenfimque augendis, prae-
clarae eft utilitatis.

Reliquae fpecies afthmatis tractantur ut morbi ner-
vofi. Ubi materia adefl, illi remedium opponitur con-
veniens. Ubi vero folus obfervatur fpasmus, praeter
fonticulos et fetacea opium et vapores inferviunt
emollientes. In obftructionibus alvi, quae utpluri-
mum in afthmate ex exhalationibus metallicis funt

pertinacissimae, oleum ricini juvat. In quovis asthma generatim ratio habenda est abdominis, atque opera danda, ut tensiones et spasmi in illo occurrentes tollantur.

In vitiis organicis semper tantum curatio symptomata locum habet. Humores minuuntur atque attenuantur, excretiones apertae conservantur, et partibus solidis irritabilitas nimia est desumenda.

Sternutatio.

Sternutatio est exspiratio vehemens et subitanea.

Ut plurimum ea est symptoma catarrhorum, atque in febribus acutis saepe bonum est signum. E rebus quoque acris per nares haustis oriri potest. Ubi ea est nimium vehemens et diuturna, noxia omnino fieri potest, atque hoc in casu conamur membranam schneiderianam per vapores atque injectiones emollientes contra irritationem tueri.

Singultus.

Singultus est inspiratio brevis, sonans et spastica, quae per spasmum diaphragmatis et pharyngis producit. Is oritur:

- 1) Subinde e refrigeratione, ex esu et potione nimium celeri, atque e ventriculo praegravato.
- 2) E flatibus et spasmodis in intestinis, hinc etiam facile in herniis oritur incarceratis.

- 3) E plethora abdominali. Hinc non raro observatur in haemorrhagiis suppressis, et his restitutis, rursus evanescit.
- 4) E cibis et medicamentis acribus in stomacho.
- 5) E vulnerationibus atque excoriationibus pharyngis, stomachi et diaphragmatis. Ex hac ratione singultus est symptoma aphtharum.
- 6) Ex acrimoniis certis et vermibus per consensum agentibus.
- 7) E sensibilitate nervorum peculiari per minimas causas excitanda.
- 8) Ex inflammatione et gangraena ventriculi, diaphragmatis et reliquorum viscerum abdominis.
- 9) E viribus exhaustis.

Secundum has causas quoque medendi ratio instituitur. Ubi nulla causa irritans observatur, vesicatoria tamen, aut linimenta aromatica ventriculo superimposita, moschus atque opium inserviunt. Ubi inflammatio, gangraena et virium defectus adest, singultus mortis propinquus praecursor esse solet.

Incubus.

Hic morbus Germanis vocatur *der Alp*, Gallis *cochemar*, et graecis *ephialtes*.

Invadit tantum in somno, et respiratio percipitur difficilis, ubi aeger sibi videre videtur, quasi illi aliquid extrinsecus pectus comprimeret. Huic sympto-
mati

mati homines dorso incumbendo dormientes, simul plethorici, et concoctione infirma gaudentes, sunt expositi.

Proclivibus itaque ad hoc malum lateribus incumbendo dormiendum est, plethora est imminuenda, diaeta bona est observanda, nec prius cubitum eundum, quam concoctio fuerit peracta, aut saltem cibi non amplius sint in ventriculo.

Palpitatio cordis.

Motus cordis praeternaturalis convulsivus vocatur *palpitatio*. Cor quidem in omni circulatione sanguinis praeternaturaliter aucta semper est in motu spastico, sed tunc is tantum *palpitatio* dicitur, si is non est constans, sed per accessiones invadit, et cor cum vi insolita contra costas pulsat.

Accessiones tam gradu, quam duratione sunt admodum variae. Subinde pulsus est magnus et durus, subinde parvus et debilis. In priori casu adsunt plerumque vitia cordis topica. In posteriori casu palpitatio cordis multa utplurimum stipata est anxietate. Pulsus saepe est intermittens, atque si is etiam extra accessiones ejusmodi sit, jure vitia organica colligiqueunt, etiamsi haec symptomata sine omnibus vitiis organicis et vice versa maxima aneurismata sine memoratis symptomatibus adesse possunt. Motus cordis

nonnumquam adest in lipothymiis tremulus, qui vero plerumque est praecursor mortis proximus.

Causae aut sunt circulationem sanguinis supprimentes, ita ut sanguis in corde stagnet, aut irritatione sua spasmus cordis producentes. In quavis cordis palpitatione interim spasmus adesse videtur, quia etiam permanentibus causis circulationem turbantibus symptoma tamen non est permanens.

Ad causas circulationem impediennes pertinent polypi atque aneurismata cordis et vasorum magnorum, indurationes et paralyfes valvularum cordis, scirrhi et vomicae pulmonum, empyema et hydrops pectoris.

Inter causas magis per solum spasmus agentes pertinent congestiones sanguinis, vermes, sordes in primis viis, calculi renum, vesicae felleae, animi pathemata, dispositio hysterica et debilitas. Symptoma quoque nonnumquam typum servat, et ratione suae naturae inter febres pertinet intermittentes.

Morbus aut propter causas, aut propter sequelas semper est periculosus.

In priori causarum specie sanatio non facile locum habet. Accessio ipsa saepe aegrum in situm horizontalem collocando imminui potest.

In reliquis causis contendimus aut ipsas tollere, aut earum irritationem impedire, e. gr. in calculis per emollientia et demulcentia, atque in casu necessi-

tatis per opium, quod eo totius ibi adhiberi potest, ubi sensibilitas nervorum tantum praeternaturalis adeste videtur.

Quodsi morbus typum servat, et simul sedimentum urinae latericii coloris adest, sulphur auratum antimonii et cortex peruvianus multum profunt.

De Morbis primarum viarum.

Deglutitio difficilis.

Causae *deglutitionis difficilis* sunt:

- 1) Inflammatio et tumor in pharynge, ubi plerumque dolor in dorso sentitur.
- 2) Spasmus et paralyxis pharyngis, quod e causis constitutionis corporis praegressis agnoscendum est. Aegri quoque facilius solida quam fluida deglutire solent. Nonnumquam eodem tempore tumor linguae et glandularum proxime adjacentium simul adest, ut aegri neque loqui, neque deglutire possint. Quidam auctores hoc in casu hunc morbum *anginam* vocant *convulsivam*.
- 3) Aliena corpora deglutita.
- 4) Dilatatio partis cujusdam pharyngis praeternaturalis. Ita officulum cera si talem dilatationem producere et relinquere potest.
- 5) Obstructiones glandularum pharyngis, atque indurationes oris ventriculi callosae. Has suspi-

cari licet, quum malum paulatim sine omni causa manifesta ortum est, remediis consuetis pertinaciter resistit, et simul alii tumores glandularum in corpore adsunt.

Ubi causa est paralyfis, dolor raro adesse solet, qui potius cum spasmo est conjunctus. In spasmo oesophagi cibi solidi tantum usque ad locum spasmo correptum descendunt, et rursus tum ejiciuntur. Dolor sub osse sterni atque inter humeros versus latus sinistrum simul adest, qui per potum calidum lenitur, per frigidum augetur.

In tumore opera est danda, ut is aut adstringatur, aut abscedatur.

Spasmus et paralyfis tractantur, ut alii morbi nervosi, secundum suas causas. Talis deglutitio impedita saepe nihil aliud est, quam globus hystericus, qui autem non semper per opium solum cedit, sed usum aliorum remediorum narcoticorum requirit, et quoque per electricitatem nonnumquam tollitur.

In prolapsu pharyngis raro quidquam suscipere licet; jubendum est aegro, ut is una vice semper modicum comedat, ubi tum tempus nonnumquam medetur symptomati.

Tumores glandularum pro natura acrimoniarum obstruentium tractantur. Ut plurimum mercurialia ad salivationem usque exhibita sunt efficacissima. Camphora quoque tali in casu utilem se praestitit.

Difficultas deglutitionis in hydrophobia, ut etiam deglutitio per tussim et vitium epiglottidis impedita non huc pertinet.

Anorexia.

Sic appellatur *defectus appetitus*, qui sequentes agnoscit causas:

- 1) Impuritates in primis viis.
- 2) Obstructiones in abdominis visceribus, ita ut bilis, et liquores gastrici qualitatem sibi non habeant convenientem.
- 3) Abusus potuum fermentatorum.
- 4) Abusus potionum calidarum et relaxantium.
- 5) Debilitas universalis.
- 6) Facile etiam perit appetitus, quodsi cibi cum nausea atque invite adsumuntur.

Ubi obstructiones viscerum abdominis adsunt, sulphur antimonii cum rhabarbaro et quassia inservit.

Potus calidi et fermentati cum aqua frigida sunt permutandi, quae saepe sola etiam appetitum restituit.

Cibi cum nausea adsumpti continuo sunt educendi, quia illi per hebdomades in ventriculo haerere, eumque corrumpere possunt.

Debilitas ventriculi sola raro adest, saltem in ventriculo debili bona diaeta sufficere potest. Exercitatio corporis et perspiratio plerumque appetitum

conservant, nisi alias obstructions pertinaces sint causa. Saepe causa est irritabilitas hysterica, ubi appetitum vinum atque opium restituere possunt.

Appetitus morbosus.

Appetitus rerum insolitarum vocatur *pica* aut *malacia*. Fames praeternaturalis magna, ubi quidem cibi concoquuntur, corpus autem non in ratione adsumptorum nutritur, *fames bovina* aut *bulimia* salutatur. Quodsi cibi semper rursus evomuntur, tunc illud *fames canina* aut *cynorexia* nuncupatur.

Morbus fere semper est sequela vitiorum viscerum abdominis, quibus bilis et liquores gastrici singularem acquirunt acrimoniam. Laxitas quoque peculiaris oris ventriculi dextri causa esse potest. *Pica* tantum nonnumquam a peculiari, inexplicabili autem nervorum conditione pendet, quae vero utplurimum est transitoria, atque ordinarie tantum in febribus et graviditatibus occurrit.

Infantes saepe singulari feruntur appetitu adversus cretam, calcem aut arenam, et longe verosimillimum est, hoc non semper esse consuetudinem ineptam, sed saepe per instinctum naturalem produci, ad acidum in primis viis contentum corrigendum, atque adeo enitendum esse, ut haec causa per medicamenta purgantia et resolventia tollatur. Plerumque glandulae

abdominis hic sunt induratae. Vermes quoque causa irritans esse possunt.

Pica crebro in morbis acutis observatur, nec adferi potest, semper eam in instinctu praeternaturali rationem suam agnoscere, sed ea saepe instinctus maxime salutaris esse videtur. Nisi res desideratae ita sint comparatae, ut illae immediate nocere queant, recte agitur, quodsi illae aegris porrigantur. Multum quoque hic in eo situm est momenti, num morbus sit in decremento aut adhuc in incremento. In posteriori casu quin immo res concedi possunt, quae secundum regulas consuetas sunt noxiae. E contrario in convalescentia ejusmodi cupiditates magis ex imaginationis facultate, quam ex instinctu physico nasci videntur, neque adeo generatim illis satisfieri licet.

In fame bovina plerumque acidum in ventriculo adest. Recte itaque in illa resolventia cum absorbentibus miscentur. Enitimur praeterea, perspirationem per potus attenuantes atque corporis exercitationem promovere, quo pars acrimoniae educitur.

Ardor ventriculi.

Ardor ventriculi semper fere ex usu ciborum pinguium, stomacho existente debili, nascitur. Effectus acrimoniae rancidae optime per mixtionem acidi cremoris tartari essentialis cum magnesia debilitatur, quippe aer fixus in ventriculo evolutus acrimoniam

mitigat, et sal medium inde enascens eandem educit. Nonnumquam opium exserit utilitatem. Stomachum ipsum contendimus pro re nata roborare.

Cardialgia.

Dolor vehemens in scrobiculo cordis cum anxietatibus et respiratione difficili *cardialgia* vocatur.

Symptoma servat paroxysmos, qui raro ultra spatium unius horae durant. Quodsi illud est nimium atrox, dolores cum spasmis et lipothymiis alternant.

Causa proxima est spasmus orificii ventriculi finistri et diaphragmatis. Nonnumquam etiam muscoli abdominales spastice contrahuntur. Dolor etiam in dorso saepe deprehenditur, ubi musculus diaphragmatis minor adhaesionem suam nactus est. Nonnumquam scretio frequens simul adest.

Cardialgiae nonnumquam per vomitum et diarrhoeas, saepe sine omni evacuatione sensibili solvuntur.

Causae sunt :

- 1) Dispositio hysterica, ubi e causis levibus spasmi oriuntur vehementes.
- 2) Irritatio et frige factio ventriculi per potionem frigidam, post exaestuationes, per aërem externum, per panem calidum, per nimium magnas nitri prius non soluti doses.
- 3) Cibi et medicamenta acria.

- 4) Vermes et saburra biliosa in primis viis.
- 5) Flatus, qui se per ventriculi inflationem et ructus protrusos manifestant. Is morbus germanice *Herzgespann* sic dictus infantum huc pertinet.
- 6) Stases sanguinis in ventriculi vasis a haemorrhagiis consuetis emanantibus et suppressis.
- 7) Suppressio evacuationum aliarum naturae consuetarum, e. gr. sudores extremitatum.
- 8) Diatheses metastaticae quarundam acrimoniarum, e. gr. arthriticarum et rheumaticarum.
- 9) Magna vitia in hepate et ventriculo, e. g. calculi, indurationes atque ulcera.

In paroxysmis ipsis satis habemus, spasmus per remedia exaestuante atque emollientia sedare. Unguentum emolliens cum laudano permixtum in scrobiculum cordis infriktum insignem praestat utilitatem. Quodsi hoc non juvat, ventriculo vesicatorium camphoratum imponitur. Contendimus praeterea extremitates per frictionem calefacere, atque in universum perspirationem promovere. Quamprimum spasmus est sublatus, enititur causas per remedia convenientia saepius jam indigitata tollere.

Colica.

Dolor in intestinis appellatur *colica*. Alias tantum dolores in intestinis crassis vocabantur *dolores colici*, et dolores in intestinis tenuibus *dolores iliaci*. Nunc

autem intelligitur sub passione iliaca, colica obstructione pertinaci et vomitu perpetuo stipata. In *Poitou* colica vehemens ex abusu vinorum acidorum fuit observata, et *colica pictonum* nominata. Nunc quaevis colica vehemens et pertinax, quae facile in paralyfin artuum terminatur, *colica pictonum*, vel quoque, quoniam inprimis medulla spinalis laborare videtur, *rachialgia* nuncupatur.

Quodsi dolor ex inflammatione intestinorum nascitur, colica proprie non solet appellari.

In quavis colica momentum rei in eo vertitur, ut impediatur, ne ulla inflammatio oriatur, quod ubique per remedia emollientia externa; ubi plethora adest, per missionem sanguinis; ubi obstructio est, per clysteres emollientes; atque ubi spasmus adest pertinax, per vesicatoria camphorata abdomini superimposita conficitur. Quodsi in obstructione pertinaci inflammatio jam adest, caute cum enematibus irritantibus est agendum. Fumus tabaci inflammationem promovere atque augere potest. Tutius saltem in casibus dubiis tartarus emeticus, qui simul etiam ut resolvens agit, assa foetida, atque oleum ricini, quod posterius quoque tute per os dari potest, adhibentur.

Pro causarum diversitate sequentes habentur species :

- 1) *Colica flatulenta*. Subjecta intestinis valde debilibus, irritabilibus autem instructa saepius dolo-

ribus colicis sunt exposita, quae subinde propter obstructions pertinaces periculosae evadere possunt. Quodsi noveris, nullam causam crassam adesse posse, quodsi aegri alias nimium flatibus aggraventur, quodsi abdomen sit turgidum, sed a pressione externa non doleat, et dolor colicus situm intestini coli sequitur, suspicari licet, collectionem atque inclusionem flatuum causam dolorum esse, qui ceterum symptoma uniuscujusque aliae speciei colicae esse possunt.

Externe unguentum emolliens illinitur, atque abdomen saepius permulcetur. Praeterea operatur, ut alvus per sola enemata emollientia, aut saltem non admodum irritantia referetur; quod nisi sufficiat, saepe epithemata et clysteres ex aqua frigida profunt, quibus intestina plus obtinent contractilitatis, et flatibus sese exonerant. Deinde contendimus, ut per bonam dietam et remedia roborantia nova productio et collectio flatuum nimia impediatur.

- 2) *Colica pituitosa*. Observantur colicae, in quibus saepe mucus viscidus splendens modo cum levamine, modo sine illo, per anum egeritur, qui *pituita vitrea* appellatur.

Spasmodis vehementissimis sedatis atque egestionem muci levamen adferente exhibetur per aliquod tempus rhabarbarum. Quodsi vero dejectio

non amplius allevat, adhibenda sunt roborantia fortia atque austeria. Alumen et terra catechu praeclaram hic habent utilitatem.

3) *Colica verminosa*. Infantes ac adolescentes saepe excruciantur doloribus colicis a vermibus productis, et cum ejectione horum cessantibus. Dolor hoc in casu est mutabilis atque alvus raro obstructa. In Lapponia saepe colica observatur, quae vermibus in aqua habitantibus (*gordius*) adscribitur.

4) *Colica biliosa*. Frequenter nascuntur dolores colici e fordibus biliosis, quin dantur colicae biliosae epidemice grassantes.

Proceditur hic in curatione ut in feбри biliosa, tantum quod statim ab initio ratio habeatur inflammationis impediendae. Ubi proinde plethora aliqua adest, mittitur sanguis, impuritates educuntur, post spasmum quodammodo sedatum, per viam, quam natura ipsa sibi eligere videtur. Quodsi saburra nondum est soluta, perficitur ejus turgescencia saepe per missionem sanguinis, et per vesicatorium abdomini superimpositum. Non facile hic rhabarbarum locum habet, aptiora sunt cremor tartari et pulpa tamarindorum manna edulcoratum. Ubi autem quoque haec pharmaca nimium tarde vires suas exerunt, potius adhibetur sal mirabile Glauberi.

Quamprimum fordes aliquantum sunt solutae, contendimus illas per emeticum exturbare.

- 5) *Colica haemorrhoidalis*. Stases et congestiones versus systema venae portarum pariunt saepe colicas vehementes, ubi ratio e vestigio est habenda fluxus haemorrhoidalis restituendi. Ubi periculum imminet, mittitur extemplo sanguis in pede, ubi illud non adest, externe emollientia atque antispasmodica imponuntur, interne salia resolventia exhibentur, atque hirudines ad intestinum rectum applicantur. Explorandum etiam est, num aliae adsint causae, per irritationem suam congestiones sanguinis ad vasa intestinorum producentes.

Huc etiam pertinet illa colicae species, quae in mulieribus e fluxu menstruo suppresso oritur, aut etiam semper eo accidente praecedat. Pharmaca aperientia, sanguinem purificantia et roborantia magni sunt hic usus.

- 6) *Colica hysterica*. Praeter emollientia atque opium in accessione ipsa, nitimur deinde causas irritantes manifestas per remedia antihysterica tollere. Ubi e. gr. animi pathemata praecesserunt, et bilem suspicari licet, adhiberi potest assa foetida cum quodam laxante permixta.
- 7) *Colica ab acribus ingestis*. Quodsi hic cibi sunt causa, conamur eos educere, si pharmaca acria,

propinantur demulcentia ac oleosa. In acidis acribus commendata saepe fuere absorbentia, aër fixus autem cum illis sese evolvens denuo irritat, atque hic etiam melius est, potiones attenuantes atque obtundentes praeberere. Quodsi arsenicum aut mercurius sublimatus sunt adsumpta, utiliter adhibetur praeter potum lactis largum in initio hepar sulphuris salini, quo haec venena partim decomponuntur, partim obtunduntur. Praecipue autem nostrum est, sollicitos esse de iis hebetandis atque educendis. Utrique scopo satisfacit oleum ricini. Quodsi vero venenum jam in sanguinem transgressum fuerit, progrediendum est continuo ad usum olei anisi, quod non tantum est pharmacum leniens, sed etiam diaphoreticum.

- 8) *Colica saturnina.* Vapores saturni deglutiti aut etiam saturnina interne usurpata, vel ab insciis adsumpta produciunt colicas, quae in sua vehementia colicae pictonum non cedunt, facileque paralyfes artuum, inprimis extremitatum superiorum, convulsiones, atque alia mala nervosa post se relinquunt. Hoc in morbo oleosa inprimis efficacia fuere reperta. Alii suaserunt usum aceti largum ad partes saturninas per hoc resolvendas, evacuationique aptas reddendas, quod vero per experientiam nondum sufficienter est

confirmatum. E pluribus rationibus theoreticis mercurius commendari potest, cujus usus etiam per experientiam probatus est. Obstructionibus hic pertinacibus existentibus, magna cum utilitate oleum ricini adhibere licet. Raro morbus penitus sanatur.

- 9) *Colica rheumatica*. Sic appello quandam colicae pictonum speciem, doloribus atrocissimis cum doloribus partus in mulieribus maxima similitudine gaudentibus, obstructionibusque pertinacibus stipatam, quae facile paralyfin extrematum post se relinquit, in subjectis nascitur, quae ad mala rheumatica sunt proclivia, et tantum per sudores frequentes et sedimentum in urina judicatur. Nonnumquam est ea sequela febrium remittentium male tractatarum. Balnea calida, epithemata atque enemata emollientia, medicamenta resolventia, transpirationem simul promoventia, e. g. sulphur antimonii, mercurius dulcis, et tinctura guajaci volatilis sunt hic apertissima atque efficacissima remedia. Quodsi natura febrem excitat intermittentem, quod subinde contingit, cauti cum usu corticis esse, et plus fiduciae in sulphure antimonii collocare debemus, quia alias paralyfes forte remanentes facile fiunt incurabiles.

Colica ficca aut colica Americanorum nervosa, in qua vitriolus coeruleus efficaciter se praestitit, et colica in Japonia frequenter occurrens, ibique per usum moxae atque acupunctureae sanari solita, huc pertinere videntur.

10) *Colica pictonum et damnoniorum.* Observata in Gallia fuit colica vehemens e vino acido, ut in Anglia e musto pomorum. Utraeque tam in vehementia, quam in curatione cum colica rheumatica conveniunt, nisi quod hic adhuc magis ratio fit habenda humorum attenuandorum, acidique tollendi gratia absorbentia cum remediis esse connectenda.

11) *Colica arthritica.* Podagra aut retropelli, aut materia, antequam in extremitatibus fuisset, in ventriculum atque intestina dejici, colicasque vehementes et perniciosas producere potest, ubi vero opera est danda, ut materia per epispastica et diaphoretica ad extremitates educatur.

12) *Colica catarrhalis.* Ita aptissime appellatur illa, quae in constitutionibus rheumaticis, post vehementem excalefactionem, illique succedentem subitam frigefactionem producit. A rheumatica in eo distinguitur, quod haec non paulatim ut illa oriatur, sed subito atque extemplo post frigefactionem invadat. Methodus hic antiphlogistica

gistica cum emollientibus medicamentis est simul omnino adhibenda.

- 13) *Colica ab acido primarum viarum.* Dantur homines singulari proclivitate ad acidum praediti, quod nonnumquam tam acre est, ut atrocissimas producat colicas. Hoc acidum plerumque est sequela obstructionum in visceribus abdominis. In paroxysmis praebentur antispasmodica cum absorbentibus, et deinde contendimus obstructiones per res solventia apta referare.
- 14) *Colica a metastasi febrili.* Materia februm intermittentium deicitur subinde in intestina, et parit colicas. Agitur hic ut in metastasibus reliquis, nisi quod simul praebentur res solventia efficacia.
- 15) *Colica ex obstructione canalibus intestinorum.* Sic e. g. faeces induratae, ossicula fructuum horaeorum, calculi intestinorum et calculosae angustationes, partem aliquam intestinorum obturare possunt. Huc etiam pertinet colica ex hernia incarcerata exorta. In priori casu sola emollientia atque evacuantia locum habent, in altero casu molimur herniam aut mechanice, aut per epithemata et remediis emollientibus atque aqua frigida, aut per operationem reponere. Nix atque aqua frigida, ubi nulla adhuc nata est inflammatio, praestantissimum habent usum.

Epithemata emollientia abdomini imponenda sunt applicanda, ubi incarcerationio ex annuli abdominis contractione spasmodica oritur. Ubi vero turgor intestinorum e tumore nascitur inflammatorio, e vestigio est operatio suscipienda.

Sedulo interim prius est inquirendum, num etiam revera hernia incarcerata sit causa colicae. Ad quod credendum adest causa, si dolor subito in annulo abdominis ortus fuerit, atque ibidem atrocissimus sit, et si hernia ante colicam reponi potuerit, quod jam fieri nequit.

Dantur casus, ubi intestina in se invicem detrusa sunt, atque eo ipso obstructionem producunt pertinacem, ubi res facile ad vomitum faecum intestinalium evenit. Hic morbus appellatur *volvulus*.

Quidam medicorum hic commendarunt gastrotomiam, ut ita intestina explicari possint. Signa autem hujus volvuli sunt incertiora, quam ut secundum ea operatio tam periculosa suscipi posset. Cum remediis emollientibus atque antispasmodicis, et quamdiu nulla adest inflammatio, cum epithematibus frigidis contenti esse debemus. Dantur casus, ubi pars intestini involuta separatur, et per intestinum rectum dejicitur. Casus interim mihi occurrit, ubi decem volvulos, quemvis eorum aliquot digito-

rum longum, atque intervallo quinque aut sex digitorum ab invicem in intestinis tenuibus deprehendi, quibus in casibus exulceratio quidem illorum naturaliter letalis esse debet, uti etiam aegre evolutio eorum spontanea possit sperari.

In casu proxime memorato lumbrici fuerunt causa, nec adfuit obstructio aut vomitus. Quoniam aqua benedicta Rulandi ad ℥vj. spatio 24 horarum exhibita, ne minimum quidem habuit effectum, licet clysteres alvum reserarent. Morbus ita erat comparatus, ut vermes quidem, at non facile tam multiplicem volvulum suspicari licebat. Aderat quippe quaedam Choreae S. Viti species, quae per octo dies continuos durabat, et deinde post stuporem praegressum cum morte claudebatur.

Volvulus itaque sine passione iliaca locum habere potest, nec quivis volvulus cum colica est conjunctus. Quoque dantur casus, ubi quodcunque intestinum praeternaturaliter angustatum est, aut generatim omnes glandulae abdominis intumescunt atque externae membranae intestinorum crassatae ut ad motum peristalticum sunt inertes.

16) *Colica e consensu.* Nonnunquam causa colicae nequaquam in intestinis ipsis sita est, sed agit per consensum. Sic calculi in renibus et

vesicula fellea atrocissimas colicas producere possunt, ubi pariter emollientia, antiphlogistica atque antispasmodica locum habent.

Nausea et Vomitus.

Utraque symptomata nonnisi gradu a se invicem differunt, semperque e motu ventriculi intestinorumque peristaltico praeternaturali nascuntur.

Est aliquis morbus, qui *ruminatio* vocatur, qui vero species quaedam vomitus esse videtur. Aegrum videre mihi contigit, qui continuo, quamprimum aliquid adsumfisset, adsumptum rursus eructabat, quod tum aut evomebat, aut rursus deglutire poterat, quod posterius quidem ille nutriendi sui gratia facere cogebatur. Causa erant lumbrici, aegerque sanitati fuit restitutus.

Motus peristalticus inversus oritur:

- 1) Ex inflammatione ventriculi partiumque illi adjacentium, ubi vero vomitus tantum pro symptomate habendus.
- 2) Ex erroribus diaetae.
- 3) Ex humorum collectione in ventriculo per refrigerium.
- 4) E congestionibus sanguinis versus ventriculum, quae plerumque sequela ejusdem percursus per lienem atque hepar impediti sunt.

- 5) E debilitate hysterica.
- 6) Ex obstructionibus viscerum abdominis, quae in initio mane vomituritionem, denique quoque vomitum ciborum adsumptorum parit.
- 7) Ex ulceribus et vitiis pharyngis.
- 8) E vermibus.
- 9) E metastasi. Sic arthritis et rheumatismus vomitum producere possunt. Vomitus quoque subinde ante accessiones podagricas praecurrit.
- 10) Per consensum e capitis laesionibus, atque in renum morbis.
- 11) In secundo graviditatis mense.

Quamdiu humores inutiles egeruntur, vomitus raro est noxius, nisi hi humores per irritationem deum colligantur, atque hoc in casu sane vomitus per sublationem irritationis esset tollendus. Quodsi vero nihil evomitur praeternaturalis, semper fere vomitus est sedandus, ne vires nimium exhauriantur, congestionisque inflammatoriae producantur.

Conamur hoc in casu primum alvum per clysteres emollientes solvere, imperamusque unguenta emollientia atque antispasmodica in cordis scrobiculum inungi. Quum plerumque in vomitu vehementi extremitates quoque sint frigidiusculae, illae vino calido fricantur. Generatim opera datur, ut aeger in transpirationem collocetur, quod optime et tutissime per balnea calida fieri potest.

Ubi plethora adest, inflammatioque ventriculi est extimescenda, mittitur sanguis, aut ratio habetur haemorrhagiarum suppressarum restituendarum, atque emplastrum vesicatorium camphoratum ventriculo imponitur.

Inservit etiam vomitui sedando aër fixus, aut quod perinde est potio Riverii.

Quodsi nulla inflammatio est extimescenda, vomitus tamen non remittit, interne quoque aromatica ac opiata exhiberi possunt.

Vomitu sedato enitimur causas irritantes caute tollere.

Vomitus in gravidis plerumque est utilissimus, vomitus e contrario in vulneribus capitis symptomaticus longe periculosissimus.

Ubi renes laborant, plerumque secretio urinae est suppressa. Remedia lenia diuretica e. g. salia alcalina saepe ad liberationem ventriculi conferre possunt.

Diarrhoea.

Egestio alvina frequens, tenuis, quae semper fere aliquo ventris dolore et tenesmo est stipata, ubi quidem excrementa minime naturalem suam indolem habent, sed neque tamen a natura sua consueta in solidum recedunt, atque ubi aut nulla adest febris, aut saltem tantum symptomatica, vocatur *diarrhoea*.

Diarrhoea ex iisdem causis nasci potest, quae alias vomitum parere queunt. Praeterea adhuc animi pathemata huc pertinent. Ita facile diarrhoea e pavore et metu oritur, quae vero est transitoria; tristitia diarrhoeis pertinacibus ansam praebere potest. Dantur etiam diarrhoeae epidemicae, quae plerumque e bilis corruptione nascuntur. Diarrhoea propter nimiam intestinorum relaxationem habitualis fieri potest. Et postremo diarrhoea e suppuratione et resolutione intestinorum putrilaginosa oriri potest. Diarrhoea in infantibus e dentitione occurrens jam superius in sectione de dentitione est indicata.

Ut vomitus et diarrhoea in suis causis maxime conveniunt, ita eandem etiam fere requirunt curationem, in qua eo diligentiores esse debemus, quoniam per diarrhoeas totus nutritionis scopus redditur irritus, facileque ex ea cachexiae et tabes oriri possunt.

Momentum rei in quavis diarrhoea in eo vertitur, primo ut causae irritantes e medio tollantur, et secundo ut intestinorum nimia eorum debilitas et sensibilitas adimatur, quae duae res in curatione, quantum fieri potest, connectendae sunt.

Quodsi fordes biliosae sint causa, laxantia antiphlogistica, inprimis pulpa tamarindorum, in auxilium sunt vocanda.

Quodsi hae maxima ex parte sunt evacuatae, aut saburra mucii magis adest, rhabarbarum exhibetur,

quod, ubi signa acidi adsunt, cum absorbentibus, ubi vero multae tensiones spasticae simul adsunt, cum tantillo opii misceri potest. Quodsi vero magna intestinorum irritabilitas simul adest, remiscetur gummi arabico, salab aut musco islandico.

Quodsi saburra ad turgescentiam cogi possit, eximie juvat emeticum, quoniam eo simul motus peristalticus aliam recipit directionem.

Quodsi diarrhoeae e sanguinis congestionibus nascantur, uti hoc saepius in haemorrhagiis suppressis obtinet, accurate proceditur, ut superius in sectione de fluxu menstruo retento et suppresso doctum est.

Ubi tristitia est causa, plerumque circulatio sanguinis et secretiones sunt suppressae, quare hic recreatio animi ac exercitatio corporis summam curationis absolvunt. Inprimis enitendum est, ut transpiratio promoveatur, quod, ubi nullae amplius adsunt causae crassae, optime theriaca Andromachi perfici potest.

Nulla generatim diarrhoea est obstruenda, quamdiu aliquid praeternaturalis egeritur, de quo suspicari licet, non illud in praesentia esse productum. Hic etiam tamen conditionis virium atque irritabilitatis intestinorum ratio est habenda. Quodsi illae sint debiles, haec vero insignis, mox aliquid cascarillae in auxilium adhibere licet, quem in finem etiam Simarouba nonnumquam est proficua.

Acrimonia, per evacuationem primarum viarum non educenda, per vesicatoria, resolventia, potionesque diluentes diaphoreticas est tollenda. Ut remedium resolvens parvae ipecacuanhae cum opio permixtae doses saepe praestantis sunt utilitatis. Quodsi debilitas atque irritabilitas est nimia, adstringentia fortiora, uti lignum capechense, terra catechu, atque alumen, in auxilium adhibentur.

Ubi pus per diarrhoeas evacuatur, saepe utile esse potest, quodsi illae cum demulcentibus sustentantur. Quodsi vero ulcus non simplici vice evacuatur, tabes sequitur, quae neque ibi emanet, ubi intestina sunt corrupta.

In causis reliquis proceditur, ut prius in vomitu dictum est.

Fluxus coeliacus.

Quodsi per alvi dejectiones nullae faeces verae, sed cibi quidem resoluti, bile autem non permixti evacuantur, morbus *fluxus coeliacus* nuncupatur.

Creditum alias fuit, ad fluxum coeliacum semper dejectionem chymi esse necessariam, qui autem casus rarissime locum habet, licet observationes recentiores possibilitatem ejus evincere videantur, quod per motum vasorum lacteorum antiperistalticum chymus egeri possit.

Causae hujus dejectionis chymi sunt plerumque defectus aut qualitas bilis vitiosa, atque adeo obstructions in hepate, porro obstructions pancreatis et vasorum lacteorum, ac denique nimia intestinorum irritabilitas. Aut rhabarbarina cum adstringentibus aromaticis profunt, aut morbus tum plerumque est insanabilis.

Lienteria.

Quodsi cibi penitus sine omni mutatione deiciuntur, morbus est *lienteria*.

Causae pariter plerumque sunt aut hepatis obstructions, bilisque vitiosa, aut nimia intestinorum irritabilitas.

In priori casu rhabarbarina inserviunt, in posteriori nutrientia et roborantia. Ubi bilis adest sufficiens, intestinis vero mucus deest, aegri tantum cibos demulcentes adsumere jubentur. Ubi autem bilis deest, amara praebentur, quorum praecipua sunt quassia et lignum campechense.

Fluxus hepaticus.

Dejectio fluidi rubicundo colore tincti sic appellatur.

A diarrhoea consueta hic morbus in eo distinguitur, quod raro aut numquam cum eo dolor abdominis et tenesmus adsint, dejectionesque non frequen-

ter, sed ad summum ter aut quater per diem contingant; a dysenteria per cursum suum chronicum et febris absentiam; atque a fluxibus haemorrhoidalibus in eo, quod fluidum sit homogeneous et tantum leviter rubro colore tinctum.

Aegri tempore obtinent speciem pallidam cachecticam, moriunturque tum tabe.

Fons humoris effluentis non semper est hepar, sed etiam saepe et plerumque in vasis mesentericis.

Causae hujus rei sunt aut erosiones et resolutiones, aut etiam relaxationes in extremitatibus vasorum hepatis atque intestinorum. Et sanguis eo facilius in his circumstantiis penetrat, quo magis circulatio ejus per congestiones est turbata.

Morbus est difficillimus ad sanandum, imprimis si is jam aliquantum radices egerit. Laxantia debilitant, nec juvant. Missiones sanguinis propter cachexiam rarissime locum habent. Temperantia pariter sunt inepta, quum aegri magis sint frigiduli, quam calidi, pulsumque habeant parvum. Quodsi evacuationes coërcentur, plerumque anxietates oriuntur, aliaque symptomata adhuc pejora. Omnia, quae suscipi queunt, sunt, ut congestiones sanguinis impediamus, quod per emollientia atque antispasmodica, et per hirudines atque scarificationes, moliri debemus.

Morbus niger.

Morbus quoque *fluxus spleneticus* salutatur, quia fuit creditum, humores hoc in morbo dejectos nigros et foetidos semper e liene venire. Sed saepe est tantum sordium biliosarum dejectio, ubi bilis per actionem systematis nervosi peculiarem atrum adsumsit colorem.

Plerumque etiam tales per vomitum egeruntur fordes nigrae, atque hinc morbus pro specie quadam cholerae haberi posset. Distinguitur autem ab ea in eo, quod is non uti cholera epidemice, atque in corporibus cholericis, sed tantum sporadice atque in temperamentis melancholicis, atque per animi pathemata lenta adfectis occurrit.

Nonnumquam materia egesta revera sanguis corruptus esse videtur, quod e sequentibus rationibus redditur verosimile: 1) Morbus nonnumquam post haemorrhagias in primis viis consequitur. 2) Subinde oritur in habitu humorum scorbutico. 3) Nonnumquam contingit, ut uno eodemque tempore excrementa consueta cum hac dejectione atra alternent. 4) Saepe verus etiam prodit sanguis.

Morbus hoc in casu est indolis acutae, et habet dies criticos.

Id proinde in curatione est considerandum, utrum morbus similitudine cum dysenteria gaudeat, aut

utrum e resolutione sanguinis scorbutica, aut e viscido et stagnante muco bilioso ortus fuerit, aut denique sequela congestionum sit haemorrhoidalium.

Nulla in casu excretio immediate est tollenda. Ubi morbus est indolis acutae, proceditur ut in dysenteria. Ubi qualitas humorum adest scorbutica, acidum vitrioli juvat, atque in bile atra pulpa tamarindorum cum rhabarbaro et tartaro tartarizato. Ubi vires deficiunt, membra vino fricantur, aegri serum lactis vinosum bibere jubentur, et sensim sensimque roborantia amara exhibentur, quem in finem Simarouba saepe maximam praestitit utilitatem.

De viarum urinariorum Morbis.

Dolores e calculis.

Collectio arenae concrementorumque calculosorum in omnibus corporis visceribus locum habere potest; ea autem praecipue oritur in vesicula fellea, in renibus et vesica urinaria. Hic tantum de doloribus e calculis in viis urinariis nobis est sermo.

Tres inprimis casus distinguendi veniunt:

- 1) *Arena.* In hominibus aetate proVectis cum constitutionibus rheumaticis atque arthriticis saepe excretio arenae albido-rubicundae observatur, quae non tantum missionem urinae difficilem

reddit, atque supprimit, sed etiam irritatione sua colicas, vomitum aliosque spasmos efficere potest. Observationes feruntur, hanc arenam numquam adesse, ubi veri adsunt calculi, et vice versa nullos calculos esse extimescendos, ubi haec arena invenitur. Haec arena quoque non in renibus, sed demum in ureteribus atque in vesica urinaria prognerari dicitur.

- 2') *Calculus renalis.* Praesentia calculi renalis colligitur e pressione et dolore in regione lumbari, quo facile inflammationes in renibus, et motus spastici per consensum producuntur. Stupor extremitatis inferioris lateris adfecti, et retractio testiculi in eodem latere simul observantur. Haec sane signa per se sunt aliquantum ambigua, sed certiores hac in re reddimur, si simul aliae horum symptomatum causae detegi non possunt.

Quodsi calculus renalis non est nimium magnus, saepe in ureteres, atque inde in vesicam urinariam depellitur. Hoc in transitu plus minusve vehementes dolores, spasmi, horror, vomitus, convulsiones oriuntur.

Quodsi calculi renales in vesica urinaria diu commorantur, atque urina multas particulas arenosas in se continet, per hoc calculus fit renalis, ut hae particulae arenosae in eo subsident, calculus vesicae urinariae.

3) *Calculus vesicae urinariae.* Hic pariter spasmi nascuntur, et difficultas in mingendo, ubi mictus saepe repentissime interrumpitur, atque iterum eo levatur, si aegri, pronos se flectunt, pedesque divaricant; plerumque quoque sedimentum mucii in urina adest, quod a pure in eo discernitur, quod hoc non, quemadmodum illud, aquam albo colore tingat. Viri irritationem et pruritum in glande penis, et mulieres in urethra, gravitatemque in perinaeo sentiunt. Per catheterem tantum autem certiores fieri possumus, utrum calculus adsit, nec ne.

De causis calculi atque arenae non multum certi dicere licet. Dispositio ad hoc semper requiritur peculiaris, sine qua aliae causae numquam calculum producant. Ubi autem dispositio adest, vina acida, usus casei frequens, vita existente sedentaria omnino calculi ortum promovent; hinc etiam frequentius in Helvetia et Gallia, quam in Germania observatur. Facile quoque calculus generatur, ubi forte corpora aliena in vesicam sunt delata, cui materia terrea in urina contenta facile adhaerescere potest.

Ceterum materia calculi renalis et vesicae urinariae ejusdem natura a materia arthritidis et calculorum bilis est diversa. Calculi vesiculae felleae multum materiae inflammabilis in se continent. Calculi vesicae urinariae magis indolis terreo-calcareae sunt.

Materies arthritica est alba, mollis, aequalis et facile resolvi potest, calculi vesicae urinariae plerumque lamellosa quin immo subinde crySTALLISATA forma gaudent.

In curatione duo respiciuntur fines; primo, ut irritatio ab arena et calculis producta tollatur, et secundo ut calculus ipse e corpore eliminetur.

Licet arena et calculus immediata irritationis causa sunt, aegri tamen saepe quiete fruuntur, et symptomata saepissime per alias causas excitantur, e. gr. per vermes atque impuritates in primis viis, per animi pathemata, praecipue per iram, per congestiones sanguinis, in haemorrhagiis suppressis et consuetis.

Quum ex irritatione facile nasci queant inflammationes, inquirendum primum est, num adsit plethora, atque utrum haemorrhagiae impeditae et suppressae sint, an minus. Hoc in casu inserviunt pro re nata missio sanguinis, evacuationes locales per hirudines aut scarificationes.

Hac plethora sublata, aut ea nulla praesente, adhibentur externe epithemata emollientia, atque interne propinantur antispasmodica cum demulcentibus. Simul investigatur, num aliud irritamentum, e. g. saburra biliosa adsit, quam contendimus per evacuationes lenes educere.

Quodsi dolores diu durant, nec adest inflammatio, plurimum per usum aëris fixi efficere licet, quo dolores

dolores saepe et mox sedantur, inprimis si adest mucus, qui stagnatione sua ex parte irritationem produxit. Vid. *Aër fixus*.

Secunda curationis pars respicit ad educationem atque arenae et calculorum sublationem.

Ubi tantum adest arena, multum emolumenti a remediis lenibus diureticis, diaeta existente bona, exercitatione corporis sufficienti, perspirationeque promota expectare licet; ubi insimul materiae rheumaticae atque arthriticae forte in corpore haerentis ratio est habenda. Inserviunt proinde gummi guajaci, sulphur antimonii, succus herbarum antiscorbuticarum recentium et remedia mercurialia. Inter diuretica pertinent uva ursi, baccae et lignum juniperi, licet hic semper in eo momentum rei vertatur, ut exitus arenularum per diuretica lenia promoveatur, quem in finem adeo quodvis diureticum valet, taliaque elegi possunt, quae aegro minimum irritationis faciunt, et tamen mictionem promovent. Hanc arenam materia febris intermittens in corpore delitescens quoque parere potest, ubi tum cortex chinae atque aër fixus insignem praestant utilitatem.

Calculos ipsos resolvere, semper adhuc est inter artis desiderata. Venditantur quidem felices observationes cum sapone, aqua calcis vivae, testis ovorum combustis, aëre fixo, thermis carolinensibus, uva ursi aliisque medicamentis. Vel autem nullus adfuit

calculus verus, sed tantum arenulae, aut pharmaca tantum per aliquod tempus profuere, aut ea etiam per usum nimis crebrum nocuere. Nihil itaque, quam operatio sola remanet, quae vero etiam ipsa tantum in calculis vesicae locum habet, quamquam non desint casus, quod in calculo renum tumor extrinsecus increverit, e cujus apertura calculus eximi potuit.

Mictio impedita.

Tres hujus mali species distinguuntur, maximam partem gradu inter se discrepantes:

- 1) *Dysuria*. Quodsi urina non facile exonerari potest, nullae tamen amplius molestiae notabiles inde oriuntur, illud *dysuria* vocatur.
- 2) *Stranguria*. Quodsi urina tantum per stillicidium, et cum dolore emittitur, tunc *stranguria* salutatur.
- 3) *Ischuria*. Hic adsunt conatus mingendi acerbissimis doloribus stipati, nec tamen minimum urinae emittitur, ubi simul vesica turgescit, sensum gravitatis in abdomine, et saepe tumorem in ossibus pubis producit.

Causae aut in viis ipsis urinariis continentur, aut per consensum agunt. Praecipuae earum sunt:

- 1) Inflammatio renum, ureterum, vesicae atque urethrae.

- 2) Congestiones sanguinis ex haemorrhagiis suppressis et consuetis.
 - 3) Calculi renales et vesicae.
 - 4) Collectio muci, cui aut irritatio calculorum ansam praebet, aut quoque per dispositionem peculiarem, non secus ut in colica pituitosa, producitur.
 - 5) Spasmi aut e causis parvis, debilitate hysterica praesenti, aut etiam e vermibus, fordibus in primis viis acribus, arenulis et calculis producti, eo facilius emissionem urinae supprimentes, si jam vitia topica in renibus adsint.
 - 6) Intumescencia vesicularum seminalium, ulcera, indurationes atque excrescentiae carnosae in viis urinariis atque in prostata, quae omnia sequelae gonorrhoearum perperam tractatarum esse possunt. Tumor vesicularum seminalium et prostaticae saepe producitur, quum semen, ejaculandum, per spasmum retinetur.
 - 7) Diuretica fortiora, usus e. gr. cantharidum incautus.
 - 8) Potulenta aut minus recte fermentata, aut adhuc in fermentatione comprehensa.
 - 9) Relaxatio et debilitas vesicae urinariae.
 - 10) Pressio uteri in vesicam tempore graviditatis.
- In inflammationibus methodus antiphlogistica prorsus observatur. Congestiones sanguinis contendi-

mus per missionem sanguinis, per restitutionem haemorrhagiarum solitarum et per emollientia atque antiphlogistica tollere.

Ubi mucus adest, inquiritur, utrum is a calculis producat, an vero e dispositione gignatur peculiari. In priori casu inservit aër fixus, in posteriori pharmaca roborantia atque adstringentia.

In spasmis ad irritationis causas respicitur, et simul emollientia atque antispasmodica adhibentur.

Ubi tumor vesicularum seminalium et prostatae causa est, (quod colligitur, si aeger dives sit seminis, atque ejaculatio ejusdem difficillime procedat, atque accessio post exonerationes pollutionesque suppressas consequatur), quaevis irritatio aegro adversus sexum sequiorem est evitanda, diaetaque tenuis servanda. Ad semen adunatum evacuandum, propinquantur diuretica et demulcentia. Extra paroxysmos ad congestiones humorum versus partes genitales immnuendas, utiliter camphora adhiberi potest, uti etiam ab altera parte roborationis partium solidarum, sanationisque ulcerum aut relaxationum ratio est habenda.

In ulceribus, indurationibus et carnositatibus, raro aut numquam alia ratione, quam mechanice, hoc est, per candelas opitulari licet. In casibus etiam ipsis, ubi malum e causis venereis originem ducit, nihil mercurialia juvant.

Ubi cantharides sunt causa, camphora in emulsionibus exhibita vires exferit específicas. Adhibentur praeterea, uti, ubi potus fetmentati sunt causa, externe emollientia, atque interne demulcentia.

Ubi debilitas vesicae adest, inquirendum est, utrum haec debilitas e vitio systematis nervosi universali oriatur, an vero fit tantum localis, atque e retentione urinae forte nimium diuturna orta. In priori casu saepe per roborantia et diuretica succurrere licet; in posteriori natura ipsa opitulatur, aut morbus manet insanabilis.

In graviditatibus saepe obliquitas uteri est causa, ubi opera danda, ut ea secundum artis obstetriciae leges tollatur.

Quodsi adest ischuria perfecta, nec catheter applicari potest, periculumque imminet, paracentesis vesicae est refugium.

- 4) Vitium in renibus adesse potest, quo secretio urinae tota supprimitur, nec ullum adest molimen urinam mittendi, atque adeo nullus dolor nullaue signa collectionis urinae in vesicula adfunt. Hoc in casu tumores oedematosi facile nascuntur, morbusque raro est sanabilis, quia renes plerumque sunt destructi. Ea ischuria renalisis vocatur. Similes sequelas vitia atque obstructions ureterum exhibent.

- 5) In missione urinae sic satis commoda quoque collectio urinae praeternaturalis in vesica, extensioque ejusdem oriri, ischuriamque ut sequelam post se trahere potest. Hic sentitur tumor in abdomine, et verisimiliter vesica fit scirrhusa atque insensibilis, propterea etiam nullus adest dolor. Curatio hic tantum palliativa per catheterem habet locum.

Mictus cruentus.

Quodsi cum urina sanguis exoneratur, morbus vocatur *mictus cruentus*. Solum sanguinis stillicidium ex urethra e congestionibus haemorrhoidalibus oriri potest, quod tum *haemorrhoidis penis* salutatur. In gonorrhoea venerea, evacuationeque seminis nimia sanguis quoque prodire potest, quod pariter *mictus cruentus* non vocatur.

Ceterum plerumque hic morbus dysuria est stipatus, ex iisdem nascitur causis, similique tractatur ratione.

Incontinentia urinae.

Impotentia urinam apud se retinendi ita vocatur.

Causa illius aut in vesica ipsa, aut in ejusdem sphinctere est sita.

Vesica nimium irritabilis esse potest, quodsi ea est inflammata, aut nimia ciborum acrium copia, reme-

diaque diuretica sunt adsumpta. Ea etiam, ut in graviditatibus, tantopere premi potest, ut sphincter resistere nequeat.

Sphincter ipse debilitatus atque paralyticus esse potest, aut e causis universalibus, aut e mora calculi diuturna, cicatriceque post lithotomiam nimium callosa, a retentioneque urinae nimium diuturna.

Ubi irritabilitas vesicae est nimia, emollientia et demulcentia adhibentur. In debilitate cum roborantibus, adstringentibus et diureticis periculum facere licet, quae aut cito aut numquam juvant.

Diabetes.

Quodsi praeternaturaliter magna urinae copia exoneratur, atque ex ea tabes nascitur, morbus *diabetes* nuncupatur, qui ceterum longe rarissime occurrit.

Dantur casus, ubi urina quidem non nimium copiosa emingitur, sed qualitatis est praeternaturalis; ita e. gr. potulenta adsumpta nonnumquam sine mutatione deijciuntur. Auctores hunc morbum *diabetem spurium* appellare solent.

Quaedam *diabetis chylosi* species quoque datur, ubi nimirum chylus per vasa lymphatica immediate in vesicam defertur. Plerumque urina est odoris et saporis expers, in calore minime coagulatur, atque adeo non est lympa, ex illa autem omnino substantia saccharata secerni potest, et per fermentationem

illa fit acida; est ea proinde verosimiliter productum chyli proximum, et sequela vis assimilationis deficientis. Ut plurimum obstructions pertinaces, atque ulcera clausa, debilitas cutis et systematis lymphatici, et generatim omnes causae morborum tabidorum, hic etiam sunt causa.

Agitur proinde secundum indicationes diversas, eodem plane pacto, ut superius in morbis tabidis est dictum. Ratio medendi autem ut plurimum est irrita, quoniam constitui nequit, utrum vitium in instrumentis urinae secretoriis, an vero in prava qualitate universi systematis lymphatici consistat, quod posterius interim verosimillimum esse videtur, quia saepe multo major copia urinae exoneratur, quam fluida adsumpta fuere, quare resorptio cutanea nimium magna esse debuit. In priori casu interim cortex chinæ et balnea frigida, ut in posteriori tinctura cantharidum, ad relaxationem vasorum tollendam, proficua esse possunt.

De Morbis partium genitalium.

Gonorrhoea benigna et fluor albus.

Effluxus feminis aut muci ex urethra non e causis venereis ortus appellatur *gonorrhoea benigna*. Quod si effluxus non per stillicidium, sed simul et semel contingit, *pollutio* salutatur.

In sexu sequiori hic morbus *leucorrhoea* seu *fluor albus* appellatur.

Ubi humor per stillicidium egeritur, potius mucum dilutum, quam semen suspicari licet; uti in mulieribus mucus plerumque tantum e glandulis vaginae egreditur, etiamfi non defint casus, ubi mucus ex utero veniat, qui hoc in casu plerumque est scirrhusus.

Effluxus nonnumquam est acris, flavus et puriformis, nec est productum suppurationis aut acrimoniae venereae, quod e circumstantiis praegressis dijudicari potest.

Quoque nonnumquam talis humor inter glandem penis et praeputium se prodit, qui pariter non venereae est originis.

Effluxus huiusmodi est sequela congestionum vehementium versus partes genitales, et debilitatis singularis. Acrimonia rheumatica saepe quoque est ejusdem causa.

In priori casu temperantia tam physica, quam moralia juvant, atque in posteriori balnea frigida et roborantia austeriora, cum diaeta accurata nec nimium nutriente. Congestionibus e glandulis obstructis ortis resolventia exhibentur efficacia, e. gr. sulphur antimonii, gummi ammoniacum, et guajacum et similia.

In viris ejaculatio seminis per easdem causas impediri potest, quae dejectionem urinae morantur, ubique proinde idem suscipitur.

Satyriasis et Priapismus.

Erectio penis praeternaturalis cum voluptatis sensu vocatur *satyriasis*, ubi vero sensatio voluptuosa abest, aut potius dolor adest, *priapismus* nuncupatur.

Datur priapismus periculosissimus indolis acutae, aegros plerumque intra septem dies trucidans, apud nos autem quam rarissime occurrens.

Causae satyriaseos et priapismi apud nos occurrentis sunt consuetissimae:

- 1) Urina acris noctu, aut ex aliis causis adunata.
- 2) Calculi renales et vesicae per irritationem agentes.
- 3) Sensibilitas systematis nervosi singularis. Hic morbus ita saepe in melancholicis, et tanquam symptoma hydrophobiae observatur.
- 4) Acrimonia humorum peculiaris. In scorbuto et scabie vehementi hic casus non est insolitus.
- 5) Inflammatio in urethra, uti hoc e. gr. in gonorrhoea venerea saepe obtinet.

Nititur has causas secundum regulas saepius jam indicatas tollere.

Camphora hic nonnumquam vires exserit específicas.

Nymphomania.

Salacitas mulierum singularis, quae, nisi illi satisfiat, in deliria et convulsiones degenerare potest,

vocatur *nymphomania*, *metromania* seu *furor uterinus*.

Semper hic causa est aut congestio sanguinis versus partes genitales vehemens, aut acrimonia humorum singularis, aut sensibilitas systematis nervosi peculiaris, cui modo jam indicato, et pro re nata est occurrendum.

Quodsi partes genitales sunt turgidae, cataplasmata e daucis rasae atque aqua frigida profunt.

Hic etiam camphora aut per se, aut cum refrigerantibus, aliisque pharmacis necessariis utiliter misceri atque adhiberi potest.

Excrementiae uterinae.

Auctores excrementias uterinas *in molam* et *polypum* distinguunt. Mola cum utero per vasa est connexa, atque aut e humoribus extravasatis, aut ex ovulis intereuntibus formari potest, quo in posteriori casu illae conceptus spurii vocantur, cujusmodi, secundum observationes, etiam in virginibus ipsis locum habere possunt. Polypus cum utero unam eandemque substantiam constituere, et tantum productio illius esse dicitur.

Molae sic satis frequenter occurrunt, et saepe haemorrhagias pertinaces et vehementes excitant. Haud raro etiam speciebus partus dolorum ansam praebent, per quos illae quoque saepe extruduntur.

Ubi natura hoc non efficit, auxilium chirurgicum subvenire debet, si eas alioquin attingere licet.

Uterus scirrhusus.

Uterus scirrhusus saepe est fluoris albi benigni, haemorrhagiae diuturnae causa, et plerumque spasmis universalibus est stipatus.

Quodsi morbus fastigium quoddam attigit, curatio fieri nequit, atque aut ulcera cancrofa aut tabes oriuntur.

In morbi initio, quod vero rarissime observatur, nonnumquam per cicutam et mercurialia aliquid efficere licet, quoniam is semper fere tantum ex acrimonia venerea et scrophulosa nascitur.

Spasmi hoc in morbo occurrentes cum malo hysterico facile permutari queunt, a quo vero illi, tam quoad causas, quam quoad curationem plurimum differunt, ut etiam generatim non verosimile videtur, hos spasmos rationem sufficientem tantum in uteri vitio habere.

De gravidarum Morbis.

Symptomata systematis nervosi.

Systema nervosum saepe primo graviditatis mense ratione peculiari invaditur. Oritur nimirum nausea et vomitus sine omni errore diaetetico, et sine omni

occasione ac causa manifesta. His subinde dolores ventris, capitis et dentium adfociantur. Et postremo appetitus omnino singularis rerum insolitarum observatur.

In omnia haec symptomata ars se immiscere non debet, quia illa facile et sine detrimento transeunt, nec facile tolli queunt. Vomitus saepe est maxime salutaris, viscera purgat, et puerperium facile promittit. Dolores sunt transeuntes, atque opium hic maxime noxium foret. Appetitui nitimur, quantum fieri potest, satisfacere. Ubi vero nec hoc contingere potest, sequelae admodum noxiae non sunt extimescendae.

Plethora.

Quoniam fluxus menstruus cum initio graviditatis cessat, neque tamen omnis sanguis, alias effluens, in nutritionem infantis converti queat, plethora plerumque mense secundo aut tertio comparet, ubi natura saepe per haemorrhagiam narium sibi opitulatur, nonnumquam autem etiam dolores capitis vehementes et congestiones in alias partes producuntur. Ubi hoc observatur, ad missionem sanguinis progredimur, posthabita regula practica: in medio demum graviditatis tempore sanguinem esse mittendum. Missiones sanguinis tamen in pede libenter evitamus, libentiusque in brachio administramus. Contendimus etiam arti-

culum temporis observare, quo alias fluxus menstruus adesse solebat, praesertim si abortus sit extimescendus. Nisi interim congestiones sunt magnae, et gravida est primipara, aut jam saepius feliciter peperit, opera est danda, ut cum temperantibus atque antispasmodicis contenti esse possimus, neque vires inutiliter debilemus. Natura fluxum menstruum non supprimeret, quodsi sanguine tam facile carere posset.

Quodsi vero jam abortus praegressi fuerint, gravida missionis sanguinis sit admodum adsueta, congestiones versus pectus propter constitutionem aegrotae debilem aliquantum sint extimescendae, et gravida alias sit robusta, non omnino missio sanguinis, indicationibus plethorae praesentibus, est negligenda.

Obstructio alvi et dysuria.

Utraque symptomata e pressione uteri extensi in intestina et vesicam urinariam oriuntur.

Obstructio alvi collectioni impuritatum, quae post partum noxias sequelas post se trahere possunt, occasionem potest praebere, quare enitendum est, ut alvus per motum corporis, clysteres, et laxantia lenia semper aperta fervetur, tanto etiam magis, quum inde etiam facile spasmi nasci possint, qui dispositione praesente facile abortui ansam praebent, aut saltem ad illum contribuere possunt.

Dysuria oritur saepe e situ uteri obliquo, ubi manus obstetricatoria os uteri rursus in situm reducere debet. Os uteri plerumque tum adversus ossa pubis versum est, ac pressione proinde versus posteriora opus est.

Oedema pedum atque anasarca.

Collectio humorum in tela cellulosa nasci potest in graviditate partim e pressione mechanica in vasa, partim etiam e debilitate, quamvis graviditatem comitante, quod symptomata superius indigitata, in graviditatis initio confirmant.

In utroque casu raro illae sequelam post se trahunt, et per partum tolluntur, ita ut illarum gratia nihil sit suscipiendum.

Quodsi autem in graviditatibus hydrops e suis causis propriis et consuetis oriatur, status est periculosior; facile tum infans in utero materno moritur, aut per abortum exturbatur, et nisi hic omnia sponte et feliciter procedant, facile gravida ita viribus exhauriri poterit, ut vita ejus in periculo versetur.

Hydatides.

Ingens nonnumquam e gravidis copia aquae exoneratur, ita ut quis seduci potest ad credendum, membranas secundinarum esse disruptas, et fore, ut abortus consequatur. Attamen saepe hoc non con-

tingit. Quare autumare licet, hydatides hoc in casu adfuisse, quae nunc per augmentum foetus disrumpuntur. Nisi proinde hoc in casu alia abortus imminentis signa adsint, nihil etiam est suscipiendum, sed quiete, quae sequentur, sunt expectanda.

Haemorrhagiae.

In variis gravidis manet fluxus menstruus fere ad finem graviditatis sine intermissione, in multis tantum usque ad tempus medium, atque in aliis tantum per menses priores. Fieri etiam potest, ut is, ubi jam emanferat, tamen durante graviditate semel redeat.

Quodsi hoc in casu ultimo in nullam occasionem externam, aut causam internam morbosam culpa transferri queat, gravida sit admodum plethorica, primipara, aut saltem abortum numquam passa fuerit, non est quod timeatur.

Quodsi vero haemorrhagia oriatur, quae secundum computum temporis pro fluxu menstruo haberi nequeat, quae laxitate mammarum est stipata, et cui manifestae in oculosque incurrentes causae occasionem praebuere, aut in muliere valetudinaria ad spasmos abortumque proclivi occurrat, casus eo magis attentionem meretur, quo propius tempus partus est.

Hoc in casu anquiritur, quid congestionis sanguinis versus uterum occasionem praebere potuerit, annon violentia externa in culpa sit. In omni casu respicitur,

num

num vera adfit plethora, atque in eo casu pertunditur vena, temperantia praebentur, cataplasmata emollientia ventri applicanda ordinantur, et quies commendatur.

Quodsi fordes in primis viis et flatus sint spasmodorum causa, alvus leniter pulpa tamarindorum et manna laxatur, et per clysteres promovetur. Quodsi acrimonia et resolutio humorum corporis fit causa, aegrum acidum vitrioli attenuatum bibere jubemus. Et si soli adsint spasmi hysterici, tantillum opii juxta emollientia et demulcentia exhibetur.

Quamprimum causae irritantes sunt sublatae, roborandi symptomatumque futurorum evitandorum causa aliquantum corticis peruviani exhibetur, ubi vero attendendum est, ne is alvum adstringat, quo in casu potius cortice cascarillae uti debemus.

Solutio placentae evenit plerumque a violentia externa. Placenta quoque subinde collo uteri connexa est, et solvitur in ejusdem dilatatione. In utroque casu nihil in effluxu sanguinis magno quam partus artificialis relinquitur, qui non nimis diu est auferendus, inprimis si motus spastici simul adsunt.

Abortus.

Quodsi haemorrhagia est nimia et diuturna, nec per remedia indicata tolli potest, verendum est, ne

placenta fit soluta, atque hoc in casu abortus sequitur, nisi ante contendimus foetum ex utero extrahere.

Quodsi haemorrhagia tamdiu durat, dum alias fluxus menstruus adesse soleret, pariter abortus est extimescendus.

Solae congestiones versus uterum fortes quoque, uti violentia externa, abortum producere possunt, non praegressis haemorrhagiis diuturnis.

Uterus quoque per laesiones praegressas, abortusque frequentiores ita dispositus esse potest, ut sub certo gradu extensionis ejus semper consequatur abortus, causis tamen aliis minime praecedentibus.

Denique quoque alii morbi, ut febres, colicae vehementes, convulsiones, et generatim tales, qui irritant et debilitant, causa abortus esse possunt.

In omnibus his casibus agit medicus secundum duas regulas: Primo, ubi incerti sumus, placentam esse solutam, ubi causae manifestae se offerunt, de quibus speratur, eas superari posse, ubi non jam abortus frequentiores praecesserunt, conamur per missiones sanguinis, temperantia antispasmodica, evacuantia lenia, atque emollientia externa congestiones versus uterum tollere, et foetum conservare.

Quodsi vero haemorrhagia fit nimis vehemens, nec coërceri possit, si membrana decidua simul dejiciatur, si infans jam se moverit, et nunc nullus motus amplius animadvertatur, si simul dolor lumbo-

rum vehemens, et sensus gravitatis in pelvi percipiat, foetusque subito descendat; si facies palleat, mammae flaccescant, et si frequentiores compareant horrores, non tum gravida per missiones sanguinis atque medicamenta ulterius est enervanda, eo minus committendum est, ut haemorrhagia fiat nimia, sed providendum est de iis, quae ad extractionem foetus artificialem pertinent, imprimis si jam membranis ruptis liquores projecti fuerint.

Quamdiu vero nulla adest haemorrhagia, nec liquores eruperunt, praestat, propulsionem foetus, etiam ubi credibile videtur, infantem esse mortuum, a natura expectare; quia tum, si uterus ultro ad contractionem proclivis est, omnia facilius procedunt, nec tam facile haemorrhagia fuerit extimescenda.

Post abortum puerpera tractatur, ut proxime hic in morbis puerperarum indicabitur.

Complicatio graviditatis cum aliis morbis.

Difficulus hic regulae universales praescribi queunt. Regula sane est semper: magis vitae matris, quam foetus rationem esse habendam. Sed adesse possunt circumstantiae, necessitatem nobis imponentes, ubi magis ad conservationem foetus, quam matris erit respiciendum.

Id saltem certum est, nisi alias medicamenta nimium irritantia et debilitantia adhibeantur, raro inde

effectus noxios in foetum redundare posse. Ipsa etiam emetica, indicationibus necessariis praesentibus, cautioneque sufficienti adhibita, tuto exhiberi possunt. Multae gravidae salivationem perpeffae fuerunt, et tamen foetus vegetos pepererunt. Hic est casus, ubi medicus specimina iudicii sui practici exhibere queat, quod quidem sane corrigi atque augeri, addisci autem non potest.

De Morbis parturientium, lactantium et puerperarum.

Dolores spurii.

Quaevīs irritatio, seu ea nascatur e causis sufficientibus, seu e debilitate atque sensibilitate peculiari, *doloribus spuris* ansam praebere potest, quibus gravida aut nimium exhaustur viribus, aut partus nimium maturatur.

Hae causae irritantes sunt:

- 1) Plethora et congestiones ex illa oriundae.
- 2) Sordes biliosae acres et vermes in primis viis.
- 3) Debilitas singularis, aut indolis hystericae, aut post infirmitates praegressas relicta.

Dolores hi spurii a veris in eo distinguuntur, quod illi magis e spasmis intestinorum consistant atque in

uterum quidem agant, sed aperturam illius magis contrahant, quam dilatent.

Ubi vires sunt integrae, veraque adest plethora, per missionem sanguinis non tantum hi dolores atroces tolli, sed etiam partus allevari, ac multis sequelis noxiis intercedi possunt. Necessse autem est, ut hoc exploratum sit, quia alias vires inutiliter atteruntur, et per hoc plane partui difficili, aut sequelis nimium noxiis occasio datur.

Ubi impuritates in primis viis adsunt, et colicam gignunt, laxantia lenia mannata inserviunt; sed ubi vermes et nimia saburrae copia adest, non ibi tentandum per evacuantia omnia cogere velle, quia hoc nunc nimium debilitaret. Enitendum proinde est, ut irritabilitas per cataplasmata emollientia et clysteres infimul minuat.

Spasmi hysterici, minime per causas manifestas producti, facile per opium domari possunt.

In viribus exhaustis alimenta nutrientia, atque decoctum corticis peruviani praebentur.

Partus difficilis.

Causae partum remorantes sunt aut tales, quae spasmus in orificio uteri producant, atque adeo omnes illae, quas nos proxime ut causas dolorum spuriorum adtulimus; aut adest defectus virium ad

partum requisitarum; aut vitia uteri topica adsunt, aut foetus praeternaturali gaudet situ.

Per missionem sanguinis, plethora vera praesenti, saepe partum quam maxime levare et promoveri posse, imprimis si ea in pede instituatur, res per experientiam est stabilita. Sed necesse quoque est, ut casus hic admodum obtineat, ut vires per plethoram sint suppressae. Ubi enim vires revera desunt, fieri nequit, quin missio sanguinis longe sit periculosissima.

Sordes biliosas causam partus difficilis esse posse, inde colligere licet, quoniam vomitus spontaneus atque enema, partu imminente, felicissimo stipentur successu.

Ubi proinde has impuritates suspicari licet, non nocebit laxans exhibere, quod ad spasmos praecavendos ac leniendos, imprimis si partus statim immineat, nec illud sufficientes exseruerit vires, clystere promoveri potest.

Quodsi sapor amarus manifestus linguaque impura adest, nihil est dubitandum emeticum exhibere, quum nobis natura ipsa hic tam luculento praebeat nutu.

Debilitate praesenti, laudanum liquidum Sydenhami aqua quadam aromatica permixtum magnae est utilitatis. Tollit spasmos, roborat vires, atque agit specificè in uterum.

Ad remedia revera pellentia adhibenda rarissime adest ratio. In periculum venimus, haemorrhagiam

debilitantem excitandi. Plerumque etiam laudanum sufficit, si illud in loco exhibeatur adaequato.

Dantur casus, ubi partes irritabilitate destituuntur, atque adeo utero contractibilitas sufficiens deest. Quo in casu epithemata ex aqua frigida praestantis subinde sunt utilitatis.

Ruptura uteri, quae per dolores vehementes et perpetuos post pregraessum convulsivum motum foetus, per majorem abdominis extensionem et per orificium uteri rursus contrahens se prodit, est letalis. Ad foetum conservandum hic tantum sectio caesarea superest.

Dolores post partum.

Dolores post partum raro in mulieribus, primo partu, atque alias valetudine vegeta fruentibus, excitantur. Saepe quoque ad fluxus lochiorum promovendos inserviunt. Quodsi vero illi sunt nimium vehementes, nostrum est, opitulari.

Dolores post partum saepe ab inepta et praematura placentae solutione oriuntur. In plurimis casibus bonum est, dejectionem placentae naturae relinquere.

Mox partu peracto in eo studium ponimus, ut abdomen puerperae deligetur. Quod vero non semel et simul nimium vehementer fieri debet, sed ligaturam praestat omni quadrihorio aut spatio sex horarum arctius adstringere.

Quodsi deinde dolores post partum tam vehementes sunt, ut periculum inde sit extimescendum, exploratur, num usquam irritatio adfit.

Quodsi forte fluxus lochiorum non satis recte procedere velit, atque impuritates adfuerint, tinctura rhabarbari aquosa cum laudano permixta, epithemata ac enemata emollientia inserviunt.

Quodsi vero fluxus lochiorum simul est nimis vehemens, constitutio aegrotae est firma, atque jam lac in mammis percipitur, missio sanguinis est summe necessaria, ad inflammationem praeventendam.

Nitrum cum decocto avenaceo ad bibendum simul ut temperans praebetur.

Quodsi sola irritabilitas praeternaturalis est causa, aut laudanum, aut solum opium sufficit. Illud, ubi fluxus lochiorum non nimium vehementes sunt, hoc, ubi lochia sufficienter aut nimis large fluunt.

Quodsi per solutionem placentae violentam uterus est laesus, contendimus, inflammationem per remedia antiphlogistica praecavere.

Fluxus lochiorum.

Lochia nonnumquam per febrem lacteam turbantur. Quodsi vero hoc non diu, sed tantum forte duodecim aut viginti quatuor horas durat, nihil inde detrimenti, quia illa post lac collectum et febrem cessantem redeunt.

Quoque bonum est, si illa generatim in mulieribus, quae ipsae lactaturae sunt, non nimium fluant, quoniam alias vires valdopere attererentur.

Quodsi vero ea subito cessant, congestionesque in alia loca observantur, res maximi est momenti, ut restitutionis illorum ratio habeatur.

Inquiritur itaque in causas. Ubi proclivitas ad inflammationem intestinorum aut uteri est pertimescenda, continuo vena in pede est secanda, et, si fieri possit, hirudines ad labia vulvae applicandae. Pediluvia tepida et balnea vaporosa simul ordinantur, et nitrum in decocto avenaceo, vel aqua cocta ad potandum exhibetur. Abdomen simul fovetur, aut illi unguentum emolliens infricatur.

Quodsi soli spasmi sunt causa, rursus exploratur, utrum hi indolis sint hystericae, an vero causae manifestae detegi queant. In priori casu inservit opium; atque in posteriori, si saburra in primis viis adest, decoctum rhabarbari in connubio laudani optimum habet effectum.

Ubi magis adest relaxatio, quam pronitas ad inflammationem, neque etiam ullae congestiones in mammas sunt pertimescendae, aër fixus quoque utiliter adhiberi potest, et quidem ita, ut solutioni salis lixiviosi massa pilularum balsamicarum admisceatur, quo effectus aëris fixi versus inferiora determinatur.

Fluxus lochiorum quoque in excessu peccare, et non tantum secretionem lactis suppressere, sed etiam debilitati hystericae, hydropi et phthisi uterinae ansam praebere potest.

Causae fluxus lochiorum nimii sunt:

- 1) Quodsi partus est praecipitatus, antequam uterus contractilitatem suam requisitam haberet, et jam post partum non satis se contrahat.
- 2) Scirrhi in utero, qui contractionem impediunt.
- 3) Quodsi placenta justo citius est soluta, quoque congestionem sanguinis ad uterum produxit.
- 4) Resolutio sanguinis scorbutica.
- 5) Saburra biliosa, quae durante graviditate in sanguine se contraxit.
- 6) Spasmi hysterici, congestionibus ad uterum occasionem praebentes.
- 7) Plethora.
- 8) Et postremo nimia debilitas et relaxatio partium.

Ubi contractilitas deficit, epithemata atque injectiones ex aqua frigida juvant. Simul respicitur, num plethora adsit, annon mulier lactatura sit, quo in casu missio sanguinis in brachio est proficua.

Quodsi hoc non sufficit, et fluxus est nimius, adstringentia interna propinari possunt, quem in finem oleum vitrioli attenuatum et cum spiritu vini permixtum, aut etiam alumen sunt convenientissima; quod etiam locum habet, ubi sanguis nimis est tenuis

et acris. Debilitate et relaxatione praesenti interne decoctum corticis chinae propinatur, atque externe epithemata frigida, frictiones extremitatum cum vino aut aquis aromaticis in auxilium adhibentur.

In saburra biliosa primum solventia exhibentur, et tum, si sordes turgescunt, uterusque ita jam se contrahit, ut nullus prolapsus sit extimescendus, emeticum, quo jam saepe solo fluxus temperatur. Ad laxandum tum rhabarbarum non est conveniens, sed cremor tartari et pulpa tamarindorum.

Ubique in his casibus, ubi non debilitas, nec exhaustio virium est causa, regimen frigidiusculum et diaeta tenuis sunt servanda.

Secretio lactis.

Plerumque die tertio post partum oritur febricula a 18 ad 24 horas, nonnumquam vero etiam aliquot dies perdurans, qua plerumque durante fluxus lochiorum est interruptus.

Quodsi lac durante hac febre in mammis colligitur, lochiaque in eadem ratione redeunt, collectio lactis ut crisis febris est consideranda, hinc etiam febris, *febris lactea* vocatur. Atque hoc in casu otiosi manemus.

Quodsi vero cum febre lac non colligitur, febris perseverat, lochia non redeunt, febris puerperarum non longe abest, de qua inferius.

Nonnumquam lac sine omni febre in mammis colligitur, aut illud jam ante partum adfuit.

Subinde neque lac, neque febris comparent, nec aliud ullum symptomata. Nisi hujus rei culpa in defectu alimentorum sit quaerenda, qui potu largo lactis cum floribus sambuci cocti aliisque cibis nutrientibus compensari potest, nihil amplius faciendum restat, quam ut de nutrice alia quaerenda simus solliciti.

Nonnumquam fluxus lochiorum justo largior est causa, quod lac non secernatur, quo in casu agitur, ut jam superius docuimus.

Nimium lactis quoque in mammas irruere potest, ita ut facile nodi atque indurationes nascantur. Hi nodi quoque produci possunt, si colostrum non satis matute fuerit exsuctum. Diaeta tenuis, potus aquae coctae nitro impraegnatae frequens, atque epithemata resolventia saepe per se juvant. Nisi hoc sufficiat, externe camphora, atque emplastrum de ammoniaco cum mercurio, atque interne laxantia antiphlogistica in auxilium adhibentur.

Idem quoque plane suscipitur, quod si lac in mammis collectum est, nec puerperae lactare velint.

Generatim non est consultum, ut mulieres constitutionis hystericae, scrophulosae, et scorbuticae, aut temperamenti valde iracundi lactent, tanto etiam minus, ubi minima suspicio miasmatis venerei locum habet. Mulieres quoque plerumque sunt pro nutricibus

ineptae, quae infimul fluxum menstruum retinent. Neceffe etiam est, ut lac nec nimis sit pingue, nec nimis tenue. Colore gaudere debet non lividulo, sed candido, guttulae autem singulae pellucidae esse debent.

Quodsi mater aut nutrix non satis sunt sanae, nec temperamento gaudent bono, satius semper est, infantes decocto avenaceo tenui cum aliquanto lactis permixto tepideque exhibito alere, inprimis si hoc in negotio caute procedatur, et potius in defectu, quam excessu error in alendo infante committatur.

In lacte retropulso respiciendum est: 1) ut minus lactis secernatur. 2) Ut jam secretum atque re-
forptum non stagnet, sed educatur. Utrumque fit per
diaetam tenuem, salia media leniter aperientia, at-
que usum camphorae externum atque internum.

Metastases lactis.

In puerperis humorum collectiones inveniuntur, qui constitutione lacti simili gaudent, atque igitur a multis medicis omni jure pro metastasibus lactis estimantur.

Quidam medici hoc e rationibus sequentibus negant, dicunt:

- 1) Hanc collectionem humorum lacti similium nihil aliud esse, quam lympham pureformen, quae est inflammationis sequela, atque e partibus in-

flammatis exsudat, uti hoc in multis inflammationibus est casus, et tales collectiones quoque in viris inveniuntur.

Ad hoc respondeo :

- a) Non semper in talibus casibus, ubi tales collectiones fiunt, inflammatio antecedit, sed subito quodam loco talis metastasis sine multis praegressis doloribus oritur.
- b) Haec humorum metastasis numquam cum inflammatione gaudet proportionem. Saepe paucae aut nulla ejusdem vestigia observantur, saepe ea est tantum sequela humorum acre redditorum, et saepe inflammatio vehementissima sine tali metastasi adest.
- c) Hae metastases fere semper cum defectu lactis in mammis sunt conjunctae, atque ubi hoc non est, nihil ulterius probat, quam redundantiam humorum lacti similium magnam.
- d) Quoque in viris subinde lac in mammis est secretum, et sic quoque fieri potest, extra lectum puerperarum humores lacteos se colligere et loco quodam metastatice dejicere posse. Utrique casus ad exceptiones pertinent. In regula inflammationes talibus collectionibus non sunt stipatae. Quid? quod in puerperis inflammationes intestinorum sine omni vestigio talium humorum lacti similium inveniuntur.

- 2) Lac esse humorem blandum atque ejusdem resorptionem nullo modo noxiam esse posse.

Responsio:

- a) Resorptio lactis sani modica quoque est innoxia; hoc nihil contra nos probat.
 - b) Resorptio autem nimia et subitanea omnino tales metastases efficere potest.
 - c) Lac per causas irritantes admodum acre fieri potest. Eaedem causae, quae depositionem efficiunt, quoque simul lac acre reddunt, e. gr. animi pathemata.
- 3) Metastases oriuntur saepe prius, quam lac in mammis adfuit, et sunt saepe quoque nimis magnae, quam quod solummodo e lacte in mammis contento oriri potuissent.

Qua ex re nihil ulterius concludere possemus, quam quod lac jam ante ejusdem introitum in mammas adfuisse debeat, atque hoc revera quoque est longe verisimillimum. Qua de causa in febre lactea metastasis lactis in mammis est critica.

Quum igitur hi humores collecti maxima similitudine cum lacte corrupto gaudent, quum hae collectiones cum liquore in mammis contento nexum habent, quum eae prorsus metastatica ratione fiunt, quum eae saepe sine omni praegressa inflammatione oriuntur, quum in regula inflammationes extra puerperarum lectum non tales collectiones ad sequelam

habent, id gaudet summo verisimilitudinis gradu, quod metastases sint lacteae.

Ceterum jam *Hippocrates* metastases lacteas in medium protulit. Inter recentiores primus est *Levret*, qui eas exactius observavit. *Switenius* sententiae illius est secutus. Postea *Puzos* hac in re summam meretur attentionem, et mihi descriptio febris puerperarum magis accurata remanet.

Quinto plerumque mense revolutio in mammis contingit, ita ut secretio lactis nonnumquam jam incipiat, ubi tum etiam metastases oriri possunt. Quidam adferunt, se observasse, hujusmodi metastases fero admodum et post aliquot demum annos contingere posse. Sed hic metastasis jam tum contigisse videtur, quum adhuc lac in organis ejusdem secretoriis aderat, quae vero nunc demum in conspectum prodit. In muliere defuncta, quae uno anno ante mortem suam in puerperio lac amiserat, et cum eo quoque rationis usum, inveni suppurationem in cerebro, quae mihi quam verosimillime sequela metastaseos olim factae esse videbatur. Casus quoque mihi occurrit, ubi hujusmodi metastasis post duos demum annos per uterum viam sibi aperuerat.

Periodus metastasium lactearum plerumque in priores menses post partum incidit. Eae sunt, uti dictum, ante partum rarae, atque ulterius, ac in ablatione partim lac non magis tam superfluum adesse videtur,

videtur, partim loca, in quibus tales metastases fieri solent, dispositionem ad hoc amiserunt.

Excretiones et metastases praeternaturales nunc fiunt :

- a) Per sudorem, inde saepe miliares;
- b) per alvum et urinam;
- c) per os, qua de re *Nucke* et *Puzos* exempla tradunt;
- d) per umbilicum, sed hic fere metastasis in peritonaei duplicatura jam facta est;
- e) per uterum, inde lochia alba;
- f) in cerebro, inde melancholia et mania;
- g) in pectore, inde angina pectoris;
- h) in abdomine, inde febris puerperarum;
- i) in pelvi; quodsi ea inter musculum psoam atque iliacum occurrit, de hinc ea per foramen ischiaticum in femora transit.
- k) Inter musculos abdominales ab inguine usque ad os coccygis.
- l) In extremitatibus.

Causae metastasium sunt:

- 1) Omnia, quae excretionem lactis in mammis contenti impediunt, ut: defectus papillarum, cicatrices, mammae nimis pingues, aut generatim abstinentia a succinatione.
- 2) Omnia, quae secretionem lactis in sanguine contenti impediunt, atque id corrumpunt, at-

que huc pertinent omnia irritamenta, uti: impuritates biliosae, vermes, refrigerium, febris, animi pathemata et quoque inflammationes, quae autem hic quoque tantum pro causis remotis sunt habendae.

In curatione igitur nitimur, primum omnes has causas auferre, et secundum metastases factas tollere.

Nonnumquam hae stagnationes per potus diluentes, diaphoreticos, sublationemque causarum irritantium discuti possunt. Haud raro autem in quandam suppurationis speciem transeunt, atque adhuc saepius tumores frigidos post se relinquunt, atque eo ipso motum partis adfectae impediunt. Atque haec differentia ab indole lactis stagnantis pendet. Refrigerium plerumque, humoribus alias sanis et mitibus existentibus, tumores frigidos doloris expertes parere solet, e contrario hic succus alias lenis per acrimoniam reliquorum humorum et per animi pathemata e vestigio ita corrumpi potest, ut fiat acris et foetidus, atque hoc in casu naturae maxime est conforme, ut metastases lactis tam corrupti exulcerationes quoque malignas producant.

Ubi proinde redundantia lactis, proclivitasque ad spasmos animadvertuntur, opera est danda, ut per laxantia lenia, potiones diluentes, dietam parcam opitulemur. Idem suscipitur, ubi jam metastasis contigit.

Saepe hae metastases neque resolvi, neque in sup-
purationem mutari possunt, quod partim inde est,
quoniam humor per telam cellulofam nimium est dif-
fusus. Hoc in casu consultum est, humores extrava-
satos per fascias in unum locum cogere, ubi illi faci-
lius inflammationem ad suppurationem necessariam
producunt.

Quodsi itaque tumor fluctuatione gaudeat, ille est
aperiendus, et humor depositus emittendus.

Nonnumquam ejusmodi tumores in vaginam ape-
riuntur, ubi per remedia refrigerantia et leniter eva-
cuantia resorptio puris impedienda, et denique sana-
tio partis exulceratae per corticem peruvianum est
promovenda.

Quodsi postremo tumor magis durus et frigidus
est, et tantum manum aut articulos genu invasit,
efficacia in auxilium vocanda sunt resolventia. Em-
plastrum resolvens foetidum, emplastrum de ammo-
niaco cum mercurio, frictionesque mercuriales, uti-
lem saepe hic praestant operam, etiamsi nonnumquam
hujusmodi tumores sint longe pertinacissimi.

Febris puerperarum.

Puerperae variis febribus sunt obnoxiae, sed da-
tur quaedam febris, quae proprie et peculiariter *febris*
puerperarum appellatur, ad confusionemque evitan-
dam ita est appellanda.

Quodsi febris cuidam dolores vagi et constantes in abdomine cum ejusdem intumescencia se adsociant, haec est illa febris, de qua hic agitur.

Haec febris puerperas secundo, tertio, quarto, quin etiam octavo atque nono die invadit. Nonnumquam sequitur dolor post primam accessionem aliquot horis, nonnumquam autem motus febriles per aliquot dies durare possunt, antequam dolor in abdomine super accederet; quumque puerperae, ut jam dictum est, partim febris lactea continua, partim etiam alterius indolis laborari possint, non adest ratio, febrem antea febrem puerperarum appellare, quam symptomata animadvertantur, quae a congestione humorum in abdomine testantur.

Cursus hujus febris est admodum varius. Nonnumquam lac jam in mammis contentum retrocedit, nonnumquam sequuntur dolores in abdomine, durante febre lactea, ita ut crisis febris lacteae propria, scilicet depositio lactis in mammas, non eveniat. Subinde lochia simul cessant, haud raro autem fluunt adhuc per aliquod tempus, quin etiam contingit, quamvis raro, ut ea penitus non interrumpantur.

Raro dolores deprehenduntur in fundo pelvis, ut plurimum in regione intestinorum, et semper fere abdomen simul est plus minusve turgidum, atque a tactu dolore afficitur.

In initio alvus obstructa esse solet, sed deinde plerumque diarrhoea comparet, quae tantum subinde allevamento est stipata.

Pulsus raro est plenus et durus, is plerumque est spasticus, atque adeo incertus.

Raro aut forsitan numquam sequitur crisis regularis, quia evacuatio materiae in abdomine contentae tantum paulatim per lochia, per alvum, et per cutem contingere potest.

Phaenomena reliqua naturam febris sequuntur, quae admodum varia esse potest. Sequentes diversitates ut subdivisiones hujus morbi considerari possunt:

- 1) Propter dispositionem singularem febris lactea tam vehemens, aut ejus indolis esse potest, ut crisis ejus non contingat, aut saltem alieno loco; ubi statim dolores in abdomine consequuntur, haec eadem febris cessat, febrem esse lacteam, et fit febris puerperarum,
- 2) Febris lactea aut penitus non adfuisse, aut jam desiisse, novaque febris e refrigerio oriri potest; quodsi ad hanc febrem dolores in abdomine superaccedant, est ea iterum febris puerperarum.
- 3) Post partum, si motus animi vehementes aut praecefferunt, aut post partum adfuerunt, febris oriri potest, quam mox dolores in abdomine excipiunt.

- 4) Spasmi, lochia subito suppressa, inflammationes uteri aliarumque partium huic feбри pariter anſam praebere poſſunt.
- 5) Et denique impuritates bilioſae, qui caſus eſt frequentiffimus, in primis viis ſe accumulaviſſe potuerunt, quae poſt partum, et conſtitutione epidemica forte occurrente, facillime febrem producunt, quae utplurimum fit febris puerperarum.

Unde intelligi poteſt, quod ad naturam motuum febrilium attinet, magnam hic differentiam locum habere, quae per cauſas praegreſſas, et conditionem circumſtantiarum praefentem conſtituitur.

Symptoma febris puerperarum eſſentiale, dolores atque intumeſcentia abdominis e contrario, omnino cauſam ſuam propriam et certam habere debent, de qua re nondum inter auctores convenit.

Ex meis obſervationibus, quas mihi de hoc morbo faciendi frequens eſt occaſio, clarum eſt:

- 1) Quod poſt mortem in abdominis cavo humor patrilaginoſus flavo-viridis deprehendatur.
- 2) Hic tumor ſemper fere quoque deprehenditur in tubis fallopianis, e quibus ille exprimi poteſt. Liquor prorſus lacti ſimilis ex uteri diſceſſi ſubſtantia effluxit.
- 3) Longe rariffime inflammatio uteri interni, et tantum nonnumquam eroſio membranarum in-

testinorum externarum adsunt, tantum ovaria, et tubas Fallopii semper, et subinde superficiem uteri externam, inveni inflammata atque sphaecelata.

Omentum pariter nonnumquam est invasum, casus autem mihi occurrerunt, ubi omentum conditionis optimae erat, et tamen magna materiae perulentae copia in corpore aderat.

4) Saepe et ut plurimum idem humor purulentus in mammis continetur, qui in cavo abdominis deprehenditur.

5) Liquor ipse tam ad spectu, quam mixtione lacti similis est.

Ex his atque circumstantiis superius enumeratis videor mihi jure colligere posse, quod dolores in abdomine a metastasi lactis atque a liquore ad hoc requisito orientur.

Hic liquor e vasis exhalantibus peritonaei extravasatur, atque ejusdem stasis inde omnes partes cum hac membrana investitas dolentes reddere potest. Inde inflammatio intestinorum visibilis, quae solummodo respectu eorum cutis externae, quae est peritonaei productio, laborant.

Partes cum mammis in consensu constitutae semper maxime laborare videntur, e. gr. uterus, ovaria et tubae Fallopii, e quibus posterioribus verisimillime subinde extravasatio humorum in abdomine fit.

Quod autem hic humor etiam ad intestina atque ad omentum deponatur, indeque in cavum abdominis effluat, verosimillimum est, tam propter dolores in intestinis perceptos, proclivitatemque ad diarrhoeam, quam etiam, quod saepe hic humor purulentus, super omento et superficie intestinorum externa deprehendatur.

Quod haec metastasis lactis speciem inflammationis quandam producat, pariter est certum, sed quemadmodum tumores in extremitatibus e metastasi lactis indolis frigidissimae sunt, stases etiam in partibus internis sunt, quod per cursum morbi saepe diuturnum, atque ex inflammationibus partium cum materia purulenta post mortem inventa, nulla in ratione constitutarum, confirmatur. Omnia interim hic pendent a causis praecedentibus, atque humorum qualitate. Lac, ut jam superius monui, per animi pathemata in humorem acrem et foetidum transformari potest, quo in casu etiam facilius corruptionem sphacelosam partium laborantium extimescere possumus, sicuti quoque revera inflammatio intestinorum praegressa occasionalis causa congestionis lactis in abdomen esse potest.

In prognosi proinde momentum rei vertitur, non tantum in metastasi lactis, sed etiam in qualitate lactis metastatici, quod a causis praegressis atque indole humorum constitutioneque epidemica pendet.

In diagnosi et curatione hujus morbi sequentes circumstantiae sunt considerandae :

- 1) Enitendum est, ut morbo obex ponatur, omnes causas irritantes e medio tollendo, et copiae lactis occurrendo.
- 2) Morbo ingruente, extemplo causam irritantem perscrutamur, ut eam tollamus.
- 3) Humor metastaticus per eas vias educendus est, quas natura ipsa sibi eligere videtur.

Quod ad primam conditionem attinet, cavendum primo est, ne secretioni lactis in mammis ulla ponantur impedimenta. Quem in finem contendendum est, ut viribus puerperae, quantum fieri potest, parcatur, sed tamen omnes causae, quae irritationem singularem producere possunt, e medio tollantur. Dietam proinde, necesse est, nutrientem quidem, sed non exaestuantem, et regimen magis frigidiusculum, quam calidum esse. Ubi sordes et cruditates in primis viis adsunt, hae per remedia leniter laxantia atque attenuantia sunt educendae, atque ubi spasmi sine causa manifesta nascuntur, opera danda est, ut per clysteres emollientes et pharmaca antispasmodica succurratur. Febris ipsa lactea, quamprimum ea justo vehementior esse videtur, per temperantia et diaphoretica lenia est mitiganda.

Ubi secretio jam contigit, et magna lactis copia adest, effluxus illius per exsuctionem diligentem pro-

movendus est, atque enitendum est, ut nimiae secretioni per missionem sanguinis, per laxantia lenia, per potum aquae frequentem, in qua aliquantum nitri solvitur, et per dietam tenuem modus imponatur.

Quamprimum irritationes et tensiones animadvertuntur, continuo succurrendum est cum emollientibus atque antispasmodicis, et congestionem atque metastasi lactis humorisque lymphatici occurrendum.

Quodsi proinde dolores in abdomine metastasin lactis, aut stagnationem humoris lymphatici annunciant, refrigeratioque praegressa est, contendimus primo omnes tensiones per epithemata unguentaque emollientia atque antispasmodica super abdomine, clysteresque emollientes tollere, deinde vero per potum calidum largum, in quo aliquid nitri solvitur, et per camphoram resolutionem et transpirationem humoris depositi efficere.

Quodsi pavor aut ira pro causa sint habenda, laxans lene cum opio permixtum inservit.

Ubi sordes adsunt biliosae, enitimur eas, quamprimum per solventia mobiles reddere, et per emetica educere.

Quodsi alii morbi per irritationem consensualem congestionem et metastasin lactis produxerunt, conamur illis pro re nata occurrere.

Metastasis lactis quidem speciem inflammationis producere videtur, e cursu interim morbi saepe diu-

turno, e rationibusque jam superius allatis planum est, hanc plerumque esse levem, et tantum circa finem morbi superaccedere videtur. Dolores itaque in abdomine per se missionem sanguinis non indicant, quia illi magis indolis sunt spasticae, quam inflammatoriae. Tanto minus missio sanguinis habet locum, si puerpera generatim non est plethorica, multum jam sanguinis in partu amisit, et lochia adhuc prompte fluunt. Quodsi vero pulsus est plenus, aegrota generatim sanguine abundat, lac affatim adest, dolor magis fixus est, quam vagus, et simul fluxus lochiorum cessavit, neque generatim satis promptus fuit, tanto plus momenti adest ad sanguinem mittendum, quandoquidem per diminutionem massae sanguinis secretio lactis supprimi et resorptio humorum jam extravasatorum promoveri possit.

Quodsi simul fluxus lochiorum promovendi rationem habeas, venam in pede pertundere, aut simul hirudines ad vaginam applicare potes.

Quod de missione sanguinis valet, de vesicatoriis quoque dictum esto. Ubi veram inflammationem suspicari licet, neutiquam sane illa sunt negligenda, ubi vero magis irritatio, quam inflammatio adest, per irritationem suam nocere, novisque congestionibus ansam praebere possunt.

Quodsi morbus jam per aliquod tempus duravit, verendum est, ne humor in abdomen deponatur, et

hic omnia ab evacuatione ejusdem per alvum et per uterum pendent. Abstergentia itaque lenia exhibentur, enitimur omnibus novis spasmodis occurrere, febrem ex humore resorpto perdurantem per sal ammoniacum temperare, et modicas mannae et pilularum balsamicarum doses praebemus, in quo tamen summa cautio est servanda. Quodsi animadvertitur, humores per cutem evacuari proclives esse, quod vero in stadio morbi seriori rarissime locum habet, diaphoretica in auxilium adhibentur. Quamprimum humor in cavum abdominis extravasatur, res est conclamata.

Inflammatiō uterī.

Quodsi lochia subito supprimuntur, aut nimis large fluunt, aut si uterus in partu valde fuit irritatus aut laesus, morbus nascitur, qui ab auctoribus *metritis* appellatur, nec cum febre puerperarum est confundendus.

Morbus e dolore ardenti et gravitativo in pelvi cognoscitur. Quodsi fundus uteri est inflammatus, plerumque elevatio doloribus stipata super regione pubis observatur, quemadmodum si inflammatio est profundior, os uteri a contactu adficitur dolore. Stranguriae et tenesmi quoque facile oriuntur. Abdomen raro est turgidum. Quodsi alias lac in mammis est collectum, per morbum retrocedere non solet. Is plerumque e laesione externa nascitur. Per tres circum-

stantias posteriores, per durationem breviorē, per
pulsū clarius inflammatorium, et per lochia fusca,
putrilaginosa, morbus a febre puerperarum clarissime
distinguitur.

In medendi ratione primum respicitur, ut fluxus
lochiorum ita temperetur, ut is pro ratione circum-
stantiarum atque haemorrhagiae praegressae, nec sit
nimium debilis, nec nimis magnus. Omnia e medio
tollere contendimus, quaecunque congestionibus ad
uterum occasionem praebere possunt. Plethora pro-
inde minuitur, primae viae purgantur, exagitationes
sanguinis temperantur, uterum nitimur, ubi is non
fatis se contrahere vult, per epithemata atque inje-
ctiones ex aqua frigida ad contractionem cogere; ubi
aliquid de secundinis remansit, et per irritationem
suam inflammationem uteri producit, conamur flu-
xum lochiorum per pediluvia et balnea vaporosa at-
que hirudines promoverē; ubi refrigerium est prae-
gressum, et stasim acrimoniae rheumaticae suspicari
licet, vesicatoria ad regionem pubis applicantur, at-
que interne temperantibus, solventibus atque cam-
phoratis opitulamur.

Ceterum omnes haemorrhagiae uteri possunt in-
flammationi ejusdem occasionem praebere, quae vero
extra puerperium raro febre vehemente est stipata,
generatim magis trahitur, et facile phthisin uterinam

producere potest. Hic quies, remedia refrigerantia atque antispasmodica et diaeta tenuis, optimas exserunt vires. Nonnumquam etiam impuritates biliosae in primis viis sunt causae, ubi ipecacuanha in dosibus refractis, atque ita ut ea subinde producat vomitum, praeclari est usus.

Inflammatio pulmonum.

Tam per nixum fortem in partu, quam etiam per refrigerium post exaestuationem praegressam nascitur in puerperis haud raro species quaedam peripneumoniae, aut potius angina pectoris. Obtinet etiam, quamvis raro casus, ut humores lymphatici et lactei in pulmones deponantur.

Initium se prodit per tussim acrem, pertinacem, suffocationemque minantem, per febrem, per congestiones versus caput, per pressionem atque anxietatem in pectore.

Nisi morbo statim in primo initio occurratur, sequitur aut mors, aut tabes. Quare ad tusses puerperarum diligenter est attendendum, et continuo secundum methodum antiphlogisticam agendum, nisi quod cavetur, ne irritatio, et per eam metastasis lactis in partes internas producat. Quod tanto est difficilius, quum in his circumstantiis semper fere sit inevitabiliter necessarium, infantem delactare, et lac praesens

educere. Forte fortuna utrumque cum methodo antiphlogistica bene convenit, quae proinde in omni suo ambitu locum habet. Simul vero praeterea ad causas congestionum versus pectus forte praesentes est respiciendum, atque illae sunt tollendae; quod eo maturius fieri debet, quodsi aegrotae nimis sunt vividae, nimium fiduciae in viribus suis collocant, iisque clam abutantur. Hunc in finem omnium circumstantiarum et casuum in puerperio ratio est habenda.

Febris erysipelacea.

Haud raro inflammationes erysipelaceae in mammis et manibus in puerperio oriuntur.

Quum hic momentum rei semper in eo vertatur, ut omnes causae irritantes e medio tollantur, quumque per inflammationem mammae lactatio interrumpatur, statim etiam, inflammatione tali comparente, quae raro aut fere numquam e lacte adunato, sed semper ex acrimonia biliosa nascitur, cum auxilio est festinandum, quod tum inprimis e medicamentis attenuantibus atque evacuantibus consistit.

Externe tantum lintheum camphoratum imponitur, atque jubemus lac, quantum fieri potest, dummodo non per infantem exfugi.

Quodsi autem tumor inflammatorius post evacuantia non statim discutitur, mox cataplasmata

sunt applicanda, nec cum apertione nimium diu expectandum, alias enim exulceratio consequitur lenta.

Eclampsia.

Motus epileptici tanto facilius in puerperis oriuntur, quanto teniores et sensibiliores sunt partes illarum maxima irritabilitate gaudentes.

Adfectus animi plerumque sunt causae occasionales.

Lac hic pariter vexatur, sed hoc sequela morbi esse videtur. Observavi immediate post terrorem lac e mammis praeceps erupisse, atque in mammis remansens odorem ingratum corruptum, colorem flavo-viridem adsumsisse. Haec lactis proprietas diu deinde permanfit, quum spasmi jam per aliquot dies cessassent.

Hic morbus oppido evincit, quam necesse sit, ideam febris puerperarum stricte sic dictae his limitibus circumscribere, ut sola febris cum doloribus intestinorum continuis, atque abdominis inflatione, sub eo nomine comprehendatur.

Saepe in eclampsia febrem observavi vehementem, et nonnumquam coactus fui, spatio viginti quatuor horarum quinquies venam pertundere. Sed cursus hujus morbi longe diversus est, ab eo, quem febris puerperarum superius descripta observat.

In curatione motuum epilepticorum momentum rei praecipue in eo vertitur, ut irritabilitas per remedia attenuantia atque emollientia minuatur, et sudor promoveatur.

Quo respectu missiones sanguinis pro ratione circumstantiarum administratae utilissimae esse possunt. Temperantia cum opiatas miscentur, et lac corruptum forte in mammis contentum, conamur per emollictionem atque exsuctionem mammarum educere, ut nulae sequantur metastases. Generatim contendimus, omnes causas irritantes tollere. Vermes sunt occasiones convulsionum frequentissimae.

Melancholia et Mania.

In puerperis hic status eo facilius oriri potest, quum systema earum nervosum per partum sit debilitatum, atque adeo quaevis impressio in eas efficacior esse possit. Ceterum status est plerumque transitorius.

Praeter causas solitas hic morbus in puerperis oritur a metastasibus lactis, et proinde methodus antiphlogistica, antispasmodica et camphorata sunt indicata.

Subinde sane metastasis ad cerebrum fieri videtur, sectiones autem saepe mihi cerebrum quoad externam speciem vitii expers ostendere.

Causa saepe penitus ignota est, atque idem casus in una eademque puerpera post quemvis partum sub

circumstantiis admodum mutatis occurrit. Medicamenta roborantia extra periodum graviditatis exhibita forfitan hic malo praevenire possunt.

Durante ipso morbo non alia ratione, quam secundum indicationes generales procedere licet. Quodsi tempus fluxus lochiorum jam praeteriit, secure etiam balnea frigida usurpari possunt, quae etiam maturius in lochiis suppressis haud raro ad eorum restitutionem sunt proficua.

SELECTUS ET DESTINATIO
MEDICAMENTORUM
ACCURATIO.

Injuria mihi fieret, si crederetur, omnia me remedia, quae in serie sequenti non nominata, nec commendata sunt, eo ipso pro inertibus atque inutilibus declaravisse. Minime gentium. Ego ea indigitavi, quae aut e propria experientia novi, aut quibus e convictione alterius loci singulares vires salutes confido. Multis forsitan carere atque in locum eorum majori cum fructu alia substituere liceret. Experimenta futura doctura sunt ea, quae nunc defectibus laborant. Composita simpliciora in medium prolata sunt illa, quibus in nosocomio charitatis utor.

M E D I C A M E N T A.

Acetum vini.

Acetum vini pertinet inter remedia antiseptica, inter-
fervitque cum aqua permixtum pro potu in febribus
inflammatoriis, biliosis et putridis, et si homines in-
caute venena narcotica, uti cicutam, solanum furio-
sum (belladonna L.) aliaque hujusmodi adsumserunt.

Quum illud partes oleosas et spirituosas in mix-
tione sua contineat, calorem subinde parit, sudorem
atque urinam tamen quoque pellit. Ut illud ab hac
indole exaestuante liberetur, consuevit destillari. Sed
semper hac in operatione acidum fortissimum in
fundo remanet, et tantum acidum debilius partibus
summe volatilibus et spirituosissimis adsociatur. Quodsi
haec destillatio penitus e vasis stanneis fit, facile e
partibus metallicis aliquid solvitur, atque acetum eo
ipso vitatur. Quare, ubi indolem aceti exaestuan-
tem extimescimus, satius est, acida non fermentata,
ut succum citri atque acidum tartari exhibere.

Dosis secundum morbi et stomachi conditionem
est dirigenda, saepe enim aegri acetum, et generatim
omnia acida ferre nequeunt. Quo in casu, imprimis
in febribus putridis, utiliter aliquantum vini admisce-

tur. Initium cum aliquot unciiis in duabus libris aquae attenuatis fieri, atque ita dosis successive augeri potest. Ubi autem illud ut antidotum venenorum narcoticorum adhibere vis, continuo concentratius et quam largissime est propinandum.

Acetum bezoardicum.

℞. Rad. Angel.

— Valerian.

Hb. Menth.

Flor. Chamom. vulg.

Bacc. Junip.

— Laur. āā ʒβ.

Croc. orient.

Camph. āā ʒj.

Acet. Vini ꝥvj.

dig. col. d.

Hoc acetum in peste atque in febribus nervosis, rationem suam in contagio maligno agnoscentibus, tam interne, quam externe utiliter adhibetur. Cum drachma una pro dosi per diem aliquoties incipere, et dosi pro re nata augeri licet. (V. *Potio alexipharmaca secunda*.) In morbis chronicis, ubi magna debilitas et proclivitas ad animi deliquia adest, cum sale quodam alcalino saturari, et tum ad drachmam dimidiam exhiberi potest.

Acetum squilliticum.

Hoc nihil aliud est, quam infusio radices squillae cum aceto.

Exhibetur, ubi radix ipsa nimium irritaret, vomitumque excitaret, aut ut resolvens, aut ut diureticum. Dosis est omni tri- aut quadrihorio a guttis quadraginta ad quinquaginta.

In hydropibus, ubi radix nimium irritat, et generatim vires defunt, acetum squilliticum cum spiritu vini ad partes aequales permixtum exhiberi potest. Vid. *Oxymel squilliticum* atque *Elixirium resolvens*.

Acidum tartari essentiale.

Tartarus portionem salis alcalini in se vehit, a quo is sequenti ratione liberari potest. Tartarus in aqua per coctionem, quantum fieri potest, solvitur, atque haec solutio terra calcarea pura, quae acidum tartari purum in se recipit, et cum eo sal medium terreum in aqua insolubile constituit, saturatur. Deinde hoc corpus terreum edulcoratur, a quo acidum tartari per acidum vitrioli rursus liberatur, quod scilicet cum terra calcarea majorem habet affinitatem.

Quodsi intendas, aërem fixum ex acidis in conubio terrarum et salium alcalinorum evolutum, aut etiam acidum ipsum per parvas doses in copia in corpus introducere, hoc acidum tartari purum tartaro communi praefertur.

Acidum vitrioli.

Acidum vitrioli resolutioni sanguinis putridae resistit, atque inter antiseptica efficacissima refertur. Illud proinde in omnibus febribus, ubi putredo periculum minatur, exhibetur.

Quum illud in forma concentrata admodum sit causticum, sufficienter aqua est diluendum. Drachma vitrioli ad quatuor libras aquae acidas reddendas sufficit. Ut sapor hujus potionis gratior fiat, syrupus aliquis pro aegroti gustu eligendus additur. V. *Mixtura acida.*

Adultis, in summo putredinis gradu, per diem drachma una olei vitrioli modo proxime dicto propinari potest. Infantes saepe difficile est ad bibendum permovere, atque his pro acido vitrioli alumen exhiberi potest.

In scabie saepe acidum vitrioli salutare exseruit vires. Dosis hic non tam magnam esse oportet; drachmam dimidiam quotidie adsumere sufficit.

Aër dephlogisticatus.

Corpus ad respirationem, ignemque vivificandum, necessarium appellamus *aërem purum*. Aër quidem atmosphaericus his gaudet virtutibus, semper tamen portione aëris fixi quadam est impraegnatus, qui posterior proprietatibus indicatis destituitur.

Quodsi aër ab omni connubio partium heterogearum et praesertim phlogisticarum liber in medium profertur, tanto adeo tum is ad spiritum ducendum est aptior, atque experimenta evincunt, animal quater aut quinquies diutius vivere in tali aëre, quam in aëre atmosphaerico inclusum.

Usum aëris ejusmodi puri in morbis utilissimum esse, nulli obnoxium est dubio, quum propria quemvis docet experientia, quam salutare plerumque sit aër purus, liber, et quanta molestia adficiatur, si quis in aëre corrupto, incluso versari debeat. Quum interim aër fixus in variis morbis praecipue salutarem se praestiterit, planum est, aërem perfecte purum non esse in universum utilem. Subjectis scorbuticis aër campestris magis prodest, quam longe purior aura maritima.

Corpora, quorum partes ad resolutionem putrilaginosam proclives sunt, aëre indigent, qui cum insigni aëris fixi quantitate permixtus esse potest, ne putredo nimium promoveatur, cui nimirum per aërem fixum obex ponitur. Inprimis hoc de ulceribus internis valet.

Ubi e contrario praesertim in separatione partium phlogisticarum ex humoribus multum situm est momenti, uti e. gr. in multis febribus ardentibus, in hypochondria, in acrimonia scrophulosa et s. p. hic curandum est, uti in his morbis aeger in aëre quam pu-

rissimo versetur. In nosocomiis semper hoc usque adhuc studium medicorum tantum ex parte succedens fuit. Recentiora experimenta de aëris natura capta videntur nobis auxiliatrices velle porrigere manus, quum jam aërem purum dephlogisticatum sistere queamus. Minimo pretio et facillime is ex nitro obtinetur, cujus acidum e magna parte hujusmodi aëris consistit, qui durante liquatione ex eodem evolvitur. Praeparatio autem ad hoc difficultatibus quibusdam est exposita, quas alio loco indicavi.

Aër fixus.

Sub nomine *aëris fixi* illum huc intelligo, qui apud scriptores recentiores quoque sub nomine *acidi aërei* innotuit, atque in fermentatione atque mixtione salium et terrarum alcalinarum cum acidis evolvitur.

Hic aër primo ut antisepticum se habet, tam propter suum acidum, quam etiam, quoniam is motum intestinum partium fluidarum, atque in fermentationem transeuntium supprimit. Utiliter proinde in ulceribus externis malignis applicari potest. Quem in finem aut curamus lagenas apud zythopoeum durante fermentatione ex ahenis, in quo cerevisia coquitur, impleri, et quidem eo pacto, ut lagenae super fluida fermentantia servantur, et post aliquod tempus obturentur; aut vero immittimus acidum vitrioli in vas

quoddam cum creta ad effervescendum, et pars adfecta supra vapores ex eo adscendentes servatur.

Interne duplici tantum ratione applicari potest. Aut in connubio cum aqua est praebendus, et tum haec aqua aëre fixo impraegnata nulla alia re ab aqua selterana distinguitur, quam quod huic adhuc quaedam particulae salinae adhaereant. Insignem profecto talis aqua in suppurationibus internis praestat usum. Aut salia alcalina, seu terrae alcalinae atque acida praebentur, et quidem ita, ut ex horum corporum nexu acidum in ventriculo evolvatur, et tum resorbeatur. Et quidem sequenti ratione:

℞. Salis Tart. dep. ʒij.

Solv. in

Aqua destill. ʒxij.

d. Sign. N°. I.

Nunc inquiritur, quantum acidi vitriolici ad saturationem harum salis alcalini duarum drachmarum requiratur. Haec quantitas ita reperta pariter cum duodecim unciis aquae miscetur et signatur N°. 2. Tum e N°. 1. ʒj. et e vestigio postea ex N°. 2. quantitas aequalis praebetur, quod quavis hora, seu quoque omni bihorio repetitur.

Aër fixus hoc pacto evolutus atque haustus sequentibus gaudet effectibus:

- 1) In phthisi pituitosa tam insignis est virtutis, ut is saepe totam medendi rationem absolvere

possit, procul dubio humores corrigendo, pulmonibusque relaxatis simul suam irritabilitatem reddendo.

2) In doloribus calculosis saepe exserit vires anodynas, verisimiliter generationi muci resistendo, qui haud raro causa dolorum calculosorum est occasionalis. Calculum ipsum resolvendo valere experimenta mea minime docuerunt. Quando atque ubi is exitum calculorum atque arenularum promoverit, hoc sane magis fuit sequela irritabilitatis partium adauctae.

3) Instructus est viribus haemorrhagias pellendi. Ex hac ratione cautio cum illius usu in phthificis est observanda, atque, ubi is anxietates in pectore parit, statim intermittendus est, quia hoc in casu haemoptysis est extimescenda. Ubi e contrario haemorrhagiae sunt promovendae, uti fluxus menstruus, atque haemorrhoids, atque alias molimina naturae adsunt, magna cum utilitate adhiberi potest. Efficacem se in primis praebet in haemorrhoidibus producendis, quod si is per syringam ut enema in intestinum rectum introducatur.

Ubi itaque fluxus menstruus est promovendus, et molimina haemorrhoidalia generatim sunt evitanda, non in intestinum rectum, sed potius ratione prius indicata in ventriculum est

inferendus, et potius cum sale alcalino simul aliquid massae pilularum balsamicarum est solvendum. Diffiteri interim nequeo, illum mihi generatim in fluxu menstruo restituendo non satis efficacem se praebuisse.

- 4) Humores acres atque rancidos in stomacho corrigit. Hinc utilis est in ardore ventriculi, quo in casu sequenti exhibetur modo:

℞. Crem. Tart. ℥ij. vel Acid. Tart. essent. ℥j.
Magnet. Sal. comm. ℥j.
M. f. pulv. d. in 4plo seorsim.

Sign. sumat omni bihorio unum pulverem.

Huic fundamento quoque virtus *potionis Riverii*, in vulgus notae, vomitum sistens inniti videtur, ubi nimirum sal absinthii cum acido citri miscetur, et durante effervescentia propinatur, quae procul dubio tantum agit, humores acres atque irritantes mitiores reddendo, atque eos educendo.

- 5) In paralyfi nonnumquam praestantissimas exferit vires. Non ita diu aegrotam paralyticam, quae neque stando neque incedendo erat, nulla alia re, quam aëre fixo, ratione dicta interne exhibito, sanitati restitui pristinae.
- 6) Quam maxime is contra acrimoniam agit scorbuticam; hic fere nomen remedii specifici meretur.

Aethiops antimonialis.

℞. Mercur. viv. pur. pj.

Antim. crud. subtiliff. pulv. pij.

M. exactissime.

Hoc pharmacum mercuriale insignis est usus, ubi illud magis ut resolvens adhibetur, uti e. g. in glandulis scrophulosis in abdomine obstructis. In scabie et gonorrhoea venerea quoque cum fructu adhiberi potest. In posteriori casu utiliter permiscetur cum millepedis, ad vires ejus in vias urinarias determinandas.

Adultis praebetur a granis decem ad quindecim. In infantibus initium cum granis aliquot fieri, et dosis pro re nata augeri potest.

Aloës.

Aloës inter purgantia draastica pertinet. Propter amaritiam suam est praestans anthelminticum. Quumque simul viribus gaudet irritantibus atque resolventibus, in obstructionibus viscerum abdominis utiliter adhibetur. Prompte etiam fluxiones sanguinis pellit. Sed facile quoque exaestuationes producit, hincque tantum in constitutionibus mucosis et morbis cachecticis adhiberi potest.

Ex hac ratione quoque in dosi cautio est servanda, nec facile ultra grana decem pro una dosi exhibenda;

ut ea quoque generatim est evitanda, ubi a congestionibus sanguinis versus uterum atque intestinum rectum quidquam extimescendum est. V. *Pilulae balsamicae*.

Propter virtutem ejus resolventem aloës quoque aquis ophthalmicis resolventibus adjicitur. Vid. *Aqua ophthalmica*.

Alumen.

Alumen est remedium adstringens atque antisepticum.

Exhibetur proinde in colicis diuturnis, è relaxatione intestinorum oriundis; in incontinentia urinae, in haemorrhagiis atque in febribus putridis, ubi illud, inprimis in infantibus, in morbis variolosis putridis, optimas exserit vires, quoniam illud facile propinari potest.

Solvuntur aliquot grana in succo quodam, atque infanti cochlearibus minimis praebetur; per diem a granis decem ad duodecim, quin etiam ad scrupulum integrum paulatim praeberi potest. In colicis atque in urinae incontinentia dosis paulatim per diem usque ad drachmam unam augeri potest, nec inde noxa est extimescenda.

Antimonium.

Princeps corporum medicamentoforum, sine quo non ego medicum agere exoptaverim. Regulus antimonii est remedium egregium resolvens, atque eme-

ticum, sed hic in antimonio crudo partes regulinae intimius cum sulphure sunt connexae, quam ut virtutem sibi propriam exserere possent. Non proinde illud adhibere soleo, sed, ubi mihi tantum resolvendi et vomitum excitandi scopus est, exhibeo aquam benedictam Rulandi, ubi vero simul scopum refrigerandi transpirationemque promovendi habeo, nitrum antimoniatum per inspissationem paratum, aut antimonium diaphoreticum non edulcoratum.

Aqua benedicta Rulandi.

℞. Croci Metallorum ℥j.

Vini Gallic. opt. ℥xxx.

Stent per aliquot dies in digestionem, tunc filtrentur exactissime.

Ex antimonii praeparatis hoc est praecipuum atque efficacissimum. A drachmis tribus ad quatuor exhibitum est emeticum tutissimum, et resolventium praestantissimum in dosibus parvis atque refractis. Sputum in peripneumonia promovet, atque ubique, ubi obstructions viscerum adsunt, optimo cum successu adhibendum. In mania saepe per diem ab unciis octo ad decem est propinandum, priusquam ullam evacuationem producat. Semper autem profecto dosis sensim sensimque est augenda, et quotidie ad effectum est attendendum.

Vinum

Vinum antimoniatum Huxhami in eo tantum ab hoc pharmaco differt, quod loco croci metallorum vitrum antimonii fumatur, atque uncia una illius cum unciis viginti quatuor vini maderatici digeratur, quod vero nullam facit differentiam essentialem, quum hic summa rei a resolutione partium regulinarum pendet. Quum vitrum antimonii sit efficacius, quam metallorum crocus, dosi vini Huxhami quoque est minor. Neque posterius ut emeticum, sed ut resolvens a guttis triginta ad octoginta exhibetur.

Aqua calcis vivae.

Calx viva est terra calcarea ab aëre fixo liberata, et verifimiliter partibus igneis impraegnata, quae jam caustica est, atque in aqua solubilis. Vi causticitatis suae simul est resolvens, et proinde aqua calcis vivae non tantum in obstructionibus viscerum fuit adhibita, sed etiam pro remedio calculos renales et vesicae resolvante habita. Haec ultima ejus virtus non est confirmata, sed in prioribus casibus illa est sane efficax, ac in febribus hecticis cum lacte haustum praeclari saepe est usus. Quum aër atmosphaericus semper simul aërem fixum in se contineat, facile posterior terrae causticae in aqua solutae sese adsociat, quo eam rursus in terram crudam calcaream atque in aqua insolubilem regenerat, atque adeo eam praecipitat, atque aquam reddit inertem. Illuc proinde in

usu aquae calcis vivae est respiciendum, ut ea semper recens e calce recenter exusta, et, si fieri potest, e conchis calcinatis praeparetur.

Aqua chamomillae florum cum et sine vino.

Aqua florum chamomillae sine vino in omnibus mixturis refrigerantibus atque antispasmodicis optimum est vehiculum. Aqua florum chamomillae cum vino subinde in spasmodicis e debilitate quavis hora ad cochleare ordinarium utiliter exhiberi, aut etiam, ubi enervatio, agitationes sanguinis et spasmi simul adsunt, ut nitri solutivum adhiberi potest.

Aqua cinnamomi cum et sine vino.

Quum cinnamomum facile calefaciat, hae aquae tantum in debilitatibus insignibus chronicis, et praesertim ad usum externum applicari possunt; pro solventibus extractorum amarorum in debilitate ventriculi atque intestinorum singulari quoque inserviunt.

Aqua foeniculi.

Aqua foeniculi est praestans remediorum antispasmodicorum vehiculum, quia ea simul flatum pellit.

Aqua menthae cum et sine vino.

Hae aquae cum aquis florum chamomillae eadem fore gaudent virtute. Sed aegri dantur, qui unam aut

alteram earum averfantur, atque hac ex ratione utraque hic commemoro.

Efficaciores adhuc sunt hae aquae menthae, quodsi illae e mentha piperitide sunt paratae.

Aqua mineralis.

Omnes aquae minerales in eo inter se conveniunt, quod illae majorem aut minorem, verumtamen simul in sensus incurrentem aëris fixi portionem in se vehant.

Hoc acidum aëreum in aqua aut purum, aut in nexu cum partibus terreis, salinis et metallicis continetur, atque in hoc differentia aquarum mineralium est fita.

Vi acidi aërei hae aquae virtute facile corpus permeandi ex illoque exeundi gaudent. Quodsi proinde aqua quaedam nulla alia re, quam acido aëreo fuerit permixta, magna jam pro aqua communi gaudet praerogativa, quae instrumentis concoctionis existentibus debilibus facilius molestias creat.

Aër est corpus illud, quod partes terreas et metallicas in his aquis solutas retinet. Quamprimum itaque aër fixus ex illis migravit, illae ad fundum praecipitantur, et aqua redditur iners.

Eo ipso, quod hae partes menstruo tam tenui adhaereant atque in copia aquae attenuatae sint, per quam in subtilissimas corporis canales deferuntur,

nanciscuntur hae partes efficaciam, quam illae in alia forma non habuissent.

Generatim in usu aquarum mineralium illuc respiciendum est, utrum corpora, in quibus eas applicare velis, in haemorrhagias noxias proclivia sint an non.

In priori casu magna cum cautione illae sunt adhibendae, quandoquidem aer fixus haemorrhagias tam facile promoveat.

Sequentes aquae minerales apud nos praecipue sunt in usu:

- 1) *Aqua selterana*. Haec aqua largiorem acidi aërei liberi copiam in sinu suo fovet, et praeterea non nihil alcali mineralis in sua mixtione vehit. Illa in suppurationibus internis pro potu ordinario magna cum utilitate adhibetur.
- 2) *Aqua sedlicensis*. Haec ex acido aëreo et sale amaro consistit. Propter utramque partem constituentem vi gaudet purgante, atque ad primarum viarum et pancreatis purgationem adhibetur. Caute tamen in corporibus ad congestiones haemorrhoidales proclivibus est adhibenda, quoniam ea fistulas atque haemorrhagias intestini recti post se trahere potest.
- 3) *Thermae Carolinae*. Pars earum principalis est sal sal Glauberi prope accedens, et cujus pars alcalina praedominatur. Alvum proinde movet, et secretionem urinae urget, atque in intemperie

mucosa infarctuque viscerum abdominis in debilitate hypochondriaca sunt utilissimae.

- 4) *Thermae Hirschbergenses, Landeckenses et Toeplitzenses*, lixivioso-sulphureae. In sudorem praecipue agunt. Ut plurimum pro balneis usurpantur. Interne vero quoque utiliter hauriri possunt. In acrimonia scrophulosa praecipue sunt utiles.
- 5) *Thermae Aquisgranenses*. Omnes fere ex acido aëreo et sulphure consistunt, quare in acrimonia scabiosa et scrophulosa aequè utiliter adhiberi possunt.
- 6) *Aquae Freyenwaldenses, Lauchstaedteses et Berolinenses*, acidum aëreum et martem continent, quare ad fibras relaxatas roborandas inserviunt. Semper fere ut balnea in usu sunt. Interne autem quoque utiliter potari possunt.
- 7) *Aqua Spadana*, ut e Freyenwaldensi et Selterana composita considerari potest, quoniam illa ex acido aëreo, aliquanto marte, partibusque salino-alcalinis constat. Quare praeclarum est aperiens, quod simul etiam roborat.
- 8) *Aqua Egrana*, praeter acidum aëreum, partesque nonnullas martiales, sal indoli Glauberi simile in sinu suo alit, hinc tantum in alvum agit, atque ad humores mucosos dissolvendos inservit.

9) *Aqua Pyrmontana*, distinguitur a proxima per partes martiales copiosiores, atque hinc majori gaudet virtute roborante quam aquae minerales reliquae, sed majorem etiam in usu suo requirit cautionem, quoniam ea gravis est, nec tam facile systema lymphaticum permeat.

Omnium harum aquarum usus utilior est apud fontes ipsos. Quamprimum in alia loca transferuntur, portionem aliquam partis suae maxime essentialis, acidi aërei, et cum eo partes prius illi adhaerentes, nunc vero ad fundum praecipitatas amittunt.

Aqua ophthalmica confortans.

℞. Aquae Chamomillae ℥. v. ℥viii.

Extr. Saturn.

Spirit. Vin. camph. āā ℥ij.

Vitriol. alb. ℥j.

M. d.

In epiphora et lippitudine e laxitate haec aqua ophthalmica optime conducit.

Aqua ophthalmica resolvens.

℞. Aquae Chamom. ℥. v. ℥vj.

— — bened. Rul. ℥ij.

Essent. aloës.

Liquam. Myrrh. āā ℥ij.

M. d.

In maculis corneae et staphylomatibus haec aqua quotidie aliquot vicibus in oculos instillata optimam exferit virtutem. Quodsi ea in initio nimium irritaret, adhuc magis dilui potest.

Aqua phagedaenica.

E praescriptione vulgari ea e mercurio sublimato atque aqua calcis vivae paratur. Quum vero aqua calcis quoad vires admodum sit varia, atque haud raro sit antiqua inersque, satius est, solutionem mercurii inferius describendam in acido nitri pro re nata cum aqua quadam destillata diluere atque ibi adhibere, ubi ulcera maligna sunt purificanda.

Aqua sambuci florum.

Compositioni mixturarum sudorem pellentium haec aqua optimum praebet vehiculum.

Aqua sclopetaria Thedenii.

℞. Acet. Vin.

Spir. Vin. R. āā ℥iij.

Sach. alb. ℥j.

Spir. Vitriol. ʒx.

M. d.

Hoc remedium non tantum est antiphlogisticum, sed simul etiam antisepticum, hincque in ulceribus scorbuticis, inflammationibusque putridis optimi est

usus. Inventor hujus remedii illi majores adhuc adscribit virtutes, quodsi ei extracta martialia atque herbarum vulnerariarum ac sal ammoniacum admiscuntur, quod posterius autem per acidum vitriolicum decomponitur.

Arsenicum.

Hoc remedium diu e materia medica fuit relegatum, quamvis non defint optimae observationes de laudabilibus ejusdem virtutibus.

A quo tempore salia mercurialia caustica absque metu adhibentur, arsenicum non esset reprobandum, quoniam illud est corrosivum. In quibusdam malis cancrosis manifestam mihi praestitit utilitatem, atque in morbo tam pertinaci omnino ad remedia extraordinaria confugere licet. Formula Lafeburica, quam secutus fui, ita se habet.

℞. Arsenic. alb. gr̄ij.
 Sach. alb. ʒj.
 Misc. exactissime et solve in
 Aqu. destill. ℥ij.
 M. d.

Ex hac mixtura jubetur aeger primum per os diuum omni mane jejunus uno cochleari ordinario cum lacte adsumere, atque haec dosis sensim sensimque quotidie bis terve exhiberi potest. Externe solutio applicatur, ut illa per se est. Veteres in morbis

a lymphâ corrupta oriundis sandarachum minerale ex arsenico cum sulphure combinato constans adhibebant.

Baccae Juniperi.

Baccae Juniperi multum in virtute sua cum terebinthina habent similitudinis, illae proinde in infuso ut diureticum in hydropibus, ubi simul relaxatio adest, adhiberi possunt. Vid. *Species purificantes.*

Balnea.

Balnea calida sunt antispasmodica, quoniam ea relaxant et per cutis calefactionem circulationem sanguinis aequaliorem reddunt. Ea igitur in omnibus spasmodis, ubi opium nullum praebet effectum, aut non convenit, attamen materiae irritanti non prius est accedendum, quam usque spasmus remittit, inserviunt. Ea igitur in plethora, resolutione humorum ac debilitate partium solidarum nimia nocent.

Balnea frigida proxime in cutem agunt, eamque roborant. Quae igitur tantum gradatim sunt adhibenda.

Embrocatio tamquam remedium agit percussorium.

Balsamus Copaive.

Hic in effectu suo a terebinthina in eo differt, quod is uti hic urinae odorem violaceum non communicet. Ubi de bonitate ac puritate terebinthinae

nullam habemus securitatem, hoc balsamo uti possumus, qui in gonorrhoeis virulentis, quodsi tensio inflammatoria est sublata, praestantem exserit virtutem.

Balsamus sulphuris.

Quodsi sulphure in forma fluida uti volumus, tunc ille aut in oleo anisi aut oleo terebinthinae solvitur. Balsamus sulphuris anisatus imprimis in thoracis stasibus ab acrimonia rheumatica et scabiosa, prodest, sicuti balsamus terebinthinatus in abdominis stasibus locum habet. In utroque casu in connubio cum naphtha vitrioli utiliter datur.

Borax.

Borax alias pro remedio fluxum sanguinis pellente et partum promovente fuit habitum; effectus, quibus hodie vix fides adhibetur. Propterea eam tantum hic adfero, quia ea qualitate cremorem tartari in aqua solubilem reddendi gaudet, quod alias difficulter procedit, atque in usu molestias nonnullas efficit. Drachma boracis unciae unae cremoris tartari miscetur, atque haec mixtura in aqua ferventi solvitur. In aphthis quoque ea efficaciter se praestitit.

Butyrum antimonii.

Hoc est solutio reguli antimonii in acido salis, atque remedium causticum acre. Simul autem vires ad-

modum resolventes et discutientes possidet. Cum fructu itaque in maculis corneae et staphylomatibus adhiberi potest, quodsi alia remedia non sufficiant.

Applicatio cum cautione est instituenda. Finis plumae pennae intingitur, et locus constipatus atque obscuratus cum ea attingitur. Per irritationem inde oriundam lacrymae mox eliciuntur, quae remedium satis diluunt atque innoxium reddunt.

Camphora.

Camphora putredini resistit, viribus gaudet solventibus, versus cutem atque in sudorem efficacissime agit, nec tamen calorem auget febrilem. In omnibus itaque febribus, ubi putredo est extimescenda, attamen simul stases inflammatoriae sunt resolvendae, transpiratioque est promovenda, maxime ea prodest.

In his casibus optime cum saccharo praeparata omni bihorio a grano uno usque ad quatuor exhibetur.

Proprium autem illi est, ut eam multi stomachi ferre nequeant, cujus rei ratio est habenda.

Neque ibi ea est exhibenda, ubi secretionem urinae promovere vis, quia haec eam imminuit.

Ex hac ratione ibi etiam illa est utilissima, ubi diuretica nimis acria exhibita fuere, aut cantharides mictum pariunt difficilem. Ea tum in emulsionibus exhibetur.

Ubi ea nimis frequenter adhibetur, vires procreandi saepe debilitat, quod forsitan inde oritur, quod illa congestionibus humorum in has partes tantopere intercedat.

In melancholicis saepe ut specificum agit, quodsi in dosibus successive augendis quotidie ad unciam dimidiam exhibeatur. Difficile autem est decernere, num ea immediate in nervos, an obstructiones pertinentes tollendo agat.

Cantharides.

Externe remedium discutiens et revellens. (Vid. *Emplastrum vesicatorium.*) Interne diureticum acre, quae tamen tantum in gonorrhoeis benignis pertinacibus, atque in urinae incontinentia e relaxatione adhibetur. (V. *Tinctura cantharidum.*) Haec vis in urinam tam est vehemens, ut ab uno grano facillime stranguriae gravissimae mictusque cruentus consequi possint. Camphora hic verum est antidotum, non solum effectum jam praesentem tollens, sed etiam illum praeoccupans. Hoc remedium quoque ut resolvens adhiberi potest. In tumoribus articulorum oedematosis utiles mihi saepe fuere.

Castoreum.

Hoc remedium inter antihysterica refertur. Solummodo per odorem saepe agit. Quodsi ratio ad

alia remedia e. gr. opium atque assam foetidam sufficiens desit, aut prius forsitan propterea minus adhibenda esse videatur, quia illud facile obstructionem alvi pariat, castoreum a granis decem usque ad viginti pro dosi exhiberi potest.

Conchae praeparatae.

Conchae praeparatae inter absorbentia pertinent. Illis uti licet, ubi oculos cancrorum ad manus non habemus, aut extimescimus, magnesiā salis communis, alias illis praeferendam, non esse rite praeparatam.

Per se solae non facile exhibentur, sed illae remediis aliis, acido in primis viis praesente, e. gr. rhabbarbo utiliter adduntur.

Bonum quoque temperans praebent, quodsi illae acido vegetabili saturentur. V. *Mixtura refrigerans.*

Conserva antiscorbutica.

℞. Hb. rec. Cochlear. Grönland.

— — Nasturt. aquat.

— — Trifol. fibr. aa.

Sacchar. alb. q. s.

M. f. conserva. d.

Hoc praeparatum in acrimonia humorum scorbutica insigni cum utilitate hieme exhiberi potest.

Cortex cascarillae.

Cortex cascarillae, quoad virtutem suam a cortice peruviano in eo distinguitur, quod is minus fit adstringens, atque aliquanto magis exaestuans. E quibus rationibus ego eum in febribus continuis malignis, atque in dysenteria cortici peruviano praefero, quoniam is excretionem minus turbat, atque in sudorem simul agit. Propter vim suam exaestuantem quoque in temperatiori dosi est exhibendus, quam cortex peruvianus.

Cortex chinae.

Cortex peruvianus duabus imprimis instructus est virtutibus; putredini resistit, et systema roborat nervosum. Is itaque in febribus putridis, malignis atque intermittentibus, in phthisi pituitosa atque in omnibus debilitatibus adhibetur.

Cortex chinae ruber vulgari tenuiori et minus colorato longe est praeaeestimandus.

Quodsi in febribus adhibetur putridis, tempore semper tantum remissionis, et quidem tantum infusum ejus aquosum cochleatim quavis hora est exhibendum, quia is alias evacuationes criticas suppressere, atque eo ipso metastasibus ansum praebere potest.

In febribus nervosis cum diaphoreticis est combinandus. Hoc in casu infusum cum mixtura diaphore-

tica ad partes aequales misceri potest. Generatim in febribus continuis ibi tantum exhibetur, ubi causae ad credendum adsunt, fore ut systema nervosum succumbere possit.

Inprimis in corticis usu in febribus semper illuc est respiciendum, num is cutem et linguam ficcas, respirationemque difficilem reddat. Hoc in casu aut ab ejus usu est abstinendum, aut is cum diaphoreticis est connectendus. Ubi in debilitate sudores adsunt symptomatici, nec fitis est insignis, optimum effectum exserere solet.

In febribus intermittentibus post purgationem praegressam tempore intercalari, et quidem in substantia exhibetur. In febribus quartanis, ubi adhuc obstrukciones sunt extimescendae, primum in connubio cum sale ammoniaco exhibendus est. Omni bihorio scrupulus unus corticis peruviani cum decem granis salis ammoniaci permixtus ordinari potest. Quod si is neque obstrukcionem, neque diarrhoeam parit, sal ammoniacum omitti, et dosis sensim sensimque augeri potest. In febribus intermittentibus malignis subito in primis temporibus intermediis quavis hora ad drachmam unam exhibendus est. Notum est, febres intermittentes saepe e levibus causis facile recrudesce-
re. Hi reditus in febribus tertianis tam simplicibus, quam complicatis inprimis post septem dies, atque in febribus quotidianis et quartanis post dies quatuordecim

eveniunt. His recidivis secundum observationes practicas sequenti pacto occurri potest. Exhibetur nimirum die septimo post febris tertianae emanationem, et die decimo quarto post febres quartanas et quotidianas sublatas cortex peruvianus de integro, atque in utroque casu jubetur aeger ejus usum adhuc per octo dies continuare.

In phthisi pituitosa originis catarrhalis pariter praeclarissimas exferit vires, dummodo is, ut in omnibus febribus, tempore remissionis praebetur, atque initium cum infuso fiat.

Insignis aequae est efficaciae in omnibus debilitatibus systematis nervosi chronicis, licet hic semper alia remedia simul in auxilium sint adhibenda.

Nonnumquam is facile vomitum excitat, quum tunc eum pro re nata cum cinnamomo aut opio conjungere possumus.

In ulceribus externis, ubi vires, atque adeo pus bonum deficit, egregium praestat usum, uti etiam in gangraena, quotidie ad aliquot uncias in substantia exhibetur.

In his casibus quoque externe utiliter applicari, atque in gangraena cum sale ammoniaco misceri, ex eo cum aceto vini cataplasma tenue fieri et locis gangraenosis superimponi potest.

Num ceterum radix caryophyllatae (geum urbanum) vices corticis peruviani supplere queat, ut observationes

servationes recentiores praedicant, e propria experientia constituere nequeo.

Cortex Cinnamomi.

Aquae cum eo destillatae in usu sunt. (V. *Aqua cinnamomi.*) Oleum nimirum calefacit, et quum illud in aquis adsit, his contenti esse possumus.

Cortex Mezerei.

Cortex mezerei externe ut vesicatorium, ad ulcera artificialia excitanda, applicatur. Nimium vero irritat, nec in eadem ratione multum producit supurationis, quod tamen posterius in ulceribus artificialibus intenditur. Majori cum utilitate adhibetur interne in morbis venereis, ubi partes solidae, praecipue ossa, sunt invasa, et propter conditionem humorum malam non libenter mercurialia exhibemus. Jubetur unciam dimidiam hujus corticis cum parte radicis glycyrrhizae aequali in duabus libris aquae ad unam libram colaturae coquere, et primo cum libra hujus decocti dimidia initium fieri. In morbis scrophulosis Angli hoc cortice in connubio cum cicuta utuntur.

Cortex Simarubae.

Hic cortex cum cascarilla multum habet similitudinis, atque insigni cum utilitate in diarrhoeis enervantibus ac in dysenteria adhibetur. Alvum adstrin-

git, atque in transpirationem agit. Neque tantopere calefacit, ut cascarilla, ita ut is exhiberi possit, ubi illa nimium exaestuans esse videtur. Commodissime in decocto aut infuso praebetur, e. gr. uncia dimidia ad colaturam unciarum octo, atque ex hoc quavis hora cochleare ordinarium.

Cremor tartari.

Cremor tartari valde egregium est laxans, in saburra putrida biliosa. Optime pro potu ordinario adhibetur. Uncias duas cum tribus aquae libris in vase terreo fortiter coqui, clarificari, atque aliquantum mellis aut sacchari addi jubemus.

Quodsi cremor tartari per operationem chemicam a sale alcalino ipsi adhaerenti liberatur, ex hoc acido salis tartari puro cum melle, aut, quod adhuc praestantius est, cum manna syrupum usui servandum parare licet, qui est laxans antiphlogisticum excellentissimum.

Crocus.

Crocus inter anodyna atque analeptica refertur, quare in morbis nervosis, rationem suam in debilitate ac enervatione agnoscentibus, adhiberi potest. (Vid. *Laudanum liquidum Sydenhami*, et *Pilulae antihystericae*.) Haemorrhoides et fluxum menstruum quoque pellit. Vid. *Pilulae balsamicae*.

Crocus metallorum.

℞. Antimon. crud. pulv.

Nitri dep. pulverif. āā.

M. detonentur in crucibulo ignito et edulcorentur.

Hac operatione sulphur antimonii destruitur, et pars quaedam reguli calcinatur. Hinc in lixivio ab edulcoratione remanente obtinetur nitrum antimoniatum. Massa edulcorata, quae nunc crocus metallorum audit, e partibus regulinis consistit, quarum nonnullae calcinatae, aliae per portionem aliquam sulphuris nexae, atque aliae paucae sunt prorsus liberae. Duae posteriores sunt illae, quae vino vim impertiunt emeticam. Vid. *Aqua benedicta Rulandi*.

Electricitas.

Aër atmosphaericus semper majori aut minori copia materiae electricae est repletus, quae corporibus animalibus partim per cutem, partim per respirationem communicatur, atque effectum certum et proportionatum in illis producit.

Corpus ipsum humanum semper majorem aut minorem materiae electricae quantitatem possidet, quam illud non ex aëre attrahit, sed vi partium constituentium alimentorumque adsumptorum habet.

Corpus illud, quod praeter propriam electricitatem adhuc incrementum ejusdem extrinsecus obtinet, dicitur *positiva* gaudere *electricitate*. Corpus illud,

quod electricitatem suam corpori alieno communicat, atque adeo ab eadem privatur, est in *electricitate negativa*.

Quodsi proinde electricitatem ut remedium adhibere vis, necesse est, ut corpus materia electrica nimium abundans, negativa, illud e contrario, cui electricitas deest, positiva impartiare electricitate.

Effectus electricitatis positivae, seu abundantiae ejusdem in corpore humano sunt sequentes:

- 1) Circulationem sanguinis ad partem quintam aut sextam auget.
- 2) Secretiones facilius et citius procedunt.
- 3) Omnes corporis humores attenuat.
- 4) Omnia nostra organa generatim irritabiliora et sensibilia reddit.

Ubi itaque fibrae sunt laxae, circulatio sanguinis est tardior, secretiones non sufficienter procedunt, humoresque facile stagnant, electricitas deesse videtur, per cujus compensationem vitiis recensitis occurrere licet.

Electricitas proinde positiva resolutioni glandularum induratarum, promotioni haemorrhagiarum, curationique paralyfium atque rheumatismorum inveteratorum inservire potest.

Ubi e contrario nimia adest irritabilitas, atque ex hac plane ratione facile spasmi et dolores oriuntur, electricitas negativa proficua esse potest.

Quodsi itaque generatim corpus materia electrica implere, aut illud abundanti sua electricitate privare velis, in priori casu sufficit, illud ab aliis corporibus separare, atque ita electrificare.

Quodsi vero seorsim inprimis in partes singulares, e. g. in indurationes, membra paralytica et s. p. agere velimus, nitimur materiam per has plane partes impertiri, aut eam educere, ut concussio inde oriunda proxime in partem adfectam agere possit.

Experientia docuit, numquam fere esse consultum, fortes ictus praeberere, sed optimum effectum sequi, si materia electrica sensim sensimque per corpus ligneum aut metallicum acuminatum educatur, ita ut aeger numquam sensationes molestas inde experiatur, quo in casu autem sufficienter magna machina esse debet.

Elixirium antiscorbuticum.

℞. Extr. trifol. fibr.	}	Aquos.
— Centaur. min.		
— Fumar.		
— Graminis aa ʒss.		

Solv. in

Aqu. flor. chamomill. ℥iv,
adm.

Spirit. Cochlear. ʒij,

Ol. Vitriol. ʒij,

M. d.

Optimum hoc est remedium, ubi obstructions et debilitas in abdominis visceribus in conditione humorum scorbutica, adsunt. Ex eo ante et post meridiem cochleare adsumendum ordinari potest.

Simplicius.

℞. Extr. Abfinth. ℥ij.
 Solv. in
 Aqu. font. ℥iv.
 adm.
 Spirit. Cochlear. ℥ij.
 Ol. Vitriol. ℥ij.
 M. d.

Elixirium resolvens.

℞. Sal. Tartar. dep. ℥j.
 Satur. c.
 Acet. Squillit.
 adm.
 Extract. Fumar.
 — Millefol.
 — Trifol. fibr.
 — Card. bened. aa ℥β. } Aquos.
 Aquae Chamom. f. v. ℥iv.
 Tinct. Antim. Jacobi.
 — Mart. aperitiv. aa ℥j.
 M. d.

Haec mixtura in morbis cachecticis et praecipue in hydropibus, ubi obstructiones viscerum abdominis juxta cum relaxatione adsunt, magno cum fructu omni bihorio ad cochlearis ordinarii dimidium adhiberi potest.

Simplicius.

℞. Sal. Tartar. ℥iv.
 Satur. c.
 Acet. Vin.
 adm.
 Extr. Card. bened.
 — Millefol. āā ℥j.
 M. d.

Elixirium roborans.

℞. Extr. cort. peruv.	} Aquos.
— — Cascarillae	
— Gentian. rubr.	
— Chamomillae āā ℥ss.	
Solv. in	
Aqu. Menth. piperit. f. v. ℥iv.	
adm.	
Tinct. mart. adstring. ℥iv.	
M. d.	

In debilitate stomachi atque intestinorum post febres ardentes superatas, aut post alias enervationes

hoc remedium ad aliquot cochlearia quotidie est exhibendum.

Simplicius.

℞. Extr. cort. Cascar.
 — Gent. rubr. āā ʒj.
 Solv. in
 Aqu. font. ℥iv.
 adm.
 Tinct. Mart adstr. ʒiv.
 M. d.

Emplastrum de ammoniaco cum mercurio.

℞. Argenti vivi ʒiij.
 Balf. Sulph. simpl. ʒj.
 misc. exactiss. et paulatim adm.
 Gum. ammoniac. liquefacti ℥ij.
 d.

Hoc emplastrum excellens est resolvens, imprimis ubi stases indolis sunt venereae.

Emplastrum de cicuta.

℞. Succ. rec. cicutae ʒxvj.
 Pulv. herb. cicut. rec.
 Gumm. ammoniac.
 Acet. Squillit. āā ʒviij.
 Cer. citr.
 Ol. olivar. āā ʒiv.
 M. f. l. a. emplastrum.

Hoc emplastrum pariter egregias vires possidet resolventes, imprimis in tumoribus scrophulosis, hinc utiliter in tumoribus articulorum applicatur.

Emplastrum resolvens Schmuckeri.

℞. Gum. ammoniac. ℥iij,

—— Aff. foetid. ℥j,

Sap. Venet. ℥ss.

Solv. in

Acet Vin. q. s. inspiss. len. ad conf. Empl. d.

Quodsi stases et tumores simul a spasmis pendent, magna cum utilitate hoc emplastrum est applicandum. Cum fructu illud a me quoque in tumoribus articulorum e causis externis natis fuit adhibitum. Ubi nulla proclivitas ad inflammationem adest, loco saponis mel adhibere licet, quo praeclarum obtinetur remedium resolvens.

Emplastrum vesicatorium.

℞. Cerae flav. ℥x,

Tereb. venet.

Ol. olivar. āā ℥iij.

Pulv. Cantharid. ℥viiij.

M. f. l. a. Empl. d.

Ubi multum adest irritabilitatis, bono cum successu emplastrum, antequam illud applicaretur, cum tantillo camphorae malaxatur, quo stranguriae alias forte eventurae interceditur.

Emplastrum vesicatorium perpetuum.

℞. Pulv. Cantharid. ʒiʒ.
 — Gi. Euphorb. ʒj.
 — — Mastich.
 Terebinth. ven. āā ʒiv.
 M. f. l. a. Empl. d.

Hoc emplastrum tantum per se ut rubefaciens adhiberi potest, quum illud tum in defluxionibus, imprimis in ophthalmiis insigniter juvet, praecipue prius camphora malaxatum. Maxime quoque proficuum est, ad loca per vesicatoria elevata in suppuratione conservandum,

Essentia aloës.

Solutio aloës in spiritu vini remediis externis ad vulnera mundificanda, aquis ophthalmicis, atque elixirio resolventi aut roboranti admisceri potest, dejectione alvina non satis prompta. V. *Aloë.*

Essentia Angelicae.

Inter alexipharmaca refertur.

Essentia Assae foetidae.

℞. Gi. Assae foet. ʒij.
 Spir. Vin. R. ℥j.
 Dig. col. d.

In symptomatibus hystericis haec essentia ad drachmam unam exhiberi potest. Vid. *Mixtura antihysterica* et *Gummi assae foetidae*.

Essentia corticum aurantium.

Ea est, ut remedium flatu discutiens, proficua.

Essentia Castorei.

Pariter inter antihysterica pertinet, atque ad drachmam unam praeberi potest. V. *Castoreum*.

Essentia Pimpinellae albae.

Radix pimpinellae virtute leniter irritante et resolvente gaudet. Hinc haec essentia gargarismatibus admixta statibus catarrhalibus in collo resolvendis inservit. Vid. *Radix pimpinellae albae*.

Essentia Valerianae.

In febribus putridis et malignis mixturis diaphoreticis admisceri potest, ita ut quotidie ad unciam dimidiam exhibeatur. Vid. *Radix Valerianae*.

Extractum absinthii aquosum.

Hoc remedium in morbis a vermibus et mucii redundantia in primis viis adhibetur. A drachma dimidia usque ad integram quotidie in aqua chamomillae solutum exhiberi potest.

Extractum Ligni Campechensis aquosum.

Hoc remedium est adstringens, et simul plus minusve demulcens. Quare in diarrhoeis diuturnis non repente cohibendis quotidie a drachma una usque ad duas utiliter adhibetur. Raro interim hoc extractum praeparatum habere licet, et sane difficulter quoque substantia adstringens ex hoc ligno extrahi potest. Id gustu extracto glycyrrhizae simili est gaudendum. Usus hujus remedii praecipue locum habet, ubi cortex Simarubae est nimis exaestuans.

Extractum Cascarillae aquosum.

(V. *Cortex cascarillae.*) Hoc extractum aut cum pulvere quodam temperante permixtum, aut in solutione praebetur, ubi scopum quidem roborandi, nec tamen adstringendi habemus. Quovis bihorio cum aliquot granis initium fieri, et pro re nata quotidie ad drachmam dimidiam in plures doses divisum praebere potest. Vid. *Elixirium roborans.*

Extractum centaurei minoris aquosum.

Id e remediis est resolventibus et simul leniter roborantibus. Vid. *Elixirium resolvens atque antiscorbuticum.*

Extractum florum Chamomillae aquosum.

Quum chamomilla specifica virtute erga systema nervosum fit instructa, hoc extractum utiliter prae-

betur, ubi forte cortex chinae exhiberi nequit, aut etiam cum aliis remediis combinatur. Vid. *Elixirium roborans*.

Extractum corticis chinae aquosum.

Multum in praeparatione hujus extracti in eo situm est momenti, ne extractio per coctionem subitam, sed infusionem diuturnam, atque inspissatio pariter non nimium cito, sed paulatim contingat. Sal essentielle ita dictum solummodo per frictionem mechanicam praeparatur; methodus, quam nunc quoque in aliorum extractorum praeparatione exhibeo.

Utiliter exhibetur, ubi non satis temporis est, corticem chinae ipsum in substantia exhibere, aut ubi illum aegri nolunt, aut non adsumere possunt, uti hoc in infantibus usu venit. Quum uncia corticis chinae vix drachmam extracti praebat, ad drachmam unam et supra quotidie in dosibus divisis quoque exhiberi potest.

Extractum cicutae.

Hoc extractum e conio maculato per succi expressi lenem inspissationem faciendum est, ne partes efficaces per coctionem nimium vehementem pereant. Vid. *Herba cicutae*.

Extractum fumariae aquosum.

Hoc remedium egregiis gaudet virtutibus resolventibus, agitque propter partes suas essentielles sa-

linas simul in urinam. Qua de causa id quoque in morbis herpeticis est adhibitum.

Extractum gentianae rubrae aquosum.

Pertinet inter remedia amara roborantia. V. *Elixirium resolvens et roborans.*

Extractum graminis aquosum.

Id inter remedia sanguinem purificantia numeratur. Succum e radicibus recentibus expressum et leni igne ad consistentiam mellis inspissatum semper adhibere soleo, ubi tum illud non tantum efficacius ac resolventius est, sed etiam propter gratum saporem in copia et facile adsumitur. Ex hoc succo quotidie ab unciiis quinque ad sex exhibui. V. *Elixirium antiscorbuticum.*

Extractum Hellebori nigri aquosum.

Optimum est pellens. Minime autem e foliis, sed e fibrillis radicum teneris per extractionem lentam, atque incoctionem lenem parari debet.

Extractum quassiae aquosum.

Hoc extractum adhiberi potest, ubi irritabilitas deest, ubi nullas excretiones suppressere aut promovere vis, atque ubi simul debilitas systematis nervosi peculiaris adest; salutare imprimis vires habere dicitur, ubi proclivitas ad colicas praesto est. In solu-

tione quadam ad scrupulum unum quotidie praeberi potest.

Extractum saturni.

Sic solutio calcis saturni in aceto vini appellatur, quae ab aceto lithargyrii consueto in eo tantum differt, quod ea concentratior est.

Cum aqua pro re nata attenuatur, atque ut remedium antiphlogisticum et resolvens et simul roborans respici potest, quod in tumoribus plus minusve inflammatoriis atque in morbis oculorum magno cum fructu adhiberi potest.

Extractum Taraxaci.

Taraxacum, ut omnes plantae lactescentes, acrimonia leni gaudet, vi cujus illud virtutes habet resolventes, quae adhuc per partes salinas, quas illud in quantitate sic satis larga in se vehit, augeri queunt. Optime praeparatur, quodsi succus e radicibus atque herba expressus in leni calore ad consistentiam mellis inspissetur.

Extractum trifolii fibrini.

Remedium amarum resolvens. V. *Elixirium antiscorbuticum et resolvens.*

Fel tauri inspissatum.

Hoc est bonum remedium resolvens, quod in ictero, et generatim, ubi adfluxus bilis deest, quotidie ad drachmam unam exhiberi potest.

Folia Belladonnae.

Belladonna extra virtutem ejusdem narcoticam viribus antispasmodicis et diaphoreticis gaudet, atque cum utilitate in rabie canina atque in morbis nervosis est adhibitum. In quibusdam paralyfium speciebus effectus egregios ab ejusdem usu observavi. Dosis in adultis est a quinque usque ad decem grana in viginti quatuor aut quadraginta octo horis.

Flores salis ammoniaci martiales.

Hi flores sic dicti sunt sal ammoniacum particulis martialibus impraegnatum, quod proinde in obstructionibus, ubi simul scopus roborandi adest, e. g. in febribus quartanis atque in chlorosi maxime conducit. Initium fit cum aliquot granis, et dosis sensim sensimque usque ad scrupulum unum, quin etiam ad drachmam unam augeri potest. V. *Pulvis antifebrilis.*

Hi flores interne atque externe adhibiti in dosibus paulatim usque ad aliquot drachmas quotidie auctis in ulceribus cancriosis insignem exseruerunt virtutem, cujus rei quidem nulla propria experientia instructus sum, ad eam autem credendam maxime propendeo.

Flores arnicae verae.

Hi flores acrimonia atque amaritudine gaudent, atque ut thea hausti insignem habent virtutem resolventem

ventem, ita ut illi in intemperie mucosa atque obstructionibus pulmonum utiliter adhiberi possint. In haemoptysi quoque praedicantur, et viribus sanguinem extravasatum resolvendi instructi esse dicuntur. In morbis nervosis atque in febribus intermittentibus diuturnis quoque magnae utilitatis esse feruntur.

Quum vero illi acerimi sint, atque in dosi magna vomitum excitare queant, cum infuso tenui, e. gr. cum drachma una ad aquae libras duas initium fieri, et tum dosis pro re nata augeri potest. Vid. *Species pectorales resolventes*.

Flores Chamomillae vulgaris.

Flores chamomillae viribus antispasmodicis et carminativis sunt instructae, optimum proinde decoctum pro thea atque enematibus in casibus memoratis ministrant. In febribus quoque intermittentibus optimi effectus florum chamomillae pulverifatorum ab uno usque ad scrupulos duos sunt observati. In malis hypochondriacis quoque cum fructu adhibentur, inprimis ubi ad obstructiones simul est respiciendum. Quod enim hae viribus gaudeant solventibus, ex eo patet, ut infusum nonnumquam vomitum excitet. Vid. *Pulvis ecphracticus*.

Flores Sambuci.

Flores sambuci viribus emollientibus et solventibus pollent, propter partes balsamicas sibi admix-

tas quoque sudorem pellunt. Vid. *Aqua florum sambuci.*

Flores Sulphuris.

Sulphur depuratum ita vocatur. Usus ejus praecipuus est in scabie, ubi illud se semper ut specificum praestat. (Vid. *Hepar sulphuris.*) Cum cremore tartari permixtum in malis haemorrhoidalibus quoque laudatur. Bonum est ceterum remedium in obstructionibus hepatis et systematis venae portarum. A granis decem usque ad triginta aliquoties per diem est dosis.

Flores Zinci.

Hoc remedium primum sub nomine lunae fixatae Ludemanni innotuit, magnamque sibi in morbis convulsivis peperit famam, quam tamen illud maxima ex parte amisit. Ubi interim omnes indicationes defuerunt, et plura specifica in vanum adhibita fuere, omnino in usum vocari potest. Cum grano dimidio aut integro fit initium, et dosis pro re nata augetur. Optimas vires exserere compertum est, quodsi illud cum acidis non effervescit.

Gargarisma adstringens.

℞. Aquae fontan. ℥x.

Essent. Pimpin. alb. ℥℥.

Alum. crud. ℥ij.

M. d.

In casibus, ubi uvula propter relaxationem suam admodum est prolapsa, optimum hoc est gargarisma.

Gargarisma resolvens.

Rx. Oxym. simpl. ℥ij.
Nitr. depur. ℥℞.
Eff. Pimpin. alb. ℥ij.
Aqu. flor. Sambuc. ℥x.
M. d.

Globuli martiales.

Mars in acido tartari solvitur, atque haec solutio tandem inspissatur. E massa viscida deinde globuli unciam dimidiam aut integram ponderantes formantur. Ad balnea frigida partibus martialibus impraegnanda adhibentur. Hunc in finem prius aliquot semunciae horum globulorum in aqua calida solvuntur, atque haec solutio aquae admiscetur.

Gummi ammoniacum.

Hoc est remedium resolvens praestantissimum, in pulmonum morbis expectorationem promovet, et tunc id est adhibendum, quodsi status inflammatorius est ablatus. (V. *Pilulae resolventes* et *Syr. pectorales resolventes*.) Per se quotidie ad drachmas duas ordinari potest. Semper autem satius est, illud in forma exhibere soluta. Ubi salia locum habent, sal ammonia-

cum ad resolutionem promovendam in menſtruis aquoſis eſt valde proficuum. Praeterea illud in oxy-melle, in ovorum flavedine, atque in gummi arabico ſolvitur.

Gummi arabicum.

Hoc gummi eſt mucilago lenis inſpiſſata, quae proinde in nimia inteſtinorum irritabilitate, e. gr. in diarrhoeis diuturnis interne atque in clyſteribus adhibita inſignem praestat utilitatem. Id quoque menſtrum mercurii eſt. V. *Mercurii ſolutio Plenckiana.*

Gummi Aſſae foetidae.

Praeclarum remedium reſolvens et ſimul antſpasmoticum, quod in malis hypochondriacis atque hyſtericis, ubi ſimul obſtructiones viſcerum abdominis adſunt, utiliſſime adhiberi poteſt. (V. *Pilulae anti-hyſtericae.*) Id pariter quoque in aqua eſt ſolubile. Quotidie ad drachmas duas exhiberi poteſt. Nec non externe applicatum efficaciffimum ſe in tumoribus reſolvendis praestat. Vid. *Emplaſtrum reſolvens Schmuckeri.*

Gummi Euphorbii.

Remedium acre irritans, quod tantum externe, ut epiſpaſticum adhibetur. Vid. *Emplaſtrum veſicatorium perpetuum.*

Gummi Galbani.

In effectu suo cum gummi ammoniaco maxime convenit, praeterquam, quod propter oleum essentielle illi proprium, quo gummi ammoniacum destituitur, simul aliquantum magis exaestuat, atque antispasmodicum est, atque hinc in malis hypochondriacis atque hystericeis praecipuum. Vid. *Pilulae antihystericae*.

Gummi Guajaci nativum.

Hoc e partibus resinosis et gummosis constat, acrimonia quadam gaudet, atque in malis rheumaticis optimum est resolvens. Excretiones simul urget, atque in dosi aliquanto majori alvum movet. Ad drachmam unam quotidie pro re nata exhiberi potest. In aqua ope salis ammoniaci, aut, ubi hoc est nimis irritans, cum gummi arabico promptissime solvitur. Alias quoque in pilulis praeberi potest. (Vid. *Pilulae resolventes*.) In constitutionibus ficcis nimiumque irritabilibus fatius est, extractum ejus aquosum adhibere. Vid. *Lignum Guajaci*.

Gummi Guttae.

Gummi guttae inter drastica acria defertur, atque hinc tantum in hydropibus et taeniis usurpatur. Secundum observationes recentiores, acrimoniam ejusdem per connubium cum manna imminui posse di-

citur. In hydropibus illud libenter in connubio cum aliis remediis exhibemus. (*V. Pilulae antihydopicae.*) In taeniis ad grana triginta in dosibus trifariam divisis per diem exhiberi potest. *V. Caput de taenia.*

Gummi Myrrhae.

Crebro alias hoc remedium in suppurationibus internis fuit adhibitum. Usus talium pharmacorum balsamicorum autem summam requirit cautionem. Ubi minima proclivitas ad inflammationem adest, illa his occasionem praebere possunt. Atque in phthisi pituitosa plerumque alia remedia sufficiunt, etiamsi illud hic cortici peruviano quotidie a granis decem ad triginta addi possit. Externe se ut remedium purificans atque antisepticum praestat. *V. Liquamen myrrhae.*

Hepar Sulphuris.

Hoc est sulphuris solutio, quae via ficca in sale lixivioso fixo conficitur. Sulphur per hanc solutionem majorem nanciscitur volatilitatem atque penetrantiam, et sub hac forma quam efficacissimum in scabie inveterata esse deprehenditur. Drachma hujus hepatis sulphuris in aqua solvitur, atque jubetur aeger omni hora cochleare ordinarium adsumere. Cum dosi ad unciam unam quotidie paulatim adscendere licet, quodsi illud vomitum non excitat. Uncia sulphuris una balneo quoque admisceri, atque hoc pacto balneum

artificiale sulphureum confici potest. Semper autem est curandum, ut hoc remedium semper recenter prae-
paretur, quoniam sulphur vi suae indolis summe vo-
latilis facile evolat, et tum tantum sal remanet lixi-
viosum, in acrimonia sanguinis scabiosa magis no-
xium, quam proficuum.

Optimum pariter hoc hepar sulphuris est reme-
dium, quodsi venena corrosiva, e. gr. arsenicum et
mercurius sublimatus adsumpta fuerint, quoniam illud
cum his corporibus coalescit, eaque mitia reddit. Ar-
senicum, ut notum est, amittit per combinationem
cum sulphure proprietatem suam corrosivam, et mer-
curius sublimatus per sal lixiviosum decomponitur.
Operae quoque pretium esset experiri, num illud in
strumis incipientibus profuturum esset. Testis ovo-
rum combustis, quae hic se tam saepe utiles prae-
stitisse dicuntur, tantum respectu hepatis sulphuris,
quod scilicet per odorem sufficienter se prodit, hanc
virtutem adscribere possum.

Herba aristolochiae rotundae.

Folia recentia in ulceribus externis atque exanthe-
matibus externe adhibentur. Emolliunt atque exsiccant.

Herba boni Henrici.

Herba recens magna cum utilitate in exanthemati-
bus exhibetur, ubi illa bonam efficit suppurationem.

Herba centaurei minoris.

Haec planta pertinet inter plantas amaras, viribus resolventibus et roborantibus instructas. Extractum adhibetur, quod e summitatibus florentibus praeparatur. V. *Extractum centaurei minoris.*

Herba cicutae.

Sub hoc nomine non intelligitur cicuta virofa propria, sed conium maculatum Linnaei, ad quod attendendum. Cicutam in cancro atque indurationibus fistulisque scrophulosis praedicarunt, nec ullum est dubium, quin illa nonnumquam egregie juvet, etiamsi adhuc multo saepius nullas exferat vires. Lucrum pro arte salutari esset, quodsi casus, in quibus illa efficax est, constitui possent. Optime in pilulis exhibetur, quae e partibus aequalibus herbae recentis pulverisatae atque extracti parantur, cum quibus a grano uno ad duo initium fieri, et paulatim dosis augeri potest. Illam hoc pacto usque ad grana centum quotidie exhibui, et ut dictum est, numquam egregias ejus virtutes vidi. Attamen systema nervosum invadere videtur, et saepe parit vertigines pertinaces, quas per usum acidorum vegetabilium largum tollere enitendum est. Nonnumquam etiam pustulas erysipelaceas in facie, partibusque tumidis atque adfectis producit, de quibus cum certitudine constituere nequeo, utrum

illae pro exanthemate per cicutam producto acrimoniae scrophulosae in corpore delitescantis, an pro mero producto cicutae sint habendae, an minus. Levamen saltem proportionatum post illa mihi observare non licuit,

Herba cochleariae.

Cochlearia est omnium plantarum antiscorbuticarum princeps. Cochlearia groenlandica, quae singularis est species, atque in hortis nostris copiose educatur, vulgari est praeferenda, attamen recens illa est adhibenda. V. *Conserva antiscorbutica.*

Herba malvae.

Eximia herba emolliens, quae utiliter in infusis theiformibus pectoralibus, atque externe pro fotu in obstructionibus chronicis inflammatoriis usurpari potest.

Herba meliloti.

Pariter inter herbas emollientes et resolventes refertur. V. *Species pro cataplasmate.*

Herba menthae.

Mentha crispa optimis instructa est viribus antispasmodicis et carminativis. In debilitate ventriculi mentha piperitis vulgari est praeferenda. Vid. *Aqua menthae.*

Herba millefolii.

Millefolium, ut thea haustum, salutare saepe in malis haemorrhoidalibus exseruit vires, viribus quoque antispasmodicis gaudere videtur, quae illas chamomillarum adhuc superant.

Herba Nicotianae.

Ufus herbae nicotianae tantum in clysteribus tam in forma decocti, quam etiam fumi, locum habet. Ubi maxime irritare volumus, sub forma fumi est adhibendum. Decoctum saepe est efficax, ubi remedia consueta ad alvum ducendam minime sufficiunt.

Herba sabinae.

Haec herba inter pellentia fortia pertinet, quae adhiberi potest, ubi alia remedia nullas exserunt vires. In dosi cautio est servanda, semperque cum aliquot granis initium est faciendum. Externe quoque in condylomatibus venereis est laudata, ubi vero mercurius nitrosus utiliore se praestat.

Herba trifolii fibrini.

Planta amara resolvens. Vid. *Extractum trifolii fibrini.*

Herba uvae ursi.

Herba uvae ursi quotidie ad drachmam dimidiam exhibita in doloribus calculosis efficax est inventa.

Adest procul dubio in calculo qualitas urinae organorumque ejusdem secretoriorum praeternaturalis, quae per omnia remedia in doloribus calculosis proficua reperta, corrigitur, nec tamen calculus ipse resolutus fuerit.

Kermes mineralis.

Quodsi antimonium in sale lixivioso fixo coquitur, haec coctio calida colatur, et tum refrigerari finitur, pulvis ruber ad fundum praecipitatur, e sulphure, sale lixivioso et regulo antimonii consistens, atque adeo hepar est sulphuris, quod partes regulinas resolvit. Hic pulvis edulcoratus atque exsiccatu exhibet *kermes minerale*, quod, si omnes partes salis lixiviosi sunt elutae, minimum ab hepate sulphuris differt. Quodsi e contrario pulvis non edulcoratur, sed tantum a lixivio suo liberatur, remedium omnino obtinetur, quod in certis casibus, immo fere in omnibus sulphuri antimonii longe anteferendum est. In morbis, ex acrimonia scabiosa, herpetica et scrophulosa, inveteratis, insignibus pollet, in dosi paulatim augenda, viribus. Quum illud propter sal lixiviosum vegetabile facile humorem adtrahat, satius est cum sale sodae praeparare. Ceterum kermes minerale quoad virtutem emeticum debilius est quam prima praecipitatio sulphuris antimonii, et fortius, quam tertia.

Lapides cancrorum.

Lapides cancrorum bonum est absorbens; adhiberi potest loco testae concharum, et magnesiaë salis communis, quamvis postremum palmam omnibus praeripiat, quia illud cum omnibus acidis sal maxime solubile sistit.

Laudanum liquidum Sydenhami.

℞. Opii Thebaic. ℥ij.
 Croc. orient. ℥j.
 Pulv. Cinnam.
 — Caryoph. āā ℥j.
 Vin. Hispan. ℥℥j,
 Dig. col. d.

Etiam si satius sit, opium in substantia adhibere, quia tum semper tutissime dosis determinari potest, haec tamen compositio tam est consueta, ut cuivis necesse sit, eam sibi cognitam reddere. Secundum formulam hic adpositam sex guttae unum circiter granum opii continent, quod in usu pro norma inferre potest. Haec compositio praecipue adhibetur, ubi simul enervatio adest.

Lichen caninus.

Hoc remedium summo opere a Mead adversus morsum canis rabidi est laudatum. Angli duabus ejus partibus

piper addunt, et pulverem vocant antilyffum. A priori nullas vires in hoc lichene deprehendere licet, et piper facile maximam effectus pulveris boni partem prae se ferre posset. In morbo autem tam atroci, uti hydrophobia est, nihil temere a priori decidendum est.

Lichen islandicus.

Hic lichen mucum maxime nutrientem continet, et praeterea sic satis multum amari. Hae duae proprietates in uno remedio jam a priori aliquid promittunt, atque experientia huic suspicioni respondet. In febribus tabidis, ubi generatim vires et fibrarum robur defunt, uti etiam in dysenteria, ubi mucum intestinorum restituere, et simul fibras eorum roborare volumus, usus hujus remedii est omnino commendandus, et quidem ita, ut in febribus tabidis unciam ejusdem in libra lactis coqui atque illud colari atque ita paulatim per diem adsumi jubeamus. In dysenteria vero tantum in aqua est coquendus.

Lignum Campechense.

Secundum observationes recentiores hoc lignum viribus adstringentibus et demulcentibus gaudet, atque a remediis sibi similibus in eo distinguitur, quod illud neque irritet, neque calefaciat.

Lignum Juniperi.

Remedium sanguinem purificans et diureticum.

*V. Species purificantes.**Lignum Guajaci.*

Lignum sanctum quoque appellatur. Ligna duo in historia naturali quidem distinguuntur, sed medico haec differentia negligi potest, et negligenda est, quoniam is fidei pharmacopoei se committere debet. *Lignum Guajaci* proprie sic dictum gravius et magis resinofum esse dicitur, quam *lignum sanctum*.

Optimis pollet viribus resolventibus, atque in India ad luem veneream curandam adhibetur. Apud nos utiliter in decocto adhibetur, ubi miasmata venereum nimis altas jam egit radices, imprimis in doloribus artuum venereis. Quum potus ptisanarum largus ventriculum debilitet, optimum est, si quatuor unciae hujus ligni in quatuor aquae libris ad colaturam duarum librarum coqui jubeas, atque ex ea mane et vesperi aliquot unciae calidae propinantur, ad perspirationem per hoc simul promovendam, quoniam in regionibus calidis propterea illud tam proficuum esse videtur, quia illic per calorem versus cutem determinatur. Constat etiam, facile illud in alvum agere, quod si diaphoresis negligitur, atque haec operatio verosimiliter non tam salutaris est, quam ista perspirationis. Quum ceterum hoc lignum maxime sit irri-

tans, cum ejusdem usu in corporibus ficcis atque irritabilibus cautio est servanda.

Lignum Quassiae.

Quassia ut antisepticum, ut resolvens, ut roborans agit. Felici proinde successu in febribus putridis, et morbis arthriticis fuit adhibita, quum ea simul etiam sit resolvens, systema nervosum roboret, nec ulla impediatur excretionum, et non calefacit, quoniam nullum oleum aethereum in mixtione sua habet. Commodissime in infuso exhibetur. Aliquot drachmas in una aquae libra coqui jubemus, atque ex ea omni hora cochleare, quin etiam ad unciam dimidiam praebemus.

Limatura martis.

In partium solidarum debilitate et proclivitate in primis viis in acredinem optimum roborans est mars. Quotidie a granis decem ad drachmam unam exhibetur.

Linimentum antispasticum.

℞. Unguent. d. Alth. ℥ij.

Camph.

Laud. liquid. Syd. aa ʒj.

M. d.

Hoc linimentum in omnibus motibus intestinorum spasticis praestantis est usus, cujus ope saepe inflam-

mationi eorum praecaveri potest. Quotidie aliquoties quasdam ejusdem drachmas abdomini illini pannoque laneo calefacto deligari jubemus.

Liquamen Myrrhae.

℞. Gum. Myrrhae ʒj.
c. Vitell. ovor. q. f. Solv. in
Aqu. flor. Sambuc. ʒvj.
d.

In formula quadam antiqua myrrha in albumen ovi coctum injicienda, atque in cella suspendenda praescribitur. Haec formula insipida est causa, cur numquam sciatur, quid in pharmacopoeis sub hoc nomine vendatur.

In ulceribus, ubi partes solidae nimium sunt relaxatae, atque in oculorum morbis hoc remedium egregie juvat.

Liquor anodynus.

Quodsi spiritus vini rectificatissimus cum vitriolo albo commiscetur, remedium habetur, quod *Hallerus* in symptomatibus spasticis summis ornavit laudibus, et secundum illum *acidum Halleri* vocatur. Quotidie aliquoties a guttis decem ad viginti in poculo aquae dilutum exhibetur. Plurimi vero mortalium illud ferre nequeunt, atque evomere coguntur, aut in illis dolores ventriculi excitantur.

Quodsi

Quodsi haec mixtura destillatur, oleum aethereum *naphtha vitrioli* seu *oleum vini* dictum obtinetur, atque ad guttam unam saccharo instillatum exhibetur.

Quodsi haec *naphtha* rursus cum aliquot partibus spiritus vini diluitur, *liquor anodynus* habetur, qui a guttis decem ad quindecim ut remedium antispasmodicum exhiberi potest.

Quodsi denique hunc liquorem anodynum partibus impraegnaveris martialibus, liquorem anodynum habes martiatum, qui sua virtute celebratae tincturae *Bestucheffianae* non cedit, atque in spasmodicis e debilitate ventriculi oriundis a guttis octo ad decem maxime conducit. Sequenti modo paratur: mars purus in acido salis rectificato ad saturationem perfectam solvitur, haec solutio usque ad ficcitatem abstrahitur, ac deinde ignis augetur, dum maxima pars salis sublimata est. Hoc sublimatum deliquescere finitur, pars ejusdem cum duabus *naphthae vitrioli* partibus miscetur, quae tum confluunt, quo facto *naphtha* martem in se recipit, atque acidum salis in fundo manet, a quo *naphtha* sumitur, atque ad usum conservatur. Haec *naphtha* partibus martialibus impraegnata colore gaudet aureo, quem vero radiis solaribus exposita, amittit, a quibus penitus albescit, in umbra vero colorem aureum rursus recuperat.

In spasmodicis e debilitate primarum viarum nascentibus hoc remedium a guttis octo ad decem est om-

nino proficuum. Multum tamen abest, quantum quidem mihi observare licuit, ut illud ea praestet, quae primi ejus inventores ab eo sibi pollicebantur.

Liquor cornu cervi succinatus.

Hoc est sal medium, quod e sale volatili urinoso c. c. atque e sale acido succini saturando paratur, atque in spasms e causa arthritica natis a guttis octo ad decem haud est inutile. Quumque illud vehementer in sudorem agat, usus ejus quoque in febribus malignis locum habet.

Liquor terrae foliatae tartari.

Hic e sale lixivioso vegetabili fixo atque aceto paratur. Quodsi mixtio saturata inspissatur, quamplurimae in ea remanent partes empyreumaticae, quae facile multum caloris excitant. Quodsi sal ab his partibus oleosis liberare vis, nimium acidi amittes, ita ut sal lixiviosum non sit perfecte saturatum. Satius igitur est, singulis vicibus tantum salis lixiviosi, quantum requiritur, cum aceto saturare, illudque pro re nata aliis remediis admiscere, certiores tum sumus, sal medium habere perfectum, ut et medicamentum simul minus pretiosum est.

Optimum est resolvens, quod imprimis in infantibus in obstructionibus glandularum mesentericarum

magno cum fructu adhiberi potest. Formula sequens
semper mihi utilem praestitit operam:

℞. Sal. Tart. dep. ʒj.

Satur. c.

Acet. Vini

adm.

Tinct. rhabarb. aqu. ʒj.

Aqu. bened. Rul. ʒj.

M. d.

In infantibus aliquot annorum cum guttis viginti
quotidie ter initium fit, et cum dosi sensim sensim-
que adscenditur. In adultis quoque, ubi alia medica-
menta aut nimis irritantia, aut nimis exaestuaria
sunt, in dosi pro illis iusta, ac si usus ejus diu satis
continuatur, maxime conducit.

Quodsi sal lixiviosum acido citri saturatur, hoc
in febribus biliosis non solum bonum remedium refri-
gerans praebet, sed quoque bili solvendae turgescen-
tiaeque ejus promovendae inservit. In casu posteriori
exhibere soleo secundum formulam sequentem:

℞. Sal. Tart. ʒiij.

Satur. c.

Succ. citr.

adm.

Syrup. acetosif. citr. ʒj.

Aqu. bened. Rul. ʒj.

M. d. S. sumat quavis hora unum cochleare ordinarium.

Magisterium saturni.

Hoc ex extracto saturni per praecipitationem cum aqua, edulcorationemque diligentem paratur.

Credendum quidem esset, extractum saturni eundem plane praestare usum; experientia autem hanc opinionem non confirmat. Procul dubio acidum propriae virtuti saturni est impedimento. Calx saturni edulcorata optimum est remedium, externe adhibitum, in herpetibus, atque aliis malis cutaneis; ubi ea aut cum aqua attenuata, aut cum oleo ovorum permixta adhiberi potest.

Magnesia salis sedlicensis.

Brevius, atque ad evitandum, ne hoc remedium cum antiquo ac inerto medicamento, magnesia nitri confundatur, hoc corpus esset dicendum *terra muriatica*, aut etiam *magnesia muriatica*, quia illa in nexu cum acido salis affatim deprehenditur, et maxima ex parte etiam per praeparationem salis communis acquiritur. Est ea terra absorbens, quae vero hoc boni in se habet, quod ea maxime fit solubilis, atque in nexu cum acido salia media facile solubilia efficiat, quod reliquae terrae absorbentes non faciunt. Tantum non ea per combustionem est paranda, per calcinationem enim solubilitatem amittit. A granis decem ad viginti per se exhiberi potest. In dosi majori

leniter alvum laxat. Plerumque aliis remediis miscetur. V. *Mixtura refrigerans* et *Pulvis ecphracticus*.

Manna.

Laxans lene antiphlogisticum, inprimis in corporibus valde irritabilibus et siccis, atque generatim in infantibus magno cum fructu adhibendum. Infantibus ad unam vel plures semuncias exhibetur. Pro adultis saepe aliquot unciae requiruntur.

Mel.

Mel vi resolvente gaudet, sed propter admixtionem multarum particularum oleosarum est etiam calefaciens. Tutissime igitur in constitutionibus mucosis adhibetur. Expectorationem et dejectiones alvi promovet. In febribus plerumque aceto miscetur. (V. *Oxymel*.) Externe utilissimum est, ad abscessus atque ulcera in bonam suppurationem vertenda, ad sanationemque ducenda.

Mercurius currens.

Ut mercurius usui aptus reddatur, solvendus primum est. Alias quidem mercurius crudus, non mutatus, in obstructionibus pertinacibus fuit exhibitus. Successus autem est ambiguus, atque inde saepe sequelae noxae consequi possunt.

Generatim loquendo, mercurius in morbis venereis est remedium specificum, quoniam is virus vene-

reum immediate atque inprimis per salivationem educit. In solutionibus salinis optimum simul est resolvens atque anthelminticum.

Mercurius dulcis.

Mercurius dulcis est mercurius sublimatus cum mercurio vivo saturatus. Quodsi haec saturatio per mixtionem iteratam perfectissima, et connexio per repetitam sublimationem quam maxime intima redditur, ea *calomel seu panacea mercurialis* appellatur. Calomel igitur a mercurio dulci distinguitur, quod hic aliquanto acrior et penetrantior fit, quoniam partes mercurii sublimati acres non perfectissime sunt saturatae atque involutae, calomel e contrario eo fit lenius, quo illud saepius sublimatur, ita ut illud denique omnes fere vires proprias amittat, et magis diaphoreticum reddatur. In morbis igitur venereis, atque ubi scopum resolvendi habes, mercurius dulcis multo efficacior est, quam calomel. In morbis venereis exhibetur, ubi simul resolvendum est, atque ubi praeparata acriora propter debilitatem pectoris, aut acrimoniam humorum sunt inepta.

In hujus pharmaci usu in morbis venereis semper respiciendum est, ne illud laxationem alvi producat. Alia prorsus est res, quodsi illud scopo purgandi exhibetur. V. *Pilulae purgantes mercuriales.*

Optime hoc in casu saccharo miscetur; aut adhuc melius, quodsi cum sapone hispanico ex eo pilulae fiunt. *V. Pil. purg. merc.*

Methodus nuperrime fuit proposita, mercurium dulcem in internam malarum superficiem infricandi, ad salivationem excitandam. Quod subinde utile esse potest, ubi remediis mercurialibus jam adhibitis nulla salivatio consequi vult. Sed curationem totam hac methodo suscipere, quam maxime foret ambiguum, mercurius enim non satis temporis habet, ad se cum miasmate venereo uniendum; et sic e corpore egere-retur, absque miasmate secum adsumpto.

In doloribus articulorum atque obstructionibus glandularum mercurius dulcis pariter est efficax. In his casibus aliis remediis utiliter admiscetur. *V. Pi-lulae resolventes.*

Quum mercurius tanta vi resolvente gaudeat, regula est, illum in morbis putridis minime exhibendum esse; certum etiam est, quod is in resolutione humorum scorbutica omnino sit noxius. Quod vero in putredine humorum febrili non videtur obtinere. Saltem calomel in angina putrida utilissime fuit adhibi-tum; semper fere illud profuit, quodsi mox saliva-tionem excitavit. Haec methodus mihi quidem e pro-pria experientia est incognita, omnem tamen atten-tionem mereri videtur. Hic mihi quoque infrictio in ore apta esse videtur, quoniam hic salivatio quampri-

num est excitanda. In febribus quartanis pertinacibus praestantissimum ejus usum esse, mihi ex experientia repetita innotuit.

Mercurius gummosus.

Haec solutio ab inventore suo quoque solutio Plenckiana appellatur. Mercurius hic tantum in suas partes similes est resolutus, nec in sua indole mutatus. Ubi propter nimiam irritabilitatem alia adhiberi nequeunt, ad usumque in morbis oculorum veneris externum praestantissimum hoc est medicamentum.

Ex una mercurii parte, et tribus gummi arabici paratur, durante contritione aliquantum syrupi de cicchor. c. rhabarb., dum omnis mercurius in mucum est resolutus, admiscetur. Haec solutio aut per se, aut cum aqua diluta, aut cum mica panis in pilulas redacta, ita exhiberi potest, ut mane et vespere decem grana ex hac mixtura in corpus inferantur, quae dosi pro re nata, si scopus salivationis adest, augeri potest. Pro gargarismate et fomentatione oculorum haec solutio cum lacte tepido miscetur.

Mercurius nitrosus.

Solutio mercurii in acido nitri est pharmacum maxime causticum, sed simul etiam resolvens, quod interne in morbis veneris inveteratis, imprimis in

morbis ossium, atque externe in ulceribus venereis impurissimis maximo cum fructu adhiberi potest.

Hoc medicamentum est jam antiquissimum. Essentiam constituit essentiae mercurii Charasii, mercurii liquidi pharmacopoei parisiensis, aquae gryseae Gohlii (quae in antiquioribus dispensatoriis brandenburgicis reperitur), liquoris Bellostii, unguenti citrini parisiensis, atque syrapi mercurialis Belleti. Usus quidem internus semper fuit reformidatus. Sed mihi jam hoc remedium ex experientia sufficienti innotuit, et fere semper satisfacit, ubi alia medicamenta sunt irrita. Detrimentum ex eo numquam vidi, et multum illud mercurio sublimato praefero.

Spiritus nitri penitus cum mercurio est saturandus, quumque is non semper ejusdem sit efficaciae, semper etiam scire necesse est, quantum mercurii in quantitate solutionis datae contineatur. Quodsi e.g. in uncia una spiritus nitri duae drachmae et duo scrupuli mercurii continentur, proportio se habet ut unum ad tria, atque adeo in tribus solutionis granis unum mercurii granum continetur.

Hoc in casu cum duabus guttis in sufficienti aquae quantitate dilutis mane et vespere initium fieri potest. (Aquam destillatam et puram esse oportet, alias enim solutio decomponitur.) Quodsi postea vomitus aut laxatio sequeretur, una duntaxat gutta exhibetur. Pro re nata tum a guttis quatuor ad quinque adscendi

potest. Quodsi vero minime in urinam, sed in quavis dosi laxando agit, non multum emolumenti ex hoc remedio est expectandum, atque ad praeparatum lenius est refugiendum.

In sufficienti aquae copia diluta, optimam haec solutio simul praebet aquam phagedaenicam.

Cum pinguedine permixta, optimum est pomatum ad scabiei sanationem.

Mercurius praecipitatus albus.

Quodsi solutioni mercurii in spiritu nitri spiritus salis adfunditur, is cum mercurio connectitur, et cum eo in forma calcis ad fundum praecipitatur. Acidum salis leniter tantum hic mercurio adhaeret, hinc etiam non tam summum corrosivitatis gradum habet.

Externe tantum in usum adhibetur, atque illud quidem in omnibus exanthematibus atque ulceribus herpeticis atque in scabie, ab acrimonia scrophulosa pendentibus, est praestans remedium, V. *Unguentum mercuriale album.*

Mercurius praecipitatus ruber.

Quodsi a solutione mercurii in acido nitri hoc posterius iterum abstrahitur, remanet calx rubra, quae quam maxime improprie appellatur *praecipitatum* seu *mercurius praecipitatus*.

Externe pariter tantum adhibetur, ad ulcera scrophulosa et venerea mundificanda. V. *Unguentum mercuriale rubrum*.

Mercurius sublimatus.

Mercurius sublimatus e mercurio atque acido salis constat.

Solutio mercurii sublimati in spiritu vini debili vocatur ab inventore suo *Spiritus Swietenii*.

Mercurius sublimatus non plus praestat, et saepe minus quam mercurius nitrosus. Quare ego libentius posteriori utor.

Mercurius tartarizatus.

In morbis venereis, ubi humores aliquantum sunt acres et scorbutici, plurimum saepe hoc remedium juvat. Ex una mercurii parte, et duabus cremoris tartari, accurate inter se mixtis paratur, atque a granis quinque ad decem pro dosi exhibetur.

Efficacius hoc est remedium, quodsi mercurius per se calcinatus in acido salis tartari solvitur. In conubio cum manna tandem *pilulas Kayserianas* celebres exhibet.

Millepedes.

Remedium leniter diureticum, quod, ubi non admodum irritare, attamen secretionem urinae promovere vis, ad grana decem pro dosi adhiberi potest.

Mixtura acida.

℞. Ol. vitriol. alb. ʒj.

Aqu. destill. ʒxx.

Oxym. simpl. ʒiv.

M. d.

In febribus putridis ex hac mixtura quavis hora ad uncias duas ad hauriendum ordinatur. In scabie a dosibus minoribus est incipiendum, atque omni tantum bihorio ad unciam unam exhibenda.

Mixtura diaphoretica.

℞. Nitr. antim. per inspiss. parat. ʒij.

Spirit. Mindereri ʒiv.

Aqu. flor. Sambuc. ʒviij.

M. d.

Haec mixtura in omnibus febribus ardentibus, ubi scopum habes, diaphoresin promovendi et simul frigefaciendi, summae est utilitatis. Quavis hora uncia una praebetur. Quodsi stases inflammatoriae simul adsunt, aut simul camphora exhibetur, aut ea in spiritu vini solvitur, ac mixturae additur.

Aut simplicius.

℞. Nitr. antim. per inspiss. parat. ʒj.

Solv. in

Aqu. fontan. ℥ij.

adm.

Camph. c. Sacch. q. s. ʒj.

M. d.

Mixtura refrigerans.

℞. Conch. f. Lap. cancr. f. Magnes. muriat. ℥ss.

Satur. c.

Succ. citr.

Aqu. Menth. f. v. ℥vj.

Syrup. acetos. citr. ℥j.

M. d.

Quodsi agitationem sanguinis in constitutionibus sensibilibus atque ad spasmum proclivibus imminuere, nec tamen irritare volumus, ex hac mixtura, conquassata, quavis hora unciam unam propinamus. Ubi quaeque irritatio atque etiam minima evacuatio est evitanda, lapides cancri inserviunt; ubi autem ad laxationem alvi leniorem simul est respiciendum, magnesia est praefenda, quoniam ea in connubio cum acidis leniter alvum laxat.

Mixtura resolvens.

℞. Sal. ammon. dep.

Aqu. ben. Rul. aa ℥ij.

Oxym. simpl. ℥ij.

Aqu. flor. Chamom. ℥x.

M. d.

In febribus, ubi stases pertinaces sunt superandae, ex hac mixtura omni hora uncia una datur.

Aut simplicius.

℞. Sal. ammon. dep. ʒβ.
Solv. in
Aqu. font. ʒxvj.
adm.
Aqu. bened. Rul. ʒβ.
M. d.

Mixtura solvens.

℞. Sal. mirabil. Gl. ʒj.
Nitr. depur. ʒj.
Aqu. flor. Chamom. f. v. ʒvj.
Oxym. simpl. ʒj.
Aqu. bened. Rul. ʒj.
M. d.

Haec mixtura, quavis hora ad cochleare unum aut unciam unam exhibita, inservit ad colluviem in primis viis mobilem atque ad educendum aptam reddendam.

Vel simplicius.

℞. Sal. mir. Glaub.
Nitr. depur. āā ʒj.
Solv. in
Aqu. font. ʒxvj.
adm.
Aqu. bened. Rul. ʒβ.
M. d.

Mixtura temperans.

℞. Nitr. depur.

Oxym. simpl. āā ʒj.

Aqu. flor. Chamom. f. v. ʒviij.

M. d.

In febribus inflammatoriis simplicibus haec mixtura, omni hora ad unciam unam exhibita, sufficit.

Vel:

℞. Nitr. depur. ʒj.

Solv. in

Aqu. fontan. ʒxiij.

M. d. S. Omni hora unum cochleare ordinarium.

Moschus.

Remedium antispasmodicum et nervinum, in morbis e nimia debilitate systematis nervosi oriundis, adhibendum. Est tamen, ut omnia vaporosa, exaeftuans. Ubi proinde multum irritationis simul atque agitationis sanguinis adest, is nocere potest, irritando, atque adeo calorem augendo. Nec dissimulandum est, illum mihi in febribus nervosis ea non praestitisse, quae multi medicorum de eo praedicant. Optime tamen convenire videtur in debilitatibus hysteriis, nisi alias aegri singulariter averfentur. Cum granis aliquot incipimus, atque ad grana decem pro dosi adfcendere licet.

Nitrum antimoniatum.

In pharmacopoliis vulgo hoc sal, lixivium ab edulcoratione antimonii diaphoretici remanens evaporando et crystallizando, paratur. Hoc pacto nitrum in lixivio contentum et tartarus vitriolatus crystallos formant, atque utraque nihil de partibus antimonialibus habent, quia illae in lixivio non crystallifabili remanent.

Quodsi vero totum lixivium inspissatur, materia sic dicta perlata in eo permanet, quae hic tanto efficacior est, quum ea a sale alcalino soluta retineatur.

Quodsi itaque nitrum antimoniatum a me commendatur, loquor tantum de eo, quod per totius lixivii inspissationem paratur.

Hoc nitrum antimoniatum per inspissationem paratum, in febribus inflammatoriis tanto majori cum fructu est adhibendum, quia illud multo efficacius resolvit, quam nitrum vulgare, transpirationem quoque simul promovet. V. *Mixtura diaphoretica.*

Propter partes antimoniales facile in ventriculis sensibilibus vomitum excitare potest. Cum parva igitur dosi incipiendum est, et sensim sensimque cum ea adscendendum. Duae drachmae in unciiis aquae a sex ad octo solvi possunt, atque ex ea quavis hora cochleare unum praeberi potest.

Ubi hoc nitrum antimoniatum non est praesto, antimonium diaphoreticum non edulcoratum illi substituere licet, quod ab illo tantum in eo differt, quod hoc plus calcis antimonii continet, atque adeo tanto minori in dosi exhibendum.

Nec unquam illud in connubio cum acidis vegetabilibus praebendum est, quia illud cum illis decomponitur.

Nitrum depuratum.

Quum nitrum crudum semper fere sal commune in sinu suo ferat, ad usum internum ab hoc est liberandum. Haec separatio per solam solutionem atque crystallisationem fieri potest. In hac crystallisatione primae crystalli semper sunt purissimae, quoniam sal commune in lixivio remanet, et nonnisi postremo in crystallos concrescit.

Quodsi proinde nitrum purissimum habere vis, primae crystalli sunt adhibendae, quia, quodsi lixivium, e quo jam maxima nitri pars in crystallos abiit, rursus coquitur ad crystallisandumque reponitur, facile simul crystalli salis communis concrescunt.

Nitrum depuratum durante ejus solutione in aqua parit frigus. Quodsi illud proinde non solum adsumitur, in ventriculo frigus producit, atque eatenus nomen remedii refrigerantis absolute meretur. Quum

vero tales refrigerationes partiales in vasis minutis stases, atque in ventriculis sensibilibus facile nauseam et vomitum pariant, non est consultum, illud hoc pacto exhibere, sed prius semper est resolvendum. V. *Mixtura temperans.*

Praeter hanc proprietatem illud etiam virtute maxime resolvente et longe penetrantissima gaudet, imprimis si satius igitur est, illud in potu consueto propinari. Quum vero in febribus inflammatoriis calor semper fere sequela sit irritationis, stagnationumque inde oriundarum, nitrum hic calorem imminuere, tollendo obstructions, excretionemque materiarum irritantium praecipue per sudorem atque urinam promovendo, atque adeo eatenus etiam temperans appellari potest.

Ex hac ratione hoc pacto adhibitum quoque in rheumatismis acutis egregiam praestat utilitatem.

Ubi debilitatibus praesentibus agitationes sanguinis adsunt, e. gr. in haemorrhagiis diuturnis atque enervantibus, maximo cum fructu in spiritu vini aut aqua quadam aromatica solutum, adhibetur.

In ventriculis sensibilibus infra spatium duodecim horarum ad drachmam unam, quae tamen dosis pro re nata quoque ad unciam unam augeri potest, imprimis ubi status summe inflammatorius adest.

Oleum animale Dippelii.

Quodsi oleum cornu cervi foetidum per se leniter destillatur, primum aliquantum spiritus cornu cervi obtinetur, tum sequitur oleum album, volatilissimum et penetrantissimum, in morbisque nervosis saepe utilissimum. Initium cum guttis aliquot facimus, et dosis sensim sensimque a guttis triginta ad quadraginta augeri potest.

Oleum Anisi.

Quodsi in intestinis admodum irritabilibus purgantia sunt exhibenda, libenter illi hoc oleum addimus, quoniam illud antispasmodicum est, sequelisque irritationis nimiae intercedit, nec tamen effectum purgantis impedit. Praeterea quoque sudorem pellit. E quibus duabus rationibus in venenis acribus assumptis pro specifico habetur. Dosis est a gutta una ad triginta ad semel.

Oleum Caryophyllorum.

In dolore dentium nonnumquam hoc oleum gossypio instillatum, dentique cavo impositum prodest.

Oleum Chamomillae destillatum.

Elaeoscaccharum chamomillae egregium est antispasmodicum et carminativum. Aliquot nimirum

guttae saccharo instillantur, atque exactissime miscentur, quod deinde plerumque aliis remediis admiscetur.

Oleum foeniculi.

Saccharo detritum bonum est carminativum. Vid. *Pulvis ecphracticus.*

Oleum baccarum Juniperi.

Externe inservit pro antiparalytico. (V. *Unguentum nervinum.*) In hydropibus reliquis remediis diureticis utiliter addi potest.

Oleum lauri baccarum destillatum.

Baccae lauri hucusque in scabie efficaces se praestiterunt. Hoc oleum itaque unguentis ad scabiem admisceri potest. V. *Unguentum ad scabiem.*

Oleum lini.

Oleum lini longe recens optimum est emolliens, quo ad clysteres instar omnium oleorum pharmaceuticorum uti licet.

Oleum menthae destillatum.

Externe adhibitum bonum est hoc oleum remedium roborans. V. *Unguentum nervinum.*

Oleum millefolii.

Hoc oleo ad nonnullas guttas in malis haemorrhoidalibus cum maximo utor progressu. In fluxu

haemorrhoidali nimio acidum tartari effentiale cum elaeofaccharo millefolii mixtum est aequè amoenum ac utile remedium.

Oleum Petrae.

Oleum petrae in usum externum in membris frigore adustis est quam maxime proficuum.

Oleum Ricini.

Hoc oleum in Anglia quoque *Castor-oil* appellatur. Sub nomine olei de palma Christi quoque notum est, atque a seminibus Ricini communis exprimitur. In colica saturnina atque in asthma ex exhalationibus saturninis magnam vim hoc oleum exferit a drachmis aliquot ad uncias nonnullas exhibitum, alvum solvendo, nec tamen nimia irritatione novos excitando spasmos. Sed necesse est, semper certos esse, oleum hoc, non ex aliis seminibus acrioribus, e. gr. ex granis Tigliae expressum esse, quo in casu jam aliquot guttae sic satis fortiter purgant, et dosi major periculosas post se trahere posset sequelas. Tutissime adhibetur oleum in America expressum, quod etiam habitu externo ab illis, quae hic parantur, distinguitur. Semper saltem certos nos esse oportet, semina, e quibus oleum expressum est, a corticibus acribus liberata fuisse.

Oleum terebinthinae.

Oleum terebinthinae est forte diureticum, quod in rheumatismis chronicis et nonnumquam etiam in hydrope utilissimum se praestitit. Incipiendum est cum aliquot guttis in sufficiente cujusdam fluidi quantitate attenuatis, et dosis pro re nata augetur. In connubio cum oleo vini in paralyfibus nonnumquam est utilitatis.

Opium.

Opium est antispasmodicum fortissimum, in omnibusque spasmodis utilissime adhibendum, qui aut e irritabilitate systematis nervosi peculiari oriuntur, atque hoc respectu illud specificum est antisepticum; aut ubi materiae irritanti non prius accedere licet, quam spasmi aliquantum remiserint, atque eatenus illi vires resolventes atque antiphlogisticae adscribi possunt, quoniam illud per irritabilitatis imminutionem simul proclivitatem ad inflammationem imminuit, circulationemque humorum suppressam rursus restituit. Simul vero quoque vi exaestuante gaudet, atque eatenus roborans appellari potest. Specificè illud in miasma agere venereum, ut nuperrime e quibusdam observationibus fuit conclusum, non est verosimile. In stasibus scrophulosis et morbis, qui sequelae miasmatis gonorrhoeae sunt, utile esse potest,

relaxandō vasa, atque eo ipso discussione acrimoniae ansam praebendo, aut eam faciliorem reddendo.

Cautelae in opii usu observandae imprimis sunt sequentes :

- 1) Non est illud nimis frequenter, minimisque occasionibus oblatis praebendum, quia illud tantum palliative agit, debilitatemque semper quandam post se relinquit, naturaque illi adfuescit. In nostro nosocomio quaedam est mulier, symptomatibus spasmodicis obnoxia, cui uncia una et dimidia ad duas laudari uncias quotidie ad necessariam ejusdem conservationem pertinent.
- 2) Ubi scopum roborandi atque calefaciendi non habemus, opium merum adhibendum est, et quidem in majori potius, quam in minori dosi, e. g. in spasmis et congestionibus inflammatoriis.
- 3) Ubi proclivitas ad inflammationem adest, methodus antiphlogistica in omni suo ambitu est adhibenda, alvusque simul soluta est servanda.
- 4) Dosis instituitur pro constitutionum differentia, et prout aeger opio est adfuetus. In febribus acutis quarta grani pars pro dosi quotidie aliquoties exhiberi potest; in morbis vero chronicis nervosis sensim sensimque a granis decem ad duodecim. Optime in forma pulveris exhibetur, ubi pro ratione circumstantiarum aut nitrum aut saccharum pro basi adsumi potest.

5) In spasmodicis vehementibus semper statim ab initio accessionis in dosi iusta exhibendum est, quia virtus antispasmodica tum denique comparet, postquam illud prius vim suam calefacientem atque irritantem exseruisset.

6) Generatim non est ibi praebendum, ubi morbus crisin per bonas vires naturae producendam requirit, quoniam illud has supprimit, debilitatem post se relinquendo. In symptomatibus febrium acutarum spasmodicis, ubi saepe omnia ab ejectione versus cutem pendent, non facile proinde est exhibendum.

Oxymel simplex.

Hoc est solutio mellis in aceto vini. Quae mixtura vi resolvente atque antiseptica gaudet, secretiones sudoris atque urinae pellit, atque hinc in febribus inflammatoriis, putridis et biliosis locum praecipue habet. Hoc remedium quotidie ab unciiis duabus ad quatuor in potu dilutum exhiberi potest.

Quodsi hic circumstantiis praesentibus obstructio alvi simul adest, tum etiam ab unciiis tribus ad quatuor in clysteribus in corpus inferri potest.

Oxymel squilliticum.

Solutio mellis in aceto squillitico remedium resolvers, diureticum. Quum illud facile vomitum excitet, in dosi hujus rei ratio est habenda. Uncia di-

midia in adultis vomitum producere potest. V. *Syrupus pectoralis resolvens.*

Pilulae antihystericae.

℞. Gum. Galban.

— Aff. foetid.

Extr. Angel. aa ʒʒ.

Castor.

Croci aa ʒj.

Opii Thebaic. ʒʒ.

M. f. P. c. Eff. Castor. pond. gr. ij.

consp. pulv. liquir. d.

In sex harum pilularum quarta unius grani opii pars continetur. In spasmodicis hystericis proinde mane et post meridiem pilulae nro a quinque ad sex exhiberi possunt.

Pilulae balsamicae.

℞. Extract. rad. helleb. nigr.

Aloës dep.

Flor. Sal. ammoniac, mart. aa ʒʒ.

Croc. orient. ʒij.

Opii Thebaic. ʒj.

M. f. pilul. c. Eff. rhabarb. pond. gr. ij.

consp. pulv. liquir. d.

Dosis harum pilularum est ab octo ad duodecim. Ibi vero tantum adhiberi possunt, ubi haemorrhoides

et menses fine periculo pelli queunt. Ubi illae non
sufficiunt, aër fixus in auxilium vocari potest.

Pilulae hydragogae Janini.

℞. Fol. Senn. ʒvj.
Crem. Tart. ʒj.
Coq. in aqu. pluv. Mij.
ad reman. dimid. quant.
Col. bullient. adm.
Agaric.
Scammon.
Rad. Mechoac.
— Rhabarb.
— Bryon.
— Hermodact. āā ʒiij.
— Turpeth.
Gum. Gutt.
Troch. Alhand.
Merc. dulc.
Tart. emet. āā ʒj.
Croc. mart. aperit.
Nitr. depurat. āā ʒiv.
Aethiop. miner. ʒij.
Aloës
Rad. Jalapp. āā ʒvj.
Evap. ad conf. mass. pil.

Hae pilulae in hydrope pectoris saepe mihi insigniter profuerunt, atque eas adhuc quotidie cum utilitate exhibeo. Hac in tam rara atque improporcionata mixtione quidquam mutare non audeo.

Pilulae purgantes.

℞. Refin. Jalapp.
 Merc. dulc. praep.
 Sap. hispan. āā ʒβ.
 M. f. pil. c. Eff. rhab. pond. gr. ij.
 consp. pulv. liqu. d.

Dosis harum pilularum sunt n^{ro} 9. In omnibus morbis chronicis, ubi purgandum est, utiliter adhibentur.

Pilulae purgantes anthelminticae.

℞. Aloës hep.
 Refin. Jalapp.
 Merc. dulc. praep. āā ʒβ.
 M. f. pil. cum Eff. rhabarb. p. gr. ij.
 Consp. pulv. liqu. d.

In ascaridibus et lumbricis hae pilulae optime juvant, quodsi prius per aliquod tempus pulvis anthelminticus fuerit adhibitus. Dosis est n^{ro} 8.

Pilulae resolventes.

℞. Gum. Guajac. nativ. ℥j.
 Sap. hispan. ℥β.
 Merc. dulc. praep.
 Sulph. antim. tert. praec.
 Pulv. rad. Senegae
 Camphor. āā ℥j.
 M. f. pilul. c. acet. squill. pond. gr. ij.
 Consp. pulv. liqu. d.

Numero septem ad octo ex his pilulis unum mercurii granum continent, ad quod in dosi respiciendum. In artuum doloribus inveteratis et glandularum obstructionibus optime opitulantur; inprimis quodsi simul mane ex vesperi decoctum ligni guajaci concentratum ad bibendum imperatur.

Potio alexipharmaca prima.

℞. Rad. Angelic.
 — Valerian. opt. āā ℥ij.
 Coqu. in vase clauso cum
 Aqu. flor. Sambuc. ℥viii.
 Col. adm.
 Mixt. diaphoret. ℥iv.
 d.

Ex hac potione in febribus, ubi sudor atque exanthemata sunt promovenda, atque ad stases inflamma-

torias ac ad systema nervosum adfectum simul respiciendum est, omni hora unciam unam calide propinamus.

Potio alexipharmaca secunda.

℞. Ess. Angelic.

— Valerian.

Spirit. Vin. Camph.

Liqu. c. c. succinat. āā ʒj.

Vin. gallic. opt. ʒvj.

M. d.

In febribus nervosis, ubi vires deficiunt, contagiumque malignum in systema nervosum agere videtur, haec potio omni hora ad cochleare unum exhibita inservit, praeterea ad sudorem pellendum et vires refocillandas inservit.

Loco essentiarum quoque acetum bezoardicum sumi potest, et quidem sequenti modo :

℞. Sal. Tart. dep. ʒij.

Satur. c.

Acet. Bezoard.

adm.

Vin. Gallic. opt. ʒvj.

d.

Potio alexipharmaca communis.

℞. Rad. Angelic.

— Valerian.

Cort. peruv. rubr. āā ʒβ.

Coqu. c.

Aqu. fontan. ʒxij.

Colat. ad.

Camph. c. Sacch. alb. q. s. gr. xij.

d.

Potio antilyssa.

℞. Scarab. maj. n^{ro} viij.

Theriac. Andr. ʒβ.

Sal. volatil. c. c. ʒij.

Camph. ʒj.

Spir. Mind. ʒviij.

M. d.

Haec mixtio in quadam hydrophobia mihi quam maximum praestitit usum. Ea generatim id temporis utor, ubi evacuatio effera per sudorem atque urinam est indicata.

Potio laxans.

℞. Pulp. tamarind. ʒiiij.

Mann. Calabr. ʒj.

Solv. in

Aqu. flor. Chamomill. ʒix.

Col. d.

Vel simplicius.

℞. Crem. Tartar. ℥iv.

Mann. calabr. ℥ij.

Coqu. c.

Aqu. fontan. ℥xviij.

Col. d.

Pulpa tamarindorum.

Praeclarum laxans antiphlogisticum. (Vid. *Potio laxans.*) Non abs re fuerit hic notare, eam in conubio cum salibus mediis acidum vegetabile in sinu suo fomentibus minime esse praebendam, quia illa hoc ipso decomponuntur. Ita e. gr. tartarus tartarificatus per pulpam tamarindorum decomponitur. Quod si enim ambae hae res simul coquantur, dein clarificentur et filtrentur, post elapsam tamen alicujus temporis sedimentum reperitur spissum, quod nihil aliud est, quam cremor tartari regeneratus. Circumstantia, quae, si illa ignoratur, erroribus saltem cum pharmacopoeo ansam praebere potest.

Pulvis anthelminticus.

℞. Sem. Santom. ℥ij.

Extr. cort. peruv. aquos.

Vitriol. mart. pur. āā ℥j.

M. f. pulv. d.

Dosis in adultis est ab uno scrupulo ad duos quotidie aliquoties exhibendo. Infantibus electuarium cum melle fieri potest. Quodsi pulvis per aliquod tempus sumptus fuit, purgans e pilulis purgantibus anthelminticis propinatur, quae pro infantibus in succo quodam solvi, aut etiam in uvis passis et prunis exhiberi potest.

Pulvis antifebrilis.

℞. Pulv. cort. peruv. ℥j.

Flor. Sal. ammoniac. martial. gr. ij.

M. f. pulv.

Quodsi in febribus intermittentibus quotidianis et quartanis pertinacibus per aliquod tempus sulphur antimonii fuit adhibitum, ubi adhuc obstructions extimescere licet, atque irritabilitate praesente, simul adest relaxatio, hic pulvis quotidie quater aut quinque exhiberi potest.

Pulvis ecphracticus.

℞. Magnes. muriat.

Crem. Tartari

Flor. Sulphur.

Pulv. rhabarb.

— Flor. chamom. vulg.

Elaeofacchar. foenic. āā ℥℔.

M. f. pulv. d.

In obstructionibus et debilitate viscerum abdominis, ubi imprimis plethora abdominalis adest, optimum hic pulvis quotidie aliquoties cochleari minimo exhibitus, habet effectum. Fluxum haemorrhoidalem saepe utilissimum promovet, atque hinc ibi tantum est adhibendus, ubi emolumentum ex hac haemorrhagia expectari potest.

Pulvis pectoralis.

℞. Pulv. flor. Arnic.

Nitr. antimon. per inspiss. par. āā ʒj.

Opii Thebaic. gr. iv.

Camphor. gr. x.

M. f. pulv. d.

Magno cum fructu hic pulvis in phthisi incipienti adhiberi potest, ubi proclivitas ad stases inflammatorias in pectore observatur. Dosis est cochleare minimum quotidie aliquoties. Ut referam, quod si vomitum excitaret, radix glycyrrhizae ei addi potest.

Radix Althaeae.

Haec radix mucilaginem continet, quae externe adhibita efficax se praestat emolliens. V. *Species pro cataplasmate*, atque *Unguentum de althea*.

Radix Angelicae.

Haec radix, quae in Lapponia pro cibo adhibetur, inter alexipharmaca pertinet, estque praestan-

tissimum remediorum hujus generis. (V. *Potio alexipharmaca*.) Quodsi quis eam in substantia usurpare velit, quotidie a granis decem ad viginti aliquoties praeberi potest.

Radix Apii.

Apium est planta, quam Creator ne desertissimis quidem locis denegavit, quum illa fere unica fuerit herba, quae in deserta et sterilissima regione *Feuerland* germanice sic dicta est reperta. Ut cibus adhibita optimum est remedium antiscorbuticum, atque in urinam quoque simul agit.

Radix Armoraciae.

Praeclarum antiscorbuticum, quod ut cibus in conditione humorum cachectica et scorbutica praebetur.

Radix Belladonnae.

(V. *Folia Belladonnae*.) Radix efficacior est quam herba, et proinde in minori dosi, ita tamen, ut sudor sequatur, est adhibenda.

Radix Columbo.

Excellens amarum et forsitan excellentissimum. Amarities ejus magis fere est aromatica, quam ligni quassiae, nec magis calefacit, quam hoc. Cum decocto ex uncia dimidia in unciis aquae decem ad un-

cias colaturae sex initium fieri, et quavis hora cochleare ordinarium ex eo in debilitate ventriculi atque intestinorum universali hauriri potest, ubi illud certo juvabit, nisi haec debilitas ab obstructionibus viscerum insanabilibus originem ducat. In dysenteriis tamen ea aliquantum justo magis irritans esse mihi videtur.

Radix Consolidae majoris.

Radix recens mucilagine gaudet, quae saepius in exulcerationibus externis salutarem se praestitit.

Radix Gentianae rubrae.

Remedium amarum roborans. Vid. *Extractum Gentianae rubrae.*

Radix Graminis.

Haec radix non multum sarsaparillae quoad efficaciam suam cedit, et praerogativa gaudet, quod ea non fit chara. Decoctum atque extractum optima sunt remedia sanguinem purificantia.

Radix Hellebori nigri.

Ubi haemorrhagiae sunt promovendae, optimas haec radix exserit virtutes. Maximam ea partem *pilularum Bacchinianarum contra hydropem* constituit. (Vid. *Extractum Hellebori nigri*, et *Pilulae balsami-*

cae.) In connubio cum opio fere ita, ut pulvis *Doveri*, agit.

Radix Jalappae.

Purgans vulgatissimum, quo plerumque fere in morbis abdominis chronicis utimur. Optimum autem simul quoque est anthelminticum, atque in febribus, ubi saburra versus inferiora turgescit, atque indolis est viscidae, quoque adhiberi potest. Dosis est a scrupulo uno ad duo.

Radix Ipecacuanhae.

Ut omnia emetica in dosibus refractis vi resolvende gaudent, hoc etiam de ipecacuanha valet. Ea praeterea proprietate spasmos mitigante pollet, et proinde in asthma convulsivo atque aliis morbis spasticis, ubi simul obstructiones adsunt, adhiberi potest. Primum illa ut specificum anti-dysentericum innotuit, hic autem magis ut emeticum agit, ad resolvendum in dysenteria non satis temporis superest.

In morbis nervosis, ubi scopum vomitum excitandi habemus, hunc finem saepe neque ipecacuanha, neque tartaro emetico, neque aqua benedicta Rulandi consequi possumus. Hoc in casu mixtio tartari emetici cum ipecacuanha plus, quam quodvis horum remedium per se, efficere videtur.

Quodsi ipecacuanha cum pari opii quantitate et sale quodam medio miscetur, est hic celebris in An-

glia pulvis *Doveri*, qui virtute leniter diaphoretica gaudet, atque in diarrhoeis pertinacibus utiliter adhiberi potest. Formula est:

℞. Nitr. dep.

Tart. vitriol. āā p. iv.

Opii

Radic. Ipecacuanh.

—— Liquirit. āā p. j.

M. d.

Radix Liquiritiae.

Optimum est demulcens. V. *Species pectorales.*

Radix Pimpinellae albae.

Vid. *Essentia Pimpinellae albae.*

Radix raphanī nigri.

Raphanus est antiscorbuticum et diureticum, quare in constitutionibus cachecticis pro usu cibario exhiberi potest.

Radix rhabarbari.

Hac praeclara radice in primis in morbis abdominis utimur. Ubi congestiones versus pectus contigerunt, atque ubi evacuationes per pulmones sunt promovendae, aut saltem non suppressendae, non ea est adhibenda. Alias etiam frequenter in dysenteria fuit adhibita, in magnis dosibus autem ea est nimium ca-

lesaciens, atque in parvis facile alvum adstringit; hinc etiam in dysenteriae fine, ubi sordes adhuc tantum a laxitate nascuntur, majori cum fructu est adhibenda. Ceterum ea viribus gaudet resolventibus, quoniam ea in urinam agit. V. *Pulvis ecphracticus*.

Radix rubiae tinctorum.

Haec radix ea gaudet virtute, ut ossa ab ea comesta rubro colore tingantur; simul quoque ut roborans ossium se praestat. Atque ex hac ratione posteriori ea in morbo anglico commendata, et saepe cum fructu adhibita fuit. Optime in decocto exhibetur, e. g.

℞. Rad. rub. tinct. ℥j.
 Aqu. flor. Chamomil. ℥ij.
 Colat. ℥xviij. adm.
 Mell. despum. ℥j.

D. Sign. Omni hora sumat dimidium cochlearis ordinarii.

Vim quoque fluxum menstruum suppressum restituendi ea habere dicitur. In quatuor vel quinque casibus, ubi ego eam hunc in finem adhibui, atque quotidie ad unciam dimidiam in substantia exhibui, nullum mihi auxilium tulit.

Radix sassaparillae.

Decoctum hujus radiceis inter optima medicamenta sanguinem purificantia pertinet. In morbis ve-

neris illa est optimum humores corporis attenuantium remedium.

Radix Senegae.

Haec radix ut resolvens magno cum fructu adhiberi potest, quum illa excretiones urinae et sudoris simul pellat, atque hoc in ulteriori respectu praerogativa pro *Serpentaria* gaudet. In morbis pectoris atque hydropibus imprimis usus ejus locum habet. Aut in decocto, ita ut ab uncia dimidia cum unciis aquae octo ad colaturam quinque unciarum coqui, atque ex eo quavis hora cochleare ordinarium haurire jubeamus, aut etiam in substantia a granis decem ad quindecim quovis bihorio aut trihorio exhibetur.

Radix Squillae.

Squilla est remedium acre, resolvens, diureticum, atque emeticum. Idonea imprimis est ad morbos mucosos atque hydropes. Peculiariter in pectus agit, et propterea in intemperie illius mucosa est ea efficacissima. Generatim non tam in mucum primarum viarum, quam potius in glandulas et viscera mucosa agit. Sed non agit, ut *Senega*, in sudorem, hinc raro ibi conducit, ubi proclivitas ad sudores adest, quoniam vis illius in vias urinarias per sudorem supprimitur.

Grana sex ad septem hujus radicis facile vomitum excitare possunt, sed raro hoc scopo adhibetur, quo-

niam hic ejus effectus tamen est admodum incertus. Cum ea ut resolvente et diuretico a granis aliquot incipimus, dosisque pro re nata augetur.

Radix Taraxaci.

Optimum remedium resolvens et sanguinem purificans. V. *Species purificantes* atque *Extractum Taraxaci.*

Radix Valerianae.

Excellentissimum alexipharmacum, inprimis si veras radices anglicas habere possumus. In febribus putridis et malignis, nec non in malo rheumatico pertinaci atque in epilepsia exhibetur; illic in decocto atque in essentia, (V. *Potio alexipharmaca*) atque hic in substantia, ubi cum granis decem incipere, et quotidie paulatim ad aliquot drachmas adscendere licet. Radix anglica e varietate cum foliis angustis sumitur.

Resina Jalappae.

Praestantissimum purgans, quod commode in infantibus ad aliquot grana cum amygdalis permixtum exhiberi potest. In adultis V. *Pilulae purgantes.*

Roob Juniperi.

Roob Juniperi aliquantum urinam pellit, hinc ut aptum vehiculum medicamentorum in hydropibus atque intemperie mucosa inservire potest.

Roob Sambuci.

Vehiculum electuariae contra febres conveniens, imprimis ubi perspirationis conservandae ratio est habenda.

Roob Sorborum.

Roob sorborum saepe adhuc urinam potentius pellit, quam roob Juniperi, atque illud adhiberi potest, ubi roob Juniperi nimium calefacit, quia hoc magis est refrigerans.

Sal ammoniacum.

Praeclarum remedium resolvens, quod reliquis salibus palmam praeripit, quod illud in alvum non agit, sed potius eam coërcet, atque adeo in febribus, ubi simul diarrhoeae symptomaticae adsunt, insigni cum fructu adhiberi potest. Utilissimum pariter illud est ad sudores symptomaticos temperandos.

Dosis est a granis quinque ad decem omni bihorio. In febribus quartanis paulatim ad scrupulum unum pro dosi adscendere licet. V. *Sulphur antimonii.*

In obstructionibus viscerum abdominis efficacissimum est, atque adeo in febribus quartanis magna cum utilitate adhibendum. V. *Pulvis antifebrilis.*

Sal cornu cervi.

Hoc est sal volatile lixiviosum, quod nonnumquam in febribus malignis in usum vocatur. Quoniam

vero illud facile nimis calefacit, fatius est, cum acido pariter volatili saturare, quo illud temperatur. Vid. *Liquor c. c. succinatus*, et *Potio alexipharmaca secunda*.

Sal mirabile Glauberi.

Sal medium, quod in solutione atque evacuatione saburrae in primis viis egregiam navat operam. Per se quotidie ad unciam dimidiam, aut etiam in mixtura exhiberi potest. V. *Mixtura solvens*.

Sal Sodae et Sal Tartari.

Salia lixiviosa per se libenter non adhibemus, quoniam illa humores nimium resolvunt; quodsi vero illa cum oleis in saponem formantur, aut cum acidis vegetabilibus in salia media sunt saturata, ut resolutiva maxime conducunt. (V. *Liquor terrae foliatae Tartari*, atque *Elixirium resolvens*.) In usu aëris fixi interno hoc sal tartari, aut sal sodae purificatum optime adhibetur. V. *Aër fixus*.

Sal sodae est alcali minerale, quod in nexu cum acido vitriolico sal mirabile conficit, atque hoc respectu sali tartari praeferendum est, hoc enim cum acido vitrioli tartarum sistit multo minus efficacem vitriolatum.

Sapo hispanicus.

Ad usum internum hic saponi veneto est praefendus, quia ille purior atque acrior est. Optimum

est resolvens, etiam si viribus calculos in viis urinariis resolvendi non gaudeat. Raro illa per se tantum exhibetur, ut plurimum aliis remediis miscetur. V. *Pilulae purgantes et solventes.*

Scarabaei majales.

Scarabaei majales inter remedia pertinent diuretica, et quoad hanc proprietatem cantharidibus proxime accedunt. Ab his tamen distinguuntur, quoniam illi saepe etiam simul sudorem pellunt. His potissimum proprietatibus vires innituntur, quas illi in morfu canis rabidi exserunt. Mihi non est verisimile, praeterea specifici quidquam efficere, et fortasse antidotum sputi venenosi esse. In aliis morbis quoque, ubi stases pertinaces sunt resolvendae atque excretiones systematis lymphatici forte pellendae, illi mihi usum praestiterunt magnum. Efficaciter scarabaeorum majalium in succo melle simili praecipue est sita, qui in quibusdam vesiculis, quae in abdomine inveniuntur, contentus est, illumque facile ejicere sinunt. Qua de causa illi caute, minime cum manibus, sed in chatula quadam capere, et tum in melle transferri debent. Dosis est scarabaeus dimidius quotidie consumptus. V. *Potio antilyssa.*

Semen Cynae seu Santonicum.

Hoc est anthelminticum praeclarum, quod infantibus in lacte coctum exhiberi potest. Pro basi alio-

rum remediorum anthelminticorum inservire potest. (V. *Pulvis anthelminticus.*) Recentissime tantopere deprædicatum Helminthochorton tantum abest, ut huic remedio præferendum esset, ut potius ego illud penitus iners deprehenderim.

Semen Foeniculi.

Vid. *Aqua* atque *Oleum foeniculi.*

Semen Foenugraeci.

Semen foenugraeci quamplurimis partibus mucilagineis atque balsamicis est instructum, quare externe adhibitum bonum est emolliens et resolvens. V. *Species pro cataplasmate.*

Semen lini.

Iisdem viribus, tantum in gradu minori pollet semen lini.

Semen Sabadileos.

Summa utilitas hujus seminis est, quod illud pediculos occidat.

Ufus eius internus in taeniis fuit commendatus. Nullum mihi peculiare tulit auxilium, tanto majores e contrario effecit molestias.

Semen Sinapi.

Hoc est ex antiscorbuticis. Ut medicamen non admodum est in usu. Externe autem applicatum bonum est epispasticum.

Sinapismus.

℞. Ferment. pan. acid. ℥iij.

Rasur. rad. armorac. rec.

Sem. Sinap. contus. atque in aceto macer. āā ℥i℥.

Salis ammoniac. ℥℥.

M. c. acet. vin. ad consistent. catapl.

Quodsi scopum excitandi habes, nec nimium irritare vis, damnumque e resorptione cantharidum extimescendum est, utiliter sinapismi adhibentur. Raro aut proprie numquam ut resolventia in usum vocantur, sed potissimum ut excitantia atque derivantia.

Species pro cataplasmate.

℞. Herb. Malvae.

— Alth. āā ℥iij.

Flor. Chamom. vulg.

— Melilot.

— Sambuc. āā ℥ij.

Rad. Alth. ℥iv.

Sem. Foenugraec. ℥x.

— Lini ℥j.

M. f. pulv. d.

Hic pulvis in lacte in pulvem coctus optimum praebebat cataplasma, tam ad inflammationes incipien-

tes discutiendas, quam etiam ad abscessuum maturationem.

Species pectorales demulcentes.

℞. Herb. Malv.

—— Tussilag.

Rad. Altheae.

— Liquirit. āā ʒiv.

Sem. anisi stellat. ʒʒ.

M. f. Spec. pro thea.

Pro phthificis, qui nullam irritationem prorsus ferre possunt, et tamen mane potionem theae haurire volunt.

Quodsi vero simul stases praesentes respiciamus, imprimis in constitutionibus mucosis, tunc thea sequens inservit.

Species pectorales resolventes.

℞. Flor. Chamomil. vulg. ʒiv.

— Arnic. ver.

Herb. Millefol.

Rad. Liquirit. āā ʒij.

Sem. anis. stellat. ʒj.

M. f. Spec. pro thea.

Species purificantes.

℞. Ligni Juniperi
 Rad. Graminis
 — Tarax.
 — Cichor. āā ʒiv.
 — Senegae
 Sem. Foenic.
 — Petroselin.
 Bacc. Junip. āā ʒβ.
 M. f. Spec. pro Ptisana.

Ex hac mixtura uncia una ad duas aquae libras sumitur, atque haec potio sanguinem purificans ubique est adhibenda, ubi lignum guajaci nimium irritat, et cassaparilla est nimium chara.

Vel:

℞. Raf. L. Guajac.
 Rad. Liquir.
 Bacc. Junip. āā ℥j.
 Rad. Gramin. ℥iij.
 M. d.

Spiritus Cornu Cervi.

Praestantissimum remedium diaphoreticum. Per se a guttis decem ad viginti exhibetur. V. *Mixtura diaphoretica.*

Spiritus Mindereri.

Per saturationem spiritus falis ammoniaci cum fale alcali parati cum aceto paratur. Attendendum est, ut saturatio sufficienter contingat, nec spiritus sit nimium antiquus, alias enim fal alcali volatile ut plurimum evolat. Optimum is est diaphoreticum. Dosis difficulter constitui potest, quia hic multum a fortitudine falis volatilis lixiviosi atque aceti pendet. Plerumque aliis remediis admiscetur. Vid. *Mixtura diaphoretica.*

Spiritus falis ammoniaci.

Hic spiritus est fal lixiviosum volatile, e fale ammoniaco evolutum atque in aqua solutum, quare sensu quam maxime improprio spiritus vocatur.

Quum is interne per se non adhibeatur, sed acidis saturetur, numquam est adjectione calcis, sed per fal lixiviosum parandus, quoniam is in priori casu non effervesceat, et proinde difficilior est, punctum saturationis tangere. Per calcem paratus ad usum internum quoque est nimium causticus. Sed ex hac plane ratione externe in aqua submersis, strangulatis, et frigore enectis, ut optimum irritans est adhibendum. Parvula nimirum volumina papyri aut lintei humectantur, atque in nares introducuntur. Neque est inutile, fauces cum illis allinere.

Spiritus

Spiritus sulphuris.

Quodsi per combustionem sulphuris acidum vitrioli ex eo evoluitur, hoc acidum partem phlogisti in se retinet, et per hoc quam maxime volatile redditur. In scabie et febribus putridis, ubi vires et transpiratio deficiunt, nec pectus laborat, hoc acidum prae vulgari cum fructu adhiberi potest. Vid. *Acidum vitrioli*.

Spiritus vini camphoratus.

℞. Spir. Vin. rectificatiss. ℥viij.

Camph. ℥j.

Solv. d.

Interne diaphoreticis admiscetur. V. *Mixtura diaphoretica*, et *Potio alexipharmaca secunda*.

Spiritus Vitrioli.

Hoc est oleum vitrioli aqua debilitatum. V. *Acidum vitrioli*.

Spongia marina.

Spongia marina in struma efficacissima esse dicitur. Praebetur a granis decem ad viginti.

Succus Citri.

Ubi acetum nimium exaestuatur, succus citri adhibetur. V. *Acetum vini*.

Succus Liquiritiae.

Sic extractum liquiritiae aquosum appellatur, quod in morbis pectoris excellens est demulcens. V. *Syrupus pectoralis.*

Sulphur antimonii.

Sulphur antimonii a sulphure communi distinguitur, quod in eo partes adhuc regulinae solutae continentur, quarum ope illud virtute summe resolvente gaudet.

Tam in obstructionibus viscerum abdominis, quam in adfectione pectoris mucosa excellentissimum est remedium, atque hinc in febribus intermittentibus atque hydropibus pertinacibus maximo fructu adhibendum. Cum granis aliquot incipitur, et sensim sensimque cum dosi ad drachmam unam quotidie ascenditur.

Quodsi simul intemperies mucosa adest, cum sale ammoniaco a granis octo ad decem praebetur. Quodsi vero magis relaxatio atque irritabilitas adest, rhabarbarum pro basi sumitur. Ipsum per se est jam diureticum, quodsi vero adhuc magis versus vias urinarias destinare velimus, cum decem granis radicis Senegae quoque misceri potest. Quodsi non tam excretionum, quam diaphoreseos ratio habetur, Pilulae resolventes inserviunt.

Plerumque tertia praecipitatio adhibetur, quoniam prima partibus regulinis nimium scatet, atque hinc facile vomitum ciet. Quod vero tam ambiguum est, ut semper praestaret, omnes praecipitationes accurate miscere, et tum illarum vires explorare, ubi si nimis facile vomitus excitaretur, tantum sulphuris communis adjici posset, quantum placeret. Quo pacto hoc remedium simul minori veniret pretio.

Syrupus acetositatis citri.

Mixturis additur refrigerantibus, aut etiam in potu ordinario praebetur.

Syrupus de Althea.

℞. Radic. recent. alth. ℥j.
 coqu. c.
 Aqu. pluvial. q. f.
 Col. adde
 Sacch. alb. ℥iv.
 Coque ad consist. Syrup.

Hic est succus admodum demulcens, qui in malis pectoris atque in immodica intestinorum irritabilitate adhiberi potest.

Syrupus pectoralis demulcens.

℞. Succ. Liquir. ʒj.

Solv. in

Aqu. flor. Chamom. f. v. ℥ij.

adm.

Syr. de Alth. ʒviij.

d.

In nimia partium colli sensibilitate in phthisibus, hic succus ad partes lubricas servandas inservit; per quod simul expectoratio promovetur.

Syrupus pectoralis resolvens.

℞. Gumm. ammon. dep.

Sal. ammon. dep. āā ʒij.

Solv. in

Oxym. Squillit. ʒj.

Aqu. bened. Rul. ʒij.

adm.

Syrup. pector. demulc. ʒviij.

d.

In phthisibus, ubi expectoratio difficulter procedit; ubi pus in sanguinem resorbetur, febris adeo est vehemens, atque alvus nimium soluta, magno cum fructu hic syrupus quavis hora cochleari ligneo praebetur.

Tartarus emeticus.

Partes antimonii regulinae in acido tartari hic sunt solutae, quare hoc praeparatum in essentialibus ab aqua benedicta Rulandi non differt. Quoniam vero hoc acidum tartari partibus regulinis impraegnatum, iterum crySTALLIFATUR, facile evenit, ut quaedam crySTALLI minus partium regularum in se contineant, quam aliae, quo usus hujus remedii aliquantum redditur incertus, nisi pharmacopoeus omnem massam crySTALLIFATAM accurate inter se misceat. Quum porro solutio tartari in aqua difficulter semper procedat, facileque iterum ab eadem separetur, nec unquam certo sciamus, utrum tartarus emeticus e vitro antimonii, an ex hepate antimonii fuerit paratus, hoc vero in efficacitate tartari emetici differentiam faciat, per hoc etiam incertitudini occasio praebere potest, ita, ut aqua benedicta Rulandi, seu vinum particulis regulinis impraegnatum optimum, certissimum et tutissimum maneat remedium, seu illud ut emeticum, seu ut resolvens adhibeatur.

Tartarus tartarizatus.

Optimum resolvens, quod in subjectis admodum sensibilibus adhiberi potest. Facile alias locus illius per sal Glauberi atque aquam benedictam Rulandi attenuatam suppleri potest. Ubi saltem haec remedia

nihil efficiunt, difficulter ab illo quidquam expectandum fuerit.

Terebinthina veneta.

Remedium balsamicum et diureticum. Urinae odorem impertit violaceum. Propter proprietatem ejus calefacientem autem, dispositione inflammatoria, aut inflammatione ipsa vera praesenti, adhiberi nequit. In gonorrhoea per albumen ovi in aqua soluta exhiberi solet. Sed cautio in dosi est servanda, per irritationem enim vehementem, ab hoc remedio in viis urinariis productam, testiculi venerei nascuntur. Cum uno scrupulo incipere, et quotidie ad unam drachmam adscendere licet. E. gr.

℞. Terebinth. venet. ʒß.

Solv. c. vit. ov. q. s. in

Aqu. flor. Chamomil. ʒvj.

d. Sign. sumat quavis hora cochleare ordinarium.

Alias terebinthina mercurio solvendo inservit. (V. *Unguentum neapolitanum*.) Quodsi terebinthina in aqua coquitur, indurescit et frangitur, quoniam oleum tenuius per coctionem evolat, et tum non tantopere calefacit, securiusque exhiberi potest.

Tinctura antimonii Jacobi.

Lixivium forte e scoriis reguli antimonii simplicis recentibus conficitur, atque illud cum oleo quodam expresso recenti in saponem coquitur, quo facto in hoc sapone sulphur antimonii jam solutum, remedium duplici respectu efficax habetur. Quum vero hic sapo tamen facile corrumpatur, utile est, illum in spiritu vini resolvere. Quem in finem necesse est, spiritum vini esse causticum, atque adeo tinctura antimonii acris vulgaris, nullis partibus antimonii regulinis impraegnata, sed tantum aliquantum salis caustici in se vehens, huic scopo est aptissima, atque haec solutio saponis proxime memorati in tinctura antimonii acris est ea, quae a quibusdam etiam *sulphur antimonii liquidum* appellatur. A tinctura *Thedenii* ea differt in eo, ut haec loco saponis terram foliatam tartari in se contineat.

Haec tinctura praestantissimum plane est resolvens, et diureticum. Dosis accurate constitui nequit, quia omnia a diversitate praeparationis pendent, quam accurate constituere impossibile est. Cum aliquot guttis incipitur, et cum dosi sensim sensimque ascenditur, prouti hoc circumstantiae atque effectus ejusdem requirunt. In gonorrhoeis diuturnis ac in obstructionibus viscerum abdominis praestantissimi est usus,

Tinctura cantharidum.

℞. Pulv. cantharid. ʒij.

Spir. vin. r. ℥j.

Dig. col. d.

Externe in verrucis et condylomatibus venereis adhibitum, bonum est hoc remedium nonnumquam repertum. Solutio mercurii autem in acido nitri facta atque attenuata, et ligatura omnia alia remedia reddunt superflua. Interne haec tinctura in gonorrhoeis benignis atque hydropse ut diureticum et tonicum cum fructu exhiberi potest. Initium fit cum aliquot guttis, quae cum aqua dilui, paulatimque adsumi jubemus. Externe etiam in paralytibus non sine usu adhibetur. V. *Unguentum nervinum.*

Tinctura Guajaci volatilis.

℞. Gum. Guajac. nat. ʒiv.

Spir. Sal. ammon. vinos. ℥iſſ.

Digere sine calore in vase clauso. Col. d.

In arthritide, atque in rheumatismis chronicis utilissimum est hoc remedium. Paulatim quotidie drachmas duas ordinari et pro re nata dosi augeri potest.

Tinctura martis adstringens Ludovici.

℞. Vitriol. mart. pur.

Crem. tartar. aa ℥℞.

Aqu. pluv. ℥vj.

Coque atque inspiss. ad consist. mellis,

Huic affunde

Spirit. vin. rect. ℥vj.

Dig. filtr. d.

Ex hac tinctura a guttis quinquaginta ad octoginta in debilitate universali et conditione humorum cachectica praebetur.

Tinctura martis aperitiva.

℞. Flor. Sal. ammon. mart. ℥iv.

Spirit. vin. rect. ℥j.

Dig. filtr. d.

Quodsi in circumstantiis proxime memoratis obstructionum viscerum abdominis simul ratio sit habenda, optimas haec tinctura exserit vires a guttis triginta ad quadraginta quotidie aliquoties exhibita.

Tinctura rhabarbari aquosa.

Hoc est tantum decoctum aquosum. Uncia una rhabarbari ad unam aquae libram sumitur. Plerumque etiam aliquantum salis lixiviosi adjicitur.

In malo ventriculi atque intestinorum mucoso cum
fructu hoc praeparatum adhibetur.

Unguentum de Althea.

℞. Rad. Alth. rec. ℥j.
Sem. foenugraec.
— Lini aa ℥vj.
Rad. Curcum. ℥℔.
Butyr. maj. rec. non salit. ℥x.
Coque leni igne ad consumpt. humid.
Col. d.

Praeclarum remedium emolliens. V. *Linimentum
antispasticum.*

Unguentum mercuriale rubrum.

℞. Merc. praecip. rubr. ℥j.
Axung. porc. ℥j.
M. f. Ungt. d.

Hoc unguentum in ulceribus venereis impuris
adhiberi potest.

Unguentum neapolitanum.

℞. Mercur. curr. ℥iv.
Tereb. venet. ℥ij.
Misc. exact. adm.
Ax. porc. ℥x.
M. f. Ungt. d.

Hoc unguentum ut resolvens in tumoribus veneris adhibetur, atque generatim, ubi mercurium per infractionem externam in corpus introducere conamur.

Unguentum nervinum.

- ℞. Ungt. de Alth. ℥viij.
 Liqu. c. c. succin.
 Tinct. Cantharid. aa ℥j.
 Ol. destil. Chamom.
 — — — Menthae
 — — — Bacc. Laur.
 — — — — Junip. aa ℥j.

M. f. Ungt.

Ad membra paralytica hoc unguentum magno cum fructu adhibetur.

Vel simplicius.

- ℞. Unguent. nervin. offic. ℥iv.
 Tinct. Canthar. ℥ss.
 Camph. ℥ss.

M. d.

Unguentum ophthalmicum.

- ℞. Mercur. praecip. rubr. ℥ijss.
 Tut. subtiliss. praep. ℥j.
 Camph. gr. xv.
 Ol. ovor. ℥ss.
 Butyr. maj. rec. sine sale ℥iij.

M. f. Ungt.

In maculis corneae et staphylomatibus hoc unguentum vesperi quantitate lentis in canthum oculi illatum saepe conducit.

Unguentum ad scabiem.

℞. Merc. praecip. alb.

Sulph. antim. prim. praec. āā ʒβ.

Axung. porc. ʒviiij.

Ol. destill. Bacc. Laur. ʒij.

M. f. Ungt.

Quodsi scabies usui medicamentorum interno cedere non vult, hoc unguentum adhiberi potest. Rite vero illud est infricandum, cutis rursus purificanda, nec transpiratio impedienda. Nonnumquam sufficit, in volam manus infricare.

Vel simplicius.

℞. Mercur. praecip. alb.

Flor. Sulph. āā ʒj.

Ax. porc. ʒviiij.

M. d.

Vinum.

Vinum inter remedia heroica pertinet, nec in ullo pharmacopolio deesse deberet. In usus medicos quam antiquissimum ac defaecatissimum illud esse oportet,

atque ita in febribus putridis ac malignis atque in quibusdam spasmodum speciebus egregie juvat, Est etiam optimum menstruum reguli antimonii. In usum medicum antiquissimum vinum gallicum omnibus reliquis praetulerim. V. *Aqua benedicta Rulandi et Tartarus emeticus.*

Vitriolum album.

Vitriolum album est zincus in acido vitrioli solutus et bonum ophthalmicum. V. *Aqua ophthalmica.*

Vitriolum martis.

Vitriolum martis inter remedia roborantia atque anthelminthica pertinet. V. *Pulvis anthelminthicus et Tinctura martis adstringens.*

Vitriolum veneris.

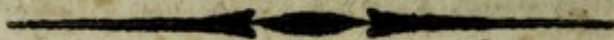
Vitriolum veneris in malis epilepticis utiliter nonnumquam adhibitum fuit; imprimis si ad solutionem cupri sal alcali volatile adhibetur, quo in casu vero pharmacum non vitriolum, sed sal ammoniacale veneris appellandum est. Ubi nullae adsunt rationes ad remedia alia, aut alia opitulari nolunt, vitriolum veneris, et sal ammoniacale veneris adhiberi potest. In usum internum posterius ego praetulerim. Cum aliquot guttis solutionis incipitur, et dosis pro re nata augetur. Solutio sequenti ratione instituitur :

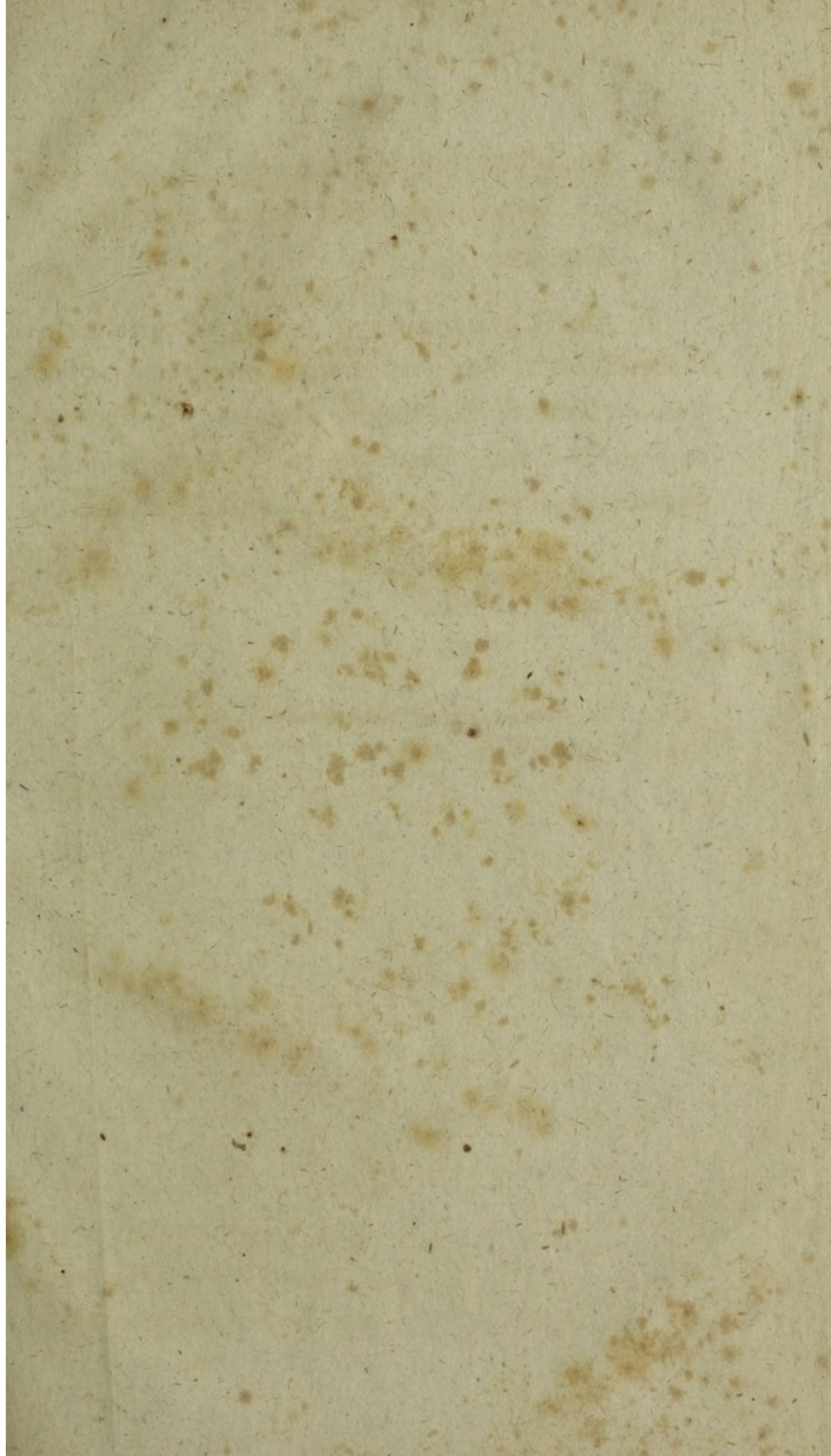
℞. Limat. Cupri ℥j.

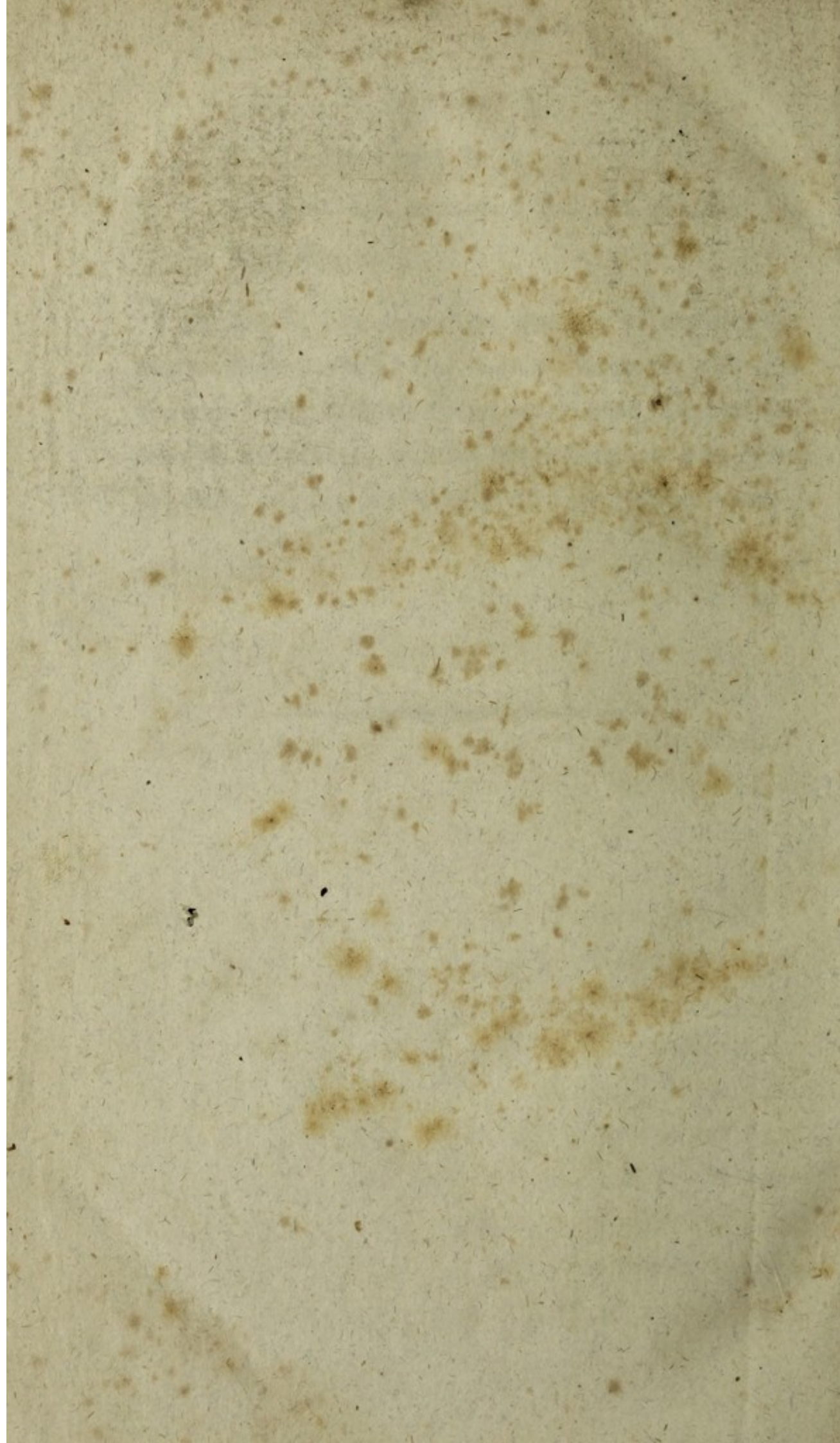
Spir. Sal. ammon. c. Sal. alc. par. ℥ij.

Dig. filtr. d.

In Anglia hoc remedium quoque ad curationem morbi *Sibbens* dicti, qui morbus magnam cum lue venerea habet similitudinem, adhibetur, in hoc tamen ab eo differt, quod is per contagium non propagetur, nec mercurius ullas in eum exferat vires.

THE OXFORD
UNIVERSITY PRESS

